CU PARTICIPAREA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA; ' ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Și PSIHOLOGIE, Eu sub conducerea profesorului N Ya Grot ANUL PRIMUL Publicat de A A Abrikosov , Moscova Litografia de tip a T-va I N Nushnerev și K· str Pimenovskaya casa Biblioteca "Runivers " I /sj^pcTBEiíwua IBLIOTIA URSS SUNT * P-ZMI-f Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină De la redactori -N I Grota I-III Eseu despre viața interioară a lui Lermontov bazat pe lucrările sale - P Gerasimova Despre sensul și sarcinile istoriei filozofiei -V F Lutosławski • Critica principiilor empirice ale moralei -L M Lopatina Amintiri ale opiniilor lui S A Usov asupra art N A Ivantsova Fenomene psihofizice din punctul de vedere al teoriei mecanice -N I Shishkina Despre natura conștiinței umane - kn S N Trubetskoy Departament special Critică și bibliografie * · I Caracteristici generale: Note despre cele mai importante curente ale filosofiei ruse gânduri în legătură cu literatura noastră tradusă despre filozofie -V Rozanova Eseu despre viața și filosofia lui Leibniz bazat pe Mer- tsa -A A Kozlova II Prezentare generală a revistelor: Vierteljahrsshrift f Wissenscü Philosophie·-J Kolubovkago Mind, o revizuire trimestrială a psihologiei a filozofie -P Mokievsky o Jurnalul american de psihologie -E Chelpanov Revizuirea articolelor filozofice în spirituală rusă jurnale A Credinţă şi raţiune -I Următorul B Revista ortodoxă -X pag B Lecturi în general iubește iluminarea spirituală -N S Biblioteca "Runivers" IV III Recenzie de carte: pag Metafizica:-A Fouillée Yu Barteneva -An; epito- eu de synth philos P Mokivekago -ÎN Kudryavtsev I Yelp Psihologie: - Pierre Janet IL Mokievsky - M Gu- yau K Wentzel j Etica:-Kn Lvov N T -N Minskiy N T-skago Estetică:-W Nicolai N Timkovekago - Istoria filozofiei:-A Fouillée Y Barteneva - Frohschammer A B-va -F Thomas A B-ova IV Controversă: i Unde ar trebui să căutăm "budhismul adevărat"? V Leeevich Notă despre recenzia domnului Timkovekago, V Goltsev APLICAȚII: i Pliant bibliografic -I Kolubovkago ii Societatea Psihologică din Moscova ii Supliment la articolul lui N I Shishkin Anunț despre publicarea revistei -Anunturi private Biblioteca "Runivers" De la redactori Prin publicarea primei cărți a noii reviste, ne-am exprimat convingerea că un organ special de filozofie și psihologie ar trebui să satisfacă anumite nevoi mentale și morale neîndoielnice care s-au maturizat în societatea noastră Atitudinea societății ruse și a presei față de întreprinderea noastră a confirmat pe deplin ipoteza menționată mai sus Din adâncul inimii ne dorim și ne vom strădui cu toată puterea să găsim treptat, cu ajutorul experienței și a indicațiilor unor persoane devotate cauzei iluminismului rusesc, toate căile pentru satisfacerea cuprinzătoare și deplină a acelor nevoi spirituale al cititorului rus, la care nu poate răspunde decât un corp filozofic bine plasat În programul revistei pe care l-am propus, cea mai severă critică din partea unor reprezentanți ai presei a fost afirmația noastră că revista "Probleme de filosofie și psihologie" ar fi un organ al gânditorilor de diverse direcții Nu există, fără îndoială, o neînțelegere la baza plângerilor exprimate pe acest subiect Un organ politic i se poate cere să aibă principii uniforme și de nezdruncinat, urmărite cu insistență în domeniul tuturor problemelor pe care le discută, căci un jurnal politic are sarcina principală de a nu Biblioteca "Runivers" VI mijlocul de a-și îndruma cititorii către activități și vederi de o anumită natură, cu un program definit și întreg Un organ filozofic este cu totul altă chestiune Filosofii, pe baza singurei înțelegeri corecte, justificate din punct de vedere istoric și psihologic, a relației lor cu ceilalți oameni, au ca scop principal "răsucirea" gândurilor, adică promovarea nașterii

independente a concluziilor corecte și a aspirațiilor sănătoase, despre care au vorbit Socrate și Platon Presiunea asupra voinței și captivității convingerilor altor muritori, filosoful, în chiar spiritul filozofiei, nu are dreptul să permită și nu ar trebui să-și dorească El nu se poate strădui decât pentru o convingere rezonabilă și o influență morală asupra cititorului, în limitele unei discuții teoretice libere și cuprinzătoare asupra problemelor de bază ale vieții și cunoașterii Scopul său nu este de a obține rezultate practice imediate, ci de dezvoltarea generală a conștiinței și voinței umane În acest sens, nu numai fiecare filosof va rămâne întotdeauna independent de drept, în raport cu toți ceilalți filosofi, și va căuta întruchiparea gândirii sale originale, ci fiecare ascultător și cititor al filosofului, sub influența și îndrumarea proprie, se va strădui și trebuie să depună eforturi pentru o muncă liberă și independentă a gândirii Nu este deloc potrivit ca un filosof să lupte împotriva dezvoltării unui asemenea spirit critic în societatea înconjurătoare, întrucât sarcina lui este tocmai să evoce, să susțină și să întărească această direcție critică a gândirii prin comunicarea cunoașterii reale a filosofiei Un jurnal filozofic care aderă strict la o direcție ar putea fi doar organul unei persoane, al unui cerc filosofic, dar nu al filosofiei în ansamblu Prin urmare, munca colectivă a filosofilor privind crearea filozofiei trebuie să se bazeze pe un principiu federal liber Toleranța este însăși esența și însuși spiritul filozofiei Toleranța nu este indiferență față de adevăr: este expresia unei convingeri calme și de neclintit în cele din urmă Biblioteca "Runivers" νπ nom al triumfului acelui adevăr în care tu însuți crezi profund În același timp, este o expresie a conștiinței că plinătatea adevărului este atinsă numai prin munca combinată a multor minți umane pentru scopuri ideale comune, deși diferit definite: doar verificarea reciprocă a cunoștințelor, credințelor și aspirațiilor diverșilor oameni poate în cele din urmă conduc la b adevăr atotcuprinzător, toate întrebările sunt exhaustive și toate diferențele sunt reconciliate *) Dorința de a reconcilia toate direcțiile gândirii într-o viziune sintetică superioară asupra lumii nu este o renunțare la o sarcină de ghidare comună Această sarcină, determinată de însăși esența gândirii umane libere, este o investigație critică, străină de orice dogmatism mulțumit de sine și miop Bannerul criticii este un banner perfect real; este stindardul libertăţii şi independenţei personalităţii umane Prin urmare, jurnalului nostru i s-a reproșat în mod greșit absența unui "banner" Nu am arborat un steag doar pentru că nu este tipic ca filozofii să prețuiască mai mult simbolurile externe decât ideile Ne-am exprimat propriile idei Destul de clar * ') Să remarcăm aici, de altfel, că și în Occident, majoritatea revistelor de filosofie, în ciuda chiar direcției definite declarate de unele dintre ele la început, nu aderă strict la aceasta și dau loc unor articole din tendința filosofică cea mai diversă Este suficient în acest sens să subliniați "Revue philosophique" și "Mind " În cazuri particulare, distingeți cu o toleranță considerabilă: și "Vierteljahrsschrift f wissensch Philosophie" Fără îndoială directă, în termeni filosofici, reviste precum Revue pozitivă a lui Vyrubov și Revue critică a lui Renouvier pier inevitabil, pentru că această simplitate este contrară spiritului filosofiei, ca cercetare, eliberată de dogme și verificând constant premisele cele mai elementare ale cunoașterii Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Eseu despre viața interioară a lui Lermontov bazat pe lucrările sale (Studiu psihologic) Aproape tot ceea ce scrie Lermontov are o

semnificație autobiografică Pav Vâscos Cea mai adevărată reprezentare a personalității lui Lermontov ne va rămâne încă în lucrările sale, unde el pare să fie aproape la fel cu el, în timp ce în viață era doar ceea ce și-a dorit să apară Bodenstedt Informațiile noastre despre circumstanțele vieții lui Lermontov sunt extrem de puține și inconsecvente Potrivit acestora, nu putem reproduce biografia lui decât în termeni cei mai generali Dar pentru aceasta avem în fața noastră lucrările sale, în care, ca într-o oglindă, viața sa interioară s-a reflectat de la vârsta de treisprezece ani până la moarte Toate aceste lucrări sunt impregnate de un sentiment greu, amar, care l-a făcut să vorbească despre poeziile sale: "Ii smulg din inima mea, Ca să le smulg chinul cu ei! "')) "Lucrări culege complete ale lui Lermontov" Ediţia a cincea ( ) Vineri, pagini "Mulţime" ( ) Biblioteca "Runivers" Cu toate acestea, în aceste lucrări pline de durere profundă, amintirea unei alte vremuri anterioare alunecă constant, care a fost înainte de începutul activității sale creatoare și, ulterior, a fost aceeași pentru el ca și vremea aceea pentru demon, "Când a crezut și a iubit Fericit primul născut al creației Nu cunoștea nici răutate, nici îndoială, Și nu-și amenința mintea Secole de rând sterp de plictisitor De data aceasta, acest paradis pierdut a fost pentru Lermontov copilăria lui Chiar și atunci când, în cele din urmă deziluzionat de viață, a spus despre ea că "ea este, fără îndoială, o moștenire proastă", a exclus totuși din această definiție "două sau trei zile da copilărie^ (r)) În mijlocul zgomotului lumesc, când "imaginile unor oameni fără suflet atât de urâți de el fulgerau în jurul lui cu cuviința unei măști strânse*, îi plăcea să se lase dus de imaginație în acea perioadă în care era copil, iar amintirea din acele zile, el spune: "Viu până în ziua de azi Sub o furtună de îndoieli și patimi dureroase, Ca o insulă proaspătă, inofensivă printre mări, Înflorește în pustiul lor umed " *) Copilăria fără griji este pentru majoritatea oamenilor cea mai îmbucurătoare amintire într-o perioadă de "îndoieli și pasiuni dureroase" Dar pentru Lermontov, această vârstă nu a fost o perioadă de existență calmă, semiconștientă, ci, dimpotrivă, un astfel de timp, pe care ulterior l-a amintit ca fiind cel mai remarcabil în ceea ce privește bogăția vieții sale interioare Neavând semeni, fiind înconjurat constant de adulți și verificați) "Demon", I vol p ju ( )) "Sashka", II vol pagini ( )) "Primul Ianuarie", I vol pagini ( ) Biblioteca "Runivers" - - Din cauza unei boli grave, a stat mult timp în pat, s-a dezvoltat prematur, s-a obișnuit să se concentreze în sine și să trăiască în imaginația sa În acest moment, vorbind în cuvintele sale "A început să gândească, să construiască o lume a aerului Și în ea s-a pierdut într-un gând ascultător S-a cufundat complet în această "lume a aerului" creată de imaginația sa și a trăit în ea cu toată ființa sa "De câte ori prin puterea gândirii într-o oră scurtă Am trăit secole și o viață diferită, Și am uitat de pământ Nu diss Alarmat de un vis trist, am plâns; dar toate imaginile mele, Obiecte de răutate imaginară sau de iubire, Nu semănau cu ființe pământești O, nu, totul era iad sau rai în ei! Aceasta a fost perioada în care Lermontov, neconstrâns de realitatea din jurul său, a creat cu Fantezia sa creatoare o viață grandioasă în care a trăit de-a lungul veacurilor într-o oră scurtă și s-a ocupat doar de imaginile maiestuoase ale raiului sau iadului Întreaga lume era locuită de creaturile sale imaginare, dintre care unele erau personificarea binelui, altele a răului Așa cum primul a trezit în el iubire completă și puternică, tot așa și al doilea - aceeași ură completă și necondiționată Viața în care urma să intre i-a apărut în fața lui într-o lumină roz fermecătoare și

l-a atras irezistibil spre sine Tânjea să pătrundă în însăși esența acestei vieți, să cunoască sufletul uman În drama sa "Oameni și pasiuni, în gura lui Yuri, în chipul căruia se înfățișează, fără îndoială, el pune următoarele cuvinte: "Îți amintești cu cât de nerăbdător am încercat să recunosc inima lui B) "Sasha" II vol pagini ( )) " la iunie", vol II p * Biblioteca "Runivers" - - atrăgător, cu cât de arzător am iubit natura, cât de frumoasă a fost creația omenirii în ochii mei orbi *) Când s-a încheiat această perioadă de speranțe roz pentru Lermontov, nu putem stabili cu exactitate Este sigur doar că până la vârsta de treisprezece ani, adică până când avem lucrările lui, a reușit deja să vadă că lumea creată de imaginația sa nu corespunde cu cea reală; viața reală, cu care trebuia să se confrunte mai aproape, a zguduit ideea de viață care se formase în mintea lui copilărească și s-a prăbușit ca o clădire instabilă din cauza presiunii unui vânt puternic "În mintea mea am creat o altă lume, Și imagini ale altei existențe, Și le-a legat împreună cu un lanț; Le-am aruncat o privire, dar nu le-am dat nume; Deodată, un urlet teribil a răsunat din furtunile de iarnă, Și creatura greșită s-a prăbușit! " *) După o viață creată de imaginația sa, în care toate imaginile lui "nu semănau cu creaturi pământești*, ci" totul era iad sau rai în ele*, adevărata viață de zi cu zi care îl înconjura ar fi trebuit să-i pară o meschină, neînsemnată, lipsită de interes, caricatură jalnică la ceea ce se aștepta "Am intrat în această viață*, spune el: "trecând-o deja mental și am devenit plictisit și dezgustător, ca cineva care citește o imitație proastă a unei cărți cunoscute de mult timp de el*') Dar pe lângă această dezamăgire în viața din jurul său, care i se părea prea meschină, plictisitoare și gri, se poate urmări cum dezamăgirea se dezvoltă treptat la el și la oamenii care creează această viață Pentru a înțelege motivele acestei dezamăgiri, trebuie să avem Yun Dr p ( )) "Melodia rusă", vol II p ( )) "Un erou al timpului nostru", vol I p ( ) Biblioteca "Runivers" - minte că, intrând în viață cu vise roz și așteptări mari, Lermontov a întâlnit la început cealaltă parte a ei După moartea mamei sale, când era băiat de doi ani, a fost primit de bunica sa, Elizaveta Aleksevna Arsenyeva, care era în dușmănie constantă cu tatăl său În primii ani, pe când era încă un copil, această dușmănie dintre cei mai apropiați nu s-a putut reflecta în el; dar cu cât îmbătrânea, cu atât trebuia să socotească mai mult cu ea Între timp, relația dintre bunica și tată a devenit din ce în ce mai agravată, mai ales din cauza faptului că Arsenyeva, care s-a atașat de nepotul ei, se temea constant că tatăl ei îl va duce la ea Luptele interne care au rezultat l-au forțat foarte curând pe Lermontov să se gândească la multe lucruri la care, în condiții diferite, s-ar fi gândit mult mai târziu Acest lucru îl vedem limpede din dramele sale de tineret, în care pictează în culori groase în fața noastră un tablou al necazurilor familiei și al situației dificile, fără speranță, în care s-a aflat atunci Aceste drame ne oferă posibilitatea de a urmări modul în care dezamăgirea se dezvoltă treptat la persoanele cele mai apropiate lui Văzând dragostea bunicii lui pentru sine, văzând grija tandră cu care îl înconjura, din copilărie s-a obișnuit să o privească ca pe la realizarea acelui Ideal de persoană care a fost creat în imaginația lui La fel a fost și cu privire la tatăl său De aceea i-a iubit la început, așa cum poate iubi doar o persoană care nu observă neajunsuri în obiectul iubirii sale Dar când a început să observe vrăjmășia dintre aceste două creaturi pe care le iubea și faptele lor rele una față de cealaltă, durerea lui nu cunoștea limite și, involuntar, s-a ridicat în el întrebarea, sunt ele cu adevărat la fel

de bune cum i se păreau înainte? Această întrebare a devenit și mai persistentă Biblioteca "Runivers" - β - când a observat că în raport cu el sunt ghidați nu de acea iubire în care unei persoane îi pasă cu adevărat de fericirea ființei pe care o iubește, chiar și cu donații pentru sine personal, ci de aceea în care privește obiectul iubirii sale ca sursă plăcerile personale și are grijă de el doar pentru că îi este frică să nu-l piardă "Ei cred , spune Vladimir în drama "Omul ciudat *: "că am fost creat pentru a le satisface mofturile, că sunt un mijloc de a le atinge scopurile stupide" (|) conflictul joacă un rol la fel de important, exclamă Yuri: "Dumnezeule Atotputernic, ai văzut că am încercat mereu să opresc aceste certe de ce îmi cad toate acestea pe cap? Sunt aici ca o pradă sfâșiată de doi cuceritori și toată lumea își dorește! posedă-l " p)· Este clar că astfel de gânduri ar trebui să-l conducă în cele din urmă la un răspuns negativ la întrebarea care a apărut în el, adică, la recunoașterea că s-a înșelat considerând bunica și tatăl său ca fiind realizarea idealului de bine care a fost creat în imaginația lui Oamenii de multe ori, observând cel puțin un defect la o persoană la care anterior au văzut un singur lucru bun, sunt înclinați să vadă un singur lucru rău în el mai târziu Această trăsătură, comună într-o oarecare măsură tuturor, era deosebit de caracteristică lui Lermontov, în imaginile ale căror copii nu exista decât raiul, ori iadul, direct opus lui Este clar, așadar, că recunoașterea motivelor rele în acțiunile tatălui și bunicii sale ar fi trebuit să implice în el nu numai negarea corectitudinii opiniei sale anterioare despre acestea, ci și recunoașterea contrariului, adică că sunt rele, cu siguranță rele Aceeași mărturisire a stârnit în el aceeași răutate împotriva lor, care a fost trezită în el Yun Dr , p ( )) iunie Dr p ( ) Biblioteca "Runivers" el și imagini imaginare ale iadului Ar fi o greșeală să credem că a ajuns vreodată complet și ferm la o asemenea viziune asupra tatălui și bunica lui și că în el un sentiment de dragoste față de ei a fost înlocuit cu un sentiment constant de ură A fost mai degrabă o mișcare instinctivă a sufletului, provocată de manifestări deosebit de acute ale egoismului lor și înlocuită de revenirea vechii păreri despre ei și a iubirii de odinioară față de ei în acele cazuri când a observat în acțiunile lor manifestarea unor motive cu adevărat morale Astfel, în timpul necazurilor de familie, era într-o fluctuație continuă între farmec și dragoste, dezamăgire și ură față de ei Cât de dificilă era poziția sa la acea vreme, vedem din faptul că ideea de sinucidere apare puternic în toate lucrările sale, în care ne înfățișează în fața noastră o imagine a vieții sale în acest timp Moartea tatălui său a pus capăt dramei familiale care a avut un impact atât de puternic asupra lui Lermontov, dar, în același timp, l-a făcut să treacă prin momente foarte amare, din moment ce și-a dat seama că, deși împotriva voinței sale, el era încă adesea cauza de multe din durerea tatălui său, durere, pe care acum nu mai puteau fi răscumpărate de nimic Parcă s-ar îndreptăți în fața conștiinței sale, el spune: "Sunt vinovat de faptul că oamenii au vrut să stingă în sufletul meu Focul Divin, încă din leagăn, Arzând în el, îndreptățit de Creator? Totuşi, dorinţele lor au fost zadarnice: Afa nu şi-a găsit duşmănie unul în altul, Deşi amândoi au devenit victime ale suferinţei!u ') Întâlnirea lui Lermontov cu viața reală nu s-a limitat, desigur, la cercul familiei În anii tinereții, a fost foarte sociabil, nevoia de intimitate) II vol pagini ( ) Biblioteca "Runivers" - - Cu el s-au dezvoltat unele relații cordiale Prin urmare, atât în dramele tinerești, cât și în poeziile mici contemporane, vedem dovezi clare că prietenia și dragostea au

jucat un rol foarte important pentru el în această perioadă timpurie a vieții Dar, în același timp, vedem că nici aici nu își găsește satisfacție pentru sine, este dezamăgit de așteptările sale și îndură un sentiment amar Intrând în relații strânse cu oamenii cu speranța de a întâlni în ei un singur bine, nu a putut să nu fie dezamăgit de așteptările sale Era cu atât mai firesc că însăși durerea pe care a trăit-o ca urmare a circumstanțelor familiale l-a făcut să se atașeze cu și mai multă ardoare și putere de străinii care îi simpatizau, iar însăși puterea afecțiunii l-a făcut extrem de exigent: consecința această exigență a fost, desigur, nemulțumire, care a provocat dezamăgire și iritare pentru așteptările înșelate Prin urmare, în dramele de tineret ale lui Lermontov, alături de imaginea dezamăgirii în tatăl și bunica lui, găsim constant o imagine a dezamăgirii sale la prieteni și la acele fete de care s-a îndrăgostit Așa au fost pentru Lermontov rezultatele unei cunoștințe mai apropiate cu anumiți oameni de care la început s-a atașat inconștient și puternic și în care spera să-și găsească realizarea idealurilor sale Nu cele mai bune rezultate au fost pentru el de la o cunoștință generală cu societatea din jurul său, cu care trebuia să se întâlnească în sufrageriele acelor case aristocratice în care vizita bunica sa bine-născută Viața cotidiană, cotidiană, târâtoare, cu toate disputele și bârfele ei, certurile și disputele ei, era insuportabil de plictisitoare pentru impresionabilul, plin de viață, Lermontov, care căuta o ieșire pentru forțele sale Sclipiciul, zgomotul, conversațiile pline de viață ale societății, jocul iubirii de sine și al iubirii - toate aceste trăsături obișnuite ale vieții în sufragerie l-au atras la Biblioteca "Runivers" - el însuși, oferindu-i ocazia să iasă din acea viață dureros de monotonă și plictisitoare pe care trebuia să o ducă într-un cerc familial apropiat Dar pășind în această lumină și cunoaște-o mai bine, i-a văzut toată vanitatea, nesemnificația și goliciunea ei; era convins că aceasta nu era decât o mască strălucitoare, în spatele căreia se ascundea o realitate jalnică, coruptă de suflet "Dar lumina nu va distruge nimic Ce lucruri nobile va dărâma, Ce suflet nu va arde, Cărui dragoste de sine nu va spori, Și ai cui ochi nu va înșela Cu masca lui elegantă?* * u Așa spune Lermontov, în vârstă de cincisprezece ani Într-o altă poezie din același an, el își exprimă și mai ascuțit părerea despre această seducătoare "mască inteligentă a luminii sale * "În fața mea Strălucește o lumină arogantă, prostească Cu golul ei frumos! Am scris pentru el? Este un bufon important? Mi-am dedicat inspirația Dezvăluind plinătatea inimii?* '*/ Astfel, sedus la început de înfățișarea exterioară a vieții seculare, el [încă nu a găsit în ea momente consolatoare "Am iubit" - spune el: "Toate seducțiile lumii, dar nu și lumina, În care am trăit doar câteva minute - Și acele clipe erau pline de chin * Aceste chinuri au fost aceleași chinuri de dezamăgire și nemulțumire pe care le-a experimentat și, ca urmare a mai multor iz) II v j p ( ) H) "Dedicația , Fri ioo p ( )) " , iunie II", II vol , p Biblioteca "Runivers" - cunoaștere strânsă cu indivizii care au făcut obiectul afecțiunilor sale Această experiență amară de viață a entuziasmat mintea tânără a lui Lermontov și l-a făcut să se gândească în primii ani la structura generală a vieții din jurul său Răul principal al vremii - iobăgie - nu i-a putut scăpa atenției "Înainte, de la mame și tați, fiicele erau vândute cazacilor la târguri, ca negrii Este o tragedie să-l pui", scrie într-unul din caietele sale) În dramele sale tinerești, nu găsim, însă, alte urme ale acestui gând, dar pentru asta întâlnim acolo imagini foarte vii ale acelui tratament inuman a iobagilor, despre care am putut fi martori însuși Lermontov și

care l-a făcut și mai dezamăgit de oameni "Oameni! Oameni! Și până la un asemenea grad de ticăloșie ajunge o femeie - o creație, uneori atât de apropiată de un înger! O, vă blestem zâmbetele, fericirea, bogăția! totul se cumpără cu lacrimi de sânge Frângerea mâinilor, înjunghierea, tăierea, tăierea, smulgerea barbii de păr O, Doamne! la doar gândul la asta, simt durere în toate venele mele Aș zdrobi fiecare articulație a acestui crocodil, a acestei femei, cu picioarele mele O poveste mă înnebunește ") Iată ce spune Vladimir în drama "Un om ciudat", după ce a auzit despre tratamentul unui proprietar de pământ cu iobagii ei Din toate aceste sentimente dureroase, Lermontov s-a eliberat doar de momente de inspirație poetică, momente de creativitate, când a uitat toate acele tristeți și dezamăgiri pe care a trebuit să le îndure ca urmare a nepotrivirii vieții din jur cu așteptările sale "Totul m-a schimbat, otrăvuri peste tot, "Numai sunetul lirei a fost neschimbat pentru mine!") e) II vol , p i) "Yun Dr ", p ( )) "Scrisoarea", II vol , pagini ( ) Biblioteca "Runivers" unsprezece Dar cunoașterea vieții reale nu se limitează doar la cunoașterea impresiei sale generale și la cunoașterea oamenilor din jurul nostru, atât în viața lor privată, cât și în cea publică - constă, și poate în principal, în cunoașterea de sine Și dacă Lermontov a îndurat dintr-o ciocnire cu realitatea din jurul său un sentiment greu de dezamăgire și nemulțumire, de care doar momente de inspirație l-au salvat, atunci de la o cunoaștere mai adevărată a lui însuși a îndurat o dezamăgire atât de fără speranță, un sentiment atât de amar și deznădăjduit, din pe care nimic nu-l putea salva "Inspirația m-a salvat Din tam-tam meschin; Dar nu există mântuire din sufletul cuiva în fericirea însăși ,) Așa spune el într-una dintre poeziile sale din Dar pentru a fi conștient de neajunsurile sale și pentru a experimenta chinul ca urmare a acestei conștiințe, a început, desigur, mai devreme Nu se poate decât să fie de acord cu opinia lui Schopenhauer, care susține că omul se cunoaște pe sine doar empiric Cert este că el cunoaște, desigur, în mod direct, sentimentele, aspirațiile care apar în el, dar din cauza unei proprietăți ciudate, el se raportează adesea la "Eul" său și doar la ceea ce el aprobă în mod conștient Între timp, această aprobare conștientă a unor aspirații și condamnare a altora nu poate servi în niciun caz drept garanție că, în cazul unei coliziuni în viața reală, prima va prevala, iar nu cea din urmă Ascultând cu sensibilitate toate mișcările sufletului său copilăresc, Lermontov a observat această diferență în aspirațiile opuse și s-a despărțit brusc unul de celălalt Cufundat în lumea fanteziei sale, înconjurat de tandre II T , STR (O G) Biblioteca "Runivers" oameni afectuoși și grijulii apropiați - nu avea la început niciun motiv să se îndoiască că personalitatea lui consta doar din acele aspirații morale care erau aprobate necondiționat de conștiința lui Dar când a trebuit să se apropie de viața reală, când a trebuit să treacă din lumea fanteziei sale în lumea reală din jurul său, atunci, strict conștient de tot ce se petrecea în sufletul lui, a trebuit să admită că fostul său opinia despre sine nu era mai puțin greșită decât despre ceilalți oameni După momente de dezamăgire și iritare față de bunica și tatăl său, după cum se vede din dramele sale de tinerețe, s-au instalat valuri ale fostei sale iubiri pentru ei, când a observat din partea lor manifestări ale unor motive cu adevărat morale Aceste momente ar fi trebuit să-i trezească pocăință pentru atitudinea anterioară față de ele și să-l forțeze involuntar să se gândească la ceea ce îi motivează propria dragoste pentru ei Observând că ea este puternică doar atunci când le pasă de fericirea lui și chiar se transformă în ură atunci când vede o manifestare de egoism în

atitudinea lor față de sine, ar fi trebuit să înțeleagă că îi iubește doar ca o sursă de plăcere personală și încetează să-i iubească când îi provoacă necazuri; trebuia, într-un cuvânt, să ajungă la concluzia că era ghidat de același egoism care i-a călăuzit Amară și grea era această dezamăgire într-un sentiment pe care anterior îl considerase sfânt Și supărat de relațiile de familie, a căutat alinare în prietenia cu colegii săi și în dragoste pentru acele fete cu care soarta l-a confruntat Dar, intrând în astfel de relații cu deplină convingere de eternitatea și profunzimea atașamentului său, el a observat curând în sine cât de fragil era sentimentul său, cât de superficial era și cât de repede a trecut, fără a lăsa nicio urmă în urmă, ceea ce l-a făcut vorbeste dupa: Biblioteca "Runivers" - - "Dar soarta nu este vinovată, Că sentimentul din noi nu este profund; Că inima noastră trădează atât de ușor pe fostele Speranțe " ·) Dar nu numai conștiința fragilității sentimentelor lui l-a întristat A fost și mai dureros pentru el că a început treptat să se îndoiască de demnitatea lui, mai ales de demnitatea sentimentului de iubire Dacă mai devreme a explicat apariția timpurie a acestui sentiment prin înălțimea sufletului său, prin faptul că în el, în cuvintele sale, "multă muzică", acum, remarcând în el un element de senzualitate, care s-a trezit devreme în el și a fost cauza multor minute grele pentru el, și-a pus o întrebare amară pentru sine, nu este un sentiment atât de înalt, o poftă simplă, doar deghizată, doar "o dorință născută în sânge? Într-un cuvânt, din observarea relațiilor sale cu indivizii, a purtat o îndoială profundă cu privire la puritatea acelor motive care l-au călăuzit Nu era mai reconfortant pentru el cunoașterea relațiilor sale nu cu oamenii apropiați, ci cu cei cu care se întâlnea în societate Dacă a reproșat "lumii" goliciunea ei, dominația în ea doar a intereselor mărunte ale iubirii de sine, atunci în același timp a observat că "cea mai mică ofensă îl înfuria, mai ales când îi atingea mândria" a observat cât de succes îi trezește cineva în societate invidie și un sentiment neplăcut față de un bărbat pe care el însuși îl plăcuse înainte Astfel, în povestea "Prițesa Ligovskaya", spune despre Pechorin: "El însuși admirase anterior frumusețea nobilă a Fața lui Krasinsky, dar când gândurile și speranțe, au acordat o atenție deosebită acestei frumuseți, el și-a dat seama că ea făcuse involuntar o comparație timp de de ani) "Către un prieten", vineri, pagini ( ) Biblioteca "Runivers" - - era criminal şi aproape i se părea că o pierduse pentru a doua oară pentru totdeauna şi din acel moment, la rândul său, îl ura pe Krasinsky ") Intrând în teribilă indignare față de tratamentul inuman al iobagilor, a văzut în același timp cum, imperceptibil pentru el, s-a format în el o tendință spre aceeași atitudine cu care el însuși "știa să strige la un lacheu neascultător" și "acceptând privirea mândră, a știut să zâmbească cu dispreț la lingușirea joasă a menajerei grase Aceste autoobservări au cântărit foarte mult sufletul lui Lermontov Astfel, la vârsta de cincisprezece ani, era aproape constant într-o stare dificilă din cauza faptului că vedea discrepanța totală dintre viața reală și așteptările sale și era dezamăgit, atât în sine, cât și în oamenii din jurul său, deși nu există îndoiește-te că în acest moment dezamăgire în cei din jurul tău, nu în tine Iar consecința acestei dezamăgiri în oamenii apropiați a fost, în primul rând, că a început treptat să dezvolte secretul, izolarea în sine, care în fiecare an creștea Dacă înainte spunea: "M-am născut cu sufletul deschis, îmi place să fiu cu prietenii", acum auzim deja de la el că "Ascunde-te de toate dorințele tale S-a obișnuit cu asta din vremuri!) Odată cu dezvoltarea acestei trăsături de caracter, el acumulează treptat un sentiment amar

împotriva oamenilor pentru anii otrăviți ai copilăriei din viața sa: "Ard în mine împotriva lor, jur Nu răutate, nu dispreț, nu răzbunare) Vol I, p) "Un fragment din povestea începută", I vol , pagini ( ) -) II vol , Art ( ) Biblioteca "Runivers" - Dar de ce încearcă să otrăvească zilele copilăreşti?" Din aceste rânduri se poate observa deja că la acea vreme dezamăgirea celor din jur nu se transformase încă într-o negare necondiționată a existenței laturii bune a naturii umane și a ceva "sfânt" în viață Acest lucru este exprimat în mod deosebit de clar de el în poezia următoare: "Visele mele obscure pe care am vrut să le exprim în versuri Pentru a citi aceste foi M-ai împăca cu oameni și cu pasiuni violente Dar privirea ta calmă și curată s-a uitat la mine Ai clătinat din cap uimit După ce am spus că mintea mea este bolnavă, sunt orbit de dorința absurdă Eu, crezând cuvintele tale, m-am cufundat adânc în inima mea: Totuși, acolo am găsit-o Că mintea mea, nu prin fleacuri, A aspirat la ceva secret: Ceea ce bolțile nopții sunt date ca zălog Cu o mulțime de stele: La ce ne-a făgăduit Dumnezeu Și ceva ce-am putut înțelege Prin gândire și ani Dacă în felul acesta mai credea în adevărata existență a aspirațiilor morale la om, atunci credea și în realizarea lor, dacă nu în prezent și nu pentru el, atunci în viitor și pentru alții: "Acum văd: Lumina magnifică Nu pentru oameni a fost creată) " , iulie", II vol , p) GN F Eu - urlă " II vol , pagini ( ) Biblioteca "Runivers" - - Ne vom apleca, urma noastră va fi ștearsă, Așa este soarta noastră, așa este legea Spiritul nostru al universului se va năpusti ca un vârtej Spre laturile nemărginite, sumbre Sufletul nostru nu va înmuia decât pământul Pentru alte ființe pure Ei nu vor blestema; Între ei nu vor fi nici aur, nici onoruri; Zilele lor vor curge nevinovate, ca zilele copiilor; Între ei, nici prietenia, nici dragostea Valorile de îndeletnicire nu se vor strânge, Și nu vor vărsa sângele drept al fraților în râs!") Dar credința în existența aspirațiilor morale și o speranță vagă pentru realizarea lor în viitor nu au distrus pentru el conștiința completă inconsecvență a lor cu realitatea înconjurătoare, nu au distrus dezamăgirea pe care a îndurat-o din cunoașterea vieții Iar această dezamăgire, cauzată de faptele propriei vieți, și-a găsit expresie, a fost susținută și dezvoltată de poezia lui Byron, pe care o iubea atât de mult, cu care recunoștea la acea vreme identitatea completă a personalității sale: "Sunt tânăr, dar sunetele îmi fierb în inimă și aș vrea să ajung la Byron Avem un singur suflet, unul și același chin O, dacă am avea aceeași soartă! " ( ) Dar dacă la acel moment s-a identificat atât de neechivoc cu Byron, dacă a descoperit că are "un suflet, același chin" cu el, atunci în anul următor auzim deja de la el: "Nu, nu sunt Byron, sunt diferit, Ales încă necunoscut -) ^Fragmentul II K , p ( )) II Te, p ( ) Biblioteca "Runivers" - Ca un rătăcitor prigonit de lume, Dar numai cu suflet rusesc ") Și într-adevăr, privind cu mai multă atenție lucrările sale, vom observa că din starea lui interioară începe să se schimbe treptat în comparație cu cea pe care o avea înainte de vârsta de cincisprezece ani Dacă mai devreme sentimentul său greu a venit din conștiința unei discrepanțe cu așteptările sale de la viața reală, așa cum s-a manifestat în principal în oamenii din jurul său, atunci de acum încolo principala cauză a chinului său este el însuși, propriile neajunsuri, care l-au împiedicat de la realizarea în viața lui aspirații morale, devreme în el îndemnând-SHIYASYA; iar ACEASTĂ dezamăgire în sine, această nemulțumire față de sine, începe încetul cu încetul, parcă, să ascundă dezamăgirea față de ceilalți oameni, nemulțumirea față de ceilalți "Sufletul este constrâns de la sine, Viața este urâtă, dar moartea este îngrozitoare - Găsești rădăcina chinului în tine însuți Și

cerul nu poate fi învinuit pentru nimic " ') De ce, din , atenția lui Lermontov s-a concentrat mai ales asupra lui însuși și de ce din acel an principala sursă a chinului său a fost conștientizarea propriilor neajunsuri - acest lucru se explică, pe de o parte, prin faptul că moartea lui tatăl său a oprit acea dramă de familie care se reflectase atât de puternic asupra lui și în care, fără nicio vină din partea lui, a jucat un rol atât de important; acest lucru se explică pe de altă parte prin faptul că în fiecare an a văzut o creștere și intensificare a neajunsurilor sale, ceea ce arăta din ce în ce mai clar cât de departe era el însuși de acel ideal de persoană, a cărui punere în aplicare o cerea de la ceilalți Dar această conștiință a neajunsurilor cuiva) II vol , pagini ( )) " , iunie și al treilea", vol II, p Biblioteca "Runivers" - nu l-a făcut să scadă cerințele de la oameni, să devină a • este mai indulgent și astfel se ajunge măcar la un fel de împăcare Dimpotrivă, i-a sporit și mai mult dezamăgirea și l-a făcut fără speranță, datorită acelei trăsături de subiectivitate a personalității sale, din cauza căreia nemulțumirea față de sine s-a transformat ușor în nemulțumire față de lume, dezamăgirea în sine în dezamăgire în tot ceea ce îl înconjura Această trăsătură este descrisă mai ales de Lermontov în Vadim, despre care spune: " a devenit atât de mic în ochii lui, încât a fost gata să distrugă roadele multor ani într-o clipă, iar disprețul față de sine, amar un şarpe în jurul inimii lui şi în jurul universului, căci pentru Vadim totul era în inima lui *) Că pentru Lermontov, ca și pentru Vadim, totul era în inima lui - acest lucru este evident și din faptul că mai târziu a fost înclinat să explice originea disprețului său față de toți oamenii prin disprețul față de sine "Uneori mă disprețuiesc pe mine însumi", spune Pechorin, "nu de aceea îi disprețuiesc și pe alții? "*) Cât de departe din toată atenția lui Lermontov s-a concentrat asupra lui însuși, cât de mult sursa celor mai multe dintre minutele sale dificile de la acel moment a fost conștientizarea neajunsurilor sale, se poate vedea deja din faptul că acum este gata să explice toate suferința unei persoane numai prin dualitatea naturii sale "Numai în om sacru putea întâlni viciosul ", spune el atunci: "toate chinurile lui vin de aici") Producând tot chinul unei persoane din îmbinarea în el a "sacrului" cu "răul", el a recunoscut la început această combinație într-o oarecare măsură drept fatală, ceea ce s-a reflectat în acea viziune poetico-filozofică, pe care o vedem în el poem "Înger ^, °) "Povestea", vol II, pagini ( )) "Un erou al timpului nostru", vol I, pagini ( )) " , iunie" vol II, p Biblioteca "Runivers" - - si conform caruia sufletul omenesc, care a existat inainte de nastere si plin de sunetele sfinte pe care le-a auzit in viata lui nepamanteasca, s-a asezat "in creatiile pamantesti"* "Dar lumea îi era străină Ea continua să viseze la un singur lucru - despre sunetele sfinților, fără a-și aminti semnificația lor Și multă vreme a fost plină de dorință în zadarnic Suferință, a lânguit, Iar sunetele cerului nu puteau fi înlocuite cu cântecele Ei plictisitoare ale pământuluiα) Cu toate acestea, recunoașterea combinației fatale în natura umană a aspirațiilor morale care nu se adeveresc niciodată și a instinctelor egoiste, a căror manifestare a văzut-o atât în sine, cât și în cei din jur, nu a durat mult cu el și a început să fie înlocuită de o îndoială cu privire la existenţa a ceva în natura umană cu excepţia egoismului Din acel moment, dezamăgirea în sine și în cei din jur, adică conștiința dureroasă că nici el însuși, nici toți ceilalți care trăiesc cu el nu satisfac cerințele morale pe care a considerat că este necesar să le prezinte unei persoane, începe încetul cu încetul să treacă în ea necondiționatul fundamental - negarea existenței a ceva în

natura umană care ar corespunde acestor cerințe, începe să se transforme în el într-o recunoaștere a dominației necondiționate a răului în viață și în oameni Drept urmare, el dezvoltă convingerea că pentru a fi fericit nu trebuie să pătrundă adânc în izvoarele ascunse ale acțiunilor umane, iar dacă o face, trebuie să privești cu rece, impasibil, dominația răului Exprimând în acest moment dorințele copilului nou-născut, el spune: "Să nu cunoască înainte de vreme Nici chinurile iubirii, nici slava gândurilor lacome; Să se uite fără reproș La falsul strălucire și falsul zgomot al lumii;) "Biv Zap ", p ( ) * Biblioteca "Runivers" - - Lasă-l să nu caute motive La patimile și bucuriile altuia, Și va ieși din noroiul lumii Cu sufletul și inima albă nevătămată!α) Cât de profund se îndoia de existența a ceva cu adevărat moral la oameni, putem vedea clar din faptul că încearcă deja să explice diferența dintre bine și rău doar ca diferență între acțiunile rar și adesea repetate "De unde știi?" spune el în acest moment: "poate că sentimentele de sfințenie sunt un obicei și dacă răul ar fi la fel de rar ca binele, iar acesta din urmă invers, atunci crimele noastre ar fi considerate cele mai mari fapte ale virtuții umane *) Dar toate astfel de gânduri, decurgând dintr-o observare obiectivă, fără pasiune, a vieții din jurul său, îi trezeau un sentiment atât de amar, încât nu-i dădea ocazia să se împace curând cu ele Această stare de luptă între două vederi opuse este deosebit de bine exprimată în Mărturisirea sa*: "Cred, promit să cred, Deși nu am trăit-o eu însumi, Că un călugăr nu poate fi ipocrit Și trăi, așa cum am promis cu jurământ, Că săruturile și zâmbetele Oamenilor nu sunt întotdeauna insidioase, Că vecinii lor ' greșeli mici Ei iartă uneori; Acel timp vindecă de suferință; Că lumea a fost creată pentru fericire; Că virtutea nu este un nume Și viața este mai dureroasă decât somnul! Dar credința experienței calde rece Contrazice fiecare clipă, *) II vol , pagini ( )) "Povestea", vol II, pagini ( ) Biblioteca "Runivers" Iar mintea, ca înainte fără bucurie, Scopul dorit nu este atins; Și inima e plină de regret Păstrează în sine o urmă adâncă a Morților, dar viziuni sfinte Și umbre de sentimente, care deja nu există") Dacă această poezie exprimă lupta a două vederi care se exclud una pe cealaltă, atunci în cealaltă găsim considerații cu ajutorul cărora a vrut să justifice logic de ce se complace în "credința caldă", în ciuda contradicției în care se află cu indicii de "experimentare frig "Odinioară, în smerenia ignoranței, Creatorul ne-a condamnat să trăim, El nu ne-a pus dorințe irealizabile în suflete, El nu ne-a lăsat să luptăm pentru ceea ce nu ar trebui să se întâmple, El nu ne-a lăsat să căutăm În noi înșine și în lumea perfecțiunii, Odinioară, n-ar fi trebuit să cunoaștem fericirea completă pentru totdeauna") Este clar că astfel de considerații nu l-au împiedicat pe Lermontov să ajungă la o negare necondiționată a tot ceea ce "sfânt" în viață Fără îndoială, erau prea multe în sufletul său care nu s-au înțeles cu această negare și, drept urmare, fiecare faptă rea, fiecare manifestare a părților rele ale personalității sale, a continuat să provoace chin moral, devenind din ce în ce mai mult puternic Cât de grele au fost aceste chinuri, putem vedea din următoarele cuvinte ale lui, în care a descris starea de spirit a eroului poeziei "Ismael-beyv", în dedicația la care indică direct sensul său autobiografic:) "Mărturisire" , II vol , JI p (i ;i r)) Fri, p (: ^ i) Biblioteca "Runivers" - - "Uite, tu ești cât de răpitor și rău Către cadavrul părăsit, într-o vale liniștită, moștenitori pământeni se îngrămădesc: corb mormânt, zmeu și vultur? Așa că sunt clipe, clipe scurte, Când sunt înghesuiți, toate chinurile infernale Păstrează inima și roade!- Secole de durere merită acele

minute) Aceste momente dificile de pocăință și dezamăgire în sine sunt trăsături caracteristice ale perioadei vieții lui Lermontov pe care o luăm în considerare și indică faptul că, în ciuda unei tendințe tot mai mari de a recunoaște toate aspirațiile morale ale unei persoane ca "vise goale", la acel moment era tot- totuşi încă nu putea face acest lucru şi continua să ceară de la sine realizarea acestor aspiraţii şi suprimarea celor opuse În consecință, în el se desfășura în acea vreme o luptă interioară, îngreunată de pasiunea caracterului său, datorită căreia s-a dăruit în întregime sentimentului care se ivise în el, atât bun, cât și rău, și abia atunci a putut fii critic cu el când era deja mulțumit Lupta lui Lermontov cu el însuși a fost îngreunată și mai mult de faptul că, alături de ea, trebuia să decidă dacă există într-adevăr acele aspirații morale în numele cărora încerca să-și suprime instinctele rele și dacă erau pur și simplu plăcute, vise cu care oamenii o folosesc doar ca acoperire pentru urâțenia lor morală Și erau prea multe date pentru o astfel de concluzie în viața societății din jurul lui Aceasta este o concluzie amară, rezultatul unei "experiențe reci", rezultatul unei ciocniri cu realitatea neatractivă care îl înconjoară și a unei sincere, stricte, uneori amăgitoare s) "Izmail Bey", I vol , pagini ( ) Biblioteca "Runivers" - pe zi ce trecea din ce în ce mai mult peste "credința caldă" care era în conflict cu el, până când, în cele din urmă, l-a copleșit Consecința acestui lucru a fost stabilirea unei perspective asupra lumii, opusă celei care fusese dezvoltată în perioada copilăriei vieții sale, și deziluzia treptată a adevărului căreia se reflectă atât de dureros și puternic asupra lui Așa cum atunci credea că numai motivele morale îi ghidează pe oameni, tot așa acum a ajuns la concluzia că aceștia sunt ghidați doar de instincte egoiste, acoperite de sentimente presupuse înalte existente Dar acest pas major în schimbarea viziunii sale asupra lumii a dus la pași suplimentari strâns legați de aceasta Cu credința în existența aspirațiilor morale în rândul oamenilor, Lermontov a fost strâns legat de ideea vieții umane, ca punerea în aplicare a acestor aspirații "Încet-încet o mulțime de oameni se străduiește, Spre mormântul însuși din leagănul însuși Jocul și soarta, și patimile, Spre un singur țel sfânt inexplicabil * ze) Asta a spus el la acea vreme Din aceeași viziune, el era indisolubil legat de o convingere religioasă în nemurirea sufletului uman, credința în Dumnezeu și convingerea în armonia, oportunitatea și raționalitatea întregului univers De toate acestea nu era acum convins Și ca urmare a acestui fapt, acest om, acest "rege al naturii", în opinia lui anterioară, ar trebui să i se prezinte acum într-o formă caricaturală, să devină în rândurile animalelor și să se deosebească de ele doar prin aceea că, datorită minte,) Vol II, p JJ ( ) Biblioteca "Runivers" - le poate mânca "Rege al naturii", spune el în acest moment: "Cu adevărat creat de toți cei mai deștepți, Pentru a devora plante și animale, Deși între timp (poate voi jura) Îngrozitor ca o maimuță eu însumi) Dacă o persoană îi apare în această formă, atunci întreaga lume îi apare nu mai puțin caricaturală "Sunt gata să cred", spune el: "Că lumea noastră fără lună este doar praful mormânt al celuilalt, o mână de pământ, în lupta veacurilor supraviețuit accidental și puternic aruncat în cercul etern al lumilor Lumina sunt verii ei, Deși poartă trenuri de rochie de foc, Da, uneori au o oră bună O influență benefică asupra noastră Și lasă-mă să mă adun, așa că terciul va fi preparat - În pumni și la revedere planetei noastre ") Astfel, în locul concepției anterioare despre lume ca o creație maiestuoasă, oportună, în care omul - acest "rege al naturii" - este coroana creației, realizând în viața sa legea morală și

asemănarea Divinului - el acum are contrariul, conform căreia toată lumea aceasta nu există decât un simplu accident, rezultat al luptei unor forțe oarbe, care a dat naștere și unui om care trăiește după cele mai bestiale instincte și reprezintă adevărata asemănare a unei maimuțe O schimbare atât de drastică în viziunea lui Lermontov asupra lumii trebuie să se fi reflectat puternic în cursul viitor al vieții sale Dacă înainte fusese de mare importanţă pentru el să-şi concentreze toate energiile pe morală f) "Sasha" II vol , st ( )) "Sasha" II vol , st ( ) Biblioteca "Runivers" - - perfecțiunea și în lupta împotriva părților rele ale caracterului său, atunci acum, când era convins că toate acele aspirații morale în numele cărora lupta erau doar "vise goale", acum, desigur, nu mai avea sens să continui această luptă Nu putea continua să trăiască așa cum a trăit înainte, pentru că cele mai elementare concepții pe care se întemeia viața lui de odinioară s-au schimbat; în consecință, viața însăși a trebuit să se schimbe Dacă atunci sarcina principală pentru el era suprimarea egoismului și realizarea aspirațiilor morale, acum această sarcină era deja suprimarea acestor aspirații morale, ca vise goale, și eliberarea completă a contrariilor lor, ca singurele adevărate Scrisorile sale din descriu în mod clar și distinct în fața noastră această schimbare în viața lui, care este în legătură directă cu schimbarea perspectivei sale asupra lumii "De îndată ce a remarcat într-una dintre ele: "că visele mele frumoase se destramă, mi-am spus că nu merită osteneala să fac altele noi - este mult mai bine, m-am gândit, să mă obișnuiesc să mă descurc fără ele Am început să gust și la vremea aceea arătau ca un bețiv care încearcă să se înțărce puțin de vin; ostenelile mele nu au fost zadarnice) Dar hotărând să suprime aspirațiile morale în sine ca vise goale și să dea frâu liber instinctelor opuse, ca singurele existente și legitime, el, contrar noii sale perspective, totuși, deși inconștient, a recunoscut că în acest fel el nu ar mai obține adevărata fericire, ci a făcut doar plăcere "Dacă ai ști", scrie el într-o scrisoare: "ce viață intenționez să duc! Oh, asta va fi uimitor! În primul rând, excentricități, farse de orice fel și poezie udă de șampanie Știu că vei plânge, dar vai! este timpul) I T", pagini Biblioteca "Runivers" - mi-a trecut visele; nu mai există credință; Am nevoie de plăceri senzuale, de fericire palpabilă, de o asemenea fericire, care se cumpără cu aur, ca să o pot duce cu mine în buzunar, ca o tabagă, să-mi seducă doar sentimentele, lăsându-mi sufletul singur și inactiv" Astfel, din pasajele citate de scrisori reiese clar că viața lui urma să ia o direcție opusă celei pe care voia să i-o dea înainte A trebuit să iau această direcție pentru că toate aspirațiile anterioare s-au dovedit a fi vise goale, prejudecăți, în plus, s-au dovedit a fi doar un mijloc care servește oamenilor să-și mascheze urâțenia morală Dacă aceasta este așa, atunci singurul lucru pentru care putea să lupte era doar distrugerea completă a acestor prejudecăți și să nu le folosească ca acoperire pentru instinctele sale egoiste; trebuia, într-un cuvânt, să încerce "Pentru a arunca deodată lanțul prejudecăților, Cum mi-aș arunca rochia, dacă deodată Din nord Atotputernicul a făcut yugas) Această dorință de a scăpa în sfârșit de capacitatea de a acoperi motivele rele ale acțiunilor sale cu aspirații morale imaginare existente, a fost evocată la Lermontov de acel simț al adevărului, care a fost deosebit de puternic dezvoltat în el, care a stârnit în el o ură teribilă pentru tot ce s-a făcut, înșelător și nefiresc "În școala de cadeți, Merinsky spune în memoriile sale: "Lermontov a fost bun cu toți tovarășii săi, deși unii dintre ei nu prea l-au plăcut pentru că îi urmărea cu duhul și ridicolul pentru tot

ceea ce era fals, încordat și nefiresc, ceea ce putea nu suportă în niciun fel" "După", adaugă el: "și în) Volumul I, pagini) "Sasha" II vol } st ( ) Biblioteca "Runivers" - nu a lăsat acest obicei în lume, deși avea multe necazuri și dușmani pentru el Că viața lui Lermontov de la vârsta de optsprezece ani, adică din , a luat direcția indicată, că de atunci încolo a încercat să stârpească toate aspirațiile morale, ca false, și a dezvăluit dureros și deschis tot contrariul, ca singurele care există - putem vedea acest lucru din luarea în considerare a acelor lucrări majore ale lui, în care el deduce înaintea noastră sub diferite nume Un tip binecunoscut creat de un artist adevărat, fie că se va înfățișa pe sine sau pe alți oameni în el, nu este o copie din natură, nu este un simplu instantaneu al realității Sarcina artistului este să observe principiul care determină viața unei persoane și, după ce a observat, să finalizeze implementarea acestuia în viața unei date date descrise de el Dacă comparăm acum imaginile lui Lermontov despre sine în lucrări scrise înainte de cu cele scrise din acel an, vom vedea o diferență majoră între ele Dacă în prima, mai ales în dramele de tineret, el înfățișează în fața noastră o persoană care îndeplinește aspirații morale în viața sa, deși în poeziile meschine contemporane se plânge amarnic că în viața reală nu le poate realiza pe deplin, atunci în a doua înfățișează o persoană în fața noastră, trăind deschis și necondiționat doar prin eforturi egoiste, deși în micile sale poeme contemporane indică clar că în viața reală nu poate duce la bun sfârșit manifestarea lor În orice caz, este important pentru noi să remarcăm în acest moment nu cât de mult a implementat acest principiu, ci ce a fost Luptandu-se astfel in aceasta noua perioada a vietii sale pentru manifestarea deschisa a unor instincte egoiste, Lermontov, dupa cum se vede din scrisorile de mai sus, nu mai cauta Biblioteca "Runivers" - - • fericirea, care este o consecință a armoniei spirituale, el caută doar impresii puternice, caută doar o furtună și o caută chiar și în cele mai fericite împrejurări exterioare În acest moment, vorbind în cuvintele sale: "Sub el este un șuvoi de lumină azur, Deasupra lui este o rază de soare aurie; Iar el, răzvrătit, cere furtuni, De parcă e pace în furtuni! " B) La început, după schimbarea pe care am descris-o, Lermontov s-a simțit ușurat, ca un om care s-a eliberat de lupta interioară, care a ajuns la o decizie hotărâtă, deși amară, după o lungă ezitare "Sunt mai fericit": spune: "mai distractiv decât orice beţiv cântând pe stradă") Această veselie îmbătătoare nu a durat însă mult Și dacă ne uităm acum la starea lui interioară în această perioadă tulbure a vieții sale - perioada aspirațiilor ideale suprimate și urmărirea neliniștii - vom vedea că s-a schimbat, dar cu greu se poate spune că s-a îmbunătățit S-a schimbat prin faptul că nu mai avea acea luptă cu ea însăși care existase în perioada anterioară, nu existau, desigur, nici măcar acele chinuri insuportabil de arzătoare care au fost cauzate de eșecurile acestei lupte, dar pentru asta a dezvoltat acel greu, în mod constant o disperare apăsătoare pe care, spunea el, nimic nu o putea vindeca Într-o scrisoare din vorbește despre o ironie rece care, adaugă: "este irezistibil presată în sufletul meu, ca apa care umple o navă naufragiată! ") Era acea ironie teribilă, era acel râs îngrozitor și rece de dezamăgire necondiționată și disperare completă, cu care am) "Vânză" I vol , st ( ) β) I vol , st ( ) i) vol , st ( ) Biblioteca "Runivers" - Numai o persoană care a avut o mulțime de lucruri foarte scumpe în viață și deodată a pierdut totul, cu siguranță toate astea dragi, poate râde Priviți cu ce ironie vorbește el însuși despre starea sa și ce adâncime a suferinței se ascunde în spatele acestei aparent frivolități: "Spre ce, unde ne duce

viața, despre Nu interpreta cu biata noastră minte; Dar cu excepția a două sau trei zile, da copilărie, Ea este, fără îndoială, o moștenire proastă Eram deprimat de acest gând, Plângeam mult și lacrimam ard hârtie Vis prost de copil Demult dispărut, ca un nor peste stepe; Dar spiritul meu înflăcărat nu a fost împrospătat, Furtunile s-au născut în ea, ca într-un deșert, Dar s-au domolit curând, și acum Ce a mai rămas din inimă în loc de lacrimi, furtuni ale celor * Un singur răspuns - râs sonor, amar) Pentru a scăpa de această greutate, începe să se convingă, ca un copil mic, că ideea lui anterioară despre fericire era falsă, că nu există nimic sacru în viață, că nu este nimic de gândit despre alți oameni și că nimic nu trebuie să fie jenat în viața cuiva Această dispoziție este deosebit de bine exprimată de el în următoarea poezie: "Când speranța nu este la îndemână Nu îndrăznesc să plângi și să iubești, Viciile tineretului criminal Mi-am imaginat să ispășesc suferința; Când ultima oră v Ochiul era al meu Și tot ce este sfânt și frumos Mi-a răspuns ca un străin - Apoi, cu o rugăciune nesăbuită am deranjat mult timp cerul, °) Eu sunt Sasha", II vol p ( ) Biblioteca "Runivers" - treizeci - Și deodată a auzit o voce minunată: "Ce ceri?" a spus: "Tu, săracul, ai căzut, dar eu sunt vinovat! Umilește-ți impulsul pasiunilor, Fii cu sânge rece ca alții, Fii răbdător ca ceilalți Fericirea ta a fost falsă, într-adevăr visează Îți pare atât de rău? Prostule! unde este bastonul tău? Ia-l, pleacă în depărtare Vei trece prin deșert Sau prin un oraș magnific și mare, Nu adora altarul nimănui, Nu construiește-te oriunde ") Această decizie "de a nu adora altarul nimănui" i-a făcut mai ușor să găsească senzații puternice cu care încerca să se distreze pentru a îneca pentru o clipă acel sentiment greoi care, ca un coșmar, l-a zdrobit Dacă înaintea suferințelor oamenilor, care proveneau din împrejurări exterioare pur întâmplătoare, i s-au părut nesemnificative în fața chinurilor sale morale și dacă ar fi spus anterior: "Nu îndrăzni să cauți regretul în acest sân Animale de companie cu speranțe de aur! Când îmi disprețuiesc propriile chinuri, Ce îmi pasă de suferințele altora?*) Acum el însuși a stârnit de bunăvoie aceste suferințe, de bunăvoie le-a stârnit pentru că a hotărât "să nu respecte altarul nimănui, să nu-și construiască nicăieri un adăpost", ci să realizeze doar plăceri de moment, oricare ar fi ele și orice ar fi fost cumpărate într-un cuvânt , el apare în fața noastră în forma în care el însuși se expune în "Eroul timpului nostru" *, și în care oamenii care l-au întâlnit în acea vreme îl atrag la noi II vol , p ( ) o) "Romanț", II vol pag ( ) Biblioteca "Runivers" - - Privește această Siluetă cu umerii largi, de înălțime medie, cu un cadru zvelt, subțire, cu toate semnele unei corpuri puternice și în același timp cu un fel de slăbiciune nervoasă pe tot corpul, fii atent la strălucirea rece a celor veșnici ochi posomorati, care nu râdeau nici pe vremea aceea vremea în care pe buze îi aluneca cel mai copilăresc zâmbet, gândiți-vă mai adânc la principalele trăsături ale acestui "ciudat", acum palid de la bătaia obloanelor, acum mergând la mistreț unul la unu, păstrând acum tăcerea cea mai de moarte timp de câteva ore, apoi începând să vorbească așa că, în cuvintele lui Maxim Maksimovici, vă veți izbucni în râs - și îl veți recunoaște pe Lermontov însuși în el în perioada lui viața pe care o descriem Înțelegem, în acest caz, de ce pe chipul lui era o pecete de profundă tristețe constantă, atât de tranșant exprimată în privirea lui, ne este clar ce l-a făcut să meargă la mistreț unul la unul, atât de necruțător să caute dragostea Belei și să fie plictisit, după ce și-a atins scopul - urmărește-o atât de energic pe Prințesa Mary și fă-o să se îndrăgostească de el; În cele din urmă, ne este explicată bucuria care

l-a cuprins când a aflat că Grushnitsky și compania lui complotează împotriva lui - toate acestea, fără îndoială, erau acea urmărire a neliniștii, acea sete de impresii puternice, furtunoase, iritante și satisfăcătoare, care singur i-a rămas în locul aspiraţiilor lui ideale reprimate şi a căror satisfacţie, în consecinţă, la acea vreme îi constituia întreaga viaţă "Îmi iubesc dușmanii", spune el, "deși nu într-un mod creștin Ei mă amuză, îmi excită sângele tot edificiul uriaș și laborios al vicleniei și al planurilor lor - aceasta este ceea ce eu numesc viață" I) Din aceste cuvinte st) "Un erou al timpului nostru", Vol I, p ( ) Biblioteca "Runivers" este deja mai mult decât clar că viața lui s-a redus la urmărirea neliniștii, că nu a trăit în adevăratul sens al cuvântului, ci a încercat să se distreze pentru a suprima în acest fel acea conștiință a lipsei de sens a vieții, care din ce în ce mai mult a prins rădăcini în el după schimbarea descrisă de noi Dar această posibilitate de a uita "în distracția unei vieți zgomotoase" și "de a bea paharul vieții cu ochii închiși" slăbea din ce în ce mai mult pe zi ce trece, pe măsură ce sursele de emoție puternică, îmbătătoare de suflet, scădeau și acel sentiment greoi care trebuia înecat, totul a crescut Nu numai că aceste surse s-au diminuat, dar i-au oferit și satisfacții incomplete, deoarece știa dinainte că se străduiește să atingă un anumit scop doar pentru a îneca conștiința lipsei de sens a oricărei eforturi în general în chiar procesul de luptând cu obstacolele și, prin urmare, când a obținut rezultatul eforturilor sale, s-a bucurat doar de o satisfacție momentană a iubirii de sine și nimic mai mult Nici măcar realizarea celei mai pasionale iubiri a unei femei nu i-a plăcut, întrucât nu putea recunoaște acest sentiment ca fiind adevărat, știind că a folosit mijloace artificiale pentru a-l realiza "Mie", spune el, "s-a întâmplat să trezească la alte femei toate semnele pasiunii Dar de vreme ce știu foarte bine că datorez asta numai artei și obiceiului de a atinge, de altfel, anumite fire ale inimii umane, nu mă bucur de fericirea mea Dacă pe vremea când tocmai avea loc o schimbare în viața lui, el spunea: "Starea stupidă a unei persoane este atunci când trebuie să se ocupe pentru a trăi, așa cum o ocupau cândva curtenii vechilor regi", atunci acum, când are deja ani a trebuit să se ocupe în felul acesta și când în fiecare zi simțea că mijloacele vechi încetează să funcționeze, iar cele noi nu - * i) "Fragmente din povestea începută", volumul I, pagini ( )) IJu , p (i ; y) Biblioteca "Runivers" - se află, ar fi trebuit să aibă o stare atribuită de el demonului, pentru care spune: "Ce amar amar Toată viața mea - secole fără separare - Și bucurați-vă și suferiți, Nu așteptați laude pentru rău, Nici răsplată pentru bine; A trăi pentru sine, a se cumpăra II prin această veșnică luptă Fără triumf, fără împăcare; Regreți mereu și nu-ți dori, Cunoaște totul, simți totul, vezi totul, Urăște totul împotriva voinței tale și disprețuiește tot ce este în lume! Conștiința dureroasă a lipsei de scop și a inutilității întregii sale vieți este nota principală care sună în toate lucrările din perioada vieții lui Lermontov pe care o descriem Această conștiință chinuitoare a fost cauzată de o risipă neproductivă de forțe, forțe imense, după propriile sale cuvinte, care au cerut o ieșire ca răspuns la niaroj și, în lipsa lui, au fost cheltuite într-o luptă mecanică goală cu diverse obstacole pe care le-a întâlnit pe drum pentru a atinge un țel întâmplător, a cărui nesimțire el însuși era bine conștient Atâta timp cât și-a păstrat credința în sarcinile înalte ale vieții umane, atâta timp cât încă nu a încetat să creadă în străduința oamenilor pentru un singur scop sfânt inexplicabil *, a văzut în talentul său poetic mijloacele prin care trebuia să împlinească înalta

sa chemare în viață și gândul că nu va îndeplini această chemare și nu va muri o persoană nesemnificativă i-au dat multe momente amare "Un lucru mă deranjează", scrie el într-o scrisoare din : "Am pierdut aproape complet somnul, Dumnezeu știe cât timp Nu spune) "Demope" I vol , pagini ( ) Biblioteca "Runivers" - - Îmi doresc din durere: am avut și mari necazuri, dar am dormit profund și bine Nu, nu știu: mă chinuiește conștiința secretă că îmi voi pune capăt vieții de persoană neînsemnată) Dar în spatele acestui gând, în orice caz, s-a ascuns certitudinea că cineva poate încă să-și încheie viața cu neînsemnătate Când viziunea sa asupra lumii s-a schimbat, când lumea întreagă din ochii lui s-a transformat într-un "bloc de murdărie", atunci nu se mai putea gândi la îndeplinirea unui fel de "întâlnire înaltă" Și a început să-și explice propria dorință anterioară pentru aceasta printr-un simpla dorinta de faima, pe care acum a inceput sa o caute, gandindu-se ca va gasi satisfactie deplina in atingerea ei Dar cand a obtinut aceasta faima, cand el, cu propriile sale cuvinte, a devenit un leu, care a fost urmarit si indulcit, apoi a văzut că nu de asta avea nevoie cu adevărat și scrie cu amărăciune într-o scrisoare din că, deși faima lui, care atunci crescuse mult, îi satisface deșertăciunea, dar în cele din urmă el este cu fiecare zi tot mai mult începe să găsesc această închinare de sine "destul de insuportabilă" Astfel, când s-a gândit să găsească o satisfacție deplină din atingerea unui scop stabilit de mult, a simțit nemulțumirea cu o forță și mai mare, a simțit amărăciunea care venea din conștiința forțelor puternice pierdute în mod inutil, căldura sufletului irosită în deșert Dar severitatea situației sale a fost sporită de faptul că nu vedea o cale de ieșire din ea, deoarece nu avea încredere nici în posibilitatea propriei fericiri personale, nici în cea a altor oameni "Nu mai suntem capabili", a spus el, "de mari sacrificii, nici pentru binele omenirii, nici măcar pentru propria noastră fericire, pentru că îi știm imposibilitatea") Și numai o astfel de străduință "pentru binele omenirii" ar putea l) I t , pagini ( ) ss) "Un erou al timpului nostru" , vol I, pagini ( ) Biblioteca "Runivers" δ - Era necesar să-l scoată din acea stare grea de urmărire a plăcerilor de moment, care îi devenea atât de greu de suportat Numai ea ar putea înlocui urmărirea plăcerilor de moment, pentru că în ochii lui Lermontov orice alte scopuri erau chiar mai puțin adevărate decât chiar și aceste plăceri de moment "Dacă cineva consideră că succesul unui moment nu este nimic, atunci unde este fericirea ?", spune Pechorin în povestea "Prițesa Ligovskaya "Lupți pentru iubire durabilă, bogăție durabilă, faimă durabilă - te uiți la moarte, boală, incendiu, potop, război, mare, rival, schimbarea opiniei generale - și toată munca a dispărut! Și uitarea? Uitarea este la fel de inexorabilă pentru minute și secole Dacă aș fi întrebat ce vreau - un moment de fericire completă sau ani de fericire ambiguă, aș decide mai degrabă să-mi concentrez toate sentimentele și pasiunile într-un singur moment divin, apoi sufăr cât îmi place, încetul cu încetul pentru a le întinde şi plasează-le pe numere în intervalele de plictiseală sau tristeţe ") Dar nu numai că nu s-a întâmplat un asemenea moment divin, dar chiar și cu fiecare zi care trecea posibilitatea unor astfel de senzații noi și puternice era distrusă, ceea ce putea îneca conștiința că toate acestea nu erau decât "languire amară" și nu putea decât să treacă, în cuvintele lui, "din îndoială peste îndoială, cum strămoșii noștri s-au repezit de la o eroare la alta, neavând, asemenea lor, nici speranță, nici măcar acea plăcere nedefinită, deși puternică, pe care o întâlnește sufletul în orice luptă cu oamenii sau cu soarta ') Este de înțeles, așadar, că astfel

de cuvinte au scăpat de la el ca "Mă uit la viitor cu frică, privesc trecutul cu dor, Și ca un criminal înainte de execuție, mă uit în jur după sufletul meu drag! S) s?) "Prițesa Ligovskaya", vol I, pagini ( ) ss) "Un erou al timpului nostru", Vol I, pagini ( ) s") I vol , pagini ( ) * Biblioteca "Runivers" - - Acest dor de trecutul pierdut este de înțeles, această frică de un viitor fără speranță este de înțeles și, în sfârșit, această singurătate completă neputincioasă, care l-a forțat, ca un criminal înainte de execuție, să caute în jur sufletul său, este de înțeles Dacă în acea perioadă a vieții sale, când în el se desfășura o luptă interioară, când, în cuvintele sale, "s-a bucurat să moară pentru bine"), tot nu a găsit simpatie în oameni atât datorită celor răi laturi ale caracterului său și datorită acestuia nu era înțeles de cei din jur, care considerau că aspirațiile lui de odinioară sunt "dorințe aiurea ale unei minți bolnave", acum, când "nu respecta sanctuarul nimănui", când "se uita la suferințele și bucuriile celorlalți numai în raport cu el însuși, ca și cu hrana , susținându-și puterea spirituală"), acum, desigur, era complet și necondiționat singur Oamenii s-au distanțat de el nu numai atunci când trebuiau să fie victima capriciului lui, s-au distanțat mereu de el, pentru că, nevăzând cauzele interne ale stării lui, îl considerau pur și simplu ca pe o persoană bilioasă și amărăcită și se simțeau cumva stânjeniți cu el Pentru a confirma acest gând, voi cita memoriile lui Lorera despre cunoștința lui cu Lermontov în această perioadă a vieții sale "De la primul pas al cunoștinței noastre", spune el: "Nu mi-a plăcut Lermontov M-am bucurat mereu că am întâlnit oameni drăguți, caldi, care au știut să păstreze flacăra fertilă a inimii în toate fazele vieții lor , trăind simpatie pentru tot ce este înalt, frumos; din conversațiile cu Lermontov, mi s-a părut rece, bilios, iritabil și un urător al rasei umane în general " "Încă nu pot să-mi dau socoteală", adaugă el mai departe: "de ce eram cumva stânjenit de el" Dar nu toată lumea, desigur, l-a considerat pe Lermontov drept "urât) "Sashka", II vol , pagini ( ) S) "Un erou al timpului nostru", I vol pagini ( ) Biblioteca "Runivers" nici o rasă umană, "au fost oameni care au văzut ce se ascunde în spatele acestei furii și iritații, iar Belinsky aparținea unor astfel de oameni, de exemplu "Un spirit profund și puternic!", spune el după ce l-a vizitat pe Lermontov, care stătea în garsoniera pentru un duel, "O, va fi un poet rus din Ivan cel Mare M-am certat cu el și a fost îmbucurător pentru mine să văd în privirea lui rațională, înfricoșată și amărâtă asupra vieții și oamenilor semințele credinței profunde în demnitatea amândurora; am observat acest lucru - a zâmbit și a spus: Doamne ferește, Doamne, cât de inferior îmi este el în conceptele sale și cât de infinit de inferior sunt față de el în superioritatea mea față de el Dar dacă personalități precum Belinsky, care l-ar putea înțelege și aprecia, s-au întâlnit cu Lermontov, acest lucru nu i-ar putea atenua situația, pentru că el însuși i-a tratat cu suspiciune și neîncredere și le-a împărtășit de bunăvoie doar "privia sa rațională, înghețată și amărăcită" viaţa şi oamenii", ascunzându-le "speranţele celor mai buni şi glasul unei necredinţe nobile patimi ridiculizate *, adică exact ceea ce avea nevoie doar de simpatie cordială, prietenoasă Da, după ce și-a suprimat cele mai bune aspirații și a dat loc instinctelor rele, el și-a ascuns aceste "speranțe ale celor mai buni" și, văzând numai motive rele în acțiunile sale personale, nu a găsit și nu a vrut să găsească nimic altceva în el fie imprejurimile Ca urmare a acestui fapt, el a dezvoltat o privire complet opusă speranțelor sale anterioare, pe care demonul le exprimă atât de clar în "Povestea pentru copii: "Și am aruncat o privire

profundă în jur Și am văzut cu bucurie involuntară Un vis criminal sub baldachinul camerelor, Muncă egoistă înaintea unei lămpi slabe Și secrete groaznice pretutindeni un rând trist Am început să prind sunete rătăcitoare, Biblioteca "Runivers" - Râsete vesele și strigătul ultimului chin: Care s-a bucurat sau a suferit, viciu! În rugăciune am auzit un reproș, În delirul iubirii - o dorință nerușinată Peste tot este înșelăciune, nebunie sau suferință Cu un sentiment constant, insuportabil de greoi, care venea din conștientizarea că tot "ceea ce este sfânt și frumos îi răsună altcineva", cu o privire mohorâtă, deznădăjduită de mohorâtă asupra lumii, în care vedea "pretutindeni înșelăciune, nebunie sau suferință ", având o apartenență deosebită a capacității sale de a simți în mod constant toată suferința pe care a trăit-o și cu o lipsă totală de mijloace pentru a le îneca, a trebuit să ajungă în cele din urmă la acele gânduri și sentimente care au fost exprimate în celebra sa poezie "Și plictisitor" și trist " Aici, pe scurt, concis, dar puternic în cuvinte, el a exprimat acele convingeri și sentimente de bază pe care le-a scos din viața lui amară În primul rând, a îndurat un sentiment de singurătate profundă, fără speranță, ale cărui cauze le-am aflat deja și care l-a obligat să spună: "Și plictisitor, și trist, și nu are cui să-i dea o mână de ajutor Într-un moment de adversitate spirituală " Cu o nevoie de iubire înaltă, ideală, veșnică și cu o conștiință clară, "că sentimentul din noi nu este profund, că inima noastră trădează atât de ușor speranțele dinainte", el, prin însăși firea lui, nu cunoștea mijlocul , dorind fie totul, fie nimic, ar fi trebuit să spună: "A iubi dar pe cine? nu merită osteneala pentru o vreme, dar este imposibil să iubești pentru totdeauna Din toată căutarea plăcerii și satisfacerea tuturor felurilor de dorințe care au apărut în el în acea vreme, nu putea suporta nimic în afară de conștiința nesimțitului) "O poveste pentru copii", vol I, pagini ( ) Biblioteca "Runivers" - - puntea unei astfel de vieți, deoarece, dacă lupta cu obstacolele l-a distra, atunci la însăși atingerea scopului nu a găsit satisfacție, ci a simțit doar gol și plictiseală, de care trebuia să caute eliberarea în urmărirea unora altele noi și același un scop lipsit de sens, fără sens pentru că rezultatul nu era important pentru el, ci doar procesul de realizare a acestuia; între timp, a simțit că în această căutare a obiectivelor fără sens își pierde cei mai buni ani din viață Exprimând aceste gânduri, Lermontov spune: "Dorințe! La ce bun să-ți dorești în zadar și pentru totdeauna? Și anii trec - toți cei mai buni ani!" Dacă viitorul era atât de sumbru pentru el, dacă vedea în el doar "dorințe deșarte și eterne", atunci trecutul i se părea nu mai puțin gol, lipsit de sens și neînsemnat: "Dacă te uiți în tine, nu există nicio urmă a trecutului: și bucuria, chinul, totul este atât de nesemnificativ " Pentru a înțelege aceste versete, trebuie să ținem cont de diferența puternică care există în privința trecutului la o persoană care s-a străduit în viața sa să atingă un scop important, în opinia sa, și la cineva care a atins doar satisfacția tot felul de capricii lor Așa cum în cazul primului, fiecare Fapt care a fost experimentat își păstrează semnificația și valoarea, tot așa în cazul celui din urmă totul poate avea semnificație numai atunci când este experimentat și o pierde atunci când este experimentat Putem vedea această diferență în viziunea noastră asupra trecutului, mai ales la Lermontov însuși Dacă pe vremea când căuta în viața sa realizarea celor mai bune aspirații ale firii sale, și chiar suferințele lui i se păreau să aibă sens, chiar dacă numai pentru că "viciile unui tânăr criminal pe care credea că le poate ispăși prin suferind, apoi de îndată ce s-a convins că toate aceste

aspirații sunt doar "vise goale", imediat întregul trecut i s-a părut "nimic mai mult decât un program neînsemnat Biblioteca "Runivers" - - telnyh și aventuri foarte obișnuite *) Intrând pe o nouă cale și privind trecutul ca și cum ar fi fost aventuri nesemnificative și foarte obișnuite, el se aștepta, desigur, la un viitor mai semnificativ și mai neobișnuit, dar, după ce a trecut pe această nouă cale, a văzut asta din nou în trecut " atât bucurie cât și chin și totul este atât de nesemnificativ Văzând în acest fel lipsa de sens a trecutului și a viitorului, trebuia să fie conștient și de lipsa de sens a prezentului, care ieri era viitorul și mâine va fi trecutul Dacă ar fi văzut că căutarea constantă a plăcerilor, căutarea constantă a senzațiilor puternice, i-ar oferi un prezent veșnic plăcut, chiar dacă cu un trecut și un viitor fără sens, atunci el, poate, s-ar împăca cu aceasta, dar simțea viu că pasiunile -aceste condiții necesare ale plăcerilor de moment - se vor răci, vor dispărea, simțea viu că odată cu el prezentul devine din ce în ce mai lipsit de sens Astfel, nevăzând vreun sens în viață, nici în trecutul ei, nici în viitorul ei, nici în prezentul ei, a trebuit să spună: "Și viața, în timp ce te uiți cu atenție rece în jur O glumă atât de goală și stupidă m) Așa a fost critica aspră, fără milă, așa a fost verdictul final, necondiționat al lui Lermontov asupra unei vieți în care toate aspirațiile morale ale naturii umane sunt înăbușite și toate eforturile sunt folosite pentru a urmări neliniștea și pentru a satisface tot felul de instincte egoiste Peste o astfel de viață, zic, și nu asupra vieții în general, pentru că evaluarea vieții, recunoașterea ei ca având sens sau neavând-o, nu poate fi decât subiectivă Și dacă este așa, atunci) Volumul I, pagini (USD) M) Vol I, pagini ( ) Biblioteca "Runivers" - judecata noastră asupra ei este întotdeauna subiectivă, există întotdeauna o judecată asupra acelei vieți pe care o simțim în noi înșine În consecință, sentința lui Lermontov este și o sentință asupra vieții pe care o trăia în acel moment Acest lucru îl putem vedea din propriile sale cuvinte, scrise de el în același an , în care își exprimă încrederea în posibilitatea unei vieți mai bune chiar și pentru el "De ce am trăit?" * se întreabă: "cu ce scop m-am născut? Dar cu siguranță a existat, și era adevărat că am avut o numire înaltă, pentru că simt o putere imensă în suflet Dar nu am ghicit această numire, am fost purtat de momelile patimilor, goale și nerecunoscătoare; Am ieșit din cuptorul lor tare și rece ca fierul, dar am pierdut pentru totdeauna ardoarea aspirațiilor nobile - cea mai bună culoare a vieții) În aceste cuvinte aruncate la întâmplare se pot vedea urme ale începutului unei noi modificări a opiniilor sale, o modificare caracteristică și importantă Așa cum, intrând în perioada pe care tocmai am descris-o, el a considerat aspirațiile morale ca fiind vise goale, cu care nu se pot acoperi decât singurele instincte egoiste care există, tot așa acum el nu numai că le recunoaște existența, ci le și consideră, "cel cea mai bună culoare a vieții", fără de care viața este "o glumă goală și stupidă" Prin urmare, el nu mai privește schimbarea care a avut loc în viața lui ca pe o eliberare de vise goale și prejudecăți, ci ca pe o tăiere a unei întregi părți a sufletului, a unei părți mai bune, care doar face viața valoroasă "Eu", spune el acum, "am devenit un infirm moral: jumătate din sufletul meu nu a existat, s-a secat, s-a evaporat, a murit; L-am tăiat și l-am aruncat, în timp ce celălalt se mișca și trăia în slujba tuturor ")) "Un erou al timpului nostru" Vol I, p ( )) "Un erou al timpului nostru" Vol I, pagini ( ) Biblioteca "Runivers" - - Odată cu acest început important al modificării vederilor sale, vedem apariția unui sentiment neobișnuit de nemulțumire față de sine pentru faptul că, cu o oarecare dulceață

dureroasă, se adâncește în sufletul său suferind și își expune puroiul rănilor spirituale în față de oameni care nu sunt mai puțin nefericiți decât el, dar se supun în tăcere soartei lor "Uite: înainte să pleci jucăuș Mulțimea de-a lungul drumului cunoscut: Pe fețele sărbătorii, o urmă de griji abia se vede, - Lacrimile nu se întâlnesc cu indecente, Și între timp, nu există nici unul dintre ei, Ne mototolit de tortură grea, La ridurile ajunse prematur Fără crimă sau pierdere Novir: pentru ei plânsul și reproșul tău sunt amuzante Cu melodia ta memorată, Ca un actor tragic înroșit Fluturând o sabie de carton) Dar conștiința lui infirmă nu era suficientă singură pentru a ieși din poziția în care se afla Trecutul nu a putut fi adus înapoi - a lăsat o urmă de neșters pe sufletul său și din toată viața lui furtunoasă și amară nu a avut decât un sentiment de oboseală cumplită, care l-a făcut să-și dorească "să uite și să adoarmă" Nu aștept nimic de la viață Și nu îmi pare deloc rău pentru trecut; Caut libertate și bunătate: Aș vrea să uit de mine și să adorm β) Alături de acest sentiment de oboseală teribilă, de epuizare a energiei vitale, o presimțire a morții iminente mai sună în el cu o notă tristă:) Nu te cred, volumul I, pagini ( )) I T , p ( ) Biblioteca "Runivers" - - "Singur cu tine frate Mi-ar placea sa fiu: Nu este suficient în lume, spun ei, am doar zhpt $ și) Această presimțire iese și mai strălucitoare în poemul său "Visul": Și am visat lumini strălucitoare Sărbătoare de seară în partea natală: Între tinere soții încununate cu flori A fost o conversație veselă despre mine Dar fără să intre într-o conversație veselă, Stătea acolo gânditoare singură, Și într-un vis trist sufletul ei tânăr, Dumnezeu știe ce, era cufundat Și ea a visat valea Daghestanului; Un cadavru cunoscut zacea în valea aceea În pieptul lui, fumegând, rana s-a înnegrit Și sângele curgea într-un șuvoi răcoritor) Așa spune el în poeziile sale pe moarte Duelul cu Martynov a servit drept pretext pentru realizarea acestei presimțiri Prințul Vasilcikov, fostul său secund, nu a putut uita acea "expresie calmă, aproape veselă, care juca pe chipul lui Lermontov la botul unui pistol îndreptat spre el" O împușcătură i-a pus capăt vieții și va rămâne pentru totdeauna un mister pentru noi ce curs ar putea urma viața acestui titan de douăzeci și șase de ani, care, prin însăși natura sa, nu mai putea continua să trăiască conform acelor vederi, al căror adevăr a început să nu-l creadă Un singur lucru este sigur, că dacă ar fi destinat să-și continue viața și dacă ar intra într-o nouă fază a dezvoltării sale, ar păstra totuși ceva profund (r)) "Testamentul" I vol , pagini ( ) °) "Visul" I vol , pagini ( ) Biblioteca "Runivers" - - un sentiment moral înrădăcinat în firea sa, care la început nu i-a dat ocazia să se împace calm cu răul care domnește, iar apoi, când a ajuns la concluzia că în viață "virtutea este doar un nume" și a suprimat aspirațiile care erau dragă lui ca vise goale, - nu i-a dat ocazia să se înece în plăceri, ci l-a condus la convingerea că o astfel de viață nu este altceva decât "o glumă goală și stupidă" Gherasimov Biblioteca "Runivers" Despre sensul și sarcinile istoriei filozofiei *) Mm Gg !~ Întrucât istoria filosofiei, nu numai în Rusia, ci și în străinătate, ocupă primul loc în predarea universitară a filozofiei, consider că este potrivit, în introducerea la prelegerile mele, să fac o analiză generală a sensului şi sarcini de cercetare istorică în domeniul FILOZOFIEI Atitudinea deosebită a filozofilor față de istoria științei lor a fost remarcată de mult În timp ce doar un număr foarte mic de matematicieni, fizicieni, chimiști și oameni de știință naturală în general sunt preocupați de istoria matematicii, fizicii, chimiei și științele naturii în general, există o relație complet opusă în filozofie: majoritatea decisivă a oamenii care

predau și practică filosofia studiază în principal istoria filozofiei Unii istorici ai filosofiei, ca de exemplu celebrul Hegelian Erdman, a concluzionat din acest Fapt că au fost deja testate tot felul de soluții la întrebările filozofice și că acum ne rămâne doar să studiem istoria acestor întrebări, de parcă nu mai eram *) Conferință introductivă susținută la Universitatea din Kazan la septembrie , Biblioteca "Runivers" - - capabile să contribuie la dezvoltarea lor Dacă chiar și istoricii filozofiei ar putea ajunge la o concluzie atât de extrem de sceptică, nu este de mirare că oamenii care nu cunosc filozofia neagă deloc semnificația acesteia și nu o consideră deloc o știință Cu toate acestea, existența filozofiei moderne nu poate fi tăgăduită dacă ne uităm la numeroasele scrieri care au scopul de a crea sisteme noi sau de a corecta sistemele anterioare Pe lângă publiciști învățați precum Spencer și Hartmann, în vremea noastră, gânditori mai puțin populari, dar mai profundi, ca de exemplu, s-au ocupat de principalele întrebări ale filosofiei Lotze, Bostrem, Bergmann, Shadworth Godgson, Speer, Fulier, Secretan, Mamiani *) și alții Faima lor nu a ajuns încă în cotidian, precum faima mondială a sofiştilor moderni **) şi a reprezentanţilor amatori ai pesimismului superficial şi a agnosticismului, dar pentru aceasta sunt profund respectaţi de specialiştii competenţi şi mărturisesc că metafizica acum nu înfloreşte mai rău decât la începutul secolului nostru, când Comte i-a prezis declinul ***) O persoană nu va fi niciodată mulțumită de pozitiv *) Herman Lotze Microcosmos, idei despre istoria naturală și istoria omenirii, ediția a IV-a, Leipzig Metafizică Leipzig, - Chpisfoph Jacob B ostrom, Skrifter, utgivna af H Edfeldt Upsala - Julius Bergmann fiind şi recunoscând Berlin, Prelegeri de metafizică Berlin, -Shadworth Hodgson Metoda metafizică în filosofie (Mintea IX, , p) Filosofie și știință (Minte I, , p) Timpul și spațiul Londra, The Philosophy of Refection Londra, -A Spir Cercetare pentru certitudine în cunoașterea realității Leipzig, Gândire și realitate, ediția a II-a Leipzig, Esquises de philosophie critique Paris, -A Ifred Fouillée La Liberté et le Determinisme Paris, , -me ed -Secréta n Philosophie de la liberté, -me ed , -T Ma mi ani Confessioni di un metaphysico Firenze, Compendio e sintesi della propria filosofía Torino, **) Cp Funck Brentano, Les sophistes grecs et les sophistes contemporains^ Paris ***) Acest lucru este evidențiat și de următoarele lucrări: Scotus Novanticus Metaphysica nova et vetusta Londra, -Th Bernard Elements de philosophie, -me partie, Metaphysique Paris, -Simone Corleo Sistemul filosofiei universale Roma, SS - Regnault Cours de philosophie, -me partie, Metaphysique Paris, - G Glogau Abris der Biblioteca "Runivers" - studiul fenomenelor externe, se va strădui întotdeauna să rezolve acele întrebări metafizice generale care sunt incomparabil mai importante pentru el decât cele mai detaliate cunoaștere a lumii fizice Deci, nu putem explica predominanța cercetării istorice în domeniul filosofiei prin absența unor noi construcții sau prin incapacitatea filozofilor moderni de a rezolva noi întrebări Ocupația de Filosofie crește în fiecare an: în ultimii douăzeci de ani, în Europa au apărut multe reviste științifice, dedicate exclusiv filozofiei și încă mai există, de exemplu în Germania "Philo-sophiscbe Monatshefte , "Zeitschrift für exacte Philosophie , "Vierteljahresschrift für wissenschaftliche Philosophie , "Phi-losophische Studien , în Anglia "MiikR", în Franța "Critique philosophique "Rivue Italia și "Critique philosophique" di Italia " și " Rivista di filosofia scientifica ****) Anul acesta, publicarea primei * Științe filozofice de bază Wroclaw, - Ernst Commer sistem de filozofie Munster, - - BP Bowne metafizică New

York, -Friche Metafizica si Dogmatica Leipzig, -Ar Eseuri metafizice Stuerken Hamburg, -Perez de la Mata Tratado de metaphysica Madrid, - Voliceli Despre posibilitatea metafizicii Hamburg, - Harms Metafizică Breslau, - L Haller MetalogÍK, Metafizică, Metapsihic Breslau, - Biedermann Filosofia ca știință conceptuală Tetschen, -Mac Cosh Primele și adevărurile fundamentale, fiind un tratat de metafizică Londra, - Krause Schița sistemului filozofiei Lpz z -Bosmini Serbati Sistem filosofic Torino, -Asti Mohan Sistemul filosofiei mentale Chicago, - John Miller metafizică New York, -Henri Joly Cours de philosophie, Metaphysique Paris, -IA Clamadieu Precis de philosophie, Metaphysique Paris, - Kirchner Principalele puncte ale metafizicii Cothen, -Amenduni La Metaphysica e le scienze Napoli, -B Grassmann Metefizică ~Dieterich Fundamentele metafizicii, ^-Somma Istoria și întrebările de bază ale metafizicii - Deussen Elementele de metafizică - G Hagemann Metafizică și T d ****) Aceste reviste sunt publicate în ordinea pe care am enumerat-o: *) Din , editat de I Bergmann -') Din până în , iar din , editat de Allin și Fluiel-h) Din an, editat de Avenarius -) Din , editat de Wundt -) Din , sub re- Biblioteca "Runivers" - - Jurnal rusesc, exclusiv filozofic Existența revistelor științifice de specialitate poate fi considerată una dintre cele mai caracteristice trăsături ale secolului nostru Se știe că în domeniul științelor naturii, aceste reviste, concentrând în sine întreaga mișcare științifică modernă, fac extrem de ușoară trecerea în revistă a progresului fiecărei științe Răspândirea și numărul tot mai mare de reviste de filosofie este, desigur, cea mai sigură dovadă a unei puternice dorințe de a studia chestiunile de filozofie, dorință care nu exista acum de ani, deoarece la acea vreme singura revistă filosofică specială din Europa era cea menționată mai sus Jurnal german philosopher ii și critică filozofică care încă există Având în vedere o asemenea străduință insistentă de a rafina știința însăși, ne-am aștepta ca filozofii să fie indiferenți față de istoria ei Totuşi, Faptul predominării hotărâtoare a operelor istorice în domeniul filosofiei, predominanţă care nu există în niciuna dintre ştiinţele naturii, este un Fapt absolut incontestabil Chiar şi în America practică, unde filozofia a început foarte recent să acorde atenţie, cele două principale reviste filosofice speciale, Journal of Speculative Philosophy , * *) şi The Platonist **) au un caracter aproape exclusiv istoric Această mișcare generală în favoarea istoriei filozofiei a dus și în ultima vreme la înființarea unei reviste internaționale speciale, exclusiv pentru acea știință Această revistă, "Arhiva pentru datie G- S Robertson -"') Din , editat de Pillon si Renouvi-eg -) Din , editat de Ribault -") Din , editat de Ferra - continuarea revistei Filosofia delle scuole italiane, publicata in - -) în , editat de Bukkol *) "Journal of speculative philosophy", New York, - , editat de T Harris **) "Platonistul", c i i, în St -Louis Biblioteca "Runivers" - - History of Philosophy, *), fondată în urmă cu doi ani de profesorul elvețian Stein la Zurich, publică articole în germană, franceză, engleză și italo-janiană și are colaboratori și cititori în toate țările educate ale Europei O astfel de publicație poate fi considerată singura de acest fel, deoarece nicio știință nu are un organism internațional pentru istoria sa În ciuda numărului mare de reviste științifice de specialitate din domeniul medicinii, fizicii, chimiei, matematicii, lingvisticii, foarte rar găsim în ele articole care se referă la însăși istoria acestor științe și, prin urmare, nu este nevoie de a combina astfel de lucrări într-un periodic separat Chiar dacă cineva s-ar fi gândit să înființeze un jurnal exclusiv

pentru istoria unora dintre științele naturii, cu greu ar fi găsit angajați și material suficient pentru o astfel de întreprindere Astfel, efortul spre prelucrarea istorică a filosofiei, care predomină în prezent în rândul filosofilor, se dovedește a fi o excepție ciudată și necesită unele explicații Pentru a înțelege acest fenomen, trebuie mai întâi să stabilim diferența dintre Filosofie și alte științe și, pe baza acestei diferențe, să decidem dacă există motive permanente care îi fac pe filosofi, mai mult decât alți oameni de știință, să studieze istoria științei lor - și în al doilea rând , găsiți motive temporare pentru predominarea nu tocmai normală a cercetării istorice în rândul filosofilor moderni Filosofia, ca toate științele în general, are scopul de a determina relațiile diferitelor concepte între ele Adevărul pe care nu îl putem nici imagina sau înțelege decât sub formă de judecăți sau de anumite relații de concepte Deși se întâmplă adesea să auzi că așa și cutare ") "Archiv fur Geschichte der Philosophie", din Vezi raportul despre el al prof Kozlov în cartea I revistă Biblioteca "Runivers" - б0 - adevărul științific se bazează pe experiență, observație și Fapte - nu trebuie uitat însă că experiența, observația și Faptele pot fi doar cauza externă a formării conceptelor, dar nu pot fi niciodată elementele reale ale concluziilor științifice O observație individuală nu are nici măcar vreo semnificație științifică până când nu servește, în legătură cu ceilalți, la formarea unui concept științific, cu care nu există nimic egal în observațiile în sine Nu vom putea niciodată să observăm niciun element chimic destul de separat de toate celelalte, deoarece în experimentele noastre suntem întotdeauna forțați să ne mulțumim cu rezultate aproximative, care nu sunt niciodată în concordanță cu cerințele teoriilor noastre Totuși, această inexactitate a observațiilor noastre nu slăbește câtuși de puțin încrederea noastră în teorii și nu ne împiedică să testăm aceste teorii prin experimente, deoarece știm cât de mult trebuie să se abate rezultatele experimentului de la rezultatele calculate pe baza teoria și în ce măsură se află erorile experimentelor noastre Același lucru se repetă în toate domeniile științei - peste tot conceptele și relațiile lor teoretice diferă de observațiile directe și experimentele practice Aceste observații și experimente servesc la testarea teoriilor gata făcute, dar nu constituie teorii în sine Fiecare teorie este alcătuită din elementele conștiinței noastre, conectate după legile specifice minții noastre și, prin urmare, toate științele ar putea fi numite speculative Dacă văd diferite obiecte aproape egale și dintr-o dată se formează în mintea mea conceptul unei asemenea egalități ideale, despre care știu fără experiență că nu există în realitatea din jurul meu, atunci se întâmplă ceva nou în lume, ceva care nu ar exista fără o minte gânditoare și asta nu rezultă din egalitatea aproximativă a obiectelor observate, ci din capacitatea minții mele de a forma concepte abstracte Conceptele nu decurg într-un fel misterios de la Biblioteca "Runivers" - õl - obiecte neînsuflețite, dar se formează în mintea conștientă după multe observații și experimente în care aceste concepte nu existau încă Dacă dorim să stabilim diferența dintre Filosofie și alte științe, atunci o vom găsi în diferența dintre conceptele din care constă FILOZOFIA și conceptele altor științe O astfel de distincție este ușor de stabilit Deși mintea umană trebuie considerată sursa tuturor conceptelor, majoritatea proceselor noastre mentale depind direct de astfel de acțiuni de care nu suntem conștienți în noi înșine și pe care, prin urmare, le transferăm în așa-numita lume exterioară, folosind o metaforă împrumutată din conceptul nostru despre spațiu Conceptele referitoare la lumea exterioară diferă mult de cele

care se referă la lumea interioară a conștiinței noastre Primele, ca de exemplu conceptele de materie, mărime, greutate etc , sunt formate pe baza impresiilor simțurilor și sunt considerate obiective În al doilea rând, de exemplu conceptele de disperare, dispreț, iubire etc , se bazează pe experiența interioară și de aceea sunt numite subiective Vagul acestor concepte subiective este în mod obișnuit reclamat, iar majoritatea oamenilor exaltă precizia și certitudinea conceptelor obiective Dar Platon a dovedit deja că această viziune provine doar din faptul că experiența conștientă interioară se dezvoltă mult mai târziu decât experiența exterioară a simțurilor și că majoritatea oamenilor care au atins dezvoltarea deplină a simțurilor nu sunt capabili să recunoască clar acțiunile care au loc fără participarea așa-numitei lumi exterioare, în interiorul propriei conștiințe*) Acei puțini care au o facultate speculativă dezvoltată recunosc stările subiective nu mai puțin clare decât impresiile obiective ale simțurilor și cad de acord între ei despre Fapte subiective nu mai dificile, *) Vezi Timeu, s; Feeget, in - s, i s ' * ceea ce oamenii obișnuiți sunt de acord cu privire la impresiile lor senzoriale Filosofia se deosebeşte de toate ştiinţele prin aceea că ea singură se ocupă de concepte subiective sau de concepte ale acţiunilor mentale interne, în timp ce toate celelalte ştiinţe au ca obiect conceptul de obiectiv, legat de fenomenele lumii exterioare Această definiție a domeniului filosofiei este în concordanță cu definiția acestuia ca știință a minții, precum și cu o altă definiție des folosită, conform căreia filosofia este știința celor mai generale concepte sau, așa cum o exprimă unii mai puţin precis şi clar, ştiinţa ştiinţelor Într-adevăr, conceptele subiective au proprietatea că sunt aplicabile tuturor conceptelor obiective și că le includ pe acestea din urmă Conceptul subiectiv cel mai general, pe care îl formăm pe baza experienței interioare și apoi îl aplicăm tuturor obiectelor lumii exterioare, este conceptul de ființă, care este preocuparea metafizicii În mod similar, conceptul de adevăr, subiectul logicii, conceptul de frumos, subiectul esteticii, conceptul de bunătate, subiectul eticii, sunt formate din experiența interioară, dar sunt aplicabile tuturor obiectelor lumii exterioare Având în vedere faptul că conceptele care constituie subiectul filosofiei sunt rareori recunoscute cu aceeași certitudine ca și conceptele obiectelor lumii exterioare, este necesar ca Filosoful să compare rezultatele experienței sale interioare cu rezultatele corespunzătoare ale experiența interioară a altor oameni, și în principal a celor care s-au diferit prin facultățile lor speculative, în prezent sau în timpul secolelor trecute Prin urmare, în filosofie, cercetarea istorică capătă adesea un sens speculativ În scrierile marilor filozofi găsim parțial o expresie exactă a întrebărilor încă nerezolvate, în parte soluția finală a unor întrebări mai puțin dificile, iar istoricul filozofiei nu numai că adună rezultatele muncii mentale din trecut generații, dar încearcă și să explice din punct de vedere modern astfel de opinii ale foștilor filozofi, pe care acum nu le împărtășim În timp ce în alte științe, încercările nereușite de a rezolva orice problemă sunt complet excluse din știință, așadar în filozofie soluțiile cele mai nereușite își au semnificația datorită faptului că exprimă anumite înclinații ale spiritului uman, iar conținutul spiritului uman și constituie subiectul filosofiei Astfel, de exemplu, în secolul al XIX-lea filozofii au ajuns treptat la conștientizarea că materialismul, precum și idealismul său opus, trebuie considerate soluții complet nereușite la problema metafizică de bază Cu toate acestea, istoria

materialismului și a idealismului va avea întotdeauna o mare semnificație filosofică, deoarece aceste două puncte de vedere sunt atât de caracteristice minții umane încât chiar și cei care au ajuns mai târziu la o viziune asupra lumii mai puțin unilaterală au fost adesea materialiști sau idealiști înainte, - și chiar printre oamenii nu pretutindeni găsim un materialism inconștient sau un idealism la cei care practică filozofia Istoria filozofiei ne înfățișează drumul pe care l-au parcurs oamenii gânditori, trecând de la o decizie la alta, până când s-au oprit la adevărurile în cele din urmă acceptate În alte științe legate de lumea exterioară, această cale are o importanță complet secundară pentru noi și ne ocupă doar ca tablou al dezvoltării spiritului uman: în știința spiritului acest tablou devine una dintre principalele surse de noi concluzii , și aparține științei însăși Ca urmare a acestui fapt, filosofia este forțată să acorde mai multă atenție istoriei sale decât toate celelalte științe - s-ar putea spune chiar că istoria tuturor științelor aparține domeniului filosofiei Istoria filozofiei nu este o completare accidentală la însăși știința filosofiei, ci o parte necesară a acesteia, prin Biblioteca "Runivers" - x - pe care o trăim experiența interioară a gânditorilor morți de mult Pe lângă această semnificație psihologică, istoria filozofiei are și o semnificație pedagogică foarte importantă, deoarece dezvoltarea gândirii umane în general, așa cum a atras atenția asupra acestui lucru Hegel în secolul actual, corespunde în principalele sale trăsături dezvoltării gândirii individuale Drept urmare, studiul istoriei filosofiei este unul dintre cele mai bune mijloace de pregătire pentru gândirea originală independentă Efortul conștient de a asimila pentru noi înșine rezultatele dezvoltării gândirii predecesorilor noștri accelerează dezvoltarea noastră personală; dar, pe lângă teoriile pe deplin dezvoltate, în lucrările foștilor filozofi există încă împrăștiate multe propoziții nu tocmai clare și precise, care conțin adevăruri exprimate inconștient Acest lucru se datorează unei proprietăți speciale a minții noastre, conform căreia cea mai mare parte a muncii mentale este făcută inconștient, într-un mod complet de neînțeles pentru noi până acum Fiecare persoană care își observă viața mentală va observa că nu de puține ori cele mai dificile sarcini sunt rezolvate inconștient, fie în vis, fie atunci când am încetat să ne gândim la ele Uneori nici autorul nu își recunoaște propria compoziție sau este surprins că a scris-o el însuși Deși filozofii mai mult decât alți oameni se străduiesc pentru gândirea conștientă, totuși ei nu se pot elibera complet de legea generală și adesea exprimă inconștient adevăruri foarte importante în scrierile lor Deoarece astfel de adevăruri nu sunt legate de întregul sistem conștient de gândire al Filosofului, ele trec adesea neobservate până când cineva încearcă să le justifice și să le aducă în legătură cu celelalte informații ale noastre Deci de exemplu Platon, în ciuda faptului că a tratat întotdeauna știința naturii cu dispreț uimitor, a exprimat multe adevăruri în scrierile sale Biblioteca "Runivers" - - dovedit şi dezvoltat de oamenii de ştiinţă naturii în ultimele secole) El vorbește foarte clar despre faptul că căldura și focul iau naștere din mișcare), că căldura soarelui trebuie considerată sursa întregii vieți organice de pe pământ), că sunetele provin din mișcarea aerului, înalte din mai repede , scăzut de la mai puțin rapid) că există spermatozoizi invizibili pentru ochii noștri datorită micimii lor extreme) că materia din corpul nostru se schimbă constant) că sângele nostru este în mod constant reînnoit) și cu învârtirea lui livrează alimente către întregul corp) că fiecare organ de simţ are propria sa

activitate specială şi nu poate înlocui niciodată altul) Deși găsim toate aceste gânduri în scrierile lui Platon, totuși el nu a observat spermatozoizii, așa cum a făcut van Hamm, nu a ajuns la teoria circulației sanguine a lui Haguey la teoria mecanică a căldurii de Julius Robert Meyer, la teoria sunetelor de Helmholtz, la teoria energiei specifice a organelor de simț de Johann Müller etc Astfel, în scrierile filozofilor există adesea embrioni de gândire nedezvoltați, care mai târziu pot servi drept bază pentru noi teorii Vedem că studiul istoriei filozofiei, în primul rând, ne oferă material psihologic pentru verificarea experimentală a presupunerilor noastre teoretice și, în acest sens, are în parte semnificația pe care o are experiența externă pentru științele naturii În al doilea rând, istoria filozofiei, ca imagine a dezvoltării spiritului uman, este cel mai bun mijloc pedagogic pentru dezvoltarea abilităților noastre speculative în general În fine, studiind scrierile filozofilor, găsim în ele de mai multe ori) miercuri Statul , b- , b; Timeu , d; b; Legile , s; Fe-don , p Teetet , a) Statul , b) Timeu , b) Ibid , d) Timeu , b ') Pier , d) Timeu , p "J Teetet , a; Statul , p Biblioteca "Runivers" - x - particularități întortocheate, contribuind la creativitatea metafizică · Semnificația psihologică, pedagogică și metafizică a istoriei filozofiei ne explică de ce istoria filosofiei trebuie să ocupe constant oamenii de știință mai mult decât istoria oricărei alte științe Rămâne de explicat de ce în prezent istoria filosofiei nu numai că joacă un rol mai mare decât istoria altor științe, ci chiar și decât cele mai filozofice științe - metafizica, logica, etica, estetica și psihologia Deoarece această predominanță este specifică doar epocii moderne, trebuie să aibă cauze cu totul temporare Astfel de cauze există într-adevăr, iar o scurtă trecere în revistă a filozofiei secolului al XIX-lea ne va arăta fără îndoială Știm că la începutul acestui secol, filozofii cu o energie extraordinară au creat noi construcții În special, construcția inițială a lui Hegel a câștigat influență în aproape toate țările Europei, iar adepții acestui filozof erau convinși că el era | a găsit întreg adevărul despre spiritul uman și că puțin mai rămâne pentru succesorii săi de completat sau schimbat Dar această convingere naivă a căzut curând O luptă împotriva lui Hegel a început din toate părțile, sistemul nu a putut rezista împotriva lui: a suferit o înfrângere finală Această înfrângere a căpătat proporții extraordinare, pentru că, împreună cu filosofia lui Hegel, idealismul în general a fost aparent în cele din urmă infirmat, idealism, care timp de de ani, alternativ cu materialismul, a dominat aproape exclusiv filosofia A căzut tocmai pentru că Hegel i-a dat cea mai consecventă, mai clară expresie și prin aceasta și-a dezvăluit toate neajunsurile Dacă luăm în considerare ce influență enormă a avut idealismul asupra tuturor manifestărilor vieții de la Platon până la Hegel, atunci ne va fi ușor să înțelegem că distrugerea acestei viziuni asupra lumii ar putea slăbi temporar încrederea în construcțiile filozofice Apoi cei mai curajoși s-au întors către Biblioteca "Runivers" - la o altă viziune asupra existenței, lăsată și nouă de greci, materialismului În anii , materialismul a început să înflorească și a dat multora satisfacția pe care idealismul le-a oferit anterior, și anume iluzia de a deține adevărul complet Dar în ultimii de ani a existat și o mișcare generală împotriva materialismului Științele naturii, pe care materialiștii se bazau cu atâta mândrie și încredere în sine în anii cincizeci, neagă acum concluziile sale Fizicienii, fiziologii, chimiștii admit în unanimitate că se ocupă doar de fenomene și că nimic nu se poate decide pe baza științelor lor despre esența ființei

Naturiști celebri precum Helmholtz), Fechner i)), Dubois Reymond, Wundt, Zollner), Bunge dovedesc inconsecvența materialismului, iar materialiștii înșiși devin moniști, fiind de acord cu faptul că fostele fundamente ale materialismului pur sunt nesigure) Astfel, în secolul al XIX-lea, în mijlocul progresului rapid al tuturor științelor, observăm în domeniul filosofiei declinul a două teorii metafizice, care, de mai bine de două mii de ani, se luptaseră cu amărăciune Deja critica lui Kant la adresa rațiunii pure a pregătit declinul lor, care a avut loc în cele din urmă în a doua jumătate a secolului nostru Filosofii nu mai aspiră la sisteme de credințe personale, ci la adevăruri științifice generale Filosofia trece prin aceeași revoluție ca și i) Helmholz, Lectures and Reden, -Fechner, About the physical și teoria atomică filosofică ediția a -a Elemente de psihofizică Despre întrebarea sufletului -) Zollner, Despre natura cometelor, Lucrări științifice - -) Относительно критики матеріализма можно указать на слѣдующ sochin L Faure, Le Materialisme devant la science et la logique -H Siebeck, Conștiința ca o barieră în calea cunoașterii naturale -H Simonin, Psychologie humaine, Examen et critique des doctrines du matérialisme, - J Bergmann, Materialism and Monism - Giacomo Oddo Bonafede La Verità sulla filosofia empirica moderna Verona -Ihomas Maguire Prelegeri de filozofie, Londra, Biblioteca "Runivers" - - în alte științe: printr-o organizare rezonabilă a muncii științifice, ne facem mai ușor să studiem întrebări speciale, bazându-ne întotdeauna pe munca predecesorilor Înțelegerea anterioară a sistemului filosofic includea cererea de răspunsuri la tot felul de întrebări: înțelegând filosofia ca știință, nu mai încercăm să o prezentăm ca o clădire complet terminată, ci suntem mulțumiți de soluția exactă a acelor întrebări care sunt disponibile la mijloacele noastre Se formează astfel și un sistem de filozofie, dar nu mai un sistem personal, ca fostele sisteme ale marilor filozofi, ci un sistem științific general, proprietate comună a tuturor angajaților Nu mai considerăm un astfel de sistem final, așa cum Hegel considera definitiv idealismul său absolut, iar Or Păstrează-ți pozitivismul Știm că cunoștințele noastre sunt supuse dezvoltării treptate și că fiecare prezentare sistematică a adevărurilor oricărei științe are doar o valoare temporară Sistemul complet și final de cunoaștere nu este o chestiune umană, un ideal de neînțeles al minții noastre, care crește mereu pe măsură ce progresăm Când, după declinul celor mai unilaterale sisteme ale filozofiei, idealismului și materialismului grecesc, filozofii moderni s-au grăbit să studieze adevărul fragmentar, indiferent de prejudecățile sistematice nedovedite, atunci a apărut o nouă sarcină, care nu exista sub cea sistematică anterioară -lateralitate Această sarcină este de a determina cu exactitate moștenirea noastră comună incontestabilă în domeniul filosofiei În timp ce filozofii se străduiau să construiască sisteme presupuse perfecte și complete, adepții diferitelor școli au purtat o luptă disperată între ei și rareori au fost capabili să se înțeleagă bine Au fost împiedicați de prejudecățile lor Acum trebuie să examinăm toate sistemele fără prejudecăți, distingând în ele că toate au ceva în comun și dovedit, din opiniile personale, încă lipsite de dovezi Biblioteca "Runivers" - õ - cunoscut Cine consideră filozofia o știință recunoaște, cu moderația unui om de știință, că încă nu are răspunsuri la multe întrebări Ne putem explica acest fenomen în filozofie acordând atenție unui caz foarte des întâlnit în dezvoltarea personală a unei persoane Un tânăr de douăzeci de ani are soluții gata făcute pentru cele mai dificile probleme etice și politice: ar dori să schimbe brusc întreaga lume și sunt sigur că știe care sunt

deficiențele ordinii existente și cum ar putea fi aranjat totul mult mai bine Îi acuză pe cei care, având posibilitatea să acționeze, nu îndrăznesc să o facă și le reproșează incompetență și indiferență Dar dacă un astfel de tânăr reformator devine bine familiarizat cu o chestiune specială și devine convins că rezolvarea celor mai nesemnificative întrebări necesită uneori un efort foarte mare, atunci el va fi forțat să-și concentreze toate forțele într-o singură direcție, va începe să respecte chiar și încercările nereușite ale altora, se va uita cu indulgență la eșecurile lor, iar el însuși, nedorind să rezolve problemele care îi sunt inaccesibile, va deveni un specialist în direcția aleasă, uneori uitând complet de obiectivele comune Același lucru s-a întâmplat și cu filozofii La începutul acestui secol, ei încă, cu o neclintită încredere în sine, au preluat decizia a priori a întrebărilor tuturor științelor, chiar și a celor care, ca și științele naturii, necesită studiul particularităților naturii prin intermediul unor lungi și lungi durate experimente pricepute Acum ei sunt convinși că doar un studiu precis și profund al anumitor întrebări poate duce știința mai departe și se poate îndrepta către studii speciale, astfel încât chiar și uneori sunt deja prea unilateral angajați doar în anumite detalii și devin asemenea practicienilor practicieni care, văzând doar interesul în specialitatea lor, sunt complet lipsiți de plăcerile superioare care ne sunt livrate prin ocuparea unor întrebări mai generale Biblioteca "Runivers" - - În conștiința necesității de a rezuma rezultatele gândirii filosofice din trecut se află principalele motive temporale ale înfloririi deosebite a istoriei filozofiei în timpul nostru Putem considera acest motiv ca fiind temporar, deoarece cererea pentru un studiu imparțial al sistemelor ar putea apărea numai după respingerea eforturilor premature pentru crearea bruscă a unui sistem perfect și final Când un studiu comparativ al tuturor sistemelor istorice va duce la satisfacerea dorinței noastre conștiente de a uni într-un singur tot științific toate rezultatele muncii foștilor filozofi, atunci istoria filozofiei își va păstra în continuare semnificația generală psihologică, pedagogică și metafizică, dar nu va mai concentra aproape exclusiv toate eforturile filozofilor Atunci va veni aceeași întorsătură în filozofie ca și în științele naturii Între timp, așa cum înainte era considerat cel mai mare succes științific să descoperi o nouă planetă, să dea un nume unei plante sau unui element chimic necunoscut anterior, acum astfel de descoperiri și-au pierdut mult din interes și nimeni nu le consideră scopul principal al lor științifice muncă Ele sunt realizate aleatoriu și sunt considerate doar o creștere a materialului pentru generalizări științifice Aceste generalizări atrag din ce în ce mai mult oamenii de știință și sunt din ce în ce mai indiferenți la dobândirea de Fapte goale, deoarece aceste Fapte există deja într-o cantitate enormă Rolul faptelor în filosofie, pe lângă experiența noastră internă constantă, este jucat de istoria acesteia În timp ce este încă puțin studiat *), dar când cel mai important partener *) LG a întocmit o bibliografie aproape completă a lucrărilor contemporane despre istoria filosofiei Neipg-e în ediția a VII-a de Istorie, Filosofie, excelent din punct de vedere bibliografic Iberweia (F Ueberwegs Grundriss der Geschichte der Philosophie, bearb undhggb v Dr MaxHeinze Berlin, -) op în prezent este tipărită în traducere rusă de Ya H Kolubovsky la Sankt Petersburg - Pe lângă lucrările enumerate în ea, Biblioteca "Runivers" - realul va fi deja studiat cuprinzător și sistematic, atunci lucrările istorice propriu-zise nu vor mai predomina în filosofie și va începe o dezvoltare mai aprofundată a științelor

filosofice individuale: metafizica, logica, etica, estetica și psihologia Apoi, poate, va fi dezvăluită imposibilitatea tuturor concluziilor premature despre limitele pretins de netrecut ale cunoașterii noastre, pe care, urmând Kant, unii scriitori moderni doresc să le stabilească, ca de exemplu Spencer, Dubois Reymond și alții Aceste limite se extind constant datorită noilor lucrări ale oamenilor de știință și filozofi, iar cea mai bună pregătire pentru dezvoltarea întrebărilor filozofice va fi întotdeauna considerată studiul istoriei FILOZOFII Fără îndoială, istoria filosofiei grecești atrage o atenție deosebită asupra ei, deoarece în ea găsim sursele aproape tuturor sistemelor de mai târziu Aici, pe lângă toate motivele permanente și temporare indicate pentru dezvoltarea istoriei filosofiei, există o altă împrejurare străină În secolul al XIX-lea, nu numai că științele naturii au înflorit, dar și filologia clasică a făcut progrese uimitoare În acest domeniu, perseverența neobosită, înțelegerea minții, subtilitatea concluziilor au câștigat victorii strălucitoare Și întrucât filologia clasică se referă în primul rând la studiul monumentelor literaturii grecești, în care lucrările filozofice ocupă un loc foarte proeminent, este clar că succesele filologiei clasice s-au reflectat și în prelucrarea istoriei filosofiei grecești Filologii, împreună cu filozofii, au lucrat în acest domeniu și se poate spune că nicio parte din istoria filosofiei nu a făcut obiectul unui interes atât de general precum filosofia grecilor One-paco-zh, vorbind de lucrări filologice, nu trebuie să uităm ar trebui, de asemenea, să arate către Savio, Storia della Filosofia Torino SS -Santi Storia della filosofia Perugia, -Gonzales Historia della Filosofia, ed a II-a Madrid, -PM Prin Histoire generale de la philosophie, - Biblioteca "Runivers" - - despre faptul că explicaţia istorico-filologică a filosofilor greci nu poate fi considerată decât o pregătire şi bază pentru explicarea lor filozofică Se cere de la Filosof nu numai să înțeleagă bine textul filosofilor greci, să fie capabil să dovedească critic autenticitatea scrierilor și dependența lor cronologică reciprocă, să cunoască ce evenimente din acea vreme subliniază filozofii antici până când ei iau exemple pentru afirmațiile lor filozofice din ei moderni viața poporului: filosoful trebuie să se străduiască și pentru o explicație psihologică a dezvoltării opiniilor pe care le studiază, trebuie să determine clar ce proporție din aceste opinii rămâne proprietatea eternă De știință; el trebuie să știe ce formă au asumat ulterior opiniile filosofilor antici, cum au apărut și de ce au dispărut, în urma cărora teoriile false s-au răspândit în știință Întrucât subiectul principal studiat de filozofie, subiectul uman, nu s-a schimbat fundamental în vremurile istorice, putem găsi toate aspirațiile, convingerile, disperările și speranțele veacurilor trecute - în propria noastră minte, le putem înțelege și îi putem face pe alții să le înțeleagă Studiind istoria minții tuturor oamenilor mari care au murit de mult, noi înșine extindem limitele propriilor noastre vieți Un filozof care cunoaște bine istoria luptei pentru adevăr încetează deja să mai fie fiul epocii sale și devine un locuitor al întregului pământ și al tuturor secolelor trecute, studiate istoric Uită că s-a născut în secolul al XIX-lea - la urma urmei, împreună cu Platon s-a lăsat purtat de idei imuabile, cu Democrit a contemplat mișcările eterne ale atomilor, a experimentat atât extazurile mistice ale lui Swedenborg, cât și scepticismul lui Montaigne Împreună cu Kant, a măsurat puterea rațiunii pure și, împreună cu Hegel, a contemplat spiritul absolut Dacă înțelege totul, atunci nu va neglija nimic La urma urmei, toate aceste pasiuni, toate aceste sisteme unilaterale

exprimă stările Biblioteca "Runivers" - - constiinta umana Cel care le-a experimentat, chiar dacă instantaneu în mintea lui, a căpătat dreptul de a le privi ca la primele etape ale propriei sale dezvoltări, ca la hobby-urile tinereții sale Un astfel de filozof privește cu un zâmbet calm la această tinerețe trecută a conștiinței sale umane și comune și știe că, datorită greșelilor pe care le-a experimentat, a atins propria maturitate, ceea ce îi permite, în măsura în care poate, să participe la construcții noi Predând istoria filozofiei grecești, voi încerca să explic influența acesteia asupra cursului gândirii moderne, să subliniez acele adevăruri pe care grecii le-au dobândit pentru totdeauna pentru mintea umană, precum și greșelile lor Adesea vom găsi aceste erori întipărite în propriile noastre minți și în scrierile acelor scriitori moderni care, fără să fi studiat istoria filozofiei, susțin opinii infirmate de mult Dacă înțelegem întotdeauna relația psihologică dintre filozofii supuși studiului și dezvoltarea generală a gândirii umane, atunci teoriile antice nu vor mai fi păstrate în memoria noastră doar ca vise ciudate ale grecilor decăzuți de mult timp - ele vor trăi în mintea noastră ca de neuitat impresii primite din relațiile personale cu mari genii, ca amintiri ale dezvoltării omenirii, repetate în propria noastră dezvoltare V Lutoslavski Biblioteca "Runivers" Critica principiilor empirice ale moralei Articolul propus este o combinație a mai multor prelegeri publice din cursul general "Învățături tipice în istoria moralei" *, a cărui lectură introductivă a fost publicată în numărul precedent al "Întrebări de filosofie și psihologie** În două prelegeri, trecute cu vederea în presă, am dovedit următoarele propoziții: I) Motoarele instinctive ale acțiunii morale nu constituie proprietatea exclusivă a omului - ele sunt prezente în toată natura animată În fiecare ființă simțitoare se combină două forțe: una îl închide în sine, îl face centrul ființei sale, scopul eforturilor și grijilor sale; celălalt își extinde cercul acțiunilor dincolo de granițele propriei individualități și îl transformă într-o verigă de serviciu a unei sfere mai largi a realității (familie, turmă, societate, clan); omul se deosebește de alte creaturi doar prin aceasta, că instinctele care stăpânesc în ele în mod magic și invincibil își pierd puterea nelimitată asupra lui O persoană poate alege între ele și să se supună complet uneia dintre opuse Biblioteca "Runivers" - e - atracție în mod voluntar Prin urmare, la alte ființe, ceea ce este necesar în el devine un organ liber al creativității spirituale și i se deschide posibilitatea unor sarcini morale în viață) Impulsurile spontane nedefinite ale sufletului uman, sub influenta influentelor educative ale societatii si credintelor religioase, capata un aspect mai stabil Dar naturalismul brut al religiei primitive și slăbiciunea conștiinței de sine spirituale în umanitatea primitivă se reflectă în idealurile morale în limitările lor, în arbitrariul lor capricios, în exclusivitatea lor nemiloasă; conceptele morale au o culoare puternic naționalistă, iar oamenii nu se pot ridica mult timp la ideea de legături și îndatoriri ale întregului om Întunericul și sărăcia idealurilor morale extrase din tradiție evocă treptat nevoia verificării lor conștiente Din această nevoie a apărut istoric filosofia morală, în dezvoltarea ei progresivă cu inevitabilitate logică creând o serie întreagă de soluții tipice problemei morale, de la cele mai elementare și brute până la cele mai complexe și abstracte În acest articol, iau în considerare încercările tipice de a construi etica pe baze pur empirice, atât în antichitate, cât și în timpurile moderne *) Conceptele morale inițiale ale oamenilor sunt complet subordonate tradiției morale și religioase a mediului în

care trăiesc acești oameni Binele și răul sunt venerat ceea ce a fost recunoscut pentru ei de toată lumea din timpuri imemoriale - nu există altă măsură pentru îndatoririle morale Treptat, însă, în minți mai independente, apare îndoiala Bazat pe legendă *) O excelentă caracterizare a etapelor succesive în dezvoltarea eticii filozofice o găsim în V S Biblioteca "Runivers" - - ideile etice sunt în multe privințe contradictorii, suferă din cauza caracterului aleatoriu al conținutului lor, adesea sunt profund în contradicție cu cerințele naturale ale sentimentului moral Cu toate acestea, ei îmbrățișează cu insistență și imperios viața umană, în toată incomprehensibilitatea și misterul lor pentru fiecare conștiință separată Și, mai devreme sau mai târziu, apare dorința de a se elibera de autoritatea violentă a prescripțiilor de neînțeles, de a înțelege și a stabili în mod conștient scopurile vieții și criteriul comportamentului corect, astfel încât nimic impus din exterior și întunecat pentru sine să rămână în persoana unei persoane actiuni Apoi începe o etică rațională (adică dedusă mental) sau filozofică Etica rațională este cunoașterea rațională despre cum ar trebui să trăiască o persoană Se pune întrebarea: care este sarcina existenței pentru un om care înțelege? Și o astfel de întrebare duce inevitabil la alta: ce ar trebui considerat dezirabil în sine? Care este adevăratul bine al vieții, în raport cu care orice altceva este doar un mijloc? Considerăm că multe lucruri în viață sunt bune, multe lucruri rele - nu există o trăsătură comună de dragul cui considerăm că totul este bun? În primul rând, cel mai firesc răspuns este acesta: există un astfel de semn și este plăcere Dacă renunțăm la considerentele străine, care este măsura finală a binelui și a răului? Ceea ce ne face să suferim, nu vom numi bine; ceea ce ne dă satisfacție interioară, fie că este spirituală sau fizică, nu putem considera doar răul Bentham își începe celebrul eseu despre moralitate astfel : "Natura a pus omenirea sub controlul a doi conducători supremi, durerea și plăcerea Este lăsat în seama lor să determine ce putem face și să indice ce trebuie să facem Atașat de tronul lor este, pe de o parte, un model de bine și rău, iar pe de altă parte, un lanț de cauză și efect Ei guvernează Biblioteca "Runivers" - - noi în tot ceea ce facem, ceea ce spunem, ceea ce gândim: orice efort pe care îl putem face pentru a respinge această loialitate va servi doar la dovedirea și confirmarea ei În cuvinte, omul poate pretinde că le neagă puterea, dar în realitate va fi mereu supus acestora Astfel, acesta este scopul de la sine înțeles al vieții: ea constă în plăcere și în ea trebuie să recunoaștem singurul criteriu al binelui și al răului Acesta este cel mai elementar punct de vedere al eticii raționale, care poartă numele de hedonism (filozofia plăcerii din cuvântul grecesc ηδονή - plăcere) GeFFDing observă pe bună dreptate că această viziune asupra sarcinii finale a vieții este foarte greu de respins prin mesaje logice; înfrângeri El se bazează pe Faptele indubitabile nu numai ale psihologiei umane, ci ale oricărei psihologii în general: dorința de plăcere și frica de suferință sunt asemănătoare cu tot ce este animat, dacă o persoană, în afară de aceste motive, nu simte alte motive în sine , este imposibil să te cert cu el De aceea, în istoria moralei, principiul plăcerii s-a bazat foarte des ca bază a eticii constructii cerului Este adevărat, de îndată ce vom vedea, că este prezentată de obicei într-o formă foarte complicată prin adăugiri foarte esențiale, schimbându-i uneori decisiv sensul inițial Dar odată ce a fost exprimat în toată puritatea și succesiunea netulburată Acest lucru a fost făcut în filosofia antică În general, studiul doctrinelor filozofice antice este deosebit și important pentru noi, deoarece în ele putem observa

diverse tipuri de înțelegere speculativă în completitudinea, completitudinea și separarea lor reciprocă Filosofii antici au fost mult mai naivi decât cei noi, dar, prin urmare, în multe privințe, sunt incomparabil mai logici decât ei Acesta este cel mai important lucru de reținut atunci când vine vorba de filozofiile morale Moraliștii timpurilor moderne au în permanență în fața lor o etică foarte înaltă acest ideal, care a crescut pe pământul unor idei profunde metafizice și religioase, ei se străduiesc să-l justifice cu orice preț - nu este nimic surprinzător că ultimele lor rezultate prea des nu se potrivesc cu presupunerile inițiale Școala cireneană a adepților lui Socrate este renumită pentru îndeplinirea curajoasă a principiului hedonist (primat proclamat de sofiști) până la consecințele sale finale Personalitatea fondatorului său, Aristippus, reprezintă o combinație foarte caracteristică a unei dispoziții spirituale mereu clare și vesele cu egoism nerușinat, o puternică dezvoltare a pasiunilor senzuale cu reținere rezonabilă și precauție în alegerea mijloacelor pentru satisfacerea lor Învățătura lui este simplă și clară El predică că nu este dat minții umane să cunoască adevărul cel mai înalt și, prin urmare, toate judecățile noastre cu privire la obligația supremă a oricărui fel de acțiune sunt propria noastră invenție Fantastică Există un singur bine adevărat și acesta este plăcerea; și este necesar să lupți pentru ea, numai ea este demnă de eforturi umane Natura însăși ne îndeamnă constant la aceasta: am ajuns la plăcere și nu avem nevoie de nimic; dimpotrivă, nu evităm nimic cu atâta sârguință precum contrariile plăcere-durere Scopul vieții este bucuria; Toate celălalt nu are nicio importanță pentru adevăratul înțelept; distincția dintre cel rușinos și cel cinstit, cel drept și cel nedrept, este o prejudecată umană goală În același timp, nu este nevoie ca o persoană să se gândească la ceea ce nu este în puterea sa - nu este nevoie ca el să obțină o fericire neîntreruptă pentru viață: o astfel de fericire nu depinde de voința sa și este imposibil Prin eforturile noastre putem obține doar plăceri individuale și acestea trebuie căutate Scopul normal al oricărei acțiuni umane este bucuria pozitivă, entuziasmul plăcut și nu simpla lipsă de durere a stărilor mentale; mai mult, ea trebuie să se bazeze pe plăcerile momentului, în plăceri instantanee Stările plăcute îmbrățișează atât bucuriile spirituale, cât și cele trupești; totuși, plăcerile corporale sunt mai bune și necesare pentru o viață fericită, iar durerea corporală este mult mai rea decât suferința psihică După cum am spus deja, marele merit al teoriei hedonismului pur constă în consistența sa neclintită Dar are și un dezavantaj major - unilateralitatea evidentă a concluziilor sale La prima vedere, lovește prin realismul său, cu naturalismul său grosier, cu îndrăzneala de a reduce idealul moral la solul exclusiv al cerințelor naturale De fapt, contrazice în mod clar tocmai natura umană; ignoră factorii foarte importanți din viața interioară a unei persoane - memoria și așteptarea viitorului, deși viața nu poate consta în întregime doar din plăceri, ele sunt în mod necesar intercalate cu stări indiferente sau de-a dreptul neplăcute; de altfel, toate stările psihice sunt strâns legate și împletite: plăcerile deseori naște suferință pentru noi, dimpotrivă, îndurarea fermă a suferinței este uneori cea mai sigură cale de a obține bucurii Și o persoană știe toate acestea foarte bine pe baza experienței zilnice - nu numai că simte un moment plăcut, dar speră și o plăcere viitoare și se teme de o posibilă suferință Cum să-l faci să se gândească doar la plăcerile de moment și la nimic mai mult? Este prea clar că hedonismul este etica unor naturi speciale (cum ar fi

Aristippus și cei mai apropiați discipoli ai săi^, naturi care posedă acea lejeritate și veselie nesăbuită a dispoziției lor spirituale, care le permit să nu-și facă griji pentru multe și să se dedice complet momentului în care se află Cu toate acestea, chiar și astfel de oameni cu greu pot principiul hedonist, cel puțin chiar și Aristippus a trebuit să insiste pe prudență în alegerea plăcerilor particulare Biblioteca "Runivers" - - căutarea fără minte a momentelor plăcute Și apoi, ca rezultat, se pot obține concluzii care sunt direct opuse filozofiei hedoniste O confirmare vie a acestui lucru o găsim chiar în istoria școlii Kyrenia Unul dintre urmașii de mai târziu ai lui Aristippus, Hegesius, este un oponent ferm al oricărei eforturi pentru bucurii pozitive în viață Teoria lui etică prezintă următoarea serie de raționamente: nu se poate susține că plăcerea este ultimul scop al vieții, pentru că este imposibil de indicat altul, ea singură este dezirabilă în sine Dar problema este că nu există căi sigure către plăcere și nici un mijloc real nu poate fi indicat pentru dobândirea acesteia Șansa oarbă domnește peste treburile și soarta oamenilor Acest lucru nu este suficient: viața noastră este plină de nenumărate greutăți, din care nu există unde să scăpăm Trupul nostru este plin de suferință, dar sufletul suferă odată cu el și nu cunoaște pacea Rock își bate joc fără milă de căutarea bucuriilor vieții și ne zdrobește speranțele în praf În această privință, soarta celor bogați și liberi nu este mai bună decât cea a sclavilor și a săracilor Nu poate exista decât un singur scop adevărat al activității umane: să nu căutați plăcerea, ci să evitați răul, să încercați să vă asigurați că viața nu este prea dificilă și tristă Și acest lucru se realizează prin indiferență totală față de tot ceea ce se presupune de obicei fericirea "Un prost i se pare că există lucruri în viață care merită atenție", o vorbă înțeleaptă, indiferentă la orice, în care viziunea asupra lumii a Hegesiei și-a găsit Formula clară Predica lui mohorâtă a avut un efect profund asupra contemporanilor săi Cicero spune că lui Hegezia i-a fost interzis să predea în Alexandria, atât de multe sinucideri a produs în acest oraș Pornind de la principiul că plăcerea este singurul motor normal al acțiunii umane, el a ajuns la o condamnare totală a vieții, la un pesimism atât de trist și deznădăjduit, așa cum există puține alte exemple în istorie Biblioteca "Runivers" Ce înseamnă acest lucru? Soluția pe care o oferă hedonismul pentru problema morală este foarte simplă, dar nu este satisfăcătoare Practic pusă în practică în puritatea sa, de multe ori poate oferi unei persoane opusul a ceea ce caută cu adevărat - un exces de durere în loc de plăcere Dacă scopul activității umane este ceea ce este de dorit pentru o persoană în sine, acesta nu poate viza doar momente plăcute separate, trebuie să cuprindă întreaga viață Și atunci adevărata sarcină a vieții constă în posibila satisfacere perfectă a tuturor aspirațiilor umane și în cea mai mare absență posibilă a suferinței O viață în care aceste două semne se îmbină, numim fericită Deci, din acest punct de vedere, principiul eticii va fi fericirea umană În acest fel, obținem principalul criteriu de moralitate al acelei direcții în morală, care poartă numele de eudaimonism {din greacă cuvintele εύ&χιρ, ονία - fericire, bunăstare) Viziunea eudaimonică asupra ultimului scop al tuturor acțiunilor umane are, fără îndoială, multe în favoarea ei Pare foarte greu de obiectat la propunerea că un om, orice ar face, încearcă întotdeauna să se facă pe cât posibil fericit în circumstanțele date Este imposibil să ne gândim la un alt scop pentru eforturile umane, care ar fi la fel de clar și de înțeles! Și nu vedem că gândul la fericire este un atribut indispensabil al impulsurilor pentru îndeplinirea preceptelor morale

din toate codurile morale? Ideea fericirii ca rezultat al binelui moral este caracteristică oricărei teorii morale, chiar și celei mai ideale și ascetice dintre ele Oare morala creștină, inspirând adepții săi cu smerenie, lepădare de sine și iubire, nu le indică oare scopul final al aspirațiilor lor în fericirea veșnică a vieții viitoare? Nirvana budiștilor nu promite nicio bucurie pozitivă celor care cred în ea; Biblioteca "Runivers" - - dar dacă ne amintim că pentru un budist toată viața în toate Formele ei este un chin continuu, inepuizabil, care se repetă mereu, vom înțelege că în nirvana unei persoane i se promite singura posibilă, cu o astfel de vedere, fericire - libertate deplină de suferință Deci, în cerințele fericirii, natura însăși nu ne-a dat o măsură a ceea ce este obligatoriu din punct de vedere moral? Fără îndoială, o astfel de concluzie nu este lipsită de plauzibilitate; făcea foarte des Și totuși, în ea se face o greșeală gravă: în ea unul dintre semnele unui obiect și, în plus, semnele cele mai generale, este luat pentru întreaga sa definiție, pentru expresia deplină a întregii sale esențe Adevărat, toate teoriile morale afirmă într-un fel sau altul că binele moral, ca adevărată normă a vieții umane, oferă mai devreme sau mai târziu unei persoane satisfacție interioară, adică îl face fericit Din acest punct de vedere, binecuvântarea este o consecință inevitabilă și evidentă a bunătății Dar, până la urmă, nu rezultă în niciun caz din aceasta că tot ceea ce duce la fericire devine moral bun și primește cea mai înaltă justificare Între timp, întreaga etică a eudaimonismului se bazează în întregime pe această ultimă presupunere Pentru ea fericirea este singurul semn al eticii și în ea este singurul criteriu de distincție între bine și rău în acțiunile umane Dintr-o astfel de înțelegere a sarcinii morale se naște principalele neajunsuri ale moralității eudaimonice: în primul rând, incertitudinea și precaritatea construcțiilor etice cu un asemenea principiu Dacă întregul sens al vieții este în atingerea fericirii, atunci ar trebui să existe atâtea etici câte indivizi și caractere există La urma urmei, fiecare persoană are acces doar la fericirea sa, doar la fericirea lui înrudită O persoană cu un suflet simpatic, bun poate crede în el acțiuni generoase de iubire abnegativă față de vecini și, bineînțeles, din punctul său de vedere, va avea profundă dreptate Dar o altă persoană, cu o fire aspră, este Biblioteca "Runivers" - teribil de lipsit de susceptibilitate la mișcări spirituale înalte, găsindu-și mângâiere doar în satisfacerea pasiunilor senzuale ale animalelor, nu ar avea el dreptate și atunci când vrea să-și caute propria fericire specială? *) Există răufăcători care primesc plăcere dezinteresată la vederea suferinței altora Pe ce bază le-ar interzice morala fericirii să-și urmeze instinctele feroce, mai ales dacă nu sunt în pericol de răzbunare și le-ar exercita inteligent și calculat? Oare îi vom asigura că plăcerile lor nu sunt curate și amestecate cu suferință, că îi așteaptă înainte chinurile suferinței și pocăinței, că plăcerile oamenilor buni din faptele bune sunt mult mai înalte și mai nobile? Dar dacă ne răspund: "fericirea acestor plăceri pure ne este închisă; înclinaţiile noastre bune sunt foarte slabe - nici măcar nu le simţim, de aceea pasiunile noastre, care *) Față de aceasta, referirea la o persoană normală, care este atât de des abuzată, nu poate servi cu greu drept obiecție Ei raționează astfel: la o persoană normală nu poate exista discordie între motivele egoiste și cele altruiste; ar trebui să se regăsească în ea într-o armonie armonioasă În dezvoltarea normală, o persoană nu poate separa fericirea individului de fericirea tuturor; ceea ce provoacă suferință altora este astfel și suferință pentru el Dar la cine nu există un astfel de echilibru între cerințele

personale și sociale, el este o deformare morală, în el înclinațiile spirituale sunt pervertite de mediu și educație sau este un exemplu trist de revenire la tipul animal - în orice caz, el este nebun Cei care apelează la argumente de acest gen uită de obicei să se întrebe ce înțeleg prin om normal? Este un ideal al viitorului, care indică ce ar trebui să fie o persoană ca urmare a unei evoluții mai înalte, sau o persoană obișnuită, medie, pe care o reprezintă viața reală? Dacă primul, atunci sarcina eticii este să aducă oamenii mai aproape de un astfel de ideal și să-i convingă cumva să-l întruchipeze în ei înșiși fără greș, pentru care eudomonismul obișnuit oferă mijloace foarte ambigue Dacă acesta din urmă, ca să nu mai vorbim de riscantitatea extremă a presupunerii că la toți oamenii sănătoși toate impulsurile morale sunt în perfectă armonie, va fi de prost ajutor teoriei eudomonice a moralității: ea afirmă prea mult Dacă este adevărat, atunci în general "și*· ce fel de moralitate nu este nevoie: cine este sănătos și sănătos la minte este bun cu inevitabilitatea fizică; care este furios și imoral, adică nebun, un degenerat ■ Biblioteca "Runivers" - - pe care îi numiți rău, sunt foarte puternici și ne tulbură Nu ne este frică de remușcări ale conștiinței - nimic ca asta nu ni s-a întâmplat vreodată Deci haideți să ne căutăm fericirea, deși poate fi scăzută Ce le spunem? Dar există astfel de oameni, cel puțin există oameni ca ei, iar instinctele malefice într-o anumită formă trăiesc în fiecare persoană Aproape nimeni nu greșește complet judecând ceea ce își dorește întotdeauna Dar oare într-adevăr îndrăznim să afirmăm că ticălosul care săvârșește urâciunile sale revoltătoare își face datoria, pentru că nicio altă fericire nu îi este disponibilă? Este prea "evident": morala fericirii este potrivită numai pentru acei oameni care au nevoie de precepte morale mai puțin decât toți ceilalți - pentru oamenii cu dreptate înnăscută Într-adevăr, toată lumea vrea să mănânce când îi este foame, toată lumea se teme de suferință și de moarte , toată lumea preferă liniștea și libertatea unei vieți pline de griji și constrângeri etc Dar ce reguli semnificative ale moralității pot fi deduse din aceste elementare, în cea mai mare parte a instinctelor pur fizice? Remarca făcută tocmai acum despre moralitatea eudaimonismului este pe deplin confirmată de istoria sa Principiul fericirii și mulțumirii, ca scop suprem al vieții, stă la baza întregii filosofii morale grecești antice Și ce vedem? Din cerințele fericirii, sofiştii pleacă pe de o parte, iar Socrate pe de altă parte; în căutarea unei vieți fericite, cirenienii reduc scopul existenței la plăcerile senzuale separate, iar Antisthenes, șeful cinicilor, își proclamă celebra teză: "Voi înnebuni mai degrabă decât să vreau să experimentez plăcerea" Platon, bazat pe considerații în mare măsură eudaimoniste, presupune scopul Biblioteca "Runivers" - - viața în purificarea sufletului, în abordarea ei către contemplarea adevărului etern și întruchiparea idealului suprem în realitatea senzuală, în timp ce Aristotel identifică virtutea cu moderația, respectarea mijlocului dintre manifestările extreme ale patimilor opuse și recunoaște cea mai înaltă beatitudine a vieții în activitatea științifică a minții Pornind de la începuturile eticii eudaimonice se dezvoltă două sisteme morale diametral opuse ale antichității - epicureanul și stoicul; În cele din urmă, scepticii văd fericirea disponibilă pentru o persoană în ecuanimitate spirituală, adică în totală indiferență față de tot ce este în lume În soarta școlilor individuale, aceeași diversitate se exprimă în înțelegerea condițiilor fericirii umane Primii epicurieni pot fi numiți idealiști în funcție de tipul general al opiniilor lor: preferința plăcerilor spirituale față de cele fizice, cele mai severe

reguli de reținere, reducerea nevoilor umane la minimum, o asceză deosebită și îndepărtarea din societate - acestea sunt trăsăturile cele mai remarcabile ale idealului lor moral; epicurienii de mai târziu și-au compromis complet școala cu o neînfrânare senzuală și o imoralitate neruşinată Primii stoici uimesc prin inumanitatea abstractă a ideilor lor fantastice despre comportamentul unui adevărat înțelept; plecând de la convingerea că nu există nimic între perfecțiune și viciu, ei au văzut doar răul și prostia în întreaga rasă umană În a doua epocă a existenței școlii, reprezentanții ei dintre toți moraliștii lumii antice se remarcă prin direcția lor profund religioasă, umană Imaginea iese foarte instructivă: fericirea umană, aparent, este un concept foarte simplu și clar Între timp, poate fi răsturnat în orice fel și cerut în numele celor mai opuse lucruri Al doilea neajuns al moralei eudaimonice este culoarea egoistă pe care o dobândește în mod inevitabil atunci când Biblioteca "Runivers" - - întreaga ei viaţă morală Includerea regulilor dreptății și abnegației între condițiile fericirii adevărate nu schimbă sensul fundamental al cerințelor eudaimonice De fapt, fericirea este o stare personală; dacă în ea, și numai în ea, se află scopul vieții și cel mai înalt bine la care aspiră omul, atunci orice altceva va trebui să fie considerat un mijloc pentru un scop pur personal Și asta înseamnă că morala fericirii trebuie să fie în orice caz egoistă, orice prescrie ea Etica eudaimonistă, introducând cerințe dezinteresate și dezinteresate în codul său, nu-i face astfel nici dezinteresați, nici dezinteresați, le transformă în opusul lor, forțându-i să slujească autosatisfacției personale și numai lui Când întâlnim un om care face bine și se sacrifică numai pentru plăcerea sentimentală a propriei sale bunătăți, cu greu îl putem trata cu respect moral; mi se pare că comportamentul lui ni se va părea chiar și un fel de blasfemie de bună dispoziție; o notă cinică va suna pentru noi în complezența lui Pe de altă parte, o astfel de persoană însuși nu va experimenta niciodată plăcerile pure ale unei fapte dezinteresate, doar dacă este clar conștient de motivele acțiunilor sale Aceasta este cea mai mare contradicție internă a eticii eudaimonice: cea mai înaltă fericire de pe pământ, poate chiar singura fericire adevărată, este ascunsă de filozofie, care vede fericirea drept principiu suprem Această fericire supremă însoțește numai acte de lepădare de sine reală și de altruism; și sunt disponibile doar pentru cei care nu se gândesc la fericire, "sau cel puțin nu ea Își caută una În etica greacă, direcția egoistă inerentă eudaimonismului s-a reflectat într-o slăbiciune vizibilă a acesteia a ceea ce poate fi numit momentul altruist al prescripțiilor morale Lepădarea de sine dezinteresată de dragul altora este propovăduită în ea mai ales în For- Biblioteca "Runivers" - P - cerințele mele de prietenie; iar prietenia este definită ca o astfel de uniune de oameni aleși în care ei primesc reciproc aceeași plăcere și beneficiu Eudaimonismul, care și-a găsit expresia completă și completă în etica grecilor antici, rămâne până astăzi baza dominantă a moralității raționaliste Și în literatura noastră are un predicator elocvent în persoana contelui L N Tolstoi Viziunea profund originală asupra lumii a acestui scriitor este o întoarcere îndrăzneață la speculațiile lui Socrate și la "injoncțiunile" stricte ale stoicilor antici Pentru el, toate nenorocirile istoriei omenirii sunt cauzate direct de o neînțelegere a cerințelor reale ale fericirii umane, care sunt la fel de simple ca regulile tablei înmulțirii și pe care o persoană le va îndeplini cu siguranță dacă doar le înțelege Singurul dintre dramaturgi, el explică tot ce este tragic în viață prin prostia oamenilor și slăbiciunea

jalnică a personajelor lor - aspect pentru care a creat o ilustrație atât de excelentă în "Puterea întunericului" Ca să-l crezi, doar tociunea rațiunii îndepărtează neamul uman de acea stare de sfințenie universală, care va fi cu siguranță soarta ei, de îndată ce oamenii vor înțelege ceea ce este atât de ușor de înțeles Visele consolatoare ale celebrului artist nu corespund însă cu greu realității dure Este puțin probabil ca întreaga tragedie a vieții să aibă rădăcini în prostia umană și să dispară fără urmă cu o oarecare clarificare a proceselor logice din capul nostru La urma urmei, nicio persoană nu a atins vreodată perfecțiunea unui înger prin asimilarea rațională a axiomelor simple din punct de vedere aritmetic! ■ Sensul vieții este mai profund, deși poate că asta o face mai tristă Răul nu este doar o slăbiciune și nu doar o neînțelegere logică - conține putere reală și este depășit nu prin raționament, ci printr-o luptă pozitivă care surprinde întreaga ființă a unei persoane Nu calcule raționale despre bunăstarea noastră, ci vitejie și ispravă Biblioteca "Runivers" S- asigura biruința voinței bune asupra forțelor rele ale sufletului uman De aceea, conceptele despre ceea ce ne este plăcut și util nu epuizează sarcina morală chiar și atunci când nu facem greșeli copilărești la judecată judecăți despre ceea ce este capabil să ne facă plăcere și ce nu este II Neajunsurile moralei eudaimonice stau în condiționalitatea inevitabilă a preceptelor sale și în cadrul egoist pe care îl primește în ele sarcina morală a vieții umane Și aceasta înseamnă că considerațiile despre fericire nu pot înlocui în niciun fel moralitatea în sensul obișnuit al cuvântului - ele sunt incapabile să ofere material real pentru convingeri morale ferme De fapt, acesta este ceea ce așteptăm în primul rând de la toată etica? - Sperăm să tragem din ea astfel de reguli de conduită care să fie puternice, obligatorii pentru toți și potrivite vieții comune a oamenilor Dar dacă etica fericirii permite doar concluzii condiționate, atunci evident că acestea nu pot fi stabile și universal obligatorii Dacă mai departe în rezultatul lor final, ei tind invariabil să justifice egoismul, nu poate exista nici o potrivire universală în ei A ridica egoismul într-o regulă generală înseamnă a-l face complet irealizabil în dorințele sale și a otrăvi viața tuturor oamenilor, indiferent pentru care s-ar strădui Să explicăm acest lucru cu binecunoscutul exemplu al lui Kant O minciună poate fi uneori foarte utilă în vederea unor scopuri egoiste; dar dacă toți oamenii ar fi făcut o regulă pentru ei înșiși să nu spună niciodată adevărul, ei, desigur, nu ar obține niciun beneficiu din asta: nimeni nu ar avea încredere în altul și înșelăciunea ar deveni imposibilă; în plus, oamenii s-ar lipsi de avantajul foarte important de a-și comunica reciproc adevăratele gânduri Și ceea ce s-a spus despre minciuni se aplică oricărui alt mod de acțiune pur egoist: înțeles ca o lege umană generală, Biblioteca "Runivers" - va conţine neapărat o contradicţie internă Deci, pe de o parte, fericirea pare a fi scopul foarte natural al vieții și al eforturilor umane, iar pe de altă parte, recunoașterea deschisă a acestui scop duce la dominarea arbitrarului egoist, adică, distrugerea completă a întregii raționalități și a întregii fericiri în viață Cum să ieși din această dificultate? În mod evident, principiul eudaimonist trebuie limitat într-un punct foarte esențial: nu tot ceea ce aduce fericirea indivizilor este un obiect al efortului rezonabil și poate fi ridicat la o regulă; numai ceea ce priveşte interesele tuturor poate fi expus ca lege universală Dacă scopul vieții noastre este fericirea, atunci principiul eticii nu poate fi decât fericirea universală, fericirea personală numai în măsura în care nu interferează cu generalul, ci, dimpotrivă, este implicată în acesta Prin urmare,

aici este singurul principiu semnificativ și nu direct contradictoriu al moralității, dacă nu vrea să părăsească pământul daimonist: cea mai mare cantitate posibilă de fericire (sau beneficiu, căci numim util ceea ce contribuie la fericirea umană) pentru cea mai mare numărul posibil de persoane Acesta este principiul original al eticii utilitariste Sistemul utilitar al moralei este acea formă de eudaimonism care domină noua filozofie Printre predicatorii săi înfocați se numără metafizicieni precum Spinoza, moraliști precum Bentham, psihologi precum John St moara Utilitarismul este una dintre cele mai populare teorii ale moralei din vremea noastră, cel puțin în unele dintre principalele sale prevederi După cum știm deja, eudaimonismul în forma sa veche este caracterizat în mare măsură de o discordie internă cu cerințe morale umane universale Utilitarismul, pe de altă parte, exprimă o reconciliere explicită cu ei Din rădăcina mesajelor antice Biblioteca "Runivers" - - Pentru ei moraliști le este foarte greu să deducă orice obligație umană de sacrificiu de sine dezinteresat de dragul vecinilor lor Utilitarismul face din aceste îndatoriri baza tuturor preceptelor etice Mill spune: "Oponenții utilitarismului sunt rareori atât de exact încât să admită că fericirea, care este criteriul utilitar al acțiunii corecte, nu este fericirea proprie a actorului, ci fericirea care îi îmbrățișează pe toată lumea cum dorești să fii tratat și a-și iubi aproapele ca pe sine, constituie idealul perfect al moralităţii utilitare*) Și, de fapt, este greu de imaginat ceva mai evident decât că principiul celui mai mare beneficiu al tuturor oamenilor, adoptat ca ghid al comportamentului uman, implică în mod direct negarea de sine a fiecărui individ și dezvoltarea cuprinzătoare a virtuților sociale Dar, pe lângă aceasta, deși într-un mod indirect, este ușor de dedus din principiul utilitarist cerințele morale ale înălțimii stării de spirit spirituale și purității motivelor - în general, întreaga gamă de îndatoriri individuale ale unei persoane față de sine Scopul vieții este binele comun; dar o persoană cu un suflet vicios, care nu poate să-și protejeze demnitatea umană și să se ridice deasupra pasiunilor animale, se va dovedi cu siguranță un lucrător sărac pentru societatea în care trăiește Dacă, în același timp, ne amintim că totul în lume este îmbrățișat de o legătură indisolubilă de cauze și efecte, vom înțelege că nici un gând rău la o persoană nu trebuie irosit: va avea consecințe incalculabile pentru sine și , în consecinţă, se vor reflecta în el acţiuni externe, care nu pot fi indiferente faţă de bunăstarea publică Din acest punct de vedere nu se poate imagina pe sine unu *) Utilitarism, Cap II Biblioteca "Runivers" - - o regulă morală atât de ideală și de înaltă încât nu poate fi justificată prin acest principiu aparent destul de grosier al celui mai mare beneficiu pentru cel mai mare număr de oameni Deci s-ar putea crede că utilitarismul reușește în sfârșit să rezolve sarcina dificilă de a construi o etică rațională În regula binelui comun, gândirea noastră pare să găsească teren ferm pentru asimilarea tuturor cerințelor care sunt elementele constitutive ale acelui ideal moral prin care trăiește omenirea modernă Și totuși, nu mai puțin decât orice altă teorie etică și-a ridicat obiecții atât de pasionate împotriva sa și, într-o asemenea măsură, și-a schimbat istoric Forma sub influența atacurilor criminale ale dușmanilor săi, ca tocmai teoria utilitarista Acest fapt în sine sugerează deja că există unele deficiențe foarte esențiale în ipoteza utilitaristică a moralității La o reflecție atentă, vom observa în curând unele dintre ele Primul neajuns al întregului eudaimonism în general, care constă în vagul și precaritatea concluziilor morale în această viziune asupra

scopului vieții, nu dispare în utilitarism, ci doar ia o altă direcție Și în ea, acțiunile morale au doar o valoare condiționată, semnificația lor nu este în trăsăturile lor interne, ci în rezultatul extern la care ar trebui să conducă, în creșterea fericirii umane universale Toate acțiunile noastre trebuie să fie determinate și măsurate prin relația lor cu bunăstarea generală - acesta este întregul lor sens moral și nu există altul Între timp, este destul de clar că fericirea integrală umană, în creșterea sau căderea ei, este un fenomen atât de infinit de complex în conținutul său, elementele și condițiile sale de apariție, încât nu poate exista nicio speranță în conceptul unei astfel de fericiri pentru a găsi o măsură clară pentru orice Biblioteca "Runivers" - - nu a fost nicio acțiune În doctrina utilitaristică, scopul acțiunii corecte este binele comun, nu al oricărui grup anume de oameni, ci al întregii omeniri și nu în orice moment limitat de timp, ci în întregul curs al dezvoltării sale Fiecare act uman este un ingredient infinitezimal în lanțul de cauze care produc acest rezultat infinit de vast Cum se poate spune în ce direcție o anumită acțiune, în toate consecințele ei evazive, va zgudui suma totală a bucuriilor umane? Evident, în fiecare caz dat, este absolut imposibil de rezolvat acest lucru: cu excepția cazului în care ceea ce numim de obicei rău duce uneori la bine, iar intențiile bune nu le implică foarte des pe cele mai triste consecințe? Dar asta înseamnă că din punct de vedere utilitar, distincția dintre moral și vicios se dovedește a fi foarte instabilă Toată lumea știe la ce profundă pervertire a tuturor instinctelor morale duce o aplicare sinceră la viață a regulii iezuiților: scopul justifică mijloacele Între timp, toată moralitatea utilitaristică stă în această regulă unică; doar scopul din el este încă mult mai nedefinit decât cel al conducătorilor celebri ai politicii bisericești romane Să ne imaginăm că cineva, după ce a asimilat din toată inima principiul utilitar și recunoscând propriul moral numai în ceea ce este în concordanță cu acesta, decide singur întrebarea: să-și apere poporul sau, dimpotrivă, să-l trădeze și să-i ajute pe dușmanii lui patria lui? Să presupunem că are următoarea serie de raționamente: dacă le trădează pe ale sale, le va înmulți nenorocirile, poate că va contribui la moartea lor definitivă; în orice caz, va da un exemplu foarte prost pentru cei din jur; toate acestea trebuie să-l oblige să fie fidel îndatoririlor sale recunoscute Dar, pe de altă parte, un popor ostil care a venit să-și cucerească patria este mult mai înalt decât concetățenii săi în Biblioteca "Runivers" - cultură, el este mult mai bogat dotat spiritual, marele său viitor în procesul istoric mondial este incomparabil mai evident; în plus, acest popor, pentru a-și îndeplini misiunea istorică care i-a căzut în soartă, are nevoie de pământurile vecinilor săi slab înzestrați - are nevoie direct să absoarbă și să dizolve triburile din jur în sine pentru o creștere spirituală mai reușită Ce ar trebui să facă utilitarul consecvent în fața unor astfel de considerații contrare? Ar trebui să mă sacrific lui pentru ai mei sau pentru străini? Să luăm un alt exemplu: • un stat puternic a pus mâna pe un cetățean aparținând unui stat mai slab, îl privează de libertate, l-a supus insultelor crude, amenințat cu moartea dureroasă Ce este de făcut această stare slabă? Protejează-l pe al tău, salvează-l de suferința nemeritată, dar, prin aceasta, pune în pericol pe toți ceilalți cetățeni ai săi, sau sacrifică pe unul pentru fericirea multora, împacă-te chiar și cu acea proastă impresie morală pe care un astfel de sacrificiu o va produce în societate, pentru că posibilul moartea statului în orice caz mai dăunătoare decât nemulțumirea morală instantanee în el? Să încercăm să

răspundem la aceste întrebări, plecând de la principiul "cea mai mare sumă posibilă de bucurii pentru un număr cât mai mare de oameni"; vom vedea că ni s-a dat un criteriu foarte vag și ambiguu necazuri pentru oricine, dar că voce interioară a sentimentului moral care vorbește în fiecare conștiință Dar acest lucru nu elimină contradicția internă a doctrinei lor: valoarea acestor generalizări este atribuită doar lui * Biblioteca "Runivers" - - condițional, aproximativ și gradul lor de aproximare къ norma în fiecare caz individual este necunoscută, iar posibilitatea de abatere de la acestea este nedeterminată Astfel, întreaga viață morală capătă un aspect foarte problematic O altă contradicție a teoriei utilitariste, poate și mai serioasă, se referă la aprecierea plăcerii și a fericirii ca motoare ale acțiunii umane Pe de o parte, utilitarismul este doar una dintre ramurile filozofiei fericirii - pentru ea, o existență plină de plăceri este ceva absolut valoros în sine, singurul dezirabil și, prin urmare, cel mai înalt bine, în raport cu care orice altceva trebuie fi considerat un mijloc Unul dintre cei mai mari utilitaristi, Bentham, spune: "Nimic nu poate fi văzut ca bun sau rău în sine - acest lucru se poate spune doar despre durere sau plăcere" Într-un alt loc el spune că numai pe baza principiului ascetic (pe care îl consideră cel mai nefiresc și fără sens dintre toate principiile morale) "se poate condamna plăcerea cea mai ticăloasă pe care o trage cel mai de jos răufăcător din crima sa, dacă ea a rămas singură " În opinia sa, plăcerea ticălosului este condamnabilă, nu prin calitatea ei, ci doar pentru că este însoțită de o mare cantitate de suferință, transformând plăcerea în nimic Și aceasta nu este doar punctul de vedere personal al lui Bentham, aceasta este presupunerea fundamentală a principiilor utilitariste ale moralității Dar, pe de altă parte, doctrina utilitaristică recomandă cu tărie ca oamenii să-și sacrifice în întregime propria plăcere pentru a altcuiva; pentru că pentru cei care îndeplinesc cu conștiință porunca lui Hristos de neprihănire și iubire dezinteresată față de aproapele lor, cu greu va mai rămâne timp pentru a-și sluji bucuriile personale Între timp, o presupunere prea evident nu se potrivește cu cealaltă Sau nu există nimic mai înalt decât fericirea - atunci fiecare persoană trebuie lăsată să facă asta Biblioteca "Runivers" - - - judeca daca vrea fericirea altcuiva, sau se poate limita la a lui; orice impunere asupra lui a preferinței pentru plăcerile altora trebuie să-i pară absurdă și chiar jignitoare: de ce este mai rău decât alții, ca să le dea singurul bine care i-a fost dăruit de natură? Sau există o binecuvântare în viață care este mai înaltă decât plăcerile și atunci cade însuși fundamentul eticii utilitariste, care își construiește toate prescripțiile pe străduința spre fericire și numai pe ea Aici ajungem la punctul cel mai slab al doctrinei utilitariste: acea adăugare pe care o face la premisele obișnuite ale eudaimonismului și în care se află principala sa originalitate, nu admite dovezi raționale, ca o cerință obligatorie universal La baza prescripţiilor utilitariste există o anumită neînţelegere logică: moraliştii utilitarişti, recunoscând fericirea ca scop suprem al oricărei activităţi, vor să derive din acest principiu o lege a comportamentului potrivită tuturor În același timp, ideea fericirii universale apare de la sine Dar ei nu par să vadă că oamenii pe care îi cheamă la o viață în conformitate cu cerințele fericirii ar putea să nu fie deloc interesați să creeze reguli pentru toți cei apți, ci se vor "gândi doar la fericirea însăși" și la nimic altceva Este foarte greu pentru unii oameni să-i convingă că sunt obligați să înlocuiască ideea de fericire în general cu ideea celei mai mari sume de bucurii pentru vecinii lor

și să nu se gândească deloc la ei înșiși separat de ei De fapt, cum s-ar putea justifica o asemenea ■cerinţă? Este oare considerația că interesele personale și sociale coincid întotdeauna și că egoismul, înțeles corect, duce inevitabil la lepădarea de sine? Acest lucru s-a încercat de multe ori să demonstreze, dar întotdeauna fără succes, și din simplul motiv că această considerație este complet falsă Interesele private și cele publice converg în multe privințe, dar în multe privințe diverge și între ele este posibil Biblioteca "Runivers" - coliziune foarte clară Cum să demonstrezi, deși cu cea mai mică credibilitate, că în toate cazurile vieții pt Este acțiunea altruistă mai profitabilă decât cele egoiste? Dar vorbind despre nimic altceva, o astfel de presupunere conține o contradicție direct logică: la urma urmei, numim o acțiune egoistă tocmai o acțiune care este benefică, îndreptată spre folosul nostru și ghidată doar de cerințele ei Poate un om să dobândească lucruri mai folositoare pentru sine atunci când nu se gândește deloc la ele, când nu face un singur pas pentru a le poseda, dedicându-se în întregime slujirii pentru binele comun, decât atunci când face totul pentru a le face în mod conștient și inteligent le obține? Trebuie amintit în același timp că orizontul egoismului este foarte îngust, nu pentru că este întotdeauna însoțit de prostie și ignoranță, ci pur și simplu pentru că sarcinile voinței egoiste sunt prea limitate și exclusiviste Să ne imaginăm, de exemplu, o persoană foarte inteligentă și prudentă, dar în același timp un egoist desăvârșit, care a jefuit vistieria sau a comis vreo altă mare nedreptate socială, dar a acționat în aceasta cu atâta grijă și dibăcie încât a ieșit uscat din apă Cum îi vom demonstra nefondanța comportamentului său din punctul de vedere al beneficiului său? Să-i spunem ca zdruncina fundatiile civile, si daca nu ar exista deloc, atunci ar fi rau si pentru el - daca toata lumea incepe sa se poarte ca, el, statul sa se prabuseasca? Dar el ne va răspunde că societatea nu se va destrama de una dintre crimele lui și, dacă va suferi ceva prejudiciu, va putea totuși să-i servească interesele personale și se gândește doar la ele; că dacă toată lumea ar începe să se comporte ca el, ar fi într-adevăr foarte, foarte rău; dar că el a permis încălcarea legii numai lui însuși, iar crimele altor oameni vor fi întotdeauna urmărite cu energie Așa raționează de obicei egoiștii sinceri cu ei înșiși Si ce Biblioteca "Runivers" - - greva împotriva acestui raționament, pornind de la principiul profitului? Strict vorbind, un singur argument este posibil în favoarea preferinței motivelor dezinteresate față de cele mercenare, care nu conține niciun sofism: egoismul nu dă fericire unei persoane; serviciul exclusiv pentru sine, în cel mai bun caz, duce la goliciune spirituală și plictiseală; se poate transforma foarte usor in licenta morala, in supunere sclava fata de patimile animale, care, negasind calape in nimic si echilibrate de nimic, ajung la proportii monstruoase Într-o astfel de stare, desigur, există mai mult chin decât bucurie Dorințele egoiste, cu diversitatea lor capricioasă și cu capacitatea lor de a crește la infinit, sunt greu de satisfăcut, iar orice dorință nesatisfăcută este o sursă inevitabilă de suferință Chiar și în acele rare circumstanțe fericite, când fiecare capriciu personal este îndeplinit imediat, vedem oare adevărata fericire umană? Dimpotrivă, atunci deșertăciunea egoismului se arată în toată forța ei terifiantă: o persoană care nu întâmpină obstacole pentru cele mai nebunești mofturi ale sale ajunge de obicei să nu știe încotro să se îndrepte de la suferință și sațietate; o dezamăgire incurabilă în viață îl așteaptă foarte curând Ce? Este fericirea umană un vis imposibil? Cine este cu adevărat fericit? Secolele de experiență

dau un răspuns la aceasta: doar unul care știe să uite de sine, care în general se gândește puțin la bunăstarea lui personală, care nu este niciodată singur moral, care este capabil din toată inima să lupte pentru ceea ce consideră bun pentru toți oamenii fără deosebire Cu alte cuvinte: abnegația este condiția adevăratei fericiri; dreptatea morală și adevărata fericire sunt concepte inseparabile Că există mult adevăr într-o astfel de evaluare, este greu de argumentat Și aceste considerații sunt uneori folosite de utilitariști cu o persuasivitate remarcabilă (de exemplu, J St Biblioteca "Runivers" -ss- Mill în raționamentul său moral) Dar într-un astfel de argument există și o latură foarte incomodă a concepției utilitariste a moralității: așa cum am încercat să arăt mai înainte, a admit ero j înseamnă a rupe cu tot eudaimonismul în general și, prin urmare, cu toate subdiviziunile sale, una dintre care este teoria utilitarista La urma urmei, a spune că fericirea este disponibilă pentru cei care se predau motivelor altruiste înseamnă a spune că este doar pentru cei care nu o fac motivul tuturor acțiunilor Și atunci se va dovedi că plăcerea nu este cea mai înaltă în noi - nu este cea mai mare nici în vecinii noștri Atunci se va dovedi că acțiunile morale diferă nu numai ca inteligente și neinteligente (la care eudaimonismul își reduce opusul) - sunt esențial diferite unele de altele, în calitatea lor interioară, deoarece provin din două surse diferite Puterea egoismului care trăiește în noi, care ne obligă în mulțumirea noastră de sine să vedem scopul final al aspirațiilor noastre și să privim orice altceva ca pe un mijloc, este motorul natural al acțiunilor care sunt indiferente din punct de vedere moral sau de-a dreptul rele Forța opusă a atracției dezinteresate față de bunătate și adevăr - forța simpatiei, a iubirii și a bunăvoinței - este adevărata rădăcină a acțiunilor care au o valoare morală pozitivă A recunoaște în plăcere principiul comportamentului uman înseamnă a priva actele morale de adevărata lor natură Acestea sunt tezele de bază ale teoriei care s-a dezvoltat în secolul trecut ca reacție involuntară împotriva soluțiilor utilitare la problema etică Direcția asociată acesteia poate fi desemnată cu numele de intuiționism Există impulsuri altruiste în sufletul omului; iar noi preferăm inconștient motivele lor celor egoiste și rele și numai lor le atribuim un preț irelevant Ca și în percepția lumii exterioare un singur lucru Biblioteca "Runivers" - - ne uimesc cu frumusețea lor, altele, dimpotrivă, ni se par urâte și ne este neplăcut să le privim, așa că în lumea interioară unele mișcări ne trezesc simpatia involuntară, altele condamnare și indignare Sheft-Sbury, scriitorul care a afirmat primul principiile de bază ale doctrinei intuitive, spune: "Este la fel cu obiectele spirituale și morale ca și cu corpurile și obiectele simțurilor externe Când ochiul nostru percepe figura, mișcarea, culorile, relațiile lucrurilor exterioare, observăm în mod necesar în același timp frumusețea sau urâțenia acestora, în funcție de măsurarea, ordinea și compoziția diferită a părților lor În același mod, atunci când minții ne sunt prezentate diferite stări și acțiuni, este necesar să percepem diferența lor evidentă, în funcție de corectitudinea sau incorectitudinea acestor obiecte Teoria intuitivă a fost foarte populară în Anglia și Scoția, iar printre susținătorii ei există nume precum Hutcheson, Wollaston, Ferguson, parțial David Hume și Adam Smith Influența sa s-a transmis pe continentul european și a dat naștere aici la multe învățături diverse care emană din principiile sale de bază În secolul nostru, reprezentantul său cel mai profund și original este Arthur Schopenhauer în scrierile sale etice *) Marele merit al teoriei intuitive este că a evidențiat Faptul existenței

instinctelor morale la om și, prin urmare, a evidențiat o zonă specială a acțiunilor morale Acest adevăr are o certitudine psihologică atât de incontestabilă încât până și adepții utilitarismului au fost nevoiți să-l recunoască și chiar să-l introducă în raționamentul lor moral, încălcându-le în mod clar integritatea și coerența internă Acum este greu să găsești adepți ai principiului utilitarist în a lui) Die beiden Grundprobleme der Ethik (Vezi articolul meu "The Moral Teachings of Schopenhauer", Proceedings of the Psychological Society, nr I) Biblioteca "Runivers" - - puritate și completitudine logică, cum ar fi au fost Spinoza în secolul al XVII-lea sau Helvetius în secolul al XVIII-lea Noul utilitarism este un amestec destul de discordant și în același timp evaziv de teze eudaimonice și ipoteze intuitive, care uneori este foarte greu de înțeles Dezavantajul intuiționismului este că acesta se limitează la o singură indicație a Faptului și nu îi conferă o evaluare obiectivă Intuiționiștii îl referă pe om la instinctele sale; dar par să uite că moralitatea a apărut în umanitate doar pentru că oamenii sunt incapabili, ca animalele, să fie ghidați doar de sugestiile inconștiente ale naturii Desigur, tendințele simpatice din sufletul nostru sunt un fapt incontestabil al vieții noastre mentale Dar existența egoismului în noi este și un Fapt, poate și mai evident De ce unele impulsuri sunt pe deplin preferate altora? Să ne referim la judecata interioară a conștiinței noastre, la acel sentiment de aprobare care trezește în noi orice hotărâre generoasă și bună a voinței și la sentimentul de indignare la vederea faptelor rele? Dar care este însăși conștiința noastră? Care este sancțiunea rațională a supunerii noastre totale față de ea? Este o adevărată revelație vocală a sarcinii finale a existenței noastre sau este o iluzie subiectivă condiționată, peste care uneori este util să ne ridicăm? De unde a venit ea? Au avut elementele care au dat naștere conștiinței vreo relație internă cu idealurile morale care ne ghidează sau au acționat spontan și orbește, așa cum în lumea exterioară jocul fără sens al forțelor elementare creează uneori Forme fantomatice ale ceva rezonabil și frumos? Această întrebare, mai devreme sau mai târziu, avea să apară înaintea gândirii filozofice în semnificația ei profundă și fatală Și este într-adevăr aprig dezbătut de moraliștii moderni; dar rezultatul încă vine Biblioteca "Runivers" - - foarte trist Ne vom familiariza cu ea când ne întoarcem la etica evoluționistă contemporană III Doctrina filozofică generală a evoluţioniştilor este cea mai populară şi răspândită doctrină filosofică în prezent Marea majoritate a gânditorilor moderni vorbesc deschis pentru opiniile sale de bază - chiar și cei care luptă cu ea și argumentează împotriva ei, adesea trebuie să cedeze în fața ei în puncte foarte importante, să fie ghidați de instrucțiunile sale, să socotească în mod constant cu concluziile și opiniile sale Desigur, precaritatea și unilateralitatea prevederilor inițiale ale filozofiei evoluționiste, lipsa de conținut a unor metode de explicație în ea, vor deveni cândva clare pentru toată lumea, iar atunci farmecul pe care îl trezește în minte se va risipi Dar probabil că se poate spune că dominația ei modernă nu va rămâne fără urmă în istoria gândirii umane: ea va păstra întotdeauna meritul că a introdus ideea dezvoltării treptate, mișcarea constantă a tuturor Formelor de la simplu la complexă în toate ramurile cunoaşterii şi a încercat energic să dea pentru ea Formula clară şi ştiinţifică În înţelegerea lumii a evoluţioniştilor, aspiraţiile şi visele ştiinţifice din a doua jumătate a acestui secol şi-au găsit o expresie completă şi completă Marea ipoteză a lui Darwin a contribuit în mare măsură la triumful teoriilor evoluționiste Principiul pe care Darwin l-a aplicat

pentru explicarea originii speciilor, Herbert Spencer și numeroșii săi oameni și adepți asemănători, l-au transferat întregii naturi ca un întreg Pentru Darwin, tot felul de ființe vii iau treptat din cele mai necomplicate Forme prin acumularea de modificări și complicații aleatorii, care se dovedesc a fi potrivite și utile pentru existența fiecărei rase date într-un mediu dat Pentru evoluţionişti, toate Formele şi Viața fizică și cea mentală deopotrivă se dezvoltă încet din cele mai simple stări elementare prin complicarea și adaptarea lor reciprocă una la alta Procedând astfel, evoluţioniştii fac o completare foarte importantă la primele premise ale darwinismului Darwin consideră că schimbările din organismele de care depinde fluiditatea formelor organice sunt accidentale, dar nu încearcă să ofere nicio indicație definitivă a sursei interne a unui astfel de accident repetat; dimpotrivă, teoria evoluționistă propune cu deplină certitudine singurul motiv pentru toate schimbările din lumea reală: consideră că baza universului este un proces pur mecanic, prin care explică totul Nu există miracole sau salturi de neînțeles nicăieri în natură; Legea fizică a conservării energiei este singurul motor al oricărei creații și distrugeri din lume; unul și același, întotdeauna egal cu el însuși, stocul de forțe mecanice curge în toate fenomenele și se ascunde în spatele diversității lor aparente; cu diversitatea aparentă capricioasă a conținutului infinit al vieții, toate lucrurile, toate proprietățile, toate forțele din ea, constituie o realizare inevitabil din punct de vedere matematic a aranjamentului mecanic al atomilor primitivi *) Având în vedere sensul atotcuprinzător al unor astfel de presupuneri, problema ființei morale a omului trebuie rezolvată într-un mod care să corespundă pe deplin spiritului lor general Evoluţioniştii şi-au propus sarcina de a deriva conştiinţa morală din acele elemente mentale şi fizice în care sunt înrădăcinate toate formaţiunile complexe ale activităţii mentale Indestructibilitatea forței - acesta este principiul în lumina căruia se dobândesc claritatea și coeziunea interioară *) Ca bază pentru expunerea mea a începuturilor eticii evoluționiste, am luat excelent, în concizie și claritate, capitolul despre acest subiect din lucrarea lui A Fulier Critique des systèmes de morale contemporains Numai în câteva puncte a trebuit să completez expunerea lui despre celebra lucrare a lui Herbert Spencer, The data of Ethics toate procesele de natură externă; în mod similar, pentru lumea noastră mentală, trebuie găsit un început care să explice toate mișcările din ea și care, în același timp, după caracteristicile sale, ar corespunde cerințelor legii conservării energiei, ar constitui ca să spunem așa, traducerea ei în limbajul fenomenelor spirituale, deoarece această lege guvernează atât fenomenele fizice, cât și cele mentale, adică reprezintă prima condiție a oricărei înfățișări în general Și un astfel de început există cu adevărat în noi și este foarte tangibil exprimat în toate evenimentele vieții noastre interioare, înfățișând forța care mișcă totul în noi Aceasta este puterea iubirii de sine, a interesului personal, ceea ce poate fi numit atracție față de sine ca centru permanent al cuiva Omul se străduiește spre fericire la fel de irezistibil precum cade o piatră atunci când o lăsăm din mâinile noastre Această forță a iubirii pentru noi înșine, care este mereu vie în noi, poate fi comparată fără exagerare cu indestructibilitatea energiei mecanice în lumea fizică: la urma urmei, ele exprimă doar două consecințe paralele sau două laturi ale unei tendințe generale care domnește nedivizat asupra tot ce există, mă țin de · ființa lui Afirmarea de sine este legea de bază a naturii; acest adevăr trebuie

extins la toate manifestările vieții morale și atunci se va dovedi că sentimentul de autoconservare individuală este adevărata rădăcină a tuturor motivelor activității umane, chiar dacă acestea au fost îmbrăcate în Forma abnegației, a iubirii pure , lepădare de sine Faptul este că forța de bază a naturii noastre se manifestă în două moduri, ca egoism și ca simpatie La prima vedere poate părea că o astfel de observație contrazice recunoașterea faptului că instinctul de autoconservare individuală este singurul motor al tuturor actelor umane, dar în realitate nu este așa Sentimentul de autoconservare are capacitatea de a se extinde, de a trece de la o persoană la alta și de a le captura în sine - Căci societatea în felul ei este și un organism individual, doar unul foarte vast Este de mirare că fiecare membru al acestui organism reflectă plăcerile și durerile celorlalți membri ai săi? Și aceasta nu este o singură comparație: se poate indica cauza imediată a reflectării reciproce a stărilor mentale în personalitățile individuale; constă în legile asocierii ideilor Lucrurile percepute împreună sunt amintite împreună - acest lucru se aplică nu numai percepțiilor lumii exterioare, ci și senzațiilor interioare Să presupunem că știu din proprie experiență că un geamăt dureros care scapă din piept însoțește de obicei o senzație foarte dureroasă și servește ca o expresie directă a acesteia Dacă întâlnesc o persoană care geme, amintirea durerii se trezește imediat în sufletul meu, iar amintirea este cu atât mai vie și mai grea, cu atât mai des a trebuit să o experimentez Ce va iesi? Voi suferi pentru că celălalt suferă, și voi încerca să îndepărtez suferința celorlalți ca să nu sufăr eu însumi Sentimentele simpatice sunt aceleași cu cele egoiste, doar că sunt excitate printr-un fel de infecție spirituală sau nervoasă, ca să spunem așa, cauzată de un curent electric inductiv După cum a remarcat pe bună dreptate Alhored Fulier, un om care a atins cele mai înalte niveluri de lepădare de sine, sacrificându-și fericirea pentru binele celorlalți, din acest punct de vedere, ar trebui comparat cu o busolă, în care impactul unei puternice influențe externe este normal poziția stâlpilor schimbată: am stat pe loc și înapoi Pornind de la astfel de începuturi, evoluţioniştii caută să explice toate acele semne pe care apărătorii moralităţii absolute le propun de obicei ca dovadă a originalităţii depline a sentimentului moral şi a ideilor morale în noi şi incapacitatea lor de a fi derivate din orice înclinaţii egoiste elementare: simplitatea lor, înnăscut, universalitate, imuabilitate, - coercitivitatea cererilor lor, în final obligația necondiționată care le este atribuită Susținătorii evoluționismului nu neagă aceste semne, dar încearcă să arate că nu există nimic în ele care să contrazică presupunerea lor a unei origini foarte lente și complexe a conștiinței morale în umanitate Filosofii au predicat adesea că impulsurile morale din noi sunt ceva destul de ciudat, care nu se poate reduce la nimic altceva, destul de simplu și original Și într-o anumită măsură au avut dreptate: așa i se pare cu adevărat bunăstării noastre Dar ei nu cunoșteau sau nu doreau să cunoască adevărul că simplitatea direct percepută a stărilor noastre spirituale este întotdeauna un fenomen imaginar - constituie o iluzie pur subiectivă Nu există în noi un sentiment atât de neînsemnat, care să fie cu adevărat simplu, care să nu fie compus din multe, foarte diverse elemente Dar aceste elemente se contopesc între ele, nu le putem urmări separat, cu ele are loc un fel de proces chimic și, ca urmare, se obține ceva, parcă complet nou, deloc asemănător cu materialul care a fost dat în prealabil Dacă transferăm această chimie spirituală la apariția sentimentelor morale, mare parte din enigmaticul

și misterul din acest domeniu se va dovedi a fi de înțeles și inevitabil; atunci nu ne va prezenta nicio dificultate să credem că altruismul poate veni din egoism, că neegoistul poate degenera din egoist Credem că iubim binele de dragul lui, suntem gata să vedem chiar și în acest Fapte pecetea scopului cel mai înalt al naturii umane Dar nu cădem aici în auto-amăgire, nu luăm de bun în mod direct și de la bun început produsul complex al unui joc foarte capricios de asociere de idei? La urma urmei, oamenii nu iubesc numai binele în mod altruist: obiectele care nu au valoare morală pot fi subiectul eforturilor dezinteresate ale unei persoane Cum, de exemplu, apare în sufletul uman Biblioteca "Runivers" - zgârcenie? Inițial, avarul iubește aurul numai pentru beneficiile pe care le poate obține deținând bani Dar treptat, sub influența asocierii ideilor, ideea unui mijloc se contopește cu gândul la obiectiv, chiar îl înlocuiește complet; banii sunt transformați dintr-un mijloc într-un scop, aurul este strâns din motivul că se așteaptă unele beneficii din utilizarea lor oportună și fără nicio sarcină suplimentară, de dragul său Și acest obicei poate fi moștenit: urmașii strămoșilor avari pot fi un avar înnăscut Pentru evoluționism, morala dezinteresată se dezvoltă și în acest fel: la început totul este obiect al dorinței doar de dragul fericirii pe care o poate oferi; dar apoi sfârșitul uneori dispare în spatele mijloacelor Diferența dintre impulsurile generoase pentru bine și adevăr și o pasiune urâtă pentru câștig fără sens este doar în utilitatea lor pentru societate Cu toate acestea, zgârcenia poate fi uneori utilă, ca un puternic contrabalansat la extravaganță Din aceasta este clar, T , din punctul de vedere al teoriei evoluționiste, ar trebui înțeles prin caracterul înnăscut al ideilor morale: tot ceea ce este înnăscut unui singur individ este rodul unei lungi serii de experiențe ale generațiilor precedente Conștiința noastră, care ne face să trăim bucurii pure din acțiunile altruiste ale simpatiei, este un ecou inconștient al acelor plăceri nenumărate pe care strămoșii noștri, din secole în secole, le-au primit din conviețuirea și comunicarea reciprocă Și aici nu trebuie să ne oprim doar asupra generațiilor umane: rădăcinile instinctelor morale se află mult mai adânc, încă în acele nenumărate generații de ființe vii, care abia după multe milioane de ani de dezvoltare lentă și imperceptibilă au produs rasa umană În ultimul rezultat, timpul este motorul puternic al marii transformări a interesului colectiv în interes personal Din acest punct de vedere, este clar și cum se explică Biblioteca "Runivers" - cinci universalitatea, imuabilitatea și constrângerea instinctelor morale De ce conceptele morale de bază sunt mai mult sau mai puțin aceleași între toate popoarele? Pur și simplu pentru că exprimă condițiile fără de care societatea nu poate duce o existență corectă; triburile care nu le posedă trebuie să piară "De aceasta depinde și imuabilitatea relativă a cerințelor conștiinței noastre, deși trebuie să ne amintim că o astfel de imuabilitate este doar relativă; Herbert Spencer crede chiar că conștiința, în sensul modern al cuvântului, trebuie să dispară din omenire în etapele viitoare ale creșterii sale spirituale Constrângerea cerințelor morale decurge direct din instinctivitatea lor: instinctul social nu poate să nu se lupte cu egoistul, pentru că direcțiile lor sunt diferite Și, prin urmare, trebuie să apară conștiinței noastre ca ceva puternic, supunându-l în sine Dar de unde a venit acea preferință involuntară, pe care o arătăm în interior binelui chiar și atunci când ego-ul ismul a cucerit în noi și săvârșim fapte rele? De ce atribuim implicit obligații necondiționate cerințelor morale? Sursa acestui fenomen este tendința oamenilor de a imita: nu doar ne supunem

autorității opiniei publice în acțiunile noastre externe, ci asimilăm interior ideile acesteia, ci facem din instanța publică instanța noastră personală Obiceiul acumulat de secole pentru societate de a pronunța sentințe asupra comportamentului uman duce la faptul că noi înșine comandăm în numele intereselor publice Aceasta este ideea datoriei, pe care moraliștii au încercat până acum să o înconjoare cu mister mistic Va păstra pentru totdeauna gândul la datorie puterea asupra conștiinței umane? Potrivit lui Herbert Spencer, acest lucru este foarte îndoielnic: la urma urmei, faptul că trebuie să alegem între bine și impropriu arată doar că Biblioteca "Runivers" - - se desfăşoară în noi o luptă între superior şi inferior, că încă nu am atins acel echilibru interior spre care aspiră evoluţia umană Dar până la urmă, ea se va asigura că sentimentul de obligație nu va mai fi în mintea omului Plăcerile și durerile simțului moral vor deveni la fel de naturale și bine adaptate nevoilor umane mișcărilor mentale, precum bucuriile și durerile corporale de a mânca, de a bea sau de a-și îndeplini alte nevoi fiziologice Pentru a obține acest rezultat, trebuie să ne gândim mai puțin la inventarea unor reguli abstracte, ci mai mult la educație, la îmbunătățirea legislației și, cel mai important, la baza eredității și selecției naturale Sarcina omenirii nu este de a crea moralitate metafizică, ci moralitate organică, în starea în care fiecare persoană ar fi ferită fizic de declinul moral Teoria evoluționistă a moralității este izbitoare prin îndrăzneala sa, completitatea extremă, completitudinea explicațiilor sale, fundamentarea lor largă a celor mai fundamentale forțe ale realității De asemenea, nu este greu de observat că această teorie este aproape invulnerabilă la orice obiecție De fapt, chiar înainte de școala evoluționistă s-au făcut multe încercări de a demonstra că toată cunoașterea umană este produsul impresiilor senzoriale și că toate abilitățile și motivele noastre active sunt diverse manifestări ale înclinațiilor pur egoiste ale naturii noastre Dar aceste concluzii au fost contestate și adesea cu mare succes Discută, de exemplu, teoria lui Locke, s-ar putea opri foarte convingător asupra omisiunilor esențiale din explicațiile sale despre originea ideilor complexe, asupra incertitudinii fundamentelor generale ale întregii sale teorii, asupra unilateralității superficiale a analizei sale tocmai în acele puncte de cercetare care necesită cea mai mare prudență Biblioteca "Runivers" - - si discretie Când Condillac își face statuia simțitoare să dobândească treptat toate ființele umane capacitatea sa prin acumularea crescândă a diverselor senzații senzoriale, este și mai ușor să arăți spre salturi logice brute în utopia sa psihologică Poziţia evoluţioniştilor este destul de diferită, şi dintr-un motiv destul de simplu: care este a lor predecesori reprezentați la o scară finită, ușor de observat, astfel încât fiecare verigă din seria propusă de fenomene ar putea face obiectul unei evaluări cuprinzătoare - odată cu ei se extinde în infinitatea timpului și a spațiului Când moraliștii de tip vechi au insistat asupra apariției cerințelor morale din interesele egoiste ale animalelor, le-a fost ușor să răspundă cu o indicație faptică a prezenței în sufletul uman a eforturilor dezinteresate și altruiste: cu aceasta disputa s-a încheiat; referirea la realitate s-a dovedit a fi fatală pentru ipoteza egoistă Susținătorii evoluției recunosc, de asemenea, originea tuturor impulsurilor morale din egoism Și totuși nu este mai puțin evident că pentru ei, obiecția ridicată acum nu are sens Ne vor răspunde: "Da, dorințele altruiste există în conștiință, chiar se nasc direct împreună cu o persoană și, în forma lor actuală, diferă esențial de egoism Și totuși acest lucru nu îi

împiedică deloc să fie produsul unor sentimente egoiste inițial; transformarea egoismului în altruism s-a produs foarte lent într-o serie nesfârșită de generații și s-a transmis prin ereditate În acest fel, toate nedumeririle sunt rezolvate în siguranță Și aceeași considerație este prezentată în legătură cu fiecare Fapt de suflete viața, care nu permite o interpretare grosolan empirică: acum timpul mistic atotputernic va apărea pe scenă, șiruri nesfârșite de generații, mai întâi oameni, apoi animale, până la organismele inferioare, inclusiv - ereditatea, imperceptibil, dar pe cealalta parte bezko- * Biblioteca "Runivers" - - o acumulare de schimbări de lungă durată - iar gândul nostru se stinge treptat într-o ceață complet impenetrabilă Întregul sistem filozofic al lui Herbert Spencer, ce mai reprezintă, dacă nu o astfel de repetare constantă a apelurilor la infinit? *) Dar dacă posibilitatea constantă de a depăși toate datele limitate este un avantaj important al evoluționismului, atunci inevitabilitatea de a face acest lucru consta în mod constant slăbiciunea sa Chiar în ziua de azi, nicio serie nesfârșită de evenimente, în toate compozițiile sale, nu poate fi supusă unui zvon precis, științific; dimpotrivă, este apariția unui fel de fenomen al unei alte experiențe, nu există niciun motiv pentru a ajunge la o creație nedefinită a unui mod indiferent evaziv schimbări: o astfel de apariție ne va apărea inevitabil ca un proces finit Pe exemplul deducerii instinctelor morale din egoism, această remarcă este pe deplin justificată De ce este necesar să împingem înapoi în trecutul infinit originea moralității din egoism, dacă ținem cont de Faptul indubitabil că în experiență egoismul și altruismul apar întotdeauna ca două forțe opuse, una ireductibilă la alta și la fel de importante pentru viață (într-unul din capitolele din Etica sa este Herbert Spencer însuși recunoaște cu tărie)? Ce face ca teoria evoluționistă să considere o forță drept sursa alteia? Nu orice considerații empirice, ci pur speculative sau metafizice Aici ajungem la rădăcină *) Împotriva unei asemenea caracterizări nu poate exista niciun argument care să sublinieze faptul că atât pentru Herbert Spencer, cât şi pentru alţi evoluţionişti succesiunea generaţiilor nu pare cu adevărat infinită, ci doar foarte lungă Dacă procesul de evoluție care a dat naștere omenirii este finit din punct de vedere material, adică a avut odată un început, interesul logic al explicației rezidă încă în inconsecvența momentelor acestui proces, imensitatea și nemărginirea lui pentru gândirea noastră Astfel, centrul de greutate al ipotezei evolutive constă în ideea de infinit (το ἄπειρον), așa cum era înțeleasă de grecii antici Biblioteca "Runivers" -loi- contrar evoluţionismului: prezentând drept o generalizare corectă din date experimentale, doctrina evoluţionistă este de fapt o ipoteză metafizică Între timp, adepții săi resping în cea mai mare parte metafizica, sau cel puțin îi limitează foarte mult sensul; deci evoluţionismul suferă de toate neajunsurile teoriilor metafizice care au apărut inconştient, pe lângă aplicarea conştientă a cerinţelor metodei speculative Într-adevăr, toate aceste viziuni evoluționiste caracteristice asupra lumii se retrag în domeniul infinitului se dovedesc a fi necesare pentru a justifica presupunerea că toate legile fenomenelor sunt expresii ale relațiilor mecanice dintre elementele materiei, că conservarea energiei este elementul de bază legea a tot ceea ce există, că viața noastră mentală este doar complexă, reflectată în senzația internă, subiectivă Fenomenul unui proces mecanic Niciuna dintre aceste presupuneri nu admite o justificare autentică prin experiență; și deci sunt convingeri pe care experiența le avertizează Acum, în același timp, ele sunt și inaccesibile unei dovezi speculative riguroase - cel puțin nimeni nu a

dat încă una Ce avem in ele? Ipoteze metafizice simple care nu exclud în niciun caz posibilitatea altora; ipoteze opuse, de exemplu, că spiritul nu este un fenomen al materiei, ci un început independent, că viața lui nu este o acțiune mascată de conservare mecanică a forțelor, ci se dezvoltă conform legilor originare, că egoismul în el nu este singurul motor, dar este introdus constant în limitele opuserii acestuia prin forța binelui etc Și totuși, nu mai puțin decât principalele teze ale filozofiei evoluționiste sunt exprimate de susținătorii ei foarte pretențios, iar datorită influenței sale, studiul fenomenele mentale complexe primesc cea mai tendentioasa acoperire Se poate spune fără exagerare: scolastica materialistă a introdus în psiho construcții inutile Biblioteca "Runivers" - - logica nu mai puțin decât scolastica teologilor medievali Printre astfel de construcții, dacă nu complet inutile, atunci în orice caz unilaterale, ar trebui să se includă și acea chimie morală căreia i se atribuie o semnificație atât de largă în dezvoltarea factorilor principali ai existenței noastre morale De fapt, toate explicațiile motoarelor superioare ale voinței dintr-un amestec mecanic și deci fără sens de elemente egoiste sunt izbitoare în artificialitatea lor Cea mai bună confirmare a acestui lucru poate fi cel puțin celebra comparație a dezvoltării sentimentelor morale cu formarea zgârceniei Psihologii englezi au acordat de multă vreme un preț deosebit de mare acestei comparații și, între timp, ea explică foarte puțin, fie doar pentru că în ea fenomenul cu care sunt comparați este înfățișat cu o tendință evidentă Este cu adevărat posibil să spunem serios că un avar iubește banii doar de dragul său, aurul ca aurul, fără să aibă altceva în minte - până la urmă, abia atunci va apărea o analogie între zgârcenie și o dorință dezinteresată de bine la oamenii cu adevărat buni Să luăm acest exemplu: chiar dacă în starea în care trăiește avarul, bancnotele sunt complet distruse, iar el este destul de sigur de puterea acestei măsuri Va continua să strângă banii sau va abandona orice grijă pentru ei? Acesta din urmă, desigur, este mai probabil, dacă nu este complet nebun și înțelege ce se întâmplă în jurul lui Avariția este o pasiune fără sens, dar a o deduce din fuziunea mecanică a ideilor ar fi o interpretare prea grosolană Sursele sale trebuie căutate: fie într-o teamă suspectă, nebună de sărăcie, în fața posibilității de a pierde totul, în care o persoană este complet lipsită de capacitatea de a-și da seama cât poate cheltui în funcție de mijloacele sale, fără a-și face rău avere, sau într-o dorință de vis de a-și spori puterea, care a cuprins atât de mult sufletul încât fruntea Biblioteca "Runivers" - - Vârsta nu mai simte nevoia să-și arate puterea și se gândește doar la creșterea ei De obicei, ambele motive sunt combinate Dar este evident că, în ambele cazuri, avarul nu iubește banii în sine, ci ceea ce îi oferă, deși nu știe să trateze cu judecăți beneficiile așteptate Lăcomia nu este o pasiune dezinteresată, ci doar una foarte urâtă În ceea ce privește concluziile morale special ale moralității evoluționiste, ele sunt izbitoare prin indiferentismul lor sumbru Nicio școală etică a timpurilor moderne nu a scăpat atât de jos adevăratele motive ale activității morale, sub pretextul explicației lor cuprinzătoare Erectarea egoismului în forța rădăcină a naturii umane și tot ceea ce este altruist în ea - într-un fel de creștere a iubirii de sine - se răzbună crunt Asistăm la un fenomen nemaivăzut de mult în istoria moralei: campionii evoluționismului proclamă împlinirea nevoilor egoiste ca fiind cea mai înaltă și prima datorie a omului Herbert Spencer, un filozof cu o inteligență remarcabilă și departe de a fi lipsit de simț moral, ajunge până acolo încât să dedice un întreg

capitol al lucrării sale etice majore unei apărări fervente a egoismului ca motor moral În ea, el nu pregătește culorile închise pentru a descrie acea impresie urâtă pe care o evocă oamenii cărora nu le pasă de ei înșiși de dragul vecinilor, distrugându-și astfel propria sănătate și devenind o povară pentru toată lumea Așadar, egoistul prudent, care știe să-și păstreze forțele și să-și apere interesele, este reprezentat de cea mai de preț ființă pentru societate *) Doctrina morală a evoluționismului este, parcă, o sinteză a tuturor teoriilor anterioare care au încercat să construiască moralitatea pe date pur empirice Și iată-l în ea cu cea mai mare strălucire *) Datele Eticii, Cap XI Biblioteca "Runivers" - - relevă insuficiența, incompletitudinea și ambiguitatea acestora În ea, ei vin, parcă, la propria lepădare și negare de sine Alături de teoria intuitivă, evoluţioniştii recunosc în sufletul uman existenţa "pulsiunilor dezinteresate" alături de cele egoiste; dar ele arată clar că recunoaşterea acestui Fapt nu obligă în niciun caz altruismul să fie preferat în mod necesar egoismului Împreună cu utilitariştii, ei văd în fericirea comună sarcina finală a activităţii umane; Dar nu mai este regula lui Hristos a iubirii dezinteresate față de aproapele (precum a lui Mill) care derivă din ea, ci ceva direct opus ei: ai grijă de o dispoziție sănătoasă, bună, naște copii puternici și vei depăși toate Sfintii În etica evoluționistă, mai vizibilă decât în orice altă formă de moralitate dedusă din indicațiile experienței, este principalul dezavantaj al unei astfel de morale: absența inevitabilă în ea a unui concept ferm al datoriei ca bază a comportamentului normal Evoluționistii încearcă din punct de vedere psihologic să explice ideea despre el, dar numai atunci pentru a-și vizualiza golul interior Între timp, este destul de evident că, pentru viața noastră morală, întrebarea se află înaintea tuturor celorlalte: de ce ar trebui să recunoaștem bunătatea morală ca sarcină supremă, sub nicio formă neanulată a activității? Din punctul de vedere al eticii raționale, aceasta înseamnă: cum putem justifica raționarea caracterului necondiționat al obligațiilor noastre morale? În toată noua filozofie, numai Kant a dat un răspuns complet cert la această întrebare; dar învăţătura lui lasă deja mult în urmă pământul empirismului L Lopatin Biblioteca "Runivers" Amintiri ale opiniilor lui S A Usov asupra artei *) Mm Gg! Oamenii de știință ai Societății, în zilele întâlnirilor lor anuale, au obiceiul să se abată de la studiile lor speciale și să aleagă drept subiecte întrebări care sunt accesibile și interesante pentru toată lumea Nu este greu de observat că în ultimul timp sa înregistrat o mare creștere a interesului nostru pentru chestiunile teoretice ale artei În același timp, elucidarea corectă a problemelor artei este strâns legată de chestiunile de filosofie și psihologie de care se preocupă Societatea noastră Ghidată de aceasta, subiectul cel mai convenabil de citit în întâlnirea de astăzi mi se pare o conversație despre artă în sine, esența și scopurile ei și acele cerințe pe care operele sale trebuie să le satisfacă Voi prezenta aici părerile unui om pe care probabil toți cei prezenți aici l-au cunoscut personal sau din auzite pentru un excelent cunoscător al istoriei artei, pentru un critic subtil și plin de duh al operelor de artă - împreună cu un om care s-a distins prin uimitor claritate și *) Rezumat citit la reuniunea anuală a Societății de Psihologie din Moscova din ianuarie Biblioteca Runiverse - - armonie a minții, forță de convingere și mare versatilitate Voi oferi atenției celor adunați aici amintirile mele despre opiniile despre artă ale regretatului profesor al Universității din Moscova, membru al fondatorului Societății noastre - Serghei Aleksevici Usov, cu care am avut ocazia să-l cunosc ca unul

dintre cei mai apropiați studenți ai regretatului și fostului student al cursului său de artă, citit de acesta în - într-un gimnaziu privat L I Polivanova Din păcate, timpul nu-mi permite să intru într-o prezentare a detaliilor, în care originalitatea judecăților defunctului a fost adesea pronunțată în mod deosebit și voi fi obligat să mă rezum la o prezentare a unor opinii mai generale Ajungând la prezentarea în sine, remarc mai întâi că, întrucât regretatul S A Usov s-a angajat în principal în studiul istoriei picturii și al artelor plastice în general, prezentarea opiniilor sale generale asupra artei va fi legată în eseul meu în principal de o schiță a părerilor sale în acest domeniu eu Cu siguranță toată lumea știe cât de dificil este să exprime judecăți despre operele de artă Toate aceste judecăți se reduc de obicei la asta, că unuia îi place un lucru, altuia altul Aproape întotdeauna o operă de artă, cum ar fi un tablou, este fie prea mult lăudată, ceea ce este foarte ușor, fie condamnată nemeritat, ceea ce este și mai ușor A indica ce anume este bun și ce este rău în el și de ce este bine sau rău, pentru a oferi o evaluare critică a imaginii, este întotdeauna foarte dificil Depinde de faptul că, pe de o parte, o operă de artă poartă întotdeauna amprenta proprietăților și vederilor individuale ale creatorului ei, pe de altă parte, reflectă caracterul timpului în care s-a născut și oamenii și mediul în care a crescut artistul Biblioteca "Runivers" - - Astfel, atunci când judecăm lucrările foștilor maeștri, trebuie să renunțăm la propriile noastre opinii și să ne transferăm la opiniile timpului lor și ale oamenilor lor, de care nu toată lumea este capabilă Chiar și marii artiști au căzut uneori în greșeli foarte grave Astfel, faimosul pictor francez al secolului trecut - Boucher - spunea despre Rafael "que ce n'est pas grande chosett și că este greu să înveți ceva de la el Boucher a devenit atât de aproape de pictura franceză contemporană, încât i-a fost imposibil să-l înțeleagă pe Rafael Artistul nostru Ivanov, după ce și-a terminat cursul la Academia de Arte, a fost trimis în Italia Primul lucru de care s-a lăsat dus de cap au fost niște pictori minori Abia după aceea l-a înțeles pe Raphael și a început să-l admire, iar Michel Angelo nu i-a făcut aproape nicio impresie Critica operelor contemporane nu este mai ușoară Aceste scrieri ne afectează aproape întotdeauna interesele personale și rareori le putem judeca imparțial Lăudăm un artist doar pentru că părerile lui sunt de acord cu ale noastre, condamnăm pe altul și spunem că este tendențios Din toate acestea se vede cât de dificil este să găsești un criteriu general de evaluare a operelor de artă Pentru a face acest lucru, trebuie în primul rând să vă dați seama despre ce este arta propriu-zisă, arta Arta este întotdeauna imitativă la început Fiecare copil are nevoia să deseneze, chiar și în cel mai brut mod, obiectele pe care le vede Ceea ce este observat la o persoană individuală, atunci fac națiuni întregi Găsim nevoia de a înfățișa obiectele externe deja în primele etape ale dezvoltării umane Dar o imitație nu este suficientă Poate fi foarte priceput, dar nu ne este suficient; nu ne satisface Trebuie să fie și * Biblioteca "Runivers" - IOS - Care este această trăsătură a artei? Dacă o persoană s-ar gândi doar la ceea ce ar trebui să mănânce și să bea, dacă ar fi ocupată doar cu îngrijirea existenței sale materiale, ar deveni dezgustător pentru el să trăiască în lume Și astfel își creează o lume cu totul specială - o lume a iluziilor, o lume a creativității, în care poate evada din viața lui obișnuită din când în când Evident, cuvântul iluzie (împrumutat de la Bush) SA nu l-a folosit în sensul care i se dă de obicei Iluzia nu este ceva gol, care nu merită atenție; este doar ceva ce nu corespunde realității noastre cotidiene, dar în

același timp stă deasupra ei pentru noi - este realitate idealizată, acea realitate care, conform cerințelor noastre interne, ar fi trebuit să fie, dar care nu este Aceste cerințe interne nu trebuie confundate cu cerințele etice - cerințele etice sunt doar un fel de ele Împreună cu asta, lumea iluziei, lumea creativității nu poate fi confundată cu un fel de lume a utopiei, deși aceasta din urmă, desigur, poate avea loc în ea Avem nevoie să ne mutăm în această lume, nu pentru că este mai bună (în sens practic sau etic) decât lumea noastră reală, ci pentru că nu este această lume reală, pentru că este lumea noastră - o lume creată în conformitate cu cerinte interne Așa înțeleg următoarele cuvinte ale lui S A , pe care le citez integral din teza sa de doctorat: "Unități și grupuri taxonomice * "Această creativitate constă în crearea de idealuri, imagini și scopuri ideale și, în plus, astfel de scopuri pe care o persoană se străduiește să le atingă chiar și în detrimentul naturii sale animale În aceasta, omul diferă puternic de animale, la care nu observăm deloc creativitate * "Creativitatea este proprietatea exclusivă a omului din toate creațiile, chiar și idealurile sale, iluziile sale Biblioteca "Runivers" - - "Au fost uneori absurde Garibaldi și-a dat toată viața ideii unei Italie unite, dar nu există o singură gorilă care să viseze la o gorilă unită Omul nu poate trăi fără iluzii, la fel cum nu poate trăi numai cu iluzii Un om fără iluzii ar fi un animal; o persoană care trăiește numai prin iluzii este un nebun Cu toate acestea, o astfel de "nebunie" temporară este necesară pentru fiecare persoană Iluziile ne ușurează durerea și mizeria Ele ne aduc cele mai înalte plăceri, iar uneori cele mai mari suferințe, dar de o ordine cu totul specială Să ne ofere aceste iluzii, idealuri, întruchipând-le în imagini, să ne transfere prin astfel de imagini din lumea noastră în lumea creativității și are ca scop orice operă de artă artistică Originea și scopul pe care îl servește arta determină cerințele pe care trebuie să le îndeplinească orice operă de artă După cum sa menționat deja, arta este în primul rând imitativă Loialitatea față de natură este așadar prima cerință pentru orice operă de artă Dar unul nu este suficient O poză care mulțumește doar ochilor spectatorului nu își atinge scopul Într-o poză care transmite doar ceea ce se vede, făcută numai din natură, poate să fie multă artă, dar nicio artă Dă o iluzie - doar ochilor Pentru a fi artistică, o operă de artă trebuie să fie întruchiparea unui ideal, iar iluzia artistică trebuie să fie completă Dacă tabloul nu produce iluzii, nu scoate privitorul din mediul său, nu îl face să uite, atunci o astfel de imagine nu este artistică Orice operă de artă, dând o iluzie completă, întruchipând un anumit ideal, în același timp nu trebuie să ofere nimic de prisos, nimic care să nu servească la generarea acestei iluzii Opera de artă trebuie Biblioteca "Runivers" - De - dar pentru a fi un organism, un întreg natural, în care toate părțile sunt legate reciproc atât ca mijloc, cât și ca scop, adică părțile individuale ar trebui să joace în el doar un rol auxiliar față de întreg Integritatea, natura organică a unei opere de artă este cea mai importantă condiție pentru arta ei În fine, ultima cerință pe care o operă de artă trebuie să o îndeplinească este: să nu arate eforturile artistului care a creat-o, să nu lase urme evidente de muncă asiduă și minuțioasă; nu ar trebui să existe vreo agitație Pentru privitor, o operă de artă ar trebui să producă impresia a ceva care s-a revărsat deodată, apărând în toată completitudinea ei, la fel cum Athena Pallas a apărut complet înarmată din capul lui Zeus În caz contrar, opera de artă va provoca o impresie grea Deci, pentru arta unei opere de artă, sunt necesare următoarele condiții: în primul rând, ca aceasta să fie fidelă naturii; în al doilea rând, că dă o

iluzie, să fie întruchiparea ideii artistului și că această idee, desigur, să fie complet clară pentru privitor; în al treilea rând, pentru ca lucrarea să reprezinte un organism complet și, în al patrulea rând, pentru ca în ea să nu existe o muncă observabilă Ivanov cere fidelitate față de natura flamanților, frumusețea liniilor lui Rafael și profunzimea lui Giotto dintr-o operă de artă Cererea pentru frumusețea liniilor nu este întotdeauna posibil să fie de acord cu fidelitatea față de natură, iar cu o precizie excesivă a accesoriilor, claritatea ideii ar trebui să se piardă Ivanov a uitat că principalul lucru pentru o operă de artă este întruchiparea idealului care îl entuziasmează pe artist și condiţionează totul II Să aruncăm o privire mai atentă la cerințele enumerate i) O operă de artă trebuie să fie fidelă naturii Toate Biblioteca "Runivers" - ili - Artele își au originea în imitarea naturii și fiecărui artist i se cere să o studieze, să-i facă lucrările adevărate Dar asta nu înseamnă deloc că lucrările lui trebuie să fie fotografice Dacă un artist aduce fidelitatea naturii până la cel mai mic detaliu, atunci se înșală Nu ar trebui să imităm cu sclavie natura Sarcina artistului este să înțeleagă și să exprime esențialul, generalul; privitorul însuși, complet involuntar, va adăuga fleacuri De aceea, cunoscătorii apreciază uneori schițele, schițele marilor maeștri chiar și deasupra imaginilor în sine Prin urmare, desenele în creion în sine pot da aceeași impresie completă ca picturile pictate cu vopsele Un peisaj reprezentand seara, desenat cu creion sau gravat, poate fi foarte bun si destul de fidel naturii Privitorul, ghidat de această luminozitate, capătă impresia deplină a serii și exact cea pe care artistul a vrut să i-o ofere și de atât este nevoie Prin fidelitate față de natură nu se poate înțelege natura în sens restrâns, adică doar natura care ne înconjoară, dar și însăși natura omului Loialitatea față de natură într-o operă de artă constă nu numai în reproducerea mediului din jurul nostru, în reprezentarea în conformitate cu legile doar a mediului extern, ci și în satisfacerea acelor cerințe pe care însăși organizarea omului le impune Aceste cerințe ale naturii umane sunt în principal înțelese de muzică Loialitatea față de natură în muzică nu constă în transmiterea de sunete externe, cum ar fi: urletul vântului, stropirea valurilor și altele asemenea Muzica se ocupă de combinații de sunete care nu există în natură, care își datorează originea aproape exclusiv omului Dar muzica ne poate mulțumi urechii numai atunci când sunetele ei sunt combinate între ele în relații certe, precise și foarte simple În conformitate cu aceste relaţii şi Biblioteca "Runivers" - - fidelitatea sa constă în natură, dar nu în natura exterioară, ci în natura subiectivă umană Avem exact același lucru în arhitectură Orice clădire ne poate mulțumi doar atunci când rapoartele măsurătorilor sale sunt exprimate în anumite numere prime, așa cum este cazul între tonurile muzicale Aceasta ar trebui să includă și cerințele de perspectivă La fel, în natura exterioară, culorile pot fi întâlnite în tot felul de combinații; dar pentru ochiul uman o culoare este întotdeauna mai plăcută, mai frumoasă când este însoțită de complementara ei etc) O idee trebuie să fie întruchipată într-o operă de artă Această cerință nu o contrazice deloc pe prima, fidelitatea față de natură Imaginile idealizate nu au o corespondență completă în lumea reală Dar asta nu pentru că nu le sunt aplicate legile care există efectiv, ci doar pentru că în ele este inclus și altceva, care nu se află în acestea din urmă, și anume ideea Dar ideea este exprimată în imagini urmând aceleași legi care operează în natură: iluzia se realizează prin mijloace naturale Idealurile întruchipate în operele de artă pot

aparține unei singure persoane; dar pot exista idealuri mai largi, inerente întregii societăţi, întregului popor, întregii omeniri Cu cât idealul întrupat este mai înalt, mai larg și mai general, cu atât opera de artă este mai înaltă Meritul unei idei este o condiție necesară pentru arta unei opere Înălțimea ideii și claritatea ei pot acoperi chiar și deficiențele execuției Artiștii creștini antici nu au fost capabili să imite natura, nu au studiat-o, dar chiar și acum lucrările lor emană un sentiment religios ridicat, forțând însuși privitorul să intre într-o dispoziție religioasă Inutil să spun că ideea întruchipată într-o operă de artă ar trebui să fie destul de clară Biblioteca "Runivers" - - privitor Altfel, opera de artă nu își atinge scopul Nu orice idee poate fi exprimată într-o operă de artă Arta nu poate fi identificată cu scrisul, unde cu ajutorul cuvântului se poate exprima orice concept, orice idee Arta este transmiterea ideilor prin imagini senzuale Prin urmare, doar o astfel de idee poate fi întruchipată într-o operă de artă, care poate fi transmisă prin imagini, adică doar o idee concretă, și nu una abstractă O idee abstractă poate fi transmisă doar alegoric, dar o alegorie nu este niciodată de înțeles în sine - trebuie să facem o semnătură și, de îndată ce semnătura apare, opera de artă încetează să fie artistică, închisă în sine, încetează să mai fie o semnătură organism Fiecare idee, înainte de a putea fi întruchipată, trebuie să devină concretă, trebuie, ca să spunem așa, să fie individualizată Deci "Milostivirea, ca idee abstractă, nu poate fi prezentată decât sub forma unei alegorii, de exemplu în imaginea unei femei cu atribute cunoscute, dar o astfel de imagine, așa cum am menționat deja, fără semnătură ar fi de neînțeles și, prin urmare, nu ar fi artistică Este posibil să acționezi altfel - în loc de ideea abstractă "Milostivirea" luăm aceeași idee, dar doar una specifică, individuală - de exemplu "Milostiv Sama-Ryanin O astfel de idee poate fi întruchipată într-o imagine, o astfel de imagine va fi pe înțelesul tuturor Alegorie, adică o încercare de a întruchipa o idee abstractă într-o imagine senzuală, așa cum tocmai s-a spus, nu poate fi niciodată artistică și în sine este de neînțeles, chiar și printre marii pictori De exemplu, Titian are o poză care înfățișează următoarele: două femei stau lângă piscină, în care Cupidon stropi Într-o mână este o lampă, lângă cealaltă este o mandolină În spate sunt doi iepuri de câmp, în depărtare este un râu, un templu, călăreți, un câine și două Figuri de ciobani sărutându-se Se pierde sensul imaginii și Biblioteca "Runivers" - - în prezent se explică foarte diferit În orice caz, ideea din ea este atât de întunecată încât imaginea ca operă de artă dispare și ne rămâne să admirăm doar frumusețea și armonia culorilor Un alt lucru este un simbol Un simbol este aceeași alegorie, dar o alegorie care a intrat în uz general, stilizată, ca să spunem așa De exemplu justiția este adesea înfățișată ca o femeie cu o bandă la ochi și o cântare în mâini - o alegorie foarte grosolană, dar nu ne doare ochii, suntem obișnuiți Alegoria are întotdeauna nevoie de o semnătură; simbolul în sine, constituie o semnătură, dar o astfel de semnătură, care, cu capacitatea de a o manipula, nu jignește privitorul, nu încalcă natura organică a imaginii Cum pot astfel de semnături să fie îndreptate către îmbrăcăminte profetică, o șuviță de păr profetică, haine apostolice, atribute ale zeilor antici - bufnița Atenei, porumbeii lui Venus etc Pentru ca aceste simboluri să fie de înțeles pentru noi, este doar necesar că ele își păstrează sensul pentru noi Odată cu trecerea timpului, acest sens este uitat și atunci simbolurile își pierd claritatea pentru noi În ceea ce privește însuși procesul de creație artistică - întruchiparea unei idei - pot exista două moduri Artistul

fie are mai întâi o idee și apoi, căutând natura cea mai potrivită, o reface după planul său; sau invers, un fenomen anume, cunoscut, după cum se spune, "natura" îl conduce la cutare sau cutare idee, pe care o transmite în imaginea acestei naturi, ca fiind cea mai potrivită Următorul exemplu va explica mai bine acest lucru Ivanov, în pictura sa "Apariția lui Hristos în popor", și-a propus să transmită ideea abstractă a profetului într-o imagine concretă, individuală a lui Ioan Botezătorul, anunțând venirea Mântuitorului El a început să caute o natură potrivită și a găsit-o într-o femeie evreică consumatoare Inițial, el a pictat un portret al ei, apoi a început să proceseze Biblioteca "Runivers" - llõ- acest portret până când l-a produs pe profetul pe care îl avea în minte - un om care nici nu mănâncă, nici nu bea, dar este teribil de puternic, atât moral, cât și fizic, cu întreaga sa ființă, reprezentând întruchiparea unei puteri interioare invincibile În același timp, chipul acestei evreiești, când a scris-o Ivanov, l-a lovit cu exprimarea simultană a celor mai diverse sentimente El a avut ideea că o astfel de combinație de senzații diferite ar fi trebuit să fie în Magdalena când Hristos i s-a arătat după Înviere și și-a pictat al doilea tablou "Întâlnirea lui Hristos cu Maria Magdalena" În această imagine, chipul Mariei Magdalena este cu adevărat uimitor În ea, în același timp, se exprimă atât bucuria că L-a întâlnit pe Hristos, cât și teama că el nu va pleca, și neîncrederea, și conștiința că ea nu vede persoana pe care a cunoscut-o, ci îndumnezeită Acest chip seamănă foarte mult sa original, dar reelaborat în conformitate cu ideea pe care ar trebui să o exprime acum În primul caz, punctul de plecare al lui Ivanov a fost o idee, în al doilea, o întâlnire întâmplătoare cu natura) O operă de artă trebuie să reprezinte un întreg organic, să fie un organism Toate părțile sale trebuie să fie interconectate, unite Accesoriile, care indică sensul a ceea ce este descris, nu ar trebui să suprime ideea, ci, dimpotrivă, doar să o facă mai ușor de înțeles; ar trebui să aibă întotdeauna doar un sens auxiliar în raport cu întregul, cu ideea de operă de artă Vedem o abilitate similară în utilizarea accesoriilor, de exemplu, în Madona Sixtina a lui Rafael Întreaga pânză din spatele Maicii Domnului plimbătoare cu Pruncul este schițată cu imagini vagi de capete de heruvimi, pictate atât de ușor încât de obicei nu ies în fotografii Acești heruvimi înșiși nu reprezintă nimic, dar conferă imaginii un caracter extraordinar de divinitate, fără a-i încălca câtuși de puțin integritatea Biblioteca "Runivers" - - Dimpotrivă, atunci când accesoriile încep să aibă sens în sine, când meschinăria în reproducerea părților secundare este dusă la extrem, opera de artă își pierde arta Așa este de ex Tabloul lui Tizian: "Antiope și Jupiter" Antiopa zăce, doarme; în fața ei stă Jupiter, care a luat forma unui faun Aceasta este întreaga intrigă a tabloului, dar aceasta este doar o parte din ea etc Accesoriile, părțile secundare, înfundă complet complotul imaginii Pictura lui Perov "Nikita Pustosvyat" reprezintă exact același lucru În general, fețele sunt bune și neobișnuit de pline de viață, dar unele dintre ele sunt doar accesorii complet de prisos, fără de care ne-ar putea lipsi cu ușurință Într-o imagine, nu numai figurile separate, ci și părțile separate ale uneia și aceleiași figuri trebuie să fie conectate organic unele cu altele, să se armonizeze unele cu altele În pictura lui Repin - "Asasinarea țareviciului Ioan" vedem fața lui Grozny umflată, așa cum ar fi trebuit, iar mâinile sale sunt subțiri, întunecate ca ale unui ascet: Repin și-a pictat fața conform ideii sale, iar corpul și mâinile sunt pur și simplu din natură, nu le conectează deloc cu fața Organismul, armonia pot exista

nu numai între figuri separate și părți ale figurilor, ci și în culorile în sine Una și aceeași pată colorată poate părea extraordinar de frumoasă și poate contribui la armonia întregului, atunci când este plasată de o mână pricepută și este în acord cu întregul, sau poate răni ochii În pictura menționată mai sus de Titian "Antiope și Jupiter" o combinație neobișnuită de culori este principalul lucru, astfel încât nici măcar deficiențele din compoziție să nu fie izbitoare Cerința organicității este contrazisă de eclectismul foarte comun la unii artiști Artiștii noștri au adesea obiceiul de a schița tot ce le are la îndemână și apoi de a compune din schițele lor
- imagini, neprocesându-le suficient în așa fel încât părțile individuale să se potrivească Un astfel de eclectism îi aduce uneori chiar pe artiști în punctul în care diferite figuri din imaginile lor sunt iluminate din diferite părți și așa mai departe Ca exemplu de eclectism, părți anorganice, se poate indica biserica Sf Petru în forma sa actuală Templul lui Petru, așa cum a fost conceput de Michel Angelo, a fost un întreg artistic neobișnuit de organic Dar i-au adăugat o galerie lungă, deși este foarte frumoasă în sine, iar armonia generală, integritatea clădirii au dispărut Același lucru reprezintă templul nostru al Mântuitorului Hristos Are toate bolțile în stil romanico-bizantin, altarul în șold, care nu se potrivește deloc cu acest stil, iar ușile regale nu se potrivesc cu altarul) În cele din urmă, a patra cerință a unei opere de artă este ca aceasta să fie o expresie neconstrânsă a procesului de creație, astfel încât să nu existe în ea laboriozitate, nici eforturi notabile ale artistului Potrivit S A , această ultimă cerință nu este satisfăcută, de altfel, de celebrul tablou al lui Ivanov Arată o cunoaştere extraordinară a naturii, Ivanov a dat cel mai remarcabil tip de profet; dar cu toate meritele sale enorme, douăzeci de ani de muncă s-au arătat în tabloul lui Ideea imaginii este ceva muncit, obținut prin eforturi grele Același lucru se observă în performanța ei și în decorul atât al figurilor individuale, cât și al grupurilor La Botezătorul însuși, este clar că mantaua și crucea sunt impuse din exterior (Overbeck) La prima vedere începi să fii critic cu această imagine Dimpotrivă, poeziile lui Goethe și Pușkin uimesc pe toată lumea prin integritatea și prospețimea lor; opera creatorului nu este deloc vizibilă în ei, ca și cum s-ar fi revărsat imediat de la sine Între timp, facsimilul lor arată că acest lucru a fost departe de a fi cazul Pe alocuri un pic
■ nu fiecare cuvânt a fost tăiat de mai multe ori și înlocuit cu unul nou Între timp, în forma finală, aceasta este complet invizibilă și nu ar trebui să fie vizibilă Ca exemplu al îndeplinirii perfecte a tuturor cerințelor de mai sus, S A a arătat spre Madonna della sedia a lui Rafael Rafael este adesea numit pictorul Madonei Dar e clar ca toate sunt vopsite la comanda, sunt de acelasi tip Doar două sunt izbitoare prin frumusețea și talentul lor artistic Prima este Madonna Sixtina, a doua este Madonna della sedia Al doilea este de obicei pus sub primul, dar, potrivit S A , este complet nemeritat Ea descrie următoarele O mamă stă pe un fotoliu și ține un copil în brațe Tocmai s-a trezit, cu ochii larg deschiși, se lipește de mama lui de frig și își zvâcnește picioarele, așa cum fac de obicei copiii Până acum, imaginea este cea mai simplă - mama și copilul Poate că o scenă domestică care l-a văzut pe Raphael a oferit subiectul pentru imagine Pruncul Ioan Botezătorul care stă în spate (cu crucea în mâini) dă semnificația scenei înfățișate În fața noastră nu se află o simplă mamă și un copil, ci Maica Domnului și Hristos Purgul Botezător o privește pe Mamă cu o tandrețe extraordinară , și ea privește cu dragoste lumea Este

imposibil să ne imaginăm o organicitate mai mare, o completitudine mai mare Trebuie adăugat că nu există schițe pentru acest tablou Tabloul, așa cum ar fi, revărsat în întregime din suflet a creatorului său În general, o operă de artă este bună atunci când privitorul devine complice involuntar al ceea ce este înfățișat, când trăiește cu aceeași idee cu artistul, lucrează în interior, își pierde capacitatea de a-l trata critic atunci când examinează o operă de artă Trebuie spus dinainte că sunt puține astfel de lucrări Ca unul dintre acei S Á a subliniat, printre altele, un tablou al unuia dintre pictorii noștri Aceasta este "Doliu de neconsolat" de Kramskoy Chiar imaginea Biblioteca "Runivers" - - foarte simplu: o femeie stă în picioare într-o rochie neagră de doliu, ținând o batistă de buze Dar simți că această mână tremură, că a plâns, a plâns și nu mai poate plânge Aceasta este într-adevăr o durere de neconsolat "Lacrimile curg în tine însuți, tu însuți ești bolnav de durerea ei Kramskoy, un portretist, în această poză (se spune că este un portret, oricum) a atins cea mai înaltă artă, a dobândit creativitate Oricine îl cunoaște pe Shakespeare va înțelege de ce este considerat cel mai mare geniu În piesele sale spectatorul se uită de sine și trăiește aceeași viață ca și eroul Nu mai este până la o atitudine critică față de autor III După ce am indicat cerințele generale pe care S A le-a stabilit pentru fiecare operă de artă, voi continua acum să prezint părerile sale asupra modului în care fiecare tip de artă este capabil să satisfacă aceste cerințe, cât și în ce formă este capabil fiecare tip de artă să întruchipeze ideal La prima vedere, s-ar părea că în raport cu creativitatea artistică, capacitatea de a transmite idei în imagini senzuale, poezia ar trebui să ocupe primul loc în rândul artelor Dar, în realitate, acest lucru este departe de a fi cazul Poezia întruchipează ideea în cuvânt, iar cuvântul ne oferă doar concepte De aceea imaginile create de poezie sunt vagi, departe de a fi complet definite Încercați să desenați orice tip derivat dintr-o operă poetică: probabil că fiecare îl va desena în felul său, sau chiar va fi complet dificil să o facă Dar poezia are un alt avantaj față de artele vizuale - sculptura și pictura: poate înfățișa continuarea acțiunii, de care sunt incapabile Din această cauză, nu orice imagine dată de poezie poate fi desenată, chiar dându-i, în conformitate cu propria înțelegere, acele sau alte trăsături specifice individuale In forma Biblioteca "Runivers" - - Exemplul S A a relatat următorul incident "Un peisagist s-a adresat la mine cu o cerere de a-i oferi un complot pentru o poză I-am arătat grădina lui Plyushkin După un timp a venit la mine și a spus că a încercat, dar nu a ieșit nimic Gândindu-mă cu atenție, mi-am dat seama că este imposibil să-l desenez, tocmai pentru că aici este descrisă continuarea acțiunii Pentru a face propriile imagini mai concretă, mai precisă, poezia folosește două mijloace În primul rând, comparații Acest instrument este foarte comun Ca unul dintre cele mai bune exemple, se poate indica descrierea lui Pușkin a potopului din Călărețul de bronz Descrierea potopului în sine prezintă o imagine adevărată și puternică a unui element furios Dar poetul nu s-a mulțumit cu asta și, pentru o mai mare claritate, își completează descrierea cu comparații: Neva înfuriată - cu o fiară înnebunită, în fața căreia totul face loc și fuge: Și deodată, ca un animal sălbatic, s-a repezit spre oraș Totul alerga înaintea ei, totul în jur a fost brusc pustiu El compară valurile în creștere cu un asediu, hoți: Asediu! atac! Valuri malefice Cum se cațără hoții prin ferestre Datorită unor astfel de comparații, imaginea este mai completă Un alt mijloc de a face imaginile poetice mai concrete este că poezia ia în ajutor o altă artă Deci, de exemplu, ea

recurge la arta scenică Aici sarcina actorului, ghidat de imaginea generală a persoanei care i-a fost dată actorului, este să recreeze în fața privitorului, în conformitate cu înțelegerea și talentul acestuia, imaginea sa concretă, individuală, unică, pentru a completa ceea ce nu este dat în lectură Biblioteca "Runivers" - - În consecință, una dintre cerințele principale ale dramei, adică poezia recurgând la arta scenei, aceasta pentru ca imaginile ei, personajele ei să poată fi reproduse în acțiune și în felul acesta să le facă mai complete Drama, care dă mai mult în lectură decât pe scenă, nu este dramă Așa, de exemplu Faust al lui Goethe O altă artă la care recurge poezia, pentru a da imagini mai complete, pentru a le îmbrăca, ca să spunem așa, în carne și oase, este pictura, sub formă de ilustrație, din ce în ce mai răspândită în ultima vreme O ilustrare bună poate explica multe în transferul acestei sau acelei imagini și, prin urmare, semnificația ei pentru operele literare este destul de de înțeles Ca exemplu de ilustrator talentat, se poate indica academicianul Schwartz Toată lumea îi cunoaște ilustrațiile pentru prințul Serebryani, negustorul Kalașnikov Dar ilustrația nu ar trebui să meargă la extreme Așa cum fidelitatea față de natură nu constă deloc în fotografia ei, în transmiterea tuturor celor mai mici detalii, ci doar în reproducerea generalului, caracteristic, așa ilustratorul nu trebuie să dea imaginea înfățișată a vreunei opere poetice completitudine celor mai mici, deja aleatorii Caracteristici Fiecare le poate completa în mod liber el însuși, în conformitate cu caracterul său Sarcina ilustratorului este doar de a ajuta cititorul să întrupeze tipul, caracterul dat într-o imagine individuală, concretă Această cerință este satisfăcută cel mai mult de un tip special de ilustrație - eseuri, schițe Eseul reprezintă tocmai avantajul că nu dă fizicitate completă, dă mai multă hrană imaginației, mai mult spațiu în reproducerea unei imagini cunoscute, nu o constrânge cu cadrul îngust al unei imagini meschine, detaliate Ca unul dintre cei mai buni reprezentanți ai acestui gen de ilustrație, se poate indica profesorul Rech, care a oferit ilustrații excelente lui Schiller, Goethe, Shakespeare și așa mai departe Chiar mai puțin decât poezia, este capabil să ofere individ Biblioteca "Runivers" - - noi imagini ale muzicii Evocă doar o stare de spirit, care este însoțită doar de imagini foarte nedefinite Din aceasta însă nu rezultă deloc că poezia și muzica, ca arte, erau inferioare artelor vizuale Scopul oricărei arte este să transfere privitorul sau ascultătorul în lumea iluziei, să-l facă să distragă atenția de la viața sa obișnuită, materială, de la mediul său Fie că această iluzie se realizează cu ajutorul unor imagini destul de concrete și complete, cu ajutorul unor imagini vagi, nedefinite, sau numai cu ajutorul dispoziției care ni se oferă, lucrarea poate fi totuși grozavă și destul de artistică Muzica nici măcar nu ne oferă acele imagini nedefinite pe care le face poezia - emotionează, doar starea de spirit Pentru a oferi imagini în același timp, ea folosește cuvântul sau chiar arta scenei - opera Cuvintele determină mai precis starea de spirit pe care autorul dorește să o evoce la ascultător, fac muzica mai ușor de înțeles pentru toată lumea Ca artă publică, muzica cu greu poate exista complet independent, fără ajutorul cuvintelor Iar muzica a apărut inițial, probabil ca imn și cântec religios, unde muzica însoțește doar anumite cuvinte Să trecem la artele vizuale - arhitectură, sculptură și pictură Idealul pentru o clădire arhitecturală este scopul pentru care este destinată Atâta timp cât scopul ei este doar acela de a satisface nevoile fizice ale unei persoane, de a o proteja de vremea rea, o clădire arhitecturală nu ajunge la înaltă artă Deși chiar și aici unitatea scopului leagă

părțile separate ale structurii, o face, într-o anumită măsură, un organism Arhitectura atinge cel mai înalt nivel artistic atunci când scopul ei nu este de a satisface nevoile fizice ale unei persoane, ci de a-i satisface nevoile spirituale - nevoia de a renunța la viața de zi cu zi și de a intra în Biblioteca "Runivers" - J - lumea este ideala Acesta este scopul templului Și într-adevăr arhitectura religioasă a fost întotdeauna cea mai artistică Pentru arhitectură există încă o cerință specială, care este mult mai puțin pronunțată în alte arte Pentru ca o clădire să fie plăcută, nu este suficient ca dimensiunile ei să fie în relații simple și certe, nu este suficient ca părțile sale să se potrivească organic între ele și să satisfacă scopul pentru care este destinată Este necesar ca acesta să corespundă condițiilor zonei în care se află, fie că este vorba de condiții pur fizice, fie de natura clădirilor din jur Ca cel mai bun exemplu de satisfacere a acestei cerințe, se poate indica acropola ateniană Zona în care este amplasată este aparent cea mai incomodă: stânci goale, fără formă, orbind ochii cu strălucirea lor Nu există vegetație - doar un măslin slab și chiar și atunci sub acoperiș Între timp, datorită clădirilor arhitecturale care au stat aici, a fost cel mai frumos loc din lume Întreaga acropolă a fost construită cu clădiri neobișnuit de elegante ca formă și dimensiune, proporție și părți organice Templele erau înconjurate de coloane; în apropiere stăteau statui, care distrugeau complet monotonia suprafețelor de piatră Însăși clădirile, variate ca formă și mărime, erau de același tip general, nici una nu rănea ochiul prin neconcordanța cu celelalte Mai mult, clădirile și statuile erau realizate din marmură albă fină; dar marmura, deși a căpătat forme grațioase, în strălucirea soarelui trebuie să fi orbit ochii Și la fel ca și templele, statuile au fost pictate cu culori armonice foarte strălucitoare, dar nu pestrițe Toate acestea trebuie să fi produs o impresie artistică atât de completă, de care ne este greu să o înțelegem Cu totul diferit, de exemplu, avem la Moscova mormântul boierilor Matveev A fost construit în stil grecesc- * Biblioteca "Runivers" - - acest lucru și lovește neplăcut prin inconsecvența sa cu clădirile din jur, mai ales stând lângă Biserica pur rusească a Sf Nicolae pe stâlpi Dacă o clădire este construită într-un stil străin, atunci este bună numai atunci când stă singură Așa este Casa Pașkov, construită în stilul Renașterii târzii, una dintre cele mai frumoase clădiri din Moscova Este atât de bun tocmai pentru că stă complet separat - pe un munte: pe de o parte este o grădină, pe cealaltă o curte mare Dar, în cele mai multe cazuri, o astfel de abatere de la tipul de clădiri ale unui loc celebru, un popor celebru, produce cea mai neplăcută disonanță Datorită acestui fapt, ceea ce numim stilul popular este cel mai exprimat în arhitectură Artele plastice - pictura și sculptura (aceasta din urmă s-a retras în fundal odată cu noi) diferă de artele pe care le-am analizat prin faptul că dau imagini complet terminate, individuale, în timp ce poezia ne oferă imagini nedefinite, muzica și arhitectura sunt doar stări de spirit În același timp, artele plastice, așa cum s-a spus deja, nu pot înfățișa decât un singur moment de acțiune, dar nu continuarea acestuia, nu o serie de momente conectate Toate încercările de a continua acțiunea au fost fără succes pentru aceste arte Deci, de exemplu, adesea în aceeași imagine, pe de o parte, căderea lui Adam și a Evei a fost înfățișată, pe de altă parte, alungarea lor din paradis Petru", în dreapta în templul procesului lui Petru, în stânga - curtea, pe care Petru este răstignit În toate astfel de cazuri avem două sau mai multe imagini destul de separate, fiecare reprezentând un anumit moment - nu există o

continuare a acțiunii În același timp, pentru artele plastice este necesar să se indice care este principalul lucru în acțiunea reprezentată și ce este doar suplimentar, auxiliar, accesoriu În arta antică, printre egipteni, asirieni, greci, pentru aceasta au folosit un foarte simplu Biblioteca "Runivers" mijloace Zeii și eroii, care constituiau centrul acțiunii, au fost întotdeauna făcuți mult mai mari decât alte figuri Pentru noi, o asemenea proeminență simbolică și nefirească a personajului principal nu mai este posibilă Rămâne un alt mijloc - de a plasa personajul principal în centrul artistic, în locul cel mai proeminent; accesoriile sunt amplasate pe laterale Este posibil ca centrul artistic al imaginii să nu coincidă cu centrul geometric al cadrului Este necesar doar ca ambele părți ale centrului artistic să fie echilibrate și să oblige privitorul să privească cu precizie la mijlocul artistic, la centrul acțiunii Rafael poseda o artă specială în acest sens Centrul de acțiune trebuie să fie unul singur Apropo, imaginea lui Ivanov păcătuiește împotriva acestei cerințe Aici Ioan Botezătorul constituie un centru de acțiune, destul de corect situat, iar Hristos, așezat destul de separat, un altul Atenția privitorului nu poate fi concentrată, unitatea este ruptă În mod similar, avem două centre în Schimbările la Față ale lui Rafael Partea de sus reprezintă Schimbarea la Față, în partea de jos un demonic este adus la apostoli, pe care nu-i pot vindeca Aici au apărut două centre ca urmare a faptului că însăși ideea imaginii se află, ca să spunem așa, în spatele imaginii Rafael avea sarcina de a înfățișa nu Schimbarea la Față și nu vindecarea demoniacului, ci Atotputernicia lui Dumnezeu: apostolii nu pot face nimic cu demoniacul, dar Hristos însuși a fost transfigurat, și-a schimbat propria fire Astfel, pentru artele plastice, într-o formă modificată, cele trei unităţi pe care le-a punctat Aristotel - unitatea de timp, loc şi acţiune - rămân necesare într-o formă modificată: artele plastice trebuie să înfăţişeze un moment de acţiune, complet determinat de timpul si locul in care are loc În caz contrar, lucrările lor își pierd integritatea și se rup în parcele separate De pe vremea lui Winckelmann s-au spus multe despre Biblioteca "Runivers" - - lol arta Așa că Lessing, în al său Laocoon, consideră acest grup ca fiind non-artistic, pe motiv că nu ne oferă reconciliere conform cererii lui Aristotel Dar a existat această cerință printre antici și nu a fost o cerință personală a lui Aristotel? Printre tragedienii greci, găsim, în general, foarte puțini care se împacă Omul acela este jucăria sorții, aceasta este împăcare? În plus, dramele lui Shakespeare ne lasă o impresie artistică completă, deși chiar și în ele elementul conciliant este adesea complet absent Evident, acest element nu este necesar; dar ceea ce este necesar este absența tendinței, care este adesea prezentă în impunerea artificială a reconcilierii O notă falsă este observată imediat; simțim că ni se impune ceva, iar opera încetează să mai fie artistică pentru noi O operă de artă nu poate fi complet imparțială și nu cerem deloc acest lucru, atâta timp cât ideea care este întruchipată este sinceră și trăită efectiv de artist Cedem imediat în fața ei, nu simțim deloc că ni se impune, noi înșine începem să ne raportăm la ea la fel de pasional ca un artist Alte limite de același fel care s-au dorit să fie stabilite pentru artă sunt de asemenea insuportabile Un artist poate înfățișa orice dorește, atâta timp cât idealurile pe care le întruchipează nu sunt abstracte În afară de această limită, nu există deloc alte limite pentru artă Dar este o chestiune diferită pentru fiecare artă în parte Am văzut deja că muzica și arhitectura pot da doar o stare de spirit și nu pot depăși asta de la sine Poezia nu poate da decât imagini vagi, neterminate În plus, o clădire

arhitecturală este întotdeauna conectată cu alte clădiri care o înconjoară și trebuie să fie în concordanță cu terenul și clima Pentru pictură și sculptură trebuie să existe întotdeauna unitate de timp, loc și acțiune Biblioteca "Runivers" - - În același timp, se pune involuntar întrebarea: nu pot artele, în legătură reciprocă, să depășească limitele care există pentru fiecare dintre ele separat? O astfel de unire a tuturor artelor poate fi un templu, dacă numai artele individuale, cântul și lectura, pictura și arhitectura, nu lovesc în sine, așa cum se întâmplă adesea, cu absența completă a oricărei arte În templu, putem găsi o iluzie completă, ne putem retrage complet din viața noastră de zi cu zi într-o altă lume ideală Cine nu a experimentat udarea unui sentiment religios care îmbrățișează o persoană într-o biserică, în timpul unei slujbe de închinare armonioasă, într-un cadru arhitectural artistic și pitoresc, face involuntar să simtă o taină și sfințenie de neînțeles a acestui loc Când Vladimir a trimis poporul ales să-și testeze credința, aceștia, întorcându-se cu încântare, au dat impresia că închinarea grecească le-a făcut asupra lor Dacă ne amintim că au fost aduse la biserica Sf Sophia, frumoasă atât prin arhitectură, cât și prin pictura care îi împodobea pereții, în timpul unei slujbe patriarhale armonioase, solemne, atunci înțelegem cuvintele lor - că s-au simțit de parcă ar fi în rai, și nu pe pământ IV Pentru a completa un scurt rezumat al concepțiilor estetice generale ale S A , îmi rămâne să ating părerile sale asupra naționalității diferitelor tipuri de artă În poezie, naționalitatea este exprimată nu atât în alegerea intrigii, ci în părerile și modelele de gândire ale scriitorului, deoarece acestea sunt de acord cu opiniile și modelele de gândire ale oamenilor în care a crescut "Mozart și Salieri", "Cavalerul avar" sunt subiecte complet străine poporului rus, dar datorită prelucrării pe care le-au primit, aceste lucrări au devenit complet popularul nostru - Pușkin și în ele același poet popular rus Biblioteca "Runivers" - - Fiecare națiune a crescut în propria sa localitate și climat, în condiții speciale, a primit un caracter și o perspectivă speciale În conformitate cu aceasta, fiecare națiune și-a dezvoltat propria poezie specială Un popor se mută în altă localitate și alte condiții sau pur și simplu, așa cum se întâmplă întotdeauna, părerile și caracterul lui se schimbă încetul cu încetul - se schimbă și caracterul poeziei Exact același lucru trebuie spus despre orice altă artă Să luăm muzica de exemplu Fiecare națiune are propriile sale trăsături distinctive Chiar și gama în sine este diferită pentru diferite popoare Muzica care îi place unui popor, de exemplu, chinezii, poate să nu ne placă deloc, poate face cea mai nemuzică impresie asupra noastră În plus, muzica este în cea mai mare parte legată, mai ales la început, de opiniile religioase ale oamenilor Prin urmare, oamenii sunt întotdeauna deosebit de sensibili atunci când li se impune muzica altcuiva Pentru ca muzica altcuiva să înceapă să ne corecteze, este necesar ca ea să sufere o anumită prelucrare în conformitate cu caracterul nostru și cu opiniile noastre Deci a fost de ex cu muzica noastră spirituală, pe care am împrumutat-o împreună cu religia de la bizantini Amândoi și-au pierdut încetul cu încetul caracterul bizantin, ne-au devenit rusi, au încetat să mai pară altoiți pe noi Arhitectura, mai mult decât orice altă artă, are un caracter național Acest lucru depinde în principal de faptul că scopul arhitecturii este în primul rând practic Începutul arhitecturii a venit din nevoia unei persoane de a se ascunde de căldură, frig, ploaie și vânt, de a-și găsi un adăpost unde să poată trăi Prin urmare, arhitectura este întotdeauna adaptată la condițiile climatice locale

Așadar, în Grecia, scopul principal al clădirii era să adăpostească o persoană de căldură, să-i dea răcoare Prin urmare, clădirea în sine este ușoară, deschisă din toate părțile Ei vor transfera templul grecesc la noi, la nord, de unde vin Biblioteca "Runivers" - - - Încearcă să se ascundă de frig, nu de căldură, vor pune rame duble cu sticlă, vor pune sobe, vor închide tavanul și se va dovedi o rușine totală Când în cele din urmă clădirea încetează să mai servească nevoilor materiale ale omului și are în vedere în principal nevoile lui ideale, ea își păstrează totuși tipul, caracterul local În caz contrar, după cum sa menționat deja, ■ va tăia ochii cu inconsecvența sa cu clădirile din jur Arhitectura este în continuă schimbare în funcție de creșterea și schimbarea nevoilor oamenilor La fel, atunci când un popor părăsește țara în care a trăit și se mută în alta, purtându-și arhitectura cu el, aceasta din urmă se schimbă încetul cu încetul, în funcție de noile condiții locale Cunoaștem patru tipuri originale de arhitectură: I) arhitectură civilă (casă),) militară (Forma elementară - gard viu),) religioasă sau bisericească (templu) și) mormânt (monument) Arhitectura civilă are ca scop satisfacerea nevoilor materiale ale omului - să-i ofere o casă și, prin urmare, este cel mai legată de condițiile climatice locale Să luăm cel mai simplu exemplu: avem în centrul Rusiei, unde este multă pădure în general, cea mai comună formă de locuință este o colibă de pui, din lemn, cu acoperiș înclinat pe ambele părți, astfel încât ploaia și zăpada să poată coborâți mai comod Destul de aproape, în Rusia Mică, există puțină pădure, clima este mai blândă, iar tipul de locuință se schimbă, este o colibă Al doilea tip este arhitectura militară Ea, după cum se vede chiar din numele său, urmărește exclusiv scopuri militare speciale, caracterul său este determinat de starea actuală a științei militare și, prin urmare, este național mai puțin decât toate celelalte; odata cu asta, este angajata, nu artistica Arhitectura religioasă sau ecleziastică atinge cea mai înaltă Biblioteca "Runivers" - - gât de artă O astfel de arhitectură reflectă nu numai nevoile materiale ale oamenilor, ci și opiniile sale ideale, religioase; naţionalitatea acestui gen de construcţii arhitecturale este nu numai externă - naţionalitatea Formei, ca în locuinţe, ci şi naţionalitatea internă, naţionalitatea conţinutului - ideea Oamenii sunt întotdeauna foarte sensibili la faptul că templul corespunde opiniilor lor religioase Într-o biserică construită în stil străin, el nu se va ruga Așa este de ex biserica noastră universitară Este foarte frumoasă, dar aceste coloane și pictura nu sunt ale noastre, nu sunt rusești Nu ne putem ruga în ea Așa cum o religie pe care un popor o împrumută de la altul se schimbă întotdeauna în funcție de caracterul său și de opiniile anterioare, tot așa și arhitectura bisericii împrumutate trece prin diferite forme în dezvoltarea sa, până când capătă un caracter mai potrivit cu opiniile și nevoile oameni, se dezvoltă într-un anumit stil Deci de exemplu în Egipt, templele erau construite din pietre uriașe cioplite Templul era alcătuit din două săli mari și o cameră mai mică - un fel de altar al nostru, unde se afla locuința lui Dumnezeu De la egipteni, structura templului a trecut la evrei Și vedem în ei același tip - curtea, sanctuarul și sfântul sfintelor, dar templul a devenit portabil - tabernacolul Evreii au venit în țara făgăduinței și s-au așezat acolo - împreună cu ea, templul a încetat să mai fie portabil, dar a fost construit nu din piatră, ca în Egipt, ceea ce era incomod aici, ci din lemn (cedrul libanez) - templul lui Solomon Pe de altă parte, arhitectura egipteană a trecut în Asiria și Babilon și aici s-a schimbat și în funcție de condițiile și nevoile locale Încetul cu

încetul, chiar tipul de construcție s-a schimbat, au apărut scări și galerii, materialul a început să servească nu ca piatră cioplită, ca în Egipt, nici lemn, ca la evrei - nici unul, nici altul nu era aici, ci cărămidă Din Orient art re Biblioteca "Runivers" - - a mers la greci și aici, în conformitate cu înaltul lor simț artistic și cu condițiile locale, masivul și aspru templu estic a fost înlocuit cu clădiri ușoare, elegante de marmură, decorate cu coloane și ornamente zvelte La romani, templul grecesc pătrangular a căpătat o formă rotunjită, au apărut bolți - Panteonul poate servi drept cel mai bun exemplu de arhitectură romană Astfel, printr-o serie de tranziții treptate, mai mult sau mai puțin clare, putem ajunge la o Formă care nu seamănă deloc cu prototipul ei original În cele din urmă, al patrulea și ultimul tip de arhitectură include arhitectura sepulcrală - monumente de pe mormintele morților, în care naționalitatea era exprimată și ea nu mai puțin decât în arhitectura bisericească Ca exemple tipice de arhitectură funerară, se pot indica piramidele egiptene, care au început din tumulă, și mausoleele romane, care mai târziu au trecut în Europa de Vest Cu toate acestea, arhitectura modernă a mormântului a încetat să mai aibă un caracter pur național Ei încearcă să ridice monumente neobișnuit de pretențioase, exagerate Grile, coloane, morminte ceremoniale , Sub care putrezesc toate capitelurile moarte - În mlaștină, oarecum înghesuite de jur împrejur, Ca niște oaspeți lacomi la o masă de cerșetori, Kuptsov, funcționari ai mausoleelor decedate (Un tăietor ieftin e un zatѣр absurd!) Atât de vagi gânduri mă conduc totul, Ce o deznădejde rea se găsește asupra mea Chiar și scuipă da fugi În prezent, ne-a mai rămas un singur monument popular - o cruce de lemn deformată cu un capac de scânduri sau o simplă lespede de piatră Nu este de mirare că poetul nostru complet național, Pușkin, a cântat un singur cimitir - unul rural Biblioteca "Runivers" - - Dar cum îmi place Toamna uneori, seara liniște În sat, vizitați cimitirul familiei, Unde morții dorm în pace solemnă; E loc pentru morminte neîmpodobite, Un hoț palid nu se urcă în ele noaptea întunecată, Lângă pietrele de secole acoperite cu mușchi galben, Trece un sătean cu rugăciune și oftat; În loc de urne nefolosite și piramide mărunte, Genii fără nas, ten dezordonat, Un stejar lat stă peste sicrie importante, Ezitând și făcând zgomot Sculptura, foarte dezvoltată și destul de națională în perioada clasică, în prezent, mulțumită în special concepțiilor religioase ale creștinismului, s-a retras în plan secund, înlocuită de pictură și a încetat să mai fie națională Deja în Evul Mediu vedem sculptura în stadiul cel mai scăzut de dezvoltare Michelangelo poate fi considerat singurul și, împreună cu acesta, ultimul reprezentant al acestuia În prezent, sculptura se găsește mai ales sub formă de ornamente în legătură cu arhitectură, busturi portret, monumente și imagini de gen Busturile noastre în general sunt extrem de nefericite, iar busturile artistice sunt cu greu posibile: capul și partea superioară a pieptului, tăiate împreună cu o haină de blană, redingotă etc , produc o impresie ciudată și neartistică Și mai rău, busturile sunt goale, ceea ce este deja direct nefiresc De asemenea, monumentele moderne nu reprezintă nici un fel de artă Unul dintre cele mai bune monumente ale noastre, lui Petru cel Mare din Sankt Petersburg, face o impresie maiestuoasă în principal datorită stâncii pe care este așezat Monumentul lui Pușkin la prima vedere dă o impresie foarte favorabilă, dar asta Biblioteca "Runivers" - - oră în care începi să-l tratezi critic Ne-am pierdut orice fler artistic pentru monumente într-o măsură atât de mare încât nici măcar nu le putem ridica - Pușkin a fost așezat în așa fel încât fața sa nu este

aproape niciodată luminată corespunzător Nu este aproape nimic de spus despre alte monumente Sunt cumva nenorociți, și-au pierdut orice măreție, monumentalitate, par a fi un fel de jucării Sculptura occidentală scade și ea Statuile religioase sunt absolut imposibile la noi în Rusia - convingerile noastre li se opun Apostolii Petru și Pavel în Catedrala Kazan din Sankt Petersburg, după cum se spune, nici la sat, nici la oraș Într-un cuvânt, în prezent ideea principală de sculptură a fost complet pierdută și, în același timp, sculptura a încetat complet să fie națională Doar figurinele de gen au rămas naționale, din ce în ce mai răspândite Toți cei care au fost la ultima expoziție All-Russian au atras atenția asupra grupurilor și statuilor artistului nostru autodidact, Lansere Turma lui care se întoarce de pe câmp, cazacii Don, bancul din Kirghiz în vacanță etc sunt neobișnuit de buni Pictura în lumea creștină, așa cum tocmai s-a spus, a înlocuit aproape complet sculptura Aici avem în primul rând peisajul, care a început foarte devreme, a atins doar recent o semnificație independentă, iar în ultima vreme a trecut mai ales în genul peisajului Pictura de peisaj poartă întotdeauna caracterul acelei localități, acel cer, unde a copilărit artistul Prin urmare, naționalitatea artistului se reflectă întotdeauna în peisajele sale - peisajul a fost, este și va fi întotdeauna național Dacă un artist înfățișează o zonă străină, aceasta poartă întotdeauna amprenta patriei sale Șișkin a pictat studii despre Crimeea, dar acestea nu sunt deloc crimeene și departe de a fi la fel de bune ca excelentele sale păduri din centrul Rusiei "Lѣs- Biblioteca "Runivers" - - nya a dat "- neobișnuit de bun În "Pădurile de pini", în "Gura Sviyaga", etc , fiecare tufiș, fiecare iarbă, pare să fi fost de mult cunoscut, dragă Shishkin poate fi considerat direct marele pictor peisagist al timpului prezent Un alt pictor peisagist rus foarte proeminent este Vasiliev (t) "Dezghețul", unde simți că zăpada se topește și începi să se scufunde, simți apa în șanțurile drumului - cel mai bun peisaj pe care îl avem Pictura portretului reprezintă cel mai scăzut grad de pictură artistică Sarcina ei este să transmită trăsăturile unei persoane celebre Un astfel de portret poate fi foarte bun, foarte vioi, foarte priceput, dar încă nu artistic Pentru ca un portret să dobândească o valoare mai mare, să devină la egalitate cu lucrările pur artistice, artistul nu trebuie să fie limitat doar de asemănarea exterioară, ci să transmită și latura spirituală a unei persoane, să-și răsucească sufletul Este de înțeles, așadar, că pictura în lumină nu va înlocui niciodată portretul, care este atât de temut de ceva vreme O fotografie transmite doar un aspect casual, minut, pur extern al unei persoane și aproape niciodată nu transmite caracterul său, așa cum face pictura Ca pictori de portrete remarcabili, se poate indica faimoșii Van Dyck și Rembrandt Prin exemplul lor, se poate vedea în ce constă fidelitatea artistică față de natură Primul aproape că nu folosea deloc umbre, al doilea, dimpotrivă, avea umbre aproape negre, lumini portocalii, iluminare artificială în general, și totuși erau cei mai buni portretiști, transmiteau nu numai Forma și tipul exterioară a chipul înfățișat, dar și natura sa internă Drept urmare, portretele lor nu au fost doar semnificative pentru vremea lor, ca majoritatea portretelor, dar l-au păstrat pentru totdeauna împreună cu alte opere de artă Dintre artiștii ruși, ar trebui să indice Kram- Biblioteca "Runivers" - - "Cine poate fi numit direct un mare portretist Cine și-a văzut portretele lui Suvorin, Contele Tolstoi, Grigorovici, Goncharov, Șișkin, astronomul Struve etc , îi cunoaște deja pe acești oameni, le cunoaște nu numai trăsăturile, ci și caracterul lor, știe ce fel de oameni sunt În ceea ce privește naționalitatea picturii portretului,

același lucru ar trebui spus despre ea ca și despre peisaj De fapt, pictura istorică, care are ca sarcină reprezentarea unor evenimente naționale întregi, a trecut acum complet în genul istoric Comploturile ei au încetat să mai fie polisilabice, ea a început să înfățișeze scene separate care caracterizează cutare sau cutare persoană istorică, cutare sau cutare epocă Pentru prima dată a introdus genul istoric al lui Paul de Laroche Picturile sale sunt întotdeauna neobișnuit de solide, caracteristice și transmit clar ideea pe care a vrut să o pună în ele Cu titlu de exemplu, se poate indica "Uciderea lui Guise"; o cameră cu un pat pe o parte și pe Giz ucis; Henric al III-lea, care a ordonat să-l omoare, se uită din spatele cortinei Bucuria lui exagerată este neobișnuit de caracteristică și, în același timp, lașitatea este un pigmeu care a ucis pe furiș un uriaș Într-o altă imagine: "Cromwell la mormântul lui Carol I" vezi sicriul și Charles ucis în el, cu trăsături nobile, aristocratice, dar deja învechite Cromwell, nepoliticos, cu trăsături de animale, dar respirând cu viață, ridică capacul sicriului și se uită în chipul lui Charles Această imagine transmite perfect caracterul aristocrației învechite și mulțimea care acționează în locul ei Tabloul lui Repin "Uciderea lui Ioan cel Groaznic al ■fiului său", despre care s-au spus atât de multe la un moment dat, aparţine aceluiaşi gen istoric O secțiune specială a picturii istorice este pictura de luptă La fel ca pictura istorică în general, ea a încetat să se concentreze pe imagini ale unor bătălii întregi, dar mai întâi s-a împărțit în epopee separate Biblioteca "Runivers" - - zodii, plasate destul de artificial pe aceeași pânză, din care fiecare a început ulterior să compună intriga pentru o imagine separată Dintre pictorii noștri de luptă, Vereshchagin, un elev al lui Gorsheldt, a atins o înălțime foarte mare și, în acest sens, este unul dintre cei mai buni artiști ai noștri Pe de o parte, în genul peisagistic, pe de altă parte, în genul istoric trece pictura de gen propriu-zisă care stă între ambele, despre care, deci, nu vom vorbi prea mult Pictura religioasă în prezent, ca toate felurile de pictură în general, a trecut într-un gen religios Conținutul pentru el este în principal viața lui Hristos, mai rar învățătura lui Pictura religioasă este cea mai dezvoltată dintre italieni Cu ei, în același timp, a devenit destul de național, până în punctul în care sfinții, dacă nu sunt îmbrăcați în hainele lor tradiționale, poartă adesea îmbrăcăminte italiană, îngerii cântă la vioară etc Desigur, aceasta este partea aspră de întruchiparea naționalității, dar în pictura italienilor, împreună cu aceasta, mai ales și-au exprimat credințele populare Rusia în materie de pictură religioasă este cu mult în urma altor state Fie că acest lucru poate fi atribuit declinului sentimentelor religioase, sau altceva, dar între noi, într-adevăr, a crescut un singur pictor-artist religios - Ivanov, în ciuda unor deficiențe foarte serioase în "Apariția lui Hristos în popor " ✓ În pictura istorică și religioasă, punctele de vedere și credințele oamenilor printre care a crescut artistul sunt cele mai evidente Este nevoie de un mare talent de la un pictor pentru a face picturile sale de înțeles pentru oameni, în special de la un pictor religios Dintre pictorii religioși ruși, așa cum tocmai s-a spus, contează doar Ivanov Rafael, în Madonna della sedia, oferă un exemplu extraordinar de Biblioteca "Runivers" - - în sensul că a putut să exprime nu numai ideea poporului, ci și ideea universală, această imagine este națională pentru orice popor; cu noi a devenit o icoană numită Cele Trei Bucurii Rămâne să spunem câteva cuvinte despre anumite genuri meschine de pictură, care, prin însăși subiectul lor, ating rar mărturie și în care, dacă se manifestă

naționalitatea, este doar de cel mai de jos fel Sunt multe poze care înfățișează flori, fructe, pahare de vin, mese de vânătoare cu vânat etc În general, intriga pentru acest tip de imagine este ceea ce se numește nature morte Cel mai mare lucru pe care îl pot atinge este fidelitatea extraordinară față de natură Aceste imagini dau o iluzie doar ochilor privitorului - poate fi multă artă în ele, dar nu și artă Mult deasupra lor sunt imaginile animalelor Primii pictori de acest fel sunt Paul Potter și Rose Boner Reprezentarea animalelor a început cu reprezentarea animalelor domestice și apoi, încetul cu încetul, a trecut la animalele sălbatice Dintre pictorii de acest din urmă fel, Wolf se remarcă în special prin talentul său În desenele sale vedem animale sălbatice cu tot caracterul, obiceiurile și pasiunile lor - Wolf a reușit să se ridice la dramatismul în lumea animalelor Ultimele două tipuri de pictură sunt: pictura ornamentală, sau arabescuri, și caricatura Primul în sine este aproape întotdeauna lipsit de orice semnificație și joacă doar un rol auxiliar în arhitectură Al doilea are ca scop să te facă să râzi; nu ne separă niciodată de viața noastră de zi cu zi, adesea ne satisface doar pasiunile mărunte și, prin urmare, nu poate fi niciodată artistic Rezumând opiniile S A asupra naționalității diferitelor genuri și tipuri de artă, exprimate acum, se poate ajunge la concluzia că arta și naționalitatea merg întotdeauna mână în mână Depinde de Biblioteca "Runivers" - - faptul că naționalitatea este exprimată nu atât în Formă, cât în ideea care este întruchipată în Formă În formă, însă, dacă elementul național afectează, acesta este doar de cel mai mic grad Dacă ideea întruchipată depășește limitele punctelor de vedere ale oricărui popor, dacă este o idee universală, atunci opera de artă devine națională pentru orice popor Așa este Madonna della sedia, așa sunt dramele lui Shakespeare Din aceasta se poate observa că o operă de artă universală este universală nu pentru că renunță la naționalitate, ci pentru că atinge idei comune tuturor naționalităților, tuturor popoarelor Cu aceasta îmi voi încheia prezentarea În concluzie, consider necesar să notez următoarele: pot spune cu oarecare certitudine că expun aici părerile lui S A însuși, dar trebuie să mărturisesc că, dacă le-ar fi expus el însuși, le-ar fi expus mai bine Simt că în notele mele nu există nimic din ceea ce el ar fi pus cu siguranță în ele - nu există acea claritate și simplitate extraordinare, în principal nu există acea valabilitate profundă și integritate interioară care au pătruns în toate punctele de vedere și convingerile defunctului Prin urmare, vă rog să priviți notele propuse în principal ca reminiscențe personale N Ivantsov Biblioteca "Runivers" Despre fenomene psiho-fizice din punctul de vedere al teoriei mecanice {Sfârşit) XIII În articolul precedent am ajuns la următoarele concluzii generale Forțele exterioare organismului, care acționează asupra diferitelor părți ale suprafeței acestuia, pot produce în el un lucru care constituie iritație Această lucrare, despărțindu-se, schimbându-se și alăturându-se pe parcurs cu alte lucrări aflate până atunci în stare latentă, se transmite de-a lungul nervilor, centrilor nervoși și în ei se exprimă prin ultimul său termen, echivalent cu senzația Senzația astfel evocată slăbește apoi și este, parcă, ascunsă; dar poate fi restaurat din nou în aceeași formă și adesea însoțit de aceeași muncă care a avut loc atunci când a apărut pentru prima dată, din cauza iritației externe O astfel de revenire a senzației constituie amintirea ei și se poate presupune cu mare probabilitate că capacitatea de a renaște este o proprietate comună a senzațiilor și că fiecare Biblioteca "Runivers" - - memoria se păstrează mereu Având în vedere acest lucru, trebuie să ne gândim că

mișcarea π, echivalentă cu senzația, trebuie, de asemenea, să slăbească și să se ascundă și apoi poate fi restabilită în aceeași formă și aproape cu aceeași intensitate cu care a însoțit senzația în momentul prima sa apariție Mai mult, eram convinși că mișcările echivalente cu senzația nu pot fi păstrate în materia grea, nici în stare cinetică, nici în stare potențială; în materia grea, toți stimulii noi ar produce noi procese fizice și chimice, care ar trebui neapărat să-și distorsioneze stările anterioare; și aceasta înseamnă că nicio mișcare anterioară nu poate fi reprodusă în ea cu toată acuratețea, cu atât mai puțin să fie păstrată în ea într-una și aceeași formă pentru o perioadă nedefinită de timp Cu alte cuvinte, amintirea ar fi un fenomen de neconceput dacă corelatul mecanic al conștiinței ar consta doar în materie în greutate Deci, singura explicație posibilă pentru fenomenele periodice ale memoriei este presupunerea că mișcările percepute de centrii nervoși sunt transmise mediului fără greutate în care sunt scufundați acești centri Proprietățile acestui mediu, cunoscute nouă din fenomenele optice și electrice, sunt de așa natură încât este foarte posibil să admitem în el persistența mișcărilor în trăsăturile lor individuale cele mai subtile Aceste mişcări, corespunzătoare fenomenelor memoriei, trebuie să formeze un tot armonios; ai putea crede că sunt se unesc într-un organism eteric, solid și stabil și incapabil de a fi dispersat în spațiu Schimbul de mișcări între mediul eteric și mediul ponderal se va dovedi atunci a fi un corelat al dispariției și manifestării amintirilor, astfel încât organismul eteric în Funcția sa psihică va fi receptacul pentru stocul de senzații inconștiente care devin conștiente tocmai din cauza unui astfel de schimb La aceasta trebuie adăugată încă o remarcă, care Biblioteca "Runivers" - - se naste involuntar din considerente anterioare Aproape toate procesele din natura din jurul nostru sunt cicluri formate din două jumătăți bine definite: într-una dintre ele sunt colectate energiile, în cealaltă sunt disipate; prima este, parcă, răsucirea arcului, a doua este desfășurarea lui Cel mai tipic și, în plus, cel mai vital exemplu de astfel de procese care au loc pe planeta noastră, poate fi indicat în colectarea energiei solare din plante și apoi în trecerea acesteia în organismele animale sub formă de nutriție, unde este risipit treptat în lucrările foarte diverse pe care le desfăşoară După cum am văzut mai înainte, istoria universului în ansamblu ne prezintă doar a doua jumătate a ciclului obișnuit în procesele individuale ale naturii Viața lumii întregi, în ciuda diversității și complexității enorme a fenomenelor sale, în ciuda apariției progresului în formațiunile sale individuale, întruchipează, așa cum știm deja, disiparea treptată a energiei încorporate inițial în materie în moduri necunoscute nouă În fenomenele psiho-fizice observăm o trăsătură direct opusă Viața mentală se caracterizează printr-o acumulare constantă de energie sub formă de senzații și mișcări echivalente cu acestea În ea, dimpotrivă, apariția petpecca trebuie să apară ca o iluzie, doar dacă acceptăm realitatea organismului eteric Dacă există un organism eteric (și fără el cele mai elementare proprietăți ale stărilor psihice sunt de neînțeles), orice cădere și slăbire a puterii psihice din noi va trebui să fie considerată ca un fenomen aparent, în funcție de imperfecțiunea schimbului de mișcări între mediu imponderabil și ponderal al fenomenelor psihice, i e în acestea din urmă rezultă din slăbiciunea centrelor grele ale conștiinței Între timp, acești centri fizico-chimici grei nu sunt adevărații purtători ai fenomenelor psihice; după cum am văzut, sursa lor ultimă trebuie căutată în organismul eteric Și pentru eter Biblioteca "Runivers" - - În

organismul nostru, ne putem imagina doar acumularea și reținerea constantă a energiilor evocate; pentru orice proces distructiv din el, nu poate fi indicat niciun motiv Acestea sunt concluziile generale care se obțin cu deplină inevitabilitate, dacă comparăm în mod clar proprietățile fizice cunoscute ale materiei grele și imponderabile cu indicațiile experienței interne și externe despre fenomenele memoriei Dar problema corelatului mecanic al memoriei în cercetarea psiho-fizică este de obicei legată de o altă întrebare foarte importantă, aceea a eredității; și oricare ar fi punctul de vedere exprimat asupra primei, inevitabil se extinde la al doilea Pentru noi, această convergență este, de asemenea, de mare importanță, și nu atât pentru că extinde aria de aplicare a ipotezei eterice, cât pentru că indică parțial sursa forțelor psiho-fizice care sunt inerente organismului din primul moment al nașterii sale Prin urmare, consider că este necesar să ating problema eredității, prezentând-o în conformitate cu opiniile moderne asupra acestui subiect *) XIV Faptul de ereditate, cu care toată lumea este atât de obișnuită, dar care, dacă te gândești bine, pare a fi unul dintre cele mai uimitoare fenomene ale naturii, este că celula, care face parte din milioane de alte celule ale unui organism complex , se izolează și devine capabilă să reproducă întregul, căruia i-a aparținut, cu "acuratețe portret" Procesul extern de formare a acestui întreg este foarte simplu Celula, hrănindu-se, crește în volum, apoi se bifurcă, iar acest proces se repetă de nenumărate ori Celulele fiice emergente reproduc Forma acelei organe *) Vezi Zoologia medicală a lui A P Bogdanov (Volumul II), precum și articolele lui Lesgaft (Avuția Rusiei,) și Zalensky (Buletinul Europei,) ganism, de care mama s-a desprins Dar, pe lângă această repetare a Formei generale, observăm repetarea unor trăsături foarte diverse, atât fiziologice, cât și psihice; chiar şi deformările şi obiceiurile accidentale sunt uneori reînviate cu o constanţă remarcabilă În unele cazuri, capacitatea de a reînvia unele particularități individuale este stocată ca într-o stare latentă în multe generații și apoi se manifestă brusc într-o nouă generație cu o acuratețe uimitoare Cum încep ei să explice acest fenomen misterios, care poate fi numit legea conservării energiei fiziologice! Din toate ipotezele, presupunerile și teoriile, este clar în primul rând că există două puncte de vedere asupra acestui Fapt O serie de opinii sugerează că formarea Formei întregului organism dintr-o celulă este consecința dezvoltării energiilor latente în celulele înseși; în altul, o mare importanță se acordă neoplasmelor datorită influenței mediului Din primul punct de vedere, am putea asemăna originea și dezvoltarea Formelor organice cu formarea munților și văilor, a căror formă și locație au fost deja predeterminate în diferitele densități inițiale ale suprafeței pământului La o a doua privire, apariția unui organism complex ar trebui să semene cu formarea unei avalanșe, care, dintr-un mic bulgăre de zăpadă care se rostogolește pe un munte și captând alte bulgări similare pe parcurs, se poate transforma într-un bloc de o formă foarte capricioasă Compararea eredității cu alte fenomene naturale, fără îndoială, ne obligă să admitem că în ea, ca și în alte părți, trebuie să acționeze simultan atât forțele interne, cât și influența mediului Dar pentru noi, desigur, este important în primul rând să aflăm ce este esențial în fenomen și ce este de importanță secundară în el Influența variată care este produsă asupra embrionului și dezvoltării acestuia prin modificări ale direcției gravitației și intensității luminii și căldurii și în special formarea multor deformări iritațiile și înțepăturile mecanice artificiale, duce la prima

vedere la presupunerea că aceste influențe externe ar trebui puse în primul rând Gerlach se întreabă chiar cum, în prima eră a entuziasmului pentru opiniile lui Darwin, nu s-a acordat nicio atenție faptului că metoda de formare a modificărilor prin adaptări artificiale la condițiile externe este cel mai aplicabilă stării embrionare a organismelor; el crede că numai în acest fel se poate spera - în viitorul îndepărtat, desigur - să creeze un tip complet nou de ființe organice Cu toate acestea, majoritatea investigatorilor care au produs personal anomalii în dezvoltarea embrionului prin mijloace artificiale ajung la concluzii diferite Astfel, de exemplu, Camille Darest susține că diversele modalități de producere a deformărilor arată imposibilitatea stabilirii unei relații definite între Factorul de influență și rezultatul pe care acesta îl generează Uneori, influențe destul de diferite produc aceleași rezultate - și, dimpotrivă, efecte diferite provin din aceleași cauze În general, toate experimentele de acest gen, și în special cele efectuate de Varinsky și Folem, duc la concluzia că influența intensă a mediului, fie el natural sau artificial, nu face decât să devieze dezvoltarea de la cursul normal și, în plus, într-un mod distructiv sens Prin influențe externe puternice, se poate obține o atrofie a unuia sau altuia organ, dar nu ameliorarea acestuia Împreună cu Nagel, forțele interne ale materialului din care este compus embrionul pot fi comparate cu elasticitatea unei plăci de metal Atâta timp cât limita elastică nu este depășită, placa se pretează la diferite modificări ale Formei În plus, acest lucru are ca rezultat o pierdere a elasticității plăcii sau ruperea completă a acesteia Dar dacă influența mediului acționează în dezvoltarea unui nou organism în limite mici, atunci este internă Biblioteca "Runivers" - - forța motrice trebuie să fie înrădăcinată în sine Majoritatea embriologilor ajung la această concluzie Potrivit lui Wagner, ereditatea este un fel de inerție fiziologică, în virtutea căreia materialul crește ca urmare a unui impuls odată dat Și deși Wagner consideră că pe lângă această forță conservatoare, mai există și influența condițiilor externe, exprimată incontestabil în existența FORȚELOR fie progresive, fie regresive acţiunea principală în lupta dintre aceste diferite motoare rămâne totuşi forţa internă, forţa plastică, organizatoare, a cărei esenţă constă în mişcări moleculare Mai precis decât alții, Gis exprimă același gând El nu numai că încearcă să plaseze embriologia pe baza teoriei mecanice, ci chiar vrea să o transforme într-o știință matematică La una dintre memoriile sale a atașat un articol de Hagenbach despre plăci subțiri, nu tocmai elastice, la teoria căreia încearcă să reducă problema creșterii diferitelor părți ale embrionului în timpul dezvoltării sale În opinia sa, forțele creative interne ale celulelor în creștere pot fi asemănate cu un arhitect care marchează mai întâi punctele principale ale viitoarei clădiri, determină departamentele sale remarcabile (ridicează părțile esențiale și abia apoi trece la execuția unor detalii particulare ale clădirii) Și într-adevăr, în placa germinativă originală, conform Gis, fiecare dintre departamentele sale corespunde în viitor unui organ cunoscut sau unei părți din acesta Materialul pentru aceasta este deja dat de proprietățile plăcii în sine, deși nu este încă izolat morfologic explicarea eredității, în comparație cu cei care caută să o derive din influențele externe ale mediului asupra embrionului Dar, recunoscând o astfel de ipoteză ca fiind cea mai probabilă, trebuie acum Biblioteca "Runivers" - (- celule voluntare, sau din calitatea mișcărilor sale? Studiul oricărui fenomen fizic, încă îmbrăcat cu mister, din istoria sa trece de obicei succesiv prin aceste

două ipoteze A existat o vreme în care lumina, căldura și electricitatea erau luate ca substanțe separate și nu se poate spune că aceste presupuneri s-au dovedit inutile în știință: adevăruri importante au fost stabilite cu ajutorul lor Când aceste ipoteze au fost înlocuite cu o teorie care explică diferențele dintre fenomenele fizice prin mișcare, ea a transpus cu ușurință rezultatele obținute în termeni de relații pur mecanice Ceva asemănător se observă în embriologie: reprezentanții acestei științe, ajungând la limitele extreme ale generalizărilor lor, sunt nevoiți să recunoască o substanță ipotetică cu o structură imaginară, deși condiționată de Faptele date de experiență la ultima ei frontieră În ceea ce privește originea acestei substanțe în organism, există două presupuneri Una aparține lui Negeli și constă în faptul că această substanță se găsește în fiecare celulă a fiecărui organ Conform unei alte presupuneri, introdusă în știință de Jager și mai ales de Weismann, această substanță se găsește exclusiv în celulele germinale și, odată dezvoltat un nou organism, trece în celule germinale noi pentru alte generații viitoare, fiind astfel nemuritoare în sensul deplin acest cuvânt Nu este nevoie să luăm în considerare toate detaliile acestor ipoteze; ceea ce este important pentru noi nu este originea unei astfel de substanțe, ci proprietățile ei, la care ne vom întoarce acum, în urma descrierii lui Nagel, care a dat acestei substanțe denumirea de idioplasmă Potrivit lui Negeli, idioplasma este situată în interiorul conținutului vizibil al celulelor într-o rețea invizibilă și este formată din multe molecule cristaline, pe care le-a numit micelii, înconjurate de o membrană de apă în care nu se dizolvă Pentru mine- Biblioteca "Runivers" - - Niyu Negeli, numărul lor este astfel încât un exemplar relativ mare de moner, cu un diametru de , milimetri, ar trebui să aibă de miliarde Miceliile sunt aranjate în rânduri, iar acest aranjament este atât de stabil încât se păstrează sub toate modificările germoplasmei, deși rândurile în sine sunt combinate în grupuri în combinații foarte diverse Creșterea idioplasmei se datorează apariției de noi micelii, care sunt introduse în rândurile celor dintâi, în timp ce rândurile în sine respectă un paralelism strict În reproducerea sexuală, când două idioplasme sunt amestecate, rândurile de micelii paternă și maternă sunt dispuse în combinație fie cu caracterul predominant al unei părți sau celeilalte, fie într-o stare de mijloc Idioplasma fiecărei celule a corpului cu grupurile sale de micelii este ca o "imagine microcosmică a unui individ adult (macrocosmic)" și, în acest sens, o celulă a corpului diferă una de cealaltă doar prin caracterul său dinamic caracterul dinamic alcătuit din? este inactiv, micelele sale sunt într-o stare tensionată, asemănătoare stării potențiale Trecerea lor la o stare activă poate fi comparată cu mișcarea coardelor unui instrument muzical în fiecare celulă, ajungând într-un stare activă, are un efect numai propriu "Este necesar, de exemplu, să se formeze o clorofilă într-o celulă, iar germoplasma pune în activitate un anumit număr de micelele sale " partea mecanică a acestei activități Trebuie să fim mulțumiți de propunerea generală că excitațiile rândurilor de micelii afectează "mișcările chimice și plastice ale părților înconjurătoare" Trecem acum la ipotezele în care Biblioteca "Runivers" - - darea de sens fenomenelor de ereditate este dată mișcării, și nu substanței Astfel de ipoteze au o origine foarte veche: ideea lor principală a fost exprimată pentru prima dată de Aristotel Aristotel a presupus că elementul emis de bărbat este în continuă mișcare; datorită naturii sale mobile, dă impuls substanței care se păstrează la individul feminin, care, deși are capacitatea de a forma părți viitoare ale

organismului, nu este capabil să o facă de la sine, fără excitația emanată de element masculin Energia elementului masculin nu este cheltuită în această primă excitare, ci continuă să se manifeste în dezvoltarea ulterioară a embrionului Aristotel, desigur, nu a putut dezvolta în detaliu teoria mecanică pe care a expus-o, deoarece, în esență, oamenii de știință moderni nu pot face acest lucru Între acestea din urmă, îl remarcăm pe Haeckel, deși teoria sa dinamică este amestecată cu unele presupuneri metafizice speciale, strâns legate de doctrina filosofică a monismului, pe care o predică Haeckel, în discursul său: "Ueber die Wellenzeugung der Lebenstheilchen", acordă o atenție deosebită dezvoltării intermitente a Formelor într-o serie de multe generații și o consideră o lege generală care predomină în toate fenomenele de acest gen Ceea ce se întâmplă în istoria unei generații și chiar a unei specii se observă și în dezvoltarea unui singur individ; prin urmare, însuși procesul de dezvoltare, din latura sa mecanică, trebuie recunoscut ca o mișcare ondulatorie a substanței educaționale Și pentru a înțelege cum explică Haeckel condițiile pentru transmiterea Formelor în virtutea eredității, trebuie să facem cunoștință cu ipoteza sa filozofică particulară Haeckel presupune viața psihică conștientă nu numai în fiecare celulă organică, dar recunoaște prezența acesteia - desigur într-o formă mai elementară - și în fiecare moleculă chimică și chiar în fiecare atom Pentru el, atomul nu este doar conștient, ci are și voință Dacă Mișcarea unui atom pare necesară pentru observația externă, aceasta doar pentru că, având în vedere caracterul elementar al calităților sale mentale, nu prezintă o alegere complexă, iar în mișcarea sa este ghidată doar de simpla simpatie sau antipatie Sufletele organice elementare se deosebesc de sufletele anorganice în manifestarea memoriei, iar această memorie este baza și esența Fenomenelor eredității Substanța celulelor productive, ghidată de o astfel de amintire, repetă dezvoltarea care i-a dat începutul Dintre studiile mai serioase, trebuie menționat Gies, care consideră că teoria dezvoltării embrionare nu poate fi decât o teorie a transmiterii mișcărilor Dar trecerea la prezentarea propriei opinii asupra subiectului ne va servi drept considerații ale lui Decandole, dezvăluind în mod clar calitățile foarte esențiale ale fenomenelor luate în considerare În lumea organică, pe lângă mișcările fizice și chimice generale, există mișcări plastice, care, deși pot să nu difere de primele, prin natura lor internă, sunt inaccesibile observației directe Nimeni, de exemplu, nu poate observa cum crește iarba Având în vedere mișcări de acest fel, Decandole se oprește la faptul uimitor că semințele de plante, întâlnite chiar și în straturile epocii glaciare, își păstrează puterea productivă și pot, dacă sunt plantate în sol potrivit, să înmugurească, așa cum s-a observat în Elveția și la uscare Lac Harlem Acest fapt este surprinzător, deoarece "într-o sămânță care nu este în contact cu oxigenul, care nu este supusă umflăturilor din cauza umezelii, neexpandată și necomprimată de căldură, care nu suferă nici măcar comoții mecanice, este greu de imaginat orice fel de mișcare internă; particulele de materie se află în ea într-o stare de echilibru stabil, iar experiența arată că acest echilibru este mai stabil, adică cu atât mai multă sămânță înconjurat de pace vizibilă, cu atât își păstrează mai mult capacitatea de a crește Dacă orice mișcare internă poate fi permisă în sămânță, atunci numai mișcarea materiei este invizibilă și imperceptibilă, ceva asemănător cu eterul, acceptat de fizicieni pentru a explica fenomenele luminii și electricității Totuși, în urma acestui lucru, Decandole face o obiecție

la o astfel de concluzie: "Dar și din acest punct de vedere, repausul seminței pare perfect, deoarece în ea nu se observă manifestări de lumină, căldură sau electricitate " În ciuda acestui fapt, în esență obiecție nefondată față de sine, Decandol revine totuși la punctul de vedere pe care l-a adoptat, argumentând în continuare că proprietățile "corpurilor invizibile , care produc mișcare plastică în organisme, sunt similare cu proprietățile eterului din proiectilele optice și electrice obiecţia de mai sus conţine aceeaşi eroare ca să vorbim mai devreme Dacă din aceeaşi cauză rezultă o serie de fenomene, atunci deşi fiecare dintre ele este direct proporţional cu intensitatea acestei cauze, ele sunt invers legate între ele Slăbirea sau dispariția multor, sau chiar a tuturor, cu excepția unuia, Nu servește ca semn al absenței acestuia, ci dimpotrivă indică puterea sa excepțională Dacă urgența este în mișcarea plasticității, electricității și absența două tipuri de mișcare în aceste cazuri, când prezența forțelor plastice, indică doar tensiunea specială a acestor forțe Acest lucru este de la sine înțeles și este ciudat să tragem orice altă concluzie din asta Oricum ar fi, vedem că cercetătorii cauzelor reproducerii organismelor și ale eredității indisolubil legate de aceasta au ajuns deja la o ipoteză eterică Și într-adevăr, această ipoteză, mai bine decât oricare alta, satisface toate cerințele pentru explicarea fenomenelor Dacă o substanţă ipotetică Biblioteca "Runivers" - - la Naegeli, idioplasma cu micelele sale este o schemă utilă pentru derivarea fenomenelor de ereditate, doar pentru că înfățișează simbolic procesele educaționale ale vieții organismelor Micelele în sine nu ar avea, evident, nicio importanță dacă ideea lor nu ar ascunde ideea unor adevărate centre de mișcare plastică, nu numai foarte diverse și complexe, ci și răspândite în toate direcțiile cu o sursă inepuizabilă de creație putere Acești centri pot fi asemănați cu șiruri care sună de la sine; ei dezvoltă din ei înșiși acele energii care sunt adunate în ei, concentrate și cheltuite pentru a crea diverse Forme organice Pentru a-și desfășura activitatea bogată și fructuoasă, acești centri trebuie să fie extrem de sensibili și, prin urmare, gruparea lor nu poate fi stabilă, deoarece mișcarea lor în procesele vieții devine treptat mai complexă, se dezvoltă și se îmbunătățește Dar, pe de altă parte, ei realizează în funcțiile lor o idee neschimbătoare încorporată în energia comunicată de ei, care trebuie să se manifeste într-o anumită Formă tipică cu propriile sale caracteristici individuale, fenomen care, cu extraordinara sensibilitate a centrilor și cu influența constantă a mediului, stimulii lui termici, electrici și mecanici, pare a fi ceva chiar de neconceput Este imposibil să satisfacem aceste două cerințe opuse pentru o substanță grea; după cum știm, acest lucru ar fi contrar proprietăților sale de bază; numai în eterul imperceptibil puterea educativă a mișcărilor se îmbină pe deplin cu stabilitatea și forța lor, ceea ce este confirmat de Fizica în toate departamentele sale, în care putem vorbi despre mediul lipsit de greutate al fenomenelor Când vorbim despre activitatea razelor de lumină care se propagă la infinit, ce altceva avem, decât un exemplu izbitor de puternic ereditar? Biblioteca "Runivers" știri? De fapt, fiecare undă ulterioară în mișcarea progresivă a luminii moștenește cele mai mici detalii din valul precedent și le transmite din ce în ce mai departe Aici ereditatea apare în forma sa cea mai pură, s-ar putea spune ideală, deoarece activitatea agenților ponderali nu interferează cu activitatea mediului fără greutate În fenomenele de magnetism, putem evidenția trăsături și mai asemănătoare cu Faptele de ereditate, deși fără diversitatea și complexitatea care se observă în ele Să introducem o

mică bucată de fier în câmpul magnetic al unui magnet mare și să vedem ce se întâmplă va fi cu el Această bucată de fier se transformă instantaneu într-un magnet independent cu doi poli și o linie de indiferență Tѣ vortex], mișcările cu care câmpul magnetic este plin, învăluie imediat corpul introdus în el și sunt situate în jurul lui exact așa cum sunt situate într-o formă mai mare în jurul întregului magnet Dacă bucăți de fier sunt așezate una lângă alta sub forma unei linii drepte sau a unui arc, atunci se obține un magnet din ele Ele își pierd proprietățile magnetice atunci când sunt îndepărtate din câmpul magnetic, dar bucățile de oțel îl păstrează și după aceea Formarea unui magnet prin transferul de proprietăți de la un alt magnet este cea mai simplă și mai elementară reprezentare a contagiozității mișcărilor, care stă la baza eredității În fenomenele electrice lucrurile sunt deja mult mai complicate Inutil să spunem că în viața organismelor complicația proceselor de transmitere a mișcărilor atinge cel mai mare grad Desigur, nu avem suficiente date pentru a elucida mecanica eredității în detaliile ei reale, la fel cum nu putem descrie mecanismul memoriei în detaliu; cu toate acestea, acolo unde reproducerea sexuală nu este respectată, principiile generale de explicație nu prezintă nicio dificultate deosebită Să o luăm de exemplu următorul fapt În experimente Tin Biblioteca "Runivers" departe de infecție și putrefacție, putem vedea cum fluidele organice sunt păstrate intacte multe luni și ani dacă sunt închise ermetic Dar este suficient să le dai chiar și cea mai mică picătură care conține microorganisme, astfel încât întregul lichid în toate părțile sale cele mai mici să debordeze cu aceste organisme cu cea mai mare viteză Din aceasta rezultă clar că lichidele în sine, în ciuda compoziției lor chimice complexe, nu sunt capabile să producă un singur microorganism din elementele lor, deși toate datele materiale pentru aceasta sunt prezente în ele Ele nu conțin această abilitate nici măcar în stare potențială, deoarece, deși microorganismele rezolvă energiile latente în lichid prin acte de nutriție și respirație, care se exprimă în descompunerea chimică a lichidelor în sine, totuși, noi microorganisme nu provin din produse ale acestei descompunere Actiunea microorganismelor introduse in lichid are evident un caracter dinamic, care se transmite in lichid in toate directiile; dar asta nu înseamnă deloc că în acest caz mișcarea moleculară a substanței care constituie microorganismul este transmisă direct în mediu, așa cum este cazul, de exemplu în timpul propagării luminii, când fiecare undă nouă se află lângă cea anterioară Noile organisme, după cum știm, nu se formează în afara celor din care provin Aici avem un cu totul alt fenomen Pentru a infecta mediul cu mișcarea sa, microorganismul trebuie să-l absoarbă în sine și abia atunci moleculele chimice, intrând în contact strâns cu particulele de protoplasmă vie, pot primi de la ele mișcări plastice care le transformă ele însele în aceeași protoplasmă Apoi, acest organism se descompune în părți, fiecare având aceleași abilități de nutriție și reproducere, datorită cărora răspândește forța vie concentrată în el în toate direcțiile Și Biblioteca "Runivers" -loi- O ghicitoare mult mai misterioasă în formarea de noi organisme este reproducerea sexuală De ce sunt necesare exact două celule și, din punctul nostru de vedere, două sisteme de mișcări eterice, pentru a forma un întreg viu? Sunt cu siguranță departe de a încerca să rezolv această ghicitoare; Mi se pare, însă, că, ghidându-se după importantele concluzii ale lui Pasteur, este deja posibil să schițăm aproximativ calea cea mai potrivită către o astfel de încercare Să explicăm ideea noastră printr-o analogie Oricine este familiarizat cu fizica știe că

un fascicul de lumină polarizat este unul în care particulele de eter vibrează într-un singur plan care trece prin fascicul și numit planul de polarizare Există corpuri care, atunci când un astfel de fascicul trece prin ele, deviază planul de polarizare de la poziția sa într-o direcție oarecare Ceea ce este cel mai remarcabil dintre toate, există astfel de lichide organice, care nu diferă chimic unele de altele în niciun fel, și totuși unul deviază acest plan la dreapta, celălalt la stânga De obicei, ele sunt marcate cu numele de dreapta și stânga Este clar că mișcările din aceste fluide, care influențează vibrațiile eterice, sunt direcționate în direcții opuse Acest lucru explică faptul că amestecarea acestora readuce planul de polarizare la poziția inițială Nu este posibil să presupunem pentru celulele embrionare ale organismelor masculine și feminine o diferență similară în mișcările interne? Atunci se va dovedi că unul dintre ele dă o direcție mișcărilor eterice transmise din părțile centrale ale organismului, celălalt este direct opus și ne va fi clar de ce din combinația lor este conceput un organism cu mișcări destul de asemănătoare la cele ale părinților, de la care se întâmplă Câteva considerații generale confirmă pe deplin această înțelegere: dezintegrarea mișcărilor complexe în mișcări direct opuse și formarea primei dintre ultimele aparțin fenomenelor de simetrie, care, fără îndoială, joacă un rol important în ereditate în timpul reproducerii sexuale Vom spune câteva cuvinte despre aceste fenomene În geometrie vorbim de un cerc și un triunghi echilateral, că sunt figuri dispuse simetric în părțile lor Aceasta înseamnă că este posibil să se tragă în planul lor o astfel de linie care să împartă figurile în două părți egale, fiecare punct al unei părți corespunzând doar unui punct al celuilalt, la fel de îndepărtat de acesta de linia dreaptă trasată Într-un cerc, această linie este diametrul, într-un triunghi este înălțimea Pe de altă parte, linia spirală și triunghiul scalen nu pot fi împărțite simetric Dar în împărțirea simetrică a unui cerc și a unui triunghi echilateral există o diferență esențială Părțile unui cerc împărțite de o axă de simetrie pot fi combinate între ele dacă sunt mutate fără a le scoate din același plan și se acoperă complet unele pe altele Părțile opuse unui triunghi echilateral se vor acoperi unele pe altele numai atunci când scoatem una dintre ele din plan și o întoarcem cu cealaltă parte Același lucru îl putem spune despre minge și piramidă Pentru ei, există un plan de simetrie care îi taie în părți de dimensiuni egale Dar într-o minge, o emisferă poate fi combinată cu alta, iar o parte a piramidei nu se combină cu cealaltă sau poate fi combinată doar în spațiul de patru dimensiuni În natură, vedem în mod constant obiecte care sunt similare între ele în formă și identice ca volum, dar nu se pot acoperi unele pe altele: astfel încât mâna dreaptă nu se combină cu stânga și aproape toate obiectele nu pot fi combinate cu imaginile lor în oglindă Transferăm conceptele de ■simetrie și capacitatea de a se suprapune reciproc cu alte mișcări Două mișcări efectuate într-un cerc de aceeași dimensiune se vor acoperi una pe cealaltă dacă sunt îndreptate în aceeași direcție; dacă sunt îndreptate în direcții opuse, atunci sunt unul pe altul ele nu o acoperă, deși pot fi situate simetric în jurul unor axe Pasteur face o remarcă foarte importantă: formele și mișcările diverse și complexe ale tuturor substanțelor pot fi compuse numai din astfel de forme și mișcări care nu sunt acoperite reciproc El crede că eșecuri ale încercărilor de a forma substanțe organice artificiale, destul de identice cu cele naturale provin în principal dintr-o înțelegere greșită a acestui principiu În lumea animală - unde începe reproducerea

sexuală - observăm întotdeauna Forme care au un plan, simetrie; dar în ele există organe situate pe ambele părți ale acestuia laturile, în ciuda asemănărilor lor, nu se acoperă unele pe altele Nu ar fi probabil să se concluzioneze de aici că forțele plastice pe care astfel de organisme le concep și le dezvoltă trebuie să se exprime în mișcări care nu se acoperă unele pe altele? Apoi, celulele germinale ale organismelor masculine și feminine vor trebui, cel mai probabil, să fie considerate surse ale unui astfel de tip dublu de mișcări În orice caz, fenomenul eredităţii, ca şi fenomenul memoriei, pare posibil să se reducă la fenomenele de transmitere mecanică a mişcărilor, sub condiţia asumării unui mediu stabil, fără greutate, în care acestea se păstrează deocamdată XV Considerațiile de mai sus, mi se pare, justifică pe deplin următoarea concluzie generală: în organismul purtător, datorită memoriei și eredității, trebuie să existe o cantitate foarte semnificativă de muncă mecanică corespunzătoare complexității, intensității și stabilității infinite a diferitelor stări mentale și procese în noi *) *) Cititorul interesat de calcule matematice va găsi în Anexa IП a acestei cărți a revistei este o încercare de a confirma această concluzie cu ajutorul acordului său cu așa-numita lege psihofizică Weber Vezi Secțiunea specială, p Biblioteca "Runivers" '- - Rămâne acum să subliniez anumite întrebări care se ridică de la sine, având în vedere concluziile la care am ajuns până acum Când vedem în viața obișnuită că o persoană moare, plină de talent, puteri creatoare, care anterior ne-a uimit cu cunoștințele și calitățile sale morale, ne întrebăm adesea în confuzie: de unde a venit această putere spirituală, care a fost întruchipată cândva în el, merge, și acum a abandonat complet ceea ce îi acordăm ultimele onoruri și care, prin procese interne, nu mai poate fi distins de niciun alt deșeu organic? Și din punct de vedere pur mecanic, se poate pune aceeași întrebare, deși într-o formă mai crudă: unde se duce uriașa sursă de muncă mecanică, corespunzătoare bogățiilor inepuizabile ale vieții spirituale a unei persoane la moartea organismului nostru ? Rămâne în întregime în interiorul organismului, trecând într-o stare pur potențială? Dar este acest lucru de conceput în contextul dezintegrarii care pătrunde întregul organism, afectând în primul rând acele părți ale acestuia în care se concentrează activitatea nervoasă? Sau totul se transformă în muncă de altă ordine, trecând în energie cinetică? Atunci unde, cum și în ce formă se manifestă în dimensiunea ei fără îndoială mare? Până la urmă, organismul uman, încărcat cu întregul depozit de activități mentale, trebuie să reprezinte aparent o astfel de forță încât, dacă s-ar transforma dintr-o stare potențială într-una cinetică dintr-o dată sau într-un timp scurt, ar putea produce o explozie foarte vizibilă; în orice caz, cu greu ar fi rămas ■complet fără urmă pentru lumea înconjurătoare Sau poate că stocul de energii psihice nu este deloc atât de mare și se risipește treptat și încetul cu încetul? Dar atunci, indestructibilul cu un singur organism mort nu ar trebui totuși să fie dezvăluit atunci când un număr foarte mare dintre ele mor și produce aproape același lucru care s-ar întâmpla cu unul, dacă rezerva de energie ar fi semnificativă și ar intra brusc într-o stare cinetică? Biblioteca "Runivers" - S - ' Sau, în sfârșit, acel agent imperceptibil, care, în convingerea noastră profundă, este purtătorul tuturor acumulărilor stabile de energie potențială, ar trebui să ofere și cheia rezolvării acestei probleme? Dacă conține un substrat mecanic autentic de energii psihice care se acumulează în noi în timpul vieții, nu le reține în sine chiar și atunci când legătura sa directă cu organismul nostru se rupe? Care dintre aceste ipoteze este mai

probabilă? Știința, în starea actuală a cunoștințelor, nu poate oferi un răspuns definitiv și decisiv la întrebarea pusă, dar însuși faptul că aceste întrebări pot fi discutate folosind presupuneri mecanice arată cât de nedreaptă este punctul de vedere dintre premisele științifice generale ale teoriei mecanice și cele mai importante credințe ale spiritismului de acolo este o contradicție fundamentală și ireconciliabilă N Şişkin Biblioteca "Runivers" Despre natura conștiinței umane Continuare} Critica idealismului Doctrina empirică a conștiinței se dovedește a fi de două ori insustenabilă, atât în contradicțiile sale interne, cât și în rezultatele sale Ea neagă principiile cele mai de încredere, distorsionează natura proceselor psihologice de bază sau conduce la presupuneri destul de contrare principiilor de bază ale empirismului Aceste presupuneri se reduc la recunoașterea unei organizații conștiente universale, care se realizează în natură și conține atât norma generală a conștiințelor individuale, cât și principiul lor de formare, producătoare O astfel de idee nu numai că nu poate fi justificată din principiile de bază ale empirismului, dar le contrazice direct Ideea unei organizații universale, ideea unei minți universale sau a lui Dumnezeu în domeniul spiritelor conștiente, ideea unei minți care percepe direct adevărul indiferent de limitele conștiinței individuale - toate acestea sunt ipoteze metafizice , poate foarte firesc și inevitabil, dar încă departe de a fi dovedit Pentru mai ca-j inevitabilitatea unor idei nu se dovedeşte întotdeauna Biblioteca "Runivers" - - adevărul lor: dovedește doar că suntem obligați să le gândim în virtutea structurii speciale a minții noastre Dar când nu găsim și nu putem găsi în realitate obiecte corespunzătoare acestor idei, când sunt doar idei ale rațiunii pure, la care ajungem numai prin inferențe, trebuie să ne întrebăm, pe ce bază poate rațiunea să atribuie certitudinea necondiționată unor asemenea idei? Este clar că dacă conștiința noastră este subiectivă, atunci aceste idei sunt la fel de subiective și nu au realitate în afara subiectului Prin urmare, înainte de a lua în considerare aceste idei, trebuie să ne gândim dacă conștiința este subiectivă? Întrebarea naturii conștiinței este întrebarea fundamentală a filosofiei, nu numai a psihologiei: căci în conștiință știm tot ceea ce știm Prin urmare, dacă este doar subiectiv, atunci nu există nimic pentru noi în afara subiectului conștiinței, dar totul se bazează pe el Nu există alte idei, nu există alte idealuri decât cele subiective, nu există idealism, ci idealism subiectiv Dacă există și o conștiință absolută, universală, atunci în acest caz există în mod evident idei absolute, idealuri universale, independente de conștiința subiectivă a indivizilor Dacă există o conștiință absolută care știe totul, îmbrățișează plinătatea adevărului, bunătății și frumuseții, atunci evident că trebuie să fundamenteze orice conștiință individuală, să o aranjeze și să o normalizeze în toată activitatea ei adevărată, cunoașterea, creativitatea Tot ceea ce are caracterul de certitudine necondiționată, supra-experimentată, care este universal bun și frumos, orice adevăr pe care o minte individuală nu poate nici să-l găsească și nici să mărturisească despre sine - toate acestea sunt fundamentate de conștiința universală: organizează conștiințe separate și le unește împreună și îi inspiră Conține norma lor pozitivă, scopul lor ideal, care se realizează în ei treptat Dacă conștiința noastră este conciliară, atunci are totul Biblioteca "Runivers" - - început leneș Dacă este subiectivă, atunci evident că nu există niciun motiv să-i cauți originea în afara subiectului Critica empirismului ne-a convins de inevitabilitatea unei metafizici a conștiinței Toată conștiința

empirică ne apare a priori ca fiind condiționată de activități transcendentale speciale, preconștiente, fără de care niciun proces psihologic nu este de neconceput, cu atât mai puțin orice proces logic, cunoașterea efectivă a ceva general și real Dacă conștiința noastră este doar o funcție subiectivă, atunci condițiile ei transcendentale pot sta doar în subiectul însuși Realitatea lucrurilor, universalitatea adevărului și, în acest caz, nu sunt supuse negației, ci trebuie derivate din aceleași condiții transcendentale ale conștiinței - din subiectul său metafizic Exact în același mod, toate Formele generale de conștiință, reprezentările și conceptele, toate ideile și idealurile generale necesare, pe care spiritul uman le-a slujit și le-a venerat în dezvoltarea sa istorică, trebuie să fie derivate din același subiect Dar dacă conștiința este subiectivă, atunci condițiile ei transcendentale aflate în afara conștiinței sunt, strict vorbind, absolut inconștiente: funcțiile mentale și logice ale spiritului nostru sunt inconștiente în rădăcina lor și, prin urmare, recunoscând conștiința ca fiind doar subiectivă, suntem forțați să o explicăm de la ceva exterior conștiinței și inconștientului - care este una dintre contradicțiile esențiale ale idealismului subiectiv La rândul ei, ipoteza pe care o apărăm - principiul conștiinței universale - are desigur dificultățile sale și este departe de a fi la fel de clară ca doctrina opusă, a cărei dezvoltare cuprinzătoare o regăsim în idealismul german al epocii noastre Această doctrină s-a dezvoltat tocmai din critica conștiinței umane și, prin urmare, este de o importanță capitală pentru noi Prin urmare, considerăm că este necesar să examinăm și să verificăm principiile acestei filozofii Dacă critica empirismului ne conduce inevitabil la -idealismul metafizic, atunci pe drumul către el ne vom întâlni Biblioteca "Runivers" - - În primul rând, așteptăm cu nerăbdare Filosofia germană a secolului nostru Înflorirea sa rapidă și dezintegrarea la fel de rapidă ridică totuși îndoieli firești II trebuie să ne întrebăm, care sunt principiile și caracteristicile idealismului german și este singura formă posibilă a doctrinei idealiste? Cititorul cu siguranță nu așteaptă de la noi o istorie a filozofiei germane și nici măcar o evaluare detaliată a rezultatelor pozitive ale acestei mari mișcări mentale Scopul scurtului nostru eseu este o caracterizare simplă a idealismului în filosofia germană ■ eu Din zonele joase monotone ale empirismului englez, suntem transportați aici la înălțimile transcendentale ale metafizicii germane și ne pierdem împreună în diversitatea din jur, deseori abia distingând munții de ceața deasă care se întinde pe ei Dacă psihologia engleză, negând tot ceea ce este universal și suprapersonal în sufletul omului, este în esență ostilă filozofiei, metafizicii, - păstrează timp de secole unitatea de direcție și principii - tradițiile școlare, a căror energie ar putea-o invidia orice scolastică Psihologia germană speculativă, dimpotrivă, s-a rupt în multe sisteme dintre cele mai diverse și arbitrare, excluzând orice semn de unitate De la psihologia alchimică a lui Franz Baader, care a văzut sulf, mercur și sare în suflet, până la materialismul lui Büchner și Vocht, care au recunoscut gândirea ca fiind izolarea creierului, din "Condițiile științifice" ale lui Fichte și delirile neo-pitagorice ale "filozofii naturii" la psihofizica lui Fechner și Wundt - nici o astfel de învățătură pe care psihologia germană a secolului nostru nu ar conține În legătură cu întreaga filozofie germană, toate aceste "momente" permit încă o clasificare conjecturală, explicându-se reciproc istoric și dialectic Dar prin ei înșiși, indiferent de sistemele din care provin, psi-
Biblioteca "Runivers" - - Concepţiile colologice ale filozofilor

germani sunt o varietate dezordonată care exclude orice unitate Psihologia germană nu există deloc cu o multitudine de învăţături psihologice aparţinând unor şcoli separate • Figuri de frunte ale speculației germane Kant, Fichte, Schelling, Hegel, Schopenhauer și până acum Hartmann nu ne-au oferit un singur ghid special de psihologie Doctrina sufletului este doar o secţiune în expunerea generală a sistemului metafizic, o secțiune de altfel complet invizibilă De fapt, așa cum vom încerca să dovedim, aceste sisteme de idealism abstract exclud direct posibilitatea unui studiu independent al sufletului Dacă vă place, fiecare dintre ele, de la Critica rațiunii pure până la Filosofia inconștientului inclusiv, este un fel de pseudo-psihologie: Kant caută să înțeleagă posibilitatea naturii, a experienței, din Formele pure ale cunoașterii umane, și urmașii săi ridică natura interioară a omului, voința, mintea și gândirea lui Dar, în același timp, granițele sufletului individual dispar în mod natural, iar psihologicul se amestecă cu logicul și ontologicul După cum vom vedea, această confuzie a avut un dublu efect Pe de o parte, numai ea a permis gânditorilor germani să deducă, cu aparentă persuasivitate, lucruri concrete din principii complet abstracte, fenomene reale din absolut, străine de orice aparență Prin această confuzie constantă a psihologicului cu logicul, jonglarea constantă a reprezentărilor psihologice în concepte abstracte*), întreaga logică hegeliană se mișcă; prin aceeași amestecare a psihologicului cu voința umană ontologică, vie, motivată, cu absolutul, care se află în afara timpului și spațiului - Schopenhauer *) sau prin intermediul unei "ipostaze metafizice a relațiilor psihologice:" AVinedlband, Gesch d neueren Philosophie, II, Biblioteca "Runivers" - - și-a construit sistemul, la fel cum și-l construiește Hartmann pe al său, amestecând constant spiritul "inconștient" cu conștientul Dar, pe de altă parte, o astfel de confuzie a avut evident un efect extrem de dăunător asupra psihologiei însăși, pentru că și-a pus sufletul pentru metafizică Ea s-a sacrificat metafizicii fără speranța de a primi vreodată înapoi ceea ce a dat, pentru a se întoarce de la spiritul absolut la sufletul finit, pentru a-i înțelege conștiința vie și a-i explica funcțiile logice din rațiunea pură, subiectul absolut, voința absolută etc este incomparabil mai dificil decât să ridici Factorii individuali ai conștiinței umane la un grad infinit, să-și idealizeze subiectul Prin urmare, se explică multitudinea dezordonată de opinii psihologice diferite pe care tocmai le-am indicat Filosofia germană a secolului trecut ocupă o poziție cu totul excepțională în istoria gândirii umane Niciodată într-o perioadă atât de scurtă filozofia nu a atins o dezvoltare atât de rapidă și în același timp profundă, niciodată nu a captivat atât de multe minți cu o forță mai mare În urma marelui înțelept Kant, Copernic al noii filosofii, apar aproape simultan o serie de giganți ai gândirii, filozofi ale căror nume au devenit egale ca glorie cu numele înțelepților greci În legătură directă și succesiune, ei și-au creat marile sisteme, îmbrățișând toate domeniile viziunii umane într-o sinteză maiestuoasă În jurul lor s-au grupat în nenumărate alți gânditori care, prin energie, originalitate și talent, ar fi putut ocupa primul loc în orice altă epocă Toate împreună reprezentau o forță spirituală pe care lumea nu o cunoscuse până acum A fost, parcă, o minte colectivă de filosofare care a îmbrățișat cu o profunzime extraordinară toate întrebările cunoașterii și vieții umane, a experimentat și gândit prin tot ceea ce a fost făcut în secolele precedente, a încercat totul Biblioteca "Runivers" - β - solutii posibile Influența acestei filozofii asupra tuturor științelor,

literaturii, artei, asupra întregii culturi a Germaniei și Europei a fost mare, impresionantă Dar speranțele trezite de ea erau încă mai mari, și mai mari Pretențiile ei erau incomensurabile Marii filozofi germani propovăduiau cunoașterea absolută; ei se considerau apostoli și profeți ai acestei cunoștințe, purtători ai înțelepciunii divine, ai conștiinței de sine divine Absolutul însuși a devenit conștient de sine pentru prima dată în Schelling și Hegel; în fața pesimiștilor i s-a ridicat pentru prima dată întrebarea fatală - a fi sau a nu fi Filosofia a fost astfel transformată dintr-o încercare a minții umane într-un act cosmic sau chiar teogonic Căci dacă adevăratul Dumnezeu este un spirit conștient de sine și atotmulțumit și dacă absolutul nu poate fi conștient de sine decât în conștiința subiectivă a omului, atunci Dumnezeu însuși este rezultatul filozofiei Părea că întreaga lume era pe cale să fie transformată: Duhul profetic s-a revărsat asupra oamenilor**), iar tărâmul rațiunii, tărâmul Duhului absolut se pregătea să vină Oamenii au ajuns la înțelegerea adevărului, au recunoscut absolutul și acesta s-a recunoscut în ei Din această conștiință, filozofii, în mod creativ, a priori, au construit "definițiile metafizice ale lui Dumnezeu", logica gândirii divine, a naturii, a omului, a istoriei sale, a religiei, a artei și a științei *) Mier Hegel, Philos, d Religia I, Die Philosophie betrachtet also das Absolute erstlich ais logische Idee , ferner in seiner Thàtiglteit, in seiner Her-vorbringungen, und dies ist der Weg des Absoluten, fùr sich selbst zu wer-den, zum Geist, und Gott ist so das Resultat der Philosophie, von welchem erkannt wird dass er nicht bloss das Resultat ist, sondern ewig sich hervor-bringt, das Vorhergehende ist Die Einseitigkeit des Results wird im Rezultate selbst aufgehoben , II, etc Encyklop $ Gott ist nur Gott insofern er sich selber weiss; sein Sichwissen ist ferner sein Selbstbewusstsein im Menschen Întreaga filozofie a religiei a lui Hegel și a școlii sale este doar o dezvoltare a acestei propoziții mier $: filosofia este die sich denkende (absolut} Idee, die wissende Wahrheit Mintea conștientă de sine a unei persoane este transformarea minții inconștiente, existente într-o minte conștientă cp Phănomenologie s- etc **) Cuvintele lui Fichte ***') Encvkl lui Hegel Secțiunea Logica IS Biblioteca "Runivers" - - Acum tocmai aceste afirmații sunt uitate Fascinația s-a răcit, credința în filozofie a șovăit, fostul cult a fost înlocuit cu indiferență și nedumerire Impulsul cultural al filosofiei în domeniul științei a fost extrem de puternic; dar înseși progresele științelor particulare au subminat încetul cu încetul încrederea în metafizica abstractă Idealismul abstract, cu construcțiile sale a priori ale naturii și istoriei, s-a aflat în contradicție fundamentală, constantă, cu empirismul, cu experiența Era nevoie de o "filozofie științifică", de o filozofie a experienței Mai departe, datorită aceleiași abstracții, idealismul s-a dovedit a fi plin de contradicții interne profunde, care deveneau din ce în ce mai clare, atât în studiul istoric al sistemelor sale individuale, cât și în lupta reciprocă a învățăturilor opuse care decurgeau din el De aici au venit o multitudine de alte învățături care au căutat să împace contradicțiile particulare ale celor anterioare Și întrucât acestea, la rândul lor, se contrazic între ele și vechile învățături, din astfel de polemici, mai apar în fiecare an câteva filozofii noi și se recunoaște treptat și complet că este imposibil să se împace vreodată contradicțiile fundamentale Forțele creative sunt epuizate și împrăștiate, sarcinile devin mai mici și fragmentate Acolo unde înainte era nevoie de o sinteză, acolo unde era o singură contradicție, acum există o întreagă

multitudine de ele, pentru că contradicția principală a rămas nerezolvată sub multitudinea de soluții vizibile În astfel de condiții, fiecare Fapt de semnificație generală nou descoperit, fiecare ipoteză științifică largă sau generalizare care contrazice construcțiile a priori anterioare, poate servi drept punct de plecare al unei construcții filozofice speciale, al unei filozofii "științifice" speciale Și, în același timp, fiecare polemică dintre doi metafizicieni dezvoltă involuntar noi "momente" ascunse în învățăturile lor, excită noi combinații și contrarii Cel mai fidel adept, cel mai devotat susținător al acestei sau aceleia doctrine, este prins în plasa propriei sale Biblioteca "Runivers" - - dialectica naturală și, urmărind dușmani, părăsește același teren Obiceiul mental vechi care îl determină pe german să construiască sistem după sistem din fiecare material face restul Iar fostele construcții maiestuoase sunt descompuse în multe mici infuzorii filozofice, care la rândul lor se înmulțesc prin înmugurire și diviziune Desigur, starea actuală a filozofiei din Germania pare a fi destul de haotică În prim plan distingem câțiva gânditori mai mult sau mai puțin mari, dar singuratici, separați unul de celălalt și constând în cele mai îndepărtate grade de relație mentală Acestea sunt în mare parte eclectisme originale, în care predomină fie elementul filozofic (Hartmann), fie elementul științific (Wilhelm Wundt) Apoi vin eclectiştii mai puţin originali şi adepţii moderaţi ai învăţăturilor anterioare Hegel încă mai are adepți ici și colo printre vechii profesori germani de jurisprudență, teologi și istorici Dar acesta este Hegel fără filozofie naturală, iar uneori fără logică și dialectică, un fel de hegelianism cu corecții crude, inepte, care distorsionează sistemul armonios al viziunii absolute: acesta este un sistem de omniprezență limitată, absolut cu rezervă - în sensul deplin a cuvântului "filozofie profesională" Piopenhauer, care are atât de mulți admiratori printre diletanți, nu mai găsește un singur adept printre filozofii profesioniști; învățătura lui are doar integritate de caracter; în sine, părțile constitutive ale acestei doctrine - materialismul și învățăturile lui Platon, realismul și iluzionismul subiectiv - s-au despărțit și nu pot fi unite Filosofia pozitivă a lui Schelling a servit drept punct de plecare pentru multe sisteme speculative diferite - care au schimbat, de asemenea, bannerul original În sfârşit, Kant are încă cel mai mare, nenumărabil număr de adepţi în persoana neo-kantienilor, a căror învăţătură predomină acum cel mai mult în universităţi şi pe piaţa cărţii Acesta este metaFI Biblioteca "Runivers" - - empirism, scepticism transcendental cu trăsături foarte caracteristice, la care vom reveni În multe privințe, această învățătură este profund diferită de filosofia lui Kant Căci dacă învățătura originală a lui Kant conținea germenii tuturor construcțiilor filozofice ulterioare, atunci neo-cantismul este kantism fără Kant, critică emasculată, din care au fost îndepărtați toate lăstarii vii, rodnici Întoarcerea la Kant semnifică aici o negare a tuturor învățăturilor care au izvorât din Kant și, în consecință, a tuturor elementelor metafizice fructuoase de care filozofia sa deborda • Astfel, nici în poziția izolată a mai multor gânditori străini între ei, pierduți în speculații subiective, nici în epigonii pe moarte ale hegelianismului, nici în speculațiile arbitrare ale unor oameni de știință individuali, atrași instinctiv de FILOZOFIE și, în cele din urmă, în scolastica sterpă a neo-cantismul - nu vedem nimic de genul acela de mișcare mentală mare, consumatoare de tot, acea ascensiune puternică a creativității filozofice, care marchează prima jumătate a

secolului nostru Nimeni în Germania nu mai crede în filozofie, așa cum credea ei Desigur, nu există o nenorocire deosebită în faptul că orbirea Filosofiei a trecut, că nu există niciun gânditor care să-și considere sistemul absolut și definitiv Dar când filosofia este recunoscută doar ca un surogat temporar al științei, sau ca o artă specială de a crea idealuri subiective (A Lange), când metafizicianul, în locul adevărului ontologic și logic necondiționat al principiilor sale, caută în primul rând să dovedească actualitatea lor istorică și el însuși recunoaște învățătura lui ca un moment trecător, este clar că filosofia se dezintegrează și pierde teren sub ea însăși Filosofia germană, atât în ansamblul ei, cât și în marii ei reprezentanți individuali, impresionează fără îndoială prin profunzimea și puterea sa spirituală Dar dacă eu Biblioteca "Runivers" - - ne întrebăm care sunt rezultatele ei și unde anume ar trebui să le căutăm - fie în totalitatea învățăturilor moderne contradictorii, fie în oricare dintre cele dintâi, fie în vreun "ultimul cuvânt al științei" - dacă ne întrebăm ce anume de fapt, filozofia germană ne-a dat pozitivul și definitivul - ne vom găsi într-o mare dificultate și ne vom simți într-o întreagă rețea de contradicții Căci vedem în mod clar atât incompletitudinea și contradicțiile învățăturilor individuale, cât și legătura lor istorică și logică reciprocă Niciuna dintre ele nu reprezintă o întreagă filozofie germană și să le aducă artificial sub un fel de sistem, ca și cum le-ar îmbrățișa pe toate, de exemplu Sistemul lui Hegel, este posibil doar prin întinderi evidente, anacronisme grosolane, construcții artificial dialectice Căci "dezvoltarea istorică este departe de a fi înghețată pe Hegel Schopenhauer și-a dezvoltat filosofia iraționalului în opoziție directă cu raționalismul său absolut; materialismul s-a dezvoltat din rândul discipolilor lui Hegel ca o reacție împotriva panlogismului său abstract; Schelling a ajuns la "filozofia sa pozitivă" printr-o critică gânditoare și fidelă a hegelianismului și, în cele din urmă, pe baza acestui nou Schellingism, au apărut toate cele mai noi învățături speculative, inclusiv "Filosofia inconștientului" printre ele Este clar că nu ne putem atașa izolat de niciunul dintre sistemele menționate mai sus, căci studiul istorico-filosofic ne convinge atât de legătura reciprocă a tuturor acestor sisteme, cât și de dependența internă a contradicțiilor și neajunsurilor organice inerente în fiecare dintre ei De asemenea, este clar, din același motiv, că nu avem posibilitatea de a alcătui după gustul nostru un sistem asamblat din propoziții metafizice și idei filosofice smulse arbitrar, legate organic cu învățăturile individuale De aici impresia ambivalentă produsă de Filosofia Germană asupra oricui o studiază imparțial, cu intenția sinceră din partea ei Biblioteca "Runivers" - - invata sa Ea duce mintea la o mare înălțime, atrage irezistibil cu adâncimea ei misterioasă, cu acel adevăr cel mai înalt care strălucește prin ceața abstracțiunilor sale; dar în același timp, contradicțiile evidente ale sistemelor sale, atât de interconectate, îl încurcă pe cercetător și îl împiedică să se atașeze de oricare dintre ele Meritul nemuritor al lui Kant constă în faptul că a dovedit mai profund decât alții inconsecvența empirismului și necesitatea filozofiei transcendentale Dar nici el, nici urmașii săi nu ne oferă o filozofie de care să ne putem atașa Contradicțiile Criticii Rațiunii Pure sunt prea evidente pentru a fi lăsate Ele sunt recunoscute de toată lumea, iar din conștiința lor, din reflecția asupra lor, curge întreaga filozofie germană a epocii noastre Dar, urmând dezvoltarea sa pas cu pas, întâlnim constant toate aceleași contradicții fatale care ne fac să

mergem din ce în ce mai departe, părăsind fiecare sistem nou, așa cum am părăsit Kant Și acest lucru este adevărat în așa măsură încât, într-un anumit sens, toată dezvoltarea filozofică după Kant este o dezvoltare-contradicții inerente învățăturii sale, punctul său de plecare Într-un astfel de caz, dacă considerăm corecte ipotezele de bază ale lui Kant și dacă nu dorim să risipim energie în muncă zadarnică, trebuie, ca și neo-kantienii, să respingem tot ce s-a făcut de la Kant, pentru a putea conștient întoarce-te din nou la el, recunoscându-i contradicțiile ca inevitabile Neputând să le împăcăm, noi înșine ne putem împăca cu ele, recunoscând falsitatea radicală a minții umane Așa este, după părerea noastră, sensul neo-kantianismului modern: sarcinile filosofiei se reduc la a demonstra imposibilitatea filozofiei în sensul științei, teoria cunoașterii se transformă într-o teorie a ignoranței (Igno-ranztheorie), în o doctrină a contradicţiilor de bază ale cunoaşterii Neo-cantismul este, fără îndoială, unul dintre cele mai naturale, proeminente și moderne rezultate istorice ale speculației germane Are o idee subiectivă Biblioteca "Runivers" - - alismul, după ce a încheiat ciclul dezvoltării sale, revine din nou la punctul său de plecare Dar înainte de a fi de acord cu concluziile sale, atât de negative și de veselă, trebuie să ne gândim de ce depind contradicțiile fundamentale ale idealismului german și dacă ele par absolut inevitabile? În primul rând, se cere să se stabilească mai precis în ce constau de fapt aceste contradicții - de ce marile sisteme sunt abandonate, uitate, lăsând loc scepticismului și naturalismului? Răspunsul cel mai clar și simplu este că au contrazis realitatea, empirismul, că idealismul lor era deci un idealism abstract Dar acest lucru încă nu este suficient, deoarece cunoștințele și realitatea, speculațiile și experiența nu pot niciodată să corespundă pe deplin, să se acopere complet Abstractitudinea idealismului german a fost fundamentală și a izvorât dintr-o teorie specială a cunoașterii, din principii metodologice speciale, opuse în mod abstract învățăturii empirice Relația idealismului german cu empirismul este cel mai bine caracterizată prin Filosofia naturii Respingeți să vă amintiți de filozofia naturală uitată a lui Schelling, Hegel și a numeroșilor lor asociați, studenți și concurenți; Este tentant să vizualizăm această Noapte de Walpurgis filosofică, în care toate forțele cerului și pământului s-au transformat în fantome de concepte și s-au învârtit într-un vârtej dialectic, acum fiind create din identitatea inițială, acum rezolvându-se din nou și trecând unele în altele Acestea erau orgii de Fantasticitate a priori, așa cum mintea umană nu s-a dedat niciodată până acum Acum ne este greu să ne imaginăm că aceste rapsodii gnostice, aceste povești grosolane vor fi spuse în epoca noastră și ascultate cu deplinătatea credinței, ca o revelație a înțelepciunii superioare Suntem mai aproape, înțelegem învățăturile incomparabil mai vechi decât acești filozofi, unde gazele erau rarefiate în categorii logice și categoriile logice condensate în forțe materiale * Biblioteca "Runivers" - - și corpuri Și între timp, această filozofie naturală, care a construit universul a priori din concepte pure, nu a fost un episod întâmplător din istoria idealismului german Nu degeaba atât de mulți gânditori i-au adus un tribut atât de regretabil, nu degeaba întregul ciclu de idei al acestei învățături este determinat dinainte de principiile lui Kant și de vechiul misticism alchimic și meteorologie a pepite ale speculațiilor germane - Paracelsus și Jacob Boehme "NaturPhilosophy este partea onoare a idealismului german, iar vocile nu se mai aud în apărarea sa Istoricii părtinitori încearcă să uite de filosofia naturală, să o acopere, să atenueze impresia pe care

o face, pentru că conține cele mai clare și mai palpabile dovezi împotriva idealismului german Poate că cele trei volume ale logicii hegeliene, cu "definițiile metafizice ale lui Dumnezeu" reprezintă o încercare nu mai puțin îndrăzneață de deducție a priori decât filosofia naturală a lui Schelling Poate că aceste trei volume amintesc la fel de puțin de Trinitatea creștină precum este filosofia naturală a naturii Dar logica hegeliană este o rețea de sofism, care este mai ușor de spart decât de desfăcut, iar Zeul idealismului german este un Dumnezeu nou, "rezultatul filosofiei", care înainte era necunoscut și care anterior nu se cunoștea pe sine Logica hegeliană este o copie a originalului, care nu este disponibilă în numerar Natura, însă, construită de Filosoful firesc, are alături de ea un original viu, sau, dacă vreți, un duplicat, căruia nu îi corespunde în niciun fel Potrivit lui Hegel, natura este de vină pentru aceasta, cu contingența sa nerezonabilă, cu "lipsa ei de putere de a păstra conceptele în sine" (die Ohn-macht der Natur den Begriff în seiner Ausführung festzuhal- **) Werke III a lui Hegel, Die Logik ist sonach ais das System der reinen Vernunñ ais das Reich des reinen Gedanken zu fassen Dieses Reich ist die Wahrheit, dsie sie ohne Svile an und für sích selbst ist (italice originale) Man kann sich deswegen ausdrücken, dass dieser Inhalt die Darstellung Gottes ist, zete er in seinem ewigen Viesen vor der Erschaffung der Natur und eines end-lichen Geistes ist (italic original) Biblioteca "Runivers" - - zece); în opinia oricărui istoric condescendent, de vină sunt și filozofii, cu cunoștințele lor imperfecte despre natură Căci este clar că ei au dedus a priori nu natura, ci fanteziile lor despre ea Totuși, din punctul său de vedere, Hegel avea dreptate, motiv pentru care credem că acest punct de vedere era fundamental fals Dacă putem construi a priori dialectic definițiile metafizice ale lui Dumnezeu, reproducem în trei volume logica eternă a gândirii divine, atunci de ce nu putem îndeplini sarcina comparativ mai ușoară de a construi a priori o lume creată? Ueber Natur philosophireù heisst die Natur schaffen, spune Schelling: singura metodă necondiționată de încredere și "științifică" a științei naturii este metoda construcției a priori - derivarea naturii din absolut*) A cunoaște natura a priori din rațiunea pură nu poate fi decât însăși mintea care o creează prin propria sa gândire sau voință, acea minte care are plenitudine absolută în sine Din aceasta Socrate a dovedit imposibilitatea filosofiei naturale**), în timp ce filosofii germani au susținut, dimpotrivă, că mintea care filosofează de fapt creează natura și este aceeași minte care anterior a creat-o inconștient Numai Dumnezeu îl poate cunoaşte pe Dumnezeu; numai conștiința absolută și completă poate cunoaște adevărul absolut Prin urmare, filozofii germani concluzionează că filosofia este un adevăr conștient de sine, că adevărul însuși este știință absolută A existat o dilemă: fie conștiința este imperfectă, nu absolută și, prin urmare, nu cunoaște absolutul și nu poate recrea mental natura; sau altfel este absolută, caz în care metoda a priori este într-adevăr singura metodă adevărată de cunoaştere Atât Schelling, cât și Hegel s-au considerat "din punct de vedere al absolutului", ambii și-au considerat concepția despre sub-absolut ") Schelling SW III, , și urm ♦♦) Vezi cartea mea "Metafizica în Grecia antică" S Moscova, p θ - Biblioteca "Runivers" - - liniar, reprezentarea sa mentală a lui, idealul său - un ideal absolut Și, între timp, filosofia lor naturală arată că aceste idealuri erau subiective și că ambii Filosofi, fără să bănuiască, erau din punctul de vedere al idealismului subiectiv Dacă Schelling susține că procesele geologice și paleontologice nu au fost niciodată reale, că mamuții

siberieni înșiși nu au existat niciodată decât în trecutul perfect, ci "predeterminați în trecut în lumea ideilor însăși?, atunci ei au venit pe lume în *forma înghețată*), - este clar că lumea ideilor, despre care se vorbește aici, este o lume a ideilor foarte subiectivă Dacă Schelling, în locul naturii, a putut deduce doar Fantezii abstracte, doar scheme false și arbitrare, atunci este clar că a identificat rațiunea abstractă și Fantezia cu conștiința divină Și dacă în locul ideilor divine, prototipurilor creative ale existenței, Hegel nu putea deduce decât un sistem de contradicții, o dialectică a conceptelor abstracte, este clar că a identificat și reflectarea capului cu un act de gândire divină Prin urmare, conform definițiilor metafizice ale Enciclopediei sale , lumina pare a fi "autoalitatea abstractă a materiei" sau "unitatea reflexiei în sine;" **) Prin urmare, "free *) SW II, g, schon in der Ideenwelt zur Vergangenlieit bestimnit Schelling însuși pare să simtă ce efect poate produce acest plusquamperfectum antediluvian asupra cititorului: Idi weiss, el spune ■welche Zumuthung fur viele, selbst im Denken^nicht Ungeübte in diesen Andeu-tungen liegt **) cm Encykl USD ***) Ib § Der Korper des Gegensatzes, der Komet, erscheint als ein fornieller Process, eine unruhige Dunstmasse Hegel se înclină în favoarea concepției antice a cometelor ca meteori formați instantaneu de origine tulbure, cf § : Erdbeben, Vulkane und deren Eruptionen môgen als dem Processe der Starrheit der freiwerdenden Negativitât des Fürsichseins, déni Processe des Feuers angehôrigangesehen werden, wie dergleichen auch im Monde Biblioteca "Runivers" - - corpurile sistemului solar apar într-o formă nouă în patru elemente, transformându-se în predicate ale corpului pământesc, momente dezinteresate "atât de grele ", mai mult, aerul este definit ca "lumină pasivă și ascunsă", element de identitate sau "negativ" comunitate eliberată de suspiciune , iar elementul foc - ca "negativitate legată de sine : "acesta este timpul materializat sau egoismul (lumina identică cu căldura) * *)! Deci, este clar că Schelling și Hegel s-au înșelat luând abstracțiuni subiective drept esențe, propriile lor idei subiective pentru absolut, conștiința lor pentru conștiința de sine absolută a adevărului însuși Dacă cunoașterea umană este absolută doar într-o posibilitate, într-un mod pur formal, atunci ei au luat astfel de cunoștințe posibile drept absolut, Forma ca ideal, concepte și scheme abstracte ca idei creative vii, concrete Ei au vrut să iasă din idealismul subiectiv al lui Kant, afirmând absolutitatea unui astfel de idealism, recunoscând dialectica rațiunii abstracte ca logica obiectivă a gândirii divine Dar în realitate s-a dovedit că idealismul lor era subiectiv, dialectica lor artificială și sofistică, pentru că cu ajutorul acestei dialectici au dedus ce doreau, ce știau și și-au asumat dinainte Eroarea lui Schelling și Hegel a constat în confuzia idealismului subiectiv cu absolutul: a rezultat din afirmația abstractă falsă a idealismului subiectiv Această eroare ni se pare a fi eroarea fundamentală a filozofiei germane, păcatul ei originar apar soli - Norii, pe de altă parte, pot fi priviți drept începutul fizicității cometei *) cm §§ (die Luft) și (Die Elemente (des Gegensatzes): Die Luit ist an sich Feuer (wie sie sich durch Konipression zeigt) Referim cititorului neîncrezător la paragrafele concise ale "enciclopediei" sau la excelentă expunere a lui Erdmann (Entw d deutsch Spéculation seit Kant II, §): conform venerabilului istoric, profesorul său nu ura natura, ca Fichte, dar totuși "nu avea suficient respect pentru ea *, ceea ce explică cavaleritatea lui Recomandăm cititorului să citească acolo prezentarea filozofiei naturale a lui Oken și a altor gânditori din aceeași epocă Biblioteca

"Runivers" - - II Kant a pus mai întâi problema condițiilor transcendentale ale conștiinței obiective a omului în cele trei sfere ale adevărului, bunătății și frumuseții Cum poate o singură minte să cunoască adevărul universal, necondiționat, să realizeze legea universală a bunătății și să o pună în aplicare, să judece frumusețea în mod obiectiv? În experiență, a raționat Kant, ni se oferă doar impresii particulare ale simțurilor, anumite motive sau impulsuri empirice ale stărilor de conștiință, plăcute sau neplăcute, ale voinței Cum trecem de la subiectiv la obiectiv, de la senzație la natură, de la motivele voinței la lege, de la plăcut la frumos? Toată cunoștințele noastre, la fel ca toate judecățile noastre despre adevărul obiectiv, binele și frumusețea, conține mai mult decât ceea ce este dat empiric conștiinței noastre De unde vine încrederea noastră neclintită în adevărul universal, necesar al acestor judecăți obiective? Natura este, fără îndoială, reală și obiectivă, universală în legile ei naturale, în existența ei spațială și temporală Așa îl recunoaștem și recunoaștem Dar cum este posibilă această cunoaștere, dacă însăși conștiința noastră este complet subiectivă? Primim din exterior o serie de impresii, care în sine sunt complet subiective, izolate, private Cum se transformă într-un univers obiectiv, real? Subiectul aduce din el însuși această realitate obiectivă, această universalitate și necesitate și transformă senzațiile care îi sunt date în percepții reale prin activitatea a priori a conștiinței sale Cu ce drept face aceasta este o altă întrebare Dar dacă doar el este complet limitat de conștiința sa personală, dacă conștiința este o Funcție exclusiv personală, atunci rămâne să admitem că Biblioteca "Runivers" - - activitatea a priori a subiectului constituie condiţia "transcendentală" a experienţei şi a întregii noastre conştiinţe Cu o perspicacitate strălucită, Kant a constatat că însăși percepțiile noastre presupun a priori niște date universale care nu pot fi cunoscute în exterior, din experiență, deoarece ele condiționează orice experiență posibilă Percepem lucrurile în spațiu și timp: acestea sunt condiții, acestea sunt generalități "Formele" percepțiilor noastre, fără de care nu există experiență, conștiință empirică Spațiul și timpul nu sunt concepte abstracte, ci fundamentele generale ale percepției senzoriale; sau, după cum spune Kant, spațiul și timpul nu sunt concepte, ci intuiții, fără de care nu putem distinge o stare a conștiinței noastre de alta, lucruri exterioare de ele însele Spațiul și timpul sunt Faptele necesare și universale pe care se bazează matematica cu certitudinea ei absolută Și întrucât în domeniul percepțiilor și experiențelor individuale nimic nu este absolut și universal, întrucât toată experiența presupune a priori Formele universale ale spațiului și timpului, este clar că acestea nu pot fi date conștiinței din exterior Prin urmare - aceasta este concluzia necesară a idealismului subiectiv - aceste Forme a priori ale percepțiilor noastre sunt aduse în experiență de către subiect, sunt acte pure ale subiectului perceptor, Forme subiective ale sensibilității Prin urmare, Kant recunoaște spațiul și timpul ca sensibilitate "pură"; în experiența reală, desigur, nu există timp și spațiu pur, căci orice percepție presupune ceva perceput în timp și spațiu Numai prin abstracția condiționată ne putem deda în investigații transcendentale și ne putem gândi, conștientiza spațiul și timpul, în mod abstract, ca Forme pure care ne condiționează sensibilitatea Același lucru trebuie spus despre categoriile obiective ale experienței: realitatea lucrurilor, multitudinea lor Biblioteca "Runivers" - - cauzalitatea etc , sunt concepte universale și necesare,

fără de care nu există natură, lume obiectivă, experiență Aceste categorii, aceste concepte ale înțelegerii, determină a priori experiența și natura, această totalitate a experienței posibile; și nu ar putea fi abstrase din experiență de către noi dacă nu ar fi fost încorporate anterior în ea din interior prin activitatea transcendentală a conștiinței Astfel, în termeni generali, sunt fundamentele criticii rațiunii pure Kant a recunoscut descoperirile'; Huma și împreună și-au înțeles greșelile, condamnând idealismul empiric al britanicilor Natura este obiectivă, reală, universală în realitate și nimeni nu se poate îndoi de ea Dar o asemenea realitate obiectivă a universului nu poate fi explicată din conștiința individuală, empirică, din impresiile senzoriale individuale Rămâne să admitem "subiectul transcendental", activitatea transcendentală a "Eului" pur, distinct de orice individualitate reală Astfel, idealismul empiric este înlocuit cu unul transcendental Individualitatea empirică, sinele uman conștient, are aceeași realitate cu toate fenomenele externe Experiența externă precede chiar experiența internă, determinând complet conținutul acesteia II toate fenomenele de ordine externă și internă, toată natura și toată realitatea sunt determinate a priori de activitățile conștiinței pure, "Formele sale universale" Nu există nimic în afara conștiinței Lucrurile din afara conștiinței, lucrurile în sine, sunt doar concepte ale minții Realitatea, generalitatea, cauzalitatea, unitatea etc - toate acestea sunt doar concepte sau "categorii" raționale care sunt aplicabile numai fenomenelor, adică către lumea imanentă a conștiinței, către lumea experienței umane Orice utilizare "transcendentală" a acestor categorii, de ex orice aplicare a acestora la orice se află în afara conștiinței noastre este complet ilegală De aici unii dintre adepții lui Kant au ajuns, după cum știm, la un idealism abstract Nu există lucruri în sine, Biblioteca "Runivers" - - lucruri din afara minții; nu există a fi neintenţionată Iar întreaga lume reală, nu numai în Formele ei, ci și în conținutul ei, este în întregime condiționată de activitatea "rațiunii pure", "subiect transcendental" Căci dacă lucrurile în sine există independent de conștiință, de mintea conștientă, atunci întreaga operă de critică se transformă în nimic: conștiința nu mai este închisă în sine, ci printr-un act transcendent [depășește limitele sale, convinsă de realitatea exterioară față de aceasta; realitatea, cauzalitatea încetează să mai fie concepte subiective ale rațiunii, Forme ale experienței umane, transformându-se în forme adevărate ale lucrurilor Kant însuși era conștient de acest lucru, la fel ca idealiștii ulterioare Dar era conștient și de altceva: necesitatea practică a "lucrurilor în sine" Idealiștii unilaterali nu au înțeles motivele reținerii lui Kant; li se părea că el însuși nu înțelegea pe deplin toate consecințele descoperirii sale și nu finaliza problema În realitate, Kant a văzut cel mai profund acele contradicții care stau la baza întrebării Cunoașterea este imposibilă fără activități transcendentale a priori, fără forme subiective pure ale rațiunii și sensibilității Dar și cunoașterea este imposibilă fără conținut, fără date pozitive Și chiar dacă am fi capabili să construim un univers din concepte, din Forme pure ale rațiunii, singura ființă a acestui univers, singurul fapt că nu are nimic rațional în sine, nimic de care am putea fi convinși a priori Realitatea nu este o categorie de rațiune, ci ceva care este experimentat empiric ca dat, ceva destul de irațional Să presupunem chiar că numai în conștiință conținutul posibil al experienței devine obiectiv, obiectiv Totuși, în fiecare experiență găsim ceva irațional, empiric, individual, ceva care este cunoscut în conștiință, dar în

niciun fel nu poate fi redus la -conștiință De asta depinde dublul Biblioteca "Runivers" - - Poziția esențială a lui Kant cu privire la lucrul în sine: pe de o parte, se transformă în întregime în "ideea de rațiune", pe de altă parte, rămâne sursa irațională a tuturor cunoștințelor noastre empirice a posteriori Astfel, lucrurile în sine pot exista cot la cot cu subiectul conștient și pot acționa asupra lui Aceasta este o noțiune pre-critică brută, dar o găsim în continuare printre unii dintre succesorii lui Kant (de exemplu, Herbart) Din punctul de vedere al unei critici mai consistente, lucrurile în sine nu mai pot exista în afara subiectului: rămâne fie să le negăm cu totul, fie să introducem o scindare în subiectul însuși, recunoscând în el, alături de conștiință, un irațional principiu, o voință abstractă, oarbă În primul caz, "lucru în sine" devine ideea rațiunii pure; în al doilea, toată realitatea este redusă la voință, adică la principiul iraţional din subiectul însuşi Principala contradicție a lui Kant, contradicția dintre gândire și ființă, dintre "lucru în sine" și conștiință, pe care el însuși o recunoștea ca fiind radicală și ridicată la un principiu, s-a reflectat în întreaga dezvoltare a filosofiei ulterioare De aici și contradicția dintre realismul naturalist brut și idealismul abstract și construcțiile sale a priori De aici și numeroasele contradicții dintre înseși învățăturile idealiste, speculative Căci din idealismul lui Kant, pe lângă multe ramificații secundare, au apărut două curente opuse: raționalismul absolut, care s-a încheiat la Hegel, și filosofia iraționalului, inconștientului (Schelling din perioada a II-a, Schopenhauer, Hartmann) Hegel a recunoscut tot ceea ce există ca fiind rațional, Schopenhauer a recunoscut ca fiind anti-rațional Hegel a văzut în tot ceea ce există dezvoltarea unei categorii absolute - conceptul tuturor conceptelor, Schopenhauer - o autoafirmare nebună, oarbă, la care se reduce doar toată realitatea Hegel a proclamat că gândul pur este adevărul a ceea ce există și nu a putut indica niciun subiect de gândire real, în afară de Biblioteca "Runivers" - - ■din acest gând Popenhauer, dimpotrivă, vedea în baza universului un subiect absolut fără gândire și conștiință, o voință oarbă, nebună În cele din urmă, Hartmann, care a încercat să împace ambele principii, să le unească cel puțin în exterior, le-a recunoscut pe amândouă: o gândire slabă, fără subiect și o voință nebună, ca două atribute ale unui spirit inconștient, din care crede că explică ambele conștiințe și materie În același mod grosolan și superficial, contradicția fundamentală este admisă de acei filozofi germani "științifici" moderni care îmbină în viziunea lor asupra lumii naturalismul mecanic cu concluziile extreme ale idealismului subiectiv Principala contradicție, care a constat în conceptul de "lucru în sine", a condus la multe altele, inerente atât sistemului kantian însuși, cât și învățăturilor ulterioare care au urmat din acesta Pentru Kant însuși, rezultatul imediat al criticii rațiunii "pure" este imposibilitatea metafizicii Din ea însăși, pe lângă experiență, rațiunea "pură" nu poate cunoaște ceva ce nu-i este dat - o realitate absolută exterioară ei Prin urmare, toată metafizica este falsă, toată ea este condiționată de aplicarea conceptelor experiențiale la ceea ce este dincolo de limitele oricărei experiențe posibile Toată metafizica, ca cunoaștere a absolutului, este condiționată de aplicarea Formelor conștiinței - la ceea ce se află în afara oricărei conștiințe posibile, la lucrurile din afara conștiinței, la lucrurile în sine Tot ceea ce este dat, tot ceea ce suntem conștienți în realitate, este așadar ceva empiric, condiționat de conștiința noastră Lucrurile în sine nu sunt date și nu sunt percepute de noi în niciun fel: sunt concepute doar de

noi Acestea sunt ideile rațiunii pure, care nu au nicio realitate în afara ei Este firesc ca mintea să urce de la condiționat la condiționat, pentru că cineva poate cunoaște un lucru numai atunci când îi cunoaște toate condițiile Dar totalitatea condițiilor unui lucru dat, cuprinzându-le pe toate în sine, nu mai poate Biblioteca "Runivers" - - a fi ceva condiționat - de unde ajungem la ideea de necondiționat Atinsă un anumit grad de conștiință de sine abstractă, mintea deduce în mod natural de la condițional la necondiționat, la primele principii absolute ale existenței Reflectând asupra stării generale a gândirii noastre, ajungem la ideea unității necondiționate a subiectului său - sufletul, ca esență eternă indivizibilă, distinctă de corp Reflectând asupra conexiunii naturale a fenomenelor, ajungem la ideea lumii ca un întreg universal unic În cele din urmă, reflectând la începutul oricărei ființe, la prima cauză a existenței, ajungem la ideea unei ființe absolute, sau Dumnezeu Potrivit lui Kant, toate aceste concluzii sunt "transcendentale, trecând dincolo de competența conștiinței noastre: sunt imaginare, dialectice în esență și încurcă mintea într-o întreagă rețea de contradicții sau antinomii necesare Mintea, limitată de percepțiile conștiinței subiective, nu poate atribui ideilor sale o realitate necondiționată și independentă Ideea presupune conștiință și, întrucât conștiința este subiectivă, aceste idei sunt la fel de subiective Să presupunem că formele a priori ale conștiinței, spațiului și timpului, precum și categoriile raționale de calitate, cantitate și relații sunt la fel de subiective; dar tocmai din acest motiv tot ceea ce se cunoaște și se percepe de noi, toată natura considerată ca totalitate a experienței posibile, este un fenomen simplu, distinct de esența necunoscută și incognoscibilă a lucrurilor Un astfel de fenomen, însă, are o realitate reală în experiența noastră, există în realitate Ideile, însă, nu au nicio realitate: căci este clar că obiectele care corespund ideilor noastre nu au realitate empirică; iar realitatea, exterioară conștiinței, "lucru în sine" inteligibil, după Kant, este ea însăși doar o idee de rațiune Prin urmare, dacă ceea ce numim Dumnezeu, suflet, univers, se reduce doar la ideile noastre, atunci în sine toate acestea sunt nimic, sau sunt la fel cu nimic Nicio cunoaștere din idei nu este posibilă, Biblioteca "Runivers" - - Și sunt în întregime subiective: nu pot avea deci decât o valoare practică, fără nicio certitudine teoretică Metafizica antică, în frunte cu Platon, a recunoscut ca adevăr al ideilor universale existente, ca esențe obiective eterne, opuse lumii fenomenelor Dar un asemenea punct de vedere, un asemenea idealism obiectiv, trebuie să pară naiv lui Kant: nu există obiect fără subiect, nici idee sau ideal fără conștiință Putem presupune posibilitatea unui "lucru în sine" în afara conștiinței, a ceva necunoscut dincolo de limitele conștiinței posibile; dar nu avem dreptul să spunem că acest ceva este un ideal sau o idee, ceva ideal Căci altfel ar trebui să admitem conștiința în afara conștiinței, adică o conștiință transcendentală specială alături de conștiința subiectivă a omului Nu avem dreptul să admitem că exteriorul absolut al conștiinței ar putea fi ceva ideal și, prin urmare, nu putem presupune nicio corespondență între ideile noastre ideale despre Dumnezeu, suflet și principiile universale - cu lucruri autentice în sine Nu există un ideal universal absolut pentru că nu există o conștiință universală absolută Fiecare ideal este în mod necesar subiectiv, pentru că nu există conștiință decât subiectiv Prin urmare, dacă recunoaștem un început real înainte de conștiință și, în plus, unul care este necondiționat exterior conștiinței, atunci acest început este inconștient și nebun în esență

Din punctul de vedere al idealismului subiectiv consistent, absolutul, aflat în afara conștiinței subiective și absolut incognoscibil, este în primul rând problematic, așa cum au învățat Kant și adepții săi Dacă, însă, nu ne putem împăca cu un asemenea absolut problematic și, urmând instinctele ontologice ale minții noastre, recunoaștem o realitate necondiționată și pozitivă independentă de conștiința noastră, atunci din punctul de vedere al idealismului subiectiv, acest principiu real este de conceput doar ca absolut inconștient, străin de conștiință Biblioteca "Runivers" - S - Dacă absolutul este ideal, are și conștiință; și în această măsură există o conștiință universală Dar atunci conștiința subiectivă a unei persoane încetează să mai fie ceva autonom și autosuficient: căci conștiința absolută este în mod evident astfel încât fundamentează, organizează și normalizează orice conștiință condiționată, limitată, adunând și unind toate mințile separate prin conexiuni comune Idealismul subiectiv nu poate recunoaște însă o astfel de conștiință transcendentă Printre doctrinele germane ale epocii noastre există fără îndoială încercări realiste Se poate spune chiar că majoritatea filozofilor germani s-au străduit să-și tempereze idealismul cu un amestec considerabil de realism și au admis ceva absolut în afara conștiinței, adică absolut inconștient Așa cum Kant, în cea de-a doua ediție a Criticii rațiunii pure, s-a străduit să întărească latura realistă a doctrinei sale, tot așa Fichte și Schelling, în ultima perioadă a activității lor, au distins un principiu real special alături de principiul ideal al perspicacității Dar un astfel de început real nu poate fi decât orb, irațional, căci nu există co- absolut cunoștințe care l-ar putea cunoaște Absolutul este problematic sau inconștient Aceasta este concluzia consecventă a idealismului german În consecință, două filosofii sunt posibile: filosofia incognoscibilului - agnosticismul neo-kantian și filosofia inconștientului - pesimismul metafizic, care neagă natura ideală a absolutului Aceste două filozofii, ieșind în evidență printre haosul modern al învățăturilor, converg în negarea idealului universal și a naturii universale a conștiinței În toate celelalte privințe, ei vorbesc unul împotriva celuilalt și se denunță reciproc cu succes egal, fără a putea câștiga victoria finală Căci ambele filozofii suferă de contradicții organice și nu pot să-și tragă în mod destul de consecvent principiile Negând toată realitatea în afara conștiinței subiective, adepții moderni ai lui Kant Biblioteca "Runivers" - - s-au dezvăluit în lupta reciprocă a doctrinelor, dezvăluite cu strălucire de armele dialectice ale adversarilor și recunoscute de toți, în timp ce meritele pozitive ale filosofiei germane nu sunt recunoscute de mulți și sunt supuse la îndoială Dar chiar și contradicțiile filozofiei germane elucidează adevărul pozitiv al idealismului și indică necesitatea dezvoltării lui ulterioare, nevoia unei forme superioare de învățătură idealistă, împacând idealismul obiectiv al anticilor cu idealismul subiectiv al filosofiei moderne Urmașii imediati ai lui Kant critică pe bună dreptate contradicțiile doctrinei sale despre lucrul în sine, opusă conștiinței și lumii fenomenelor; ele indică în mod corect natura iluzorie completă a acestui concept și necesitatea unei dezvoltări ulterioare a idealismului Ei sunt urmați de Fichte, care a încercat pentru prima dată să transforme idealismul subiectiv în necondiționat și să deducă din I totalitatea viziunii umane, moralității, dreptului și religiei, să deducă din el societatea umană, natura și Dumnezeu Dacă conștiința este autonomă și subiectivă în Formele sale universale, atunci Sinele, subiectul acestei conștiințe, este în mod evident o ființă universală Dacă conștiința este subiectivă, ea nu știe nimic în

afara ei; lucrurile cărora le atribuie realitatea originală sunt doar produse inconștiente ale ego-ului nostru, în afara cărora nu putem ști nimic Se "poziționează" pe sine, "poziționează" fiecare "non-eu" la care ne putem gândi, adică lumea exterioară Sunt absolut principiul oricărei viziuni și ființe Dar un astfel de Eu, subiectul absolut și universal al universului, este în mod evident ceva diferit de sinele meu uman individual, conștient, suferind, limitat de lumea exterioară Sinele Absolut este la fel de diferit de individualitatea umană conștientă, de ceea ce fiecare dintre noi consideră subiectul său, ca și de obiectele exterioare Absolutul nu este nici subiect, nici obiect, sau mai degrabă este identitatea sub- Biblioteca "Runivers" - - proiect și obiect Acesta este principiul "filozofiei identității", proclamat de Shellinum drept cel mai înalt principiu al idealismului transcendental Mai departe a mers Hegel Nu subiectul gândirii pure, nu "Eul" lui Fichte, nu identitatea indiferentă a lui Schelling este principiul idealismului absolut, ci abstracția însăși, gândirea abstractă însăși, conceptul pur, care întruchipează principiul "mișcării dialectice" Dar Hegel, care a dat forma finală raționalismului abstract, este infirmat pe bună dreptate de gânditorii din altă direcție, realiști, empiristi, schellingieni, pesimiști În primul rând, Schelling a subliniat unilateralitatea filozofiei hegeliene, absența completă a unui principiu real, productiv în acest panlogism abstract, inexplicabilitatea naturii, tot ceea ce este real, individual, tot ceea ce este irațional și faptic din concepte abstracte, din logica pură posibilități, într-un cuvânt, dintr-un început logic Apoi Trendelenburg, în Investigațiile sale logice, a supus dialectica lui Hegel unei analize amănunțite și nemiloase din partea logică și a dovedit că această dialectică în sine este o rețea continuă de sofisme, că se mișcă numai prin jonglarea constantă cu ideile reale în concepte logice, confuzie empiric constantă cu abstracții formale În cele din urmă, Ed Hartmann, într-o serie întreagă de studii ingenioase, a examinat principiul metafizic al filosofiei lui Hegel și a dezvăluit că "ideea sa absolută", gândirea sa logică eternă, este în primul rând inconștientă, în al doilea rând complet ilogică și, prin urmare, nu are niciun element esențial prezintă gânduri Este inconștient până la crearea lumii și a spiritului final, până la finalizarea procesului istoric în care este conștient de sine Este inconștient în autodezvoltarea și creativitatea sa, deoarece, supunând unei atracții de neînțeles, "se îndepărtează de sine" și creează o fantomă Biblioteca "Runivers" - - realitatea externă independentă de sine, fantoma naturii în timp și spațiu, fantoma conștiinței individuale în ființele vii Este irațională, antilogică în esență: căci fără contradicție internă, gândirea pură nu poate ieși din ea însăși, din identitatea sa logică pură cu sine și să recunoască sau să recunoască altceva în afara ei înșiși Fără o asemenea contradicție internă, Hegel nu ar putea recunoaște un gând logic, un concept pur, baza lumii reale, reale Contradicția, ca motor intern al procesului dialectic, precede procesul logic și îl determină de la sine Filosofia iraționalului, inconștientului este ultimul cuvânt al metafizicii germane Deja Solomon Maimon (-), primul dintre adepții lui Kant, vedea în lucrurile exterioare produsul creativității inconștiente a spiritului În spatele lui, Fichte a recunoscut prima autodivizare a spiritului, care determină originea lumii empirice și a conștiințelor individuale, ca un act de voință absolută, pur practic și inconștient Schelling a recunoscut subiectul și obiectul ca același produs al bifurcării inconștientului lor original, identității indiferente Și împreună cu

el, Schopenhauer și Hartmann presupun un act de voință irațională și oarbă ca prius necondiționat al conștiinței Hegel însuși, după sensul învățăturii sale, nu se abate asupra acestui punct esențial de restul gânditorilor germani: ca și ei, Hegel este nevoit să explice conștiința fără conștiință, logicul din dialectică Dar este posibilă o astfel de explicație? Dacă absolutul este inconștient, irațional, nu trebuie să aduci lumina conștiinței din afară? Cum are loc miracolul conștiinței, generarea sa spontană în întunericul etern al inconștientului și cum poate absolutul să fie conștient și cunoscut dacă nu a fost conștient din timpuri imemoriale? Nu se poate schimba, nu poate pierde sau câștiga nimic: un absolut Biblioteca "Runivers" - - focul este imuabil și nu ia parte la timp sau la schimbare Cum se schimbă într-o persoană și dintr-o dată, la un moment dat al procesului lumii, ia conștiință? Între timp, Fichte, Schelling, Oken, Hegel, Schopenhauer, Hartmann privesc procesul lumii ca pe un proces al conștiinței de sine a lumii Lumea fenomenelor este, în primul rând, produsul direct al creației inconștiente a acelui gând și a acelei voințe, care sunt recunoscute în om Natura, o multitudine de ființe conștiente, umanitatea în dezvoltarea sa istorică - toate acestea sunt organe care mediază conștiința de sine absolută a spiritului lumii Cu toate diferențele dintre învățăturile lor, toate gândurile menționate sunt corpurile sunt forțate să recunoască începutul absolut ca fiind inconștient, irațional Cu toate diferențele dintre învățăturile lor, toți sunt forțați să recunoască conștiința de sine a absolutului (sau, ceea ce este același lucru, conștiința de sine absolută) ca scop ultim al procesului mondial, sfârșitul său necondiționat de dorit Absolutul nu este supus dezvoltării și nu poate intra în conștiință dacă este esențial inconștient Și între timp, într-un fel sau altul, majoritatea filozofilor germani recunosc o astfel de auto-dezvoltare a absolutului în procesul mondial Ne întâlnim aici cu o perspectivă ciudată, pe care o putem urmări în cele mai inspirate creații ale filozofiei germane: istoria lumii și a omenirii este privită ca un proces teo-junior Idealul se naște în istorie Dacă Dumnezeu este o ființă conștientă și atotmulțumită, atunci absolutul inconștient și întunecat al filosofiei germane devine conștient de sine doar în istorie și este complet mulțumit abia după terminarea ei: abia atunci, după expirarea istoriei, Dumnezeu va J) Schelling este deja în Sistemul Idealismului Transcendental iSoo (S AV III, baud): Wann diese Période bcginnen werde, wissen wir nicht zu sagen Aber wenn diese Periode sein wird, dann wird auch Gott sein După cum se știe, Schelling a dezvoltat această idee pe larg în ultima perioadă a filozofiei sale Biblioteca "Runivers" - - Gândim acest gând ciudat deja în misticii pre-reformei ai școlii lui Meister Eckart*, care îl dezvoltă cu profunzime și forță uimitoare O găsim și printre misticii din perioada Reformei (de exemplu, Sebastian Frank): Dumnezeu este conștient de sine numai în creaturi, numai în om: înainte de crearea lumii și a spiritului finit, el nu se cunoștea pe sine și era nu Dumnezeu; conștiința mea despre Dumnezeu este conștiința lui Dumnezeu despre mine etc În noua filozofie întâlnim aceeași idee a teogoniei lui Dumnezeu în procesul lumii la Schelling și într-o formă mai puțin clară, dar uneori chiar mai clară la Fichte și Hegel* *) Pesimiștii moderni dezvoltă și ei această idee: procesul mondial este un proces de auto-răscumpărare a absolutului, o transformare treptată a inconștientului Pentru a-și recâștiga pacea pierdută, lumea nebună trebuie să-și recunoască răul, păcatul și nebunia și bunătatea în pace senină Procesul mondial, procesul de dezvoltare, urmărește un singur scop providențial - conștiința de sine

a absolutului Această viziune, care străbate toată filosofia germană, este poate cea mai profundă și, în același timp, cea mai falsă pe care o găsim în ea Conceptul de autodezvoltare, dezvoltare în general - în aplicare la absolut - este un concept vădit fals; căci nimic din ceea ce se dezvoltă nu este cu adevărat absolut Un absolut în curs de dezvoltare este unul care nu și-a atins încă scopul, nu l-a atins Așadar, alături de acest absolut incomplet și nemulțumit, cu absolutul încă imperfect și numai devenit, stă absolutul - realizat din timpuri imemoriale, perfect, satisfacându-se și cuprinzând totul *) Sperăm în prezent să aducem la cunoștință cititorilor noștri speculațiile îndrăznețe ale acestui mare gânditor Despre Fichte, vezi de exemplu Ueber den Grund unseres Glaubens (W V, ι í etc) Hegel, vezi mai sus p În Religionsphilos I , Hegel îl citează direct pe Eckart Biblioteca "Runivers" - - este scopul oricărei dezvoltări posibile Alături de acest zeu semiconștient, în curs de dezvoltare, străduindu-se să cunoască binele și răul, stă conștiința actuală eternă, în care se află norma și criteriul obiectiv al oricărei conștiințe posibile Fără o astfel de conștiință universală, fundamentând în interior orice conștiință limitată, posibilă, este imposibil de înțeles unitatea morfologică a organizării mentale Fără o astfel de conștiință universală care să fundamenteze și să organizeze conștiințe individuale, mintea individuală nu ar avea însăși posibilitatea cunoașterii adevărate, logice Fără o astfel de conștiință universală nu ar exista conștiință și nu ar exista dezvoltare, deoarece o posibilitate, o potențialitate nu pot fi realizate de la sine Ajungem aici la învățătura marelui Aristotel, pe care o considerăm piatra de temelie a metafizicii: tot ceea ce este posibil, neajuns încă la final, nedezvoltat încă până la ultim și Forma necondiționat de dorit, opusă unei realități sau măsură eternă ideală, un scop etern atins Carte Serghei Trubetskoy (> Va fi o fereastră) i Biblioteca "Runivers" DEPARTAMENT SPECIAL Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CRITICA SI BIBLIOGRAFIE I Caracteristici generale I Note despre cele mai importante curente ale gândirii filozofice ruse în legătură cu literatura noastră tradusă de filosofie Se întâmplă uneori să auzim că nu avem nimic de învățat de la antici, că singurul lucru pe care le datorăm lor și gândului lor este respectul Dimpotrivă, am crezut întotdeauna că, prin puterea și distincția de gândire, ei nu sunt depășiți de popoare noi și că, prin urmare, oricine caută adevărul filozofic ar trebui să se îndrepte către ele cu nu mai puțină atenție decât cu ceea ce se îndreaptă către lucrările noilor gânditori Cel puțin, multe dintre acestea fiind încă scrise vag și incomplet chiar și în timpul nostru, au fost deja investigate cu o claritate uimitoare de către greci Aceasta include, de exemplu, teoria procesului ca o serie de modificări succesive și conexe Suntem încă neputincioși să ne ridicăm deasupra atomilor în mișcare, mintea noastră aspră și neîndemânatică nu vede în ea decât forță și substanță, în mișcare și mișcare, în timp ce geniul grec și-a dat seama cu o claritate incomparabilă de insuficiența acestei explicații și a distins cu mult timp în urmă în acest proces elemente pe care noi și încă continuăm să nu le observăm De aceea, odată cu studiul gândirii grecești antice, noi Biblioteca "Runivers" - - conectăm în niciun caz doar interes istoric Acest din urmă, credem noi, nu poate fi niciodată suficient de puternic pentru a face acest studiu cu adevărat atent și complet Dimpotrivă, unim cu acest studiu interesul cel mai viu, unim speranțele de apropiere de adevăr, pe care încă nu-l posedăm Trebuie să ne întoarcem la filosofia greacă mai mult decât la orice altă mare filozofie, nu

numai pentru a afla ce și cum credeam acum două mii de ani, ci și pentru a afla cum ar trebui să gândim noi înșine acum Oricum ar fi, interesul pentru filosofia greacă nu a fost niciodată dominant între noi până acum și nu a fost niciodată larg răspândit Doar mințile individuale s-au dedicat întotdeauna studiului ei și nu a interesat întreaga societate Subiectul studiului nostru a fost, în special, Platon și, într-o măsură mult mai mică, Aristotel Această diferență în raport cu cele două minți filosofice principale ale Greciei ar trebui explicată, după cum ni se pare, prin faptul că Platon a fost mai atras de binecunoscuta înălțime a speculațiilor sale și de apropierea lor de acele adevăruri care constituie conținutul religiile creștine ii La aceasta trebuie să adăugăm și frumusețea extraordinară a formei în care a putut să-și îmbrace raționamentul filozofic și la care generațiile anterioare ale societății noastre au fost mai sensibile decât vremea noastră Cel puțin traducătorii lui Platon, despre care vom vorbi mai jos, nu spun nimic despre avantajele filozofiei sale față de cea a lui Aristotel în sensul unei mai mari apropieri de adevăr și, prin urmare, ne putem gândi că nu această apropiere de adevăr a fost cea care a ghidat ei în alegerea subiectului de studiu În ceea ce privește filosofia lui Aristotel, atunci, având un caracter exclusiv explicativ, ea nu a atras mințile fostului "timp, - parțial, probabil din cauza unei neîncrederi ascunse în capacitatea unui gând abstract de a explica ceva real, parțial datorită la un interes în general slab pentru o astfel de explicație Toate acestea vor deveni mai clare când vom vorbi în continuare despre diferitele tipuri de sisteme filosofice Prin urmare, acele scrieri ale lui Aristotel, care sunt consacrate cunoștințelor teoretice, au fost cu greu studiate; au fost studiate şi traduse cele mai puţin semnificative dintre lucrările sale, tocmai cele care, potrivit propriei sale secţiuni Biblioteca "Runivers" - - nu, se referă la cunoștințe practice, al căror scop nu este de a explica natura, ci de a ghida activități Aceasta include în special lucrarea sa despre poetică (Περιποιητικῆς) După cum reiese din însuși titlul acestei lucrări, ea a fost studiată nu din interes pentru filozofie, ci din interes pentru literatură, pentru arta creației în domeniul cuvântului și în studiul a ceea ce a fost creat Acest interes a izvorât firesc din acea renaștere extraordinară cu care poezia noastră, în decursul a nu mai mult de un secol, a apărut și s-a dezvoltat până la dimensiunile ei actuale Ceva mai târziu, și parțial deja în timpul nostru, scrierile politice și morale ale lui Aristotel au devenit subiect de studiu În sfârșit, în ceea ce privește faptul că interesul pentru filosofia greacă nu a fost niciodată larg răspândit în societatea noastră, acest lucru ni se pare că se datorează a două motive, în primul rând, din dificultatea filozofiei grecești și, în al doilea rând, din modul particular de expunere în rândul cei din vechime, ceea ce este atât de diferit de modul de expunere literară la noi Dificultatea filozofiei grecești de a înțelege rezultă în mod firesc din faptul că ea a ajuns până la noi în principal în ultimele sale lucrări finale (Platon și Aristotel), care au fost ultimul rod al eforturilor îndelungate și intense ale geniului grec de a rezolva însuşi întrebările de bază ale fiinţei şi cunoaşterii Pentru noi, toată seria lungă de încercări anterioare de a rezolva aceste întrebări va dispărea, sau aproape va dispărea, iar noi, nepregătiți prin studierea lor, needucați și rafinați prin acest studiu, suntem nevoiți să intrăm direct în lumea extrem de complexă și subtilă de gândire a lui Platon şi Aristotel Acest lucru este încă posibil pentru mințile individuale, dar imposibil pentru masa societății, care trebuie să experimenteze așa

ceva în propria sa dezvoltare mentală, trebuie să elaboreze o serie de viziuni filozofice asupra lumii împreună cu minți remarcabile în mijlocul ei pentru a deveni capabilă să perceapă viziunile foarte dezvoltate asupra lumii ale oricărui popor alien- dago Ne-a lipsit întotdeauna această condiție necesară și asta, fără îndoială, explică faptul că aproape toate ideile filozofiei grecești, aparținând numărului celor general cunoscute, sunt percepute de noi nu în adevăratul lor sens, ci într-un alt și diferit mult mai usor de inteles Așa este, de exemplu concepţia ideilor platonice ca ceva neschimbător * Biblioteca "Runivers" - - și nemișcată, care în mod esențial contrazice învățăturile lui Platon, așa cum este expusă în Sofist și parțial în Parmenide Karpov Ambii au lucrat la Platon Pakhomov în anii optzeci ai secolului trecut, când Platon nu fusese încă tradus în niciuna dintre limbile europene vii, a tradus de dialoguri ale filozofului grec în limba slavo-rusă Iată ce spune prof Karpov, comparând această traducere cu traducerile ulterioare ale lui Schleiermacher (în germană) și Wik Vărul (în franceză, limb): "Pakhomov și asistenții săi au tradus lucrările lui Platon chiar și atunci când în bibliotecile Europei de Vest nu exista nimic mai bun decât originalul lui Stefan (Platonis opera ed Stephanus-an), eglogile lui Kornari (explicații și comparații) a diverselor texte ale lui Platon) și traducerea Fitzine (în latină, ed), și era imposibil să ne gândim la alte beneficii secundare, atât de bogate ca acum În ciuda faptului că traducerea sa este comparativ mai corectă decât Kuzenov și conține aproape doar două neajunsuri: una este că Pakhomov a înțeles greșit tonul dialogului lui Platon și s-a exprimat prea pedant, îmbrăcând inutil gândirea filosofului în forme slave; celălalt este că a văzut mai clar și mai susținut sensul cuvintelor decât gândurile Adevărat, pe alocuri are omisiuni sau completări; dar cu limba rusă de atunci se putea face ceva mai reușit" *) Parcă compensând aceste neajunsuri ale limbii, în anii douăzeci ai acestui secol, a apărut o traducere a discursului lui Platon "Despre legi", realizată de V Obolensky și remarcată printr-o asemenea eleganță a vorbirii, care nu se găsește adesea la noi timp chiar și în traduceri din limbi noi **) În sfârșit, începe *) Opere ale lui Platon, traduse din greacă și explicate de profesorul Karpov al Academiei Teologice din Sankt Petersburg Partea I Sankt Petersburg i i Prefaţă, p XXI-XXII **) Discursul lui Platon despre legi Traducere de V Obolensky Din greaca Moscova, tip Selyvanovski (Traducerea este precedată de o scurtă dedicație lui V Iv Lanskoy O fotografie din bustul lui Platon este atașată) Biblioteca "Runivers" O Din , traducerile prof Academia Teologică din Sankt Petersburg V N Karpov Însoțite de comentarii excelente și continue asupra textului, prefețe istorico-filosofice la fiecare dialog separat și o introducere generală în studiul vieții, scrierilor și filosofiei lui Platon, aceste traduceri constituie cea mai prețioasă achiziție pentru literatura rusă și, fără un îndoială, ele sunt cele mai capitale dintre toate cele care au venit înainte până acum știința noastră a produs în domeniul filosofiei și al studiului ei Din cele de dialoguri lăsate nouă de Platon (șapte dintre ele sunt considerate de unii savanți ca fiind false), prof Karpov a tradus (eseul "Despre legi" nu a fost tradus) Dar dintre acestea, în timpul vieții, a reușit să publice doar de dialoguri (prima ediție în - , în volume, conține dialoguri, a doua în volume apărută în) Traducerea și explicațiile celorlalte zece dialoguri, și dintre ele cele mai importante pentru înțelegerea filozofiei lui Platon: Theaetetus, Sofist și mai ales Parmenide și Timeu, zăceau mult timp în manuscris, negăsind pe nimeni care să-și ia asupra sa munca și

costurile de publicare Dacă ne amintim că chiar la începutul secolului al XVI-lea, editorii lucrărilor lui Platon s-au oferit voluntar să plătească în aur pentru fiecare corectare nou făcută în textul scrierilor sale și că în același secol, anumite orașe ale Italiei erau mândri de onoarea de a-i vedea publicati pe Platon si Aristotel, atunci vom intelege adevarata masura curiozitatea sa, curiozitatea timpului nostru si a societatii noastre La numai un an de la ultima ediție a operelor lui Platon din timpul vieții lui Karpov, au fost publicate în sfârșit (mulțumită departamentului spiritual) traduceri ale celor zece dialoguri rămase Acum Platon există în traducere în rusă în compoziția completă a lucrărilor sale *) (traducerea cărții "Despre legile" care lipsește din Karpov este completată cu o traducere *) Opere ale lui Platon, traduse din greacă și explicate de prof Karpov Moscova , voi Prin urmare, susține în mod eronat prof A A Kozlov în prefața la "Istoria filosofiei europene" a lui Weber (Kiev,), că "În traducerea în rusă, mulțumită lui Karpov, există doar Platon și asta e jumătate; și în plus, Hegel a avut norocul să aibă trei lucrări importante traduse de domnul Cijov " Este dezagreabil să vezi o astfel de neglijență într-o carte menită să servească drept ghid pentru masele unei societăți educate și pentru studenți ■ Biblioteca "Runivers" - - Obolensky, care ar trebui publicat din nou) Este imposibil să nu menționăm și noile traduceri bune cu note și analize: dialogul "Fedon" de D Lebedev (Odesa, Note ale Novorossului Imperial Universitatea) și dialogul "Timaeus" de G Malevansky (Kiev) ,) Cât despre Aristotel, Ordynsky), M Kastorsky) și Skvortsov) au tradus din scrierile sale La aceste lucrări de traducere a filozofilor greci trebuie să adăugăm "Περί ψυκής" ("Despre suflet", cărți, în traducerea lui Snegirev Kazan,) și "Ηθικά Νικομιάχεια" (Etica lui Aristotel din Translatarea greacă Radlov Sankt Petersburg)) Lucrările lor au fost consacrate studiului filozofiei grecești în părțile sale și în ansamblu: în raport cu Platon, domnul Skvortsov) și domnul Linitsky), în raport cu Aristotel - domnul Zelenogorsk), în raport cu anumite perioade ale istoriei sale - M Katkov și în relație cu ea în întregul ei prof Novitsky Lucrarea lui Katkov "Eseuri despre cea mai veche perioadă a filosofiei grecești" (Propylaea, volumele I și III) în ceea ce privește independența opiniilor asupra istoriei gândirii grecești și în ceea ce privește învățarea extensivă este cea mai bună pe care literatura noastră despre istoria antică filozofia a deţinut până acum) Lucrarea lui Novitsky "Dezvoltarea treptată a învățăturilor filozofice antice în legătură cu dezvoltarea credințelor păgâne", Kiev, - (volume), este singura istorie completă a filosofiei antice din literatura științifică rusă Concepțiile filozofice și științifice orientale ale lumii sunt prezentate aici cu detalii deosebite (Volumul I) *) după celebra lucrare a lui Kuno-Fischer ("Istoria noii filosofii"), într-o traducere foarte bună a domnului Strahov; dar totuși, cartea lui Merz are un asemenea merit încât, în ciuda asemănării sale evidente în multe privințe cu opera lui Kuno-Fischer, ea constituie totuși o completare demnă de remarcat la literatura existentă despre Leibniz, mai strălucitoare și luminând mai pe deplin multe puncte din viață si ganduri ale marelui filozof După cum se obișnuiește într-o ediție engleză a filozofilor clasici, eseul lui Merz despre Leibniz este împărțit în două părți: prima este biografia sa, a doua este filosofia sa În prima parte, Merz, care vrea să explice originea și dezvoltarea filozofiei lui Leibniz din calitățile sale personale și din diversele circumstanțe istorice care l-au influențat în viață din diferite părți, ne indică clar că încă din copilăria lui Leibniz, care a fost născut în

, într-o combinație specială a acestor proprietăți și împrejurări au fost acele condiții care au format caracterul de bază al tuturor activităților sale ulterioare în domeniul vieții, al științei în general și al filosofiei în special În primul rând, circumstanțe istorice și anume: dezordinea tuturor relațiilor sociale din Germania imediat după încheierea teribilului și epuizat război de XXX ani; lipsa unei școli și forme de educație satisfăcătoare și stabilite; în cele din urmă, înapoierea Germaniei în știință și filozofie din Franța și Anglia, au fost pentru cei extrem de înzestrați și deja din copilărie, dând dovadă de o neobosit sete de cunoaștere Leibniz, nu o condiție nocivă, ci mai degrabă favorabilă dezvoltării personale, pentru că l-au încurajat să caute în străinătate cunoștințe mai extinse și versatile nu, Biblioteca "Runivers" - pe care patria nu i-a putut da Totuși, dacă școala germană nu ar putea, cu autoritatea și prestigiul ei, să înrobească un om de geniu, l-ar putea, ca să spunem așa, să-l încurce pe Leibniz în lanțurile scolasticii sale pentru a-l elibera de care ar fi trebuit să depună nu puțin efort, așa cum s-a întâmplat cu mulți alți oameni remarcabili Dar, din fericire pentru Leibniz, relațiile sale domestice au fost extrem de favorabile pentru eliberarea dezvoltării sale mentale de influența școlii Tatăl său, fost profesor de filozofie morală la Leipzig, a murit, lăsându-l în vârstă de șase ani, iar mama sa, o femeie în general prudentă și, cu o religiozitate sinceră, eliberată de meschinăria și fanatismul scolastico-protestant al școlii germane de atunci, s-a ocupat de cresterea lui Conducând creșterea fiului ei, ea nu s-a temut de manifestarea timpurie a forței mintale și de dorința neobosit de cunoaștere a băiatului și, în loc să-l înfometeze cu înghesuiala pedantă a catehismului luteran, ea, la sfatul unui prieten al soțul ei, a pus la dispoziția copilului de zece ani întreaga sa bibliotecă pe tatăl gol Băiatul precoce, deja la o vârstă fragedă, stăpânind suficient de mult limbile antice, a fost complet cufundat în lectura anticilor: Cicero, Quintilian, Seneca, Herodot, Xenofon și chiar Platon, istoricii romani, părinții greci și latini ai biserică Astfel Leibniz a devenit autodidact Această împrejurare, care putea să ruineze în cele din urmă un om cu abilități mediocre, era extrem de favorabilă unui băiat bogat înzestrat, atât în ceea ce privește independența în judecare și cercetarea subiectelor, cu care era obișnuit încă din copilărie, cât și în raport cu vastitatea orizont care i s-a deschis în regiune cunoaștere În al cincisprezecelea an, Leibniz era deja pregătit și a început să asculte prelegeri la universitatea orașului natal, Leipzig, iar în anul al șaptesprezecelea a susținut deja public prima sa disertație de filozofie: "De principio individui", ideea principală a care a fost ideea care a trecut prin toți ultimii săi ani, filozofia că ființa aparține individului, și nu proprietăților și semnelor, adică nu ideilor generale La Universitatea din Leipzig, Leibniz a studiat filozofia antică și școlară sub supraveghere Iacov Thomasius, Biblioteca "Runivers" - - tatăl celebrului creștin Thomas, dar la acea vreme era deja angajat independent în filosofia lui Descartes Pe lângă filozofie, în timpul șederii sale la universitate, Leibniz a studiat dreptul, în special dreptul natural, care a fost inițiat de celebrul Hugo Grotius La Jena, unde Leibniz a ascultat prelegeri timp de un semestru, sub influența profesorului Weigel a devenit interesat de matematică Pe lângă Leipzig și Jena, Leibniz a ascultat și prelegeri la Altdorf, unde și-a terminat studiile universitare în al douăzecilea an Pe lângă prima dizertație menționată mai sus, Leibniz în timpul carierei sale universitare a scris mai multe eseuri și disertații, în principal pe tema dreptului, a

obținut o diplomă de master și în final un doctor în drept și, în general, s-a dovedit în lumea științifică cu versatilitatea, inteligența și erudiția uluitoare pe care i-a oferit-o, tânăr de nouăsprezece ani, Universitatea Rusă Altdor, un post de profesor, pe care, însă, a respins-o de la sine, supunând impulsurilor care l-au chemat într-un alt domeniu, mult mai rodnic atât pentru el, cât și pentru știință în general, decât ar fi fost un profesor în sfera privată a jurisprudenței Merz, descriind perioada studențească a vieții lui Leibniz, ne arată clar de ce Leibniz, urmând exemplul tatălui și al rudelor sale, care se pregătea la universitate pentru o carieră juridică, a refuzat brusc un profesor de științe juridice la Altdorf În el exista la acea vreme o dorinţă conştientă, voinică, de a studia mai profund ştiinţele matematice, la care a primit o dispoziţie în perioada universitară; în al doilea rând, să se familiarizeze mai bine cu explicația mecanică a naturii, la care a trecut apoi de la doctrina scolastică a formelor substanțiale care predomina în universitățile germane și, în final, să se familiarizeze în general cu sferele mai active ale vieții, unde putea încercați să-și slujească patria și religia pe o scară mai mare Cu marea forță teoretică a lui Leibniz în el, a existat o dorință profundă de activitate practică în toate domeniile: în religie, în știință și în public ' *) Conform acestei învățături, în lucruri este reală doar forma lor, ceea ce constituie esența lor, adică ceea ce fiecare lucru îl are în comun cu alții Biblioteca "Runivers" - - viaţă Pentru a privi mai bine modul de satisfacere a acestei dorinte, Leibniz s-a stabilit la Nürnberg, singurul oras german care, dupa un razboi greu, si-a pastrat fosta viata sociala mai larga si mai independenta Intrând în Nürnberg în societatea rozicrucienilor care erau angajați în alchimie și profitând de relațiile sale cu societatea atât pentru a-și extinde conexiunile, cât și pentru a-și spori cunoștințele chimice, care la acea vreme erau în legătură cu alchimia, Leibniz s-a întâlnit acolo cu baronul Boyneburg , persoana foarte apropiată de cel mai puternic din vremea aceea a prinților Imperiului German, Electorul și Arhiepiscopul de Mainz Boineburg, care fusese anterior ministru al electorului pentru relațiile diplomatice și la acea vreme se retrăsese deja în viața privată, a intrat extrem de curând în relații de prietenie cu tânărul Leibniz, în ciuda diferenței semnificative de vârstă și poziție socială Văzând în tânărul său prieten un om care putea fi cel mai util suveranului său prin bogăția de cunoștințe, energia în muncă și participarea arzătoare la interesele intelectuale și publice ale patriei întregi germane, Boineburg l-a prezentat electorului însuși Leibniz, după ce a intrat în slujba electorului, a început să lucreze activ la multe probleme legate de știință, metafizică, diferențele religioase dintre diferitele credințe, politica internă și externă a Germaniei Merz ne arată cum scrierile lui Leibniz din această epocă reflectau diversele aspirații care au apărut în el atât în mod independent, cât și sub influența unui impuls emanat de la Boyneburg În aceste scrieri, Leibniz expune acum principiile de bază ale dreptului, acum luptă împotriva concepțiilor antireligioase și ateiste, acum apără ideea că o explicație mecanică a lumii nu poate face fără recunoașterea principiului spiritual, prin care numai armonia tuturor lucrurilor poate fi explicată, atunci el exprimă ideea de a prezenta știința în Germania nu în latină, ci în limba populară, așa cum a fost deja stabilită în Anglia și Franța, apoi îl protejează pe Aristotel și pe scolastici de prea mult atitudinea nedreaptă și disprețuitoare față de ei a oamenilor de știință moderni În domeniul politicii Biblioteca

"Runivers" - - Leibniz susține ideea că Germania poate găsi cel mai bun sprijin în apărarea independenței și securității sale de planurile de cucerire ale lui Ludovic al XIV-lea care o amenință constant, nu într-o alianță extrem de fragilă cu state străine, cum ar fi, de exemplu, Suedia, Anglia și Olanda) , dar în cea mai mare unitate și unitate posibilă între statele care fac parte din Imperiul German, precum și într-o unire mai strânsă a acestui imperiu cu șeful său, Împăratul Austriei În , datorită participării lui Leibniz la problemele politice ale vremii sale, s-au creat condiții foarte favorabile activității sale filozofice, care de atunci capătă un caracter universal european Inventând mijloace pentru a proteja Germania de dominația lui Ludovic al XIV-lea, Leibniz, într-una dintre memoriile sale, a exprimat ideea de a-l incita pe regele francez la război cu turcii și de a cuceri Egiptul, ceea ce pentru Franța și Ludovic, pe lângă glorie, ar putea aduce beneficii materiale mai mari, iar Germania să stăpânească - s-ar înviora din amestecul unui vecin puternic în treburile ei și din pretențiile de a o domina Acest plan a stârnit simpatia lui Boineburg, care, folosind legăturile sale la curtea franceză, a început să se bată cu privire la posibilitatea ca Leibniz însuși să prezinte regelui francez detaliile planului său Când s-a primit vești din Franța despre posibilitatea ca Leibniz să aibă o audiență cu Ludovic, apoi în Leibniz a plecat la Paris Acest plan nu s-a concretizat, căci Leibniz nici nu a reușit să-l prezinte lui Ludovic al XIV-lea; dar pentru acea ședere în Franța, unde Leibniz a trăit câțiva ani, parțial ca educator al tânărului Boineburg și parțial ca ambasadă sub Mainik, a făcut cel mai mult pentru a satisface acele nevoi și sarcini care de mult au pus stăpânire pe mintea și voința a marelui filozof La Paris, Leibniz a intrat în relații personale cu reprezentanții principali ai filozofiei și științei moderne; cu adepți și succesori ai lui Descartes, cum ar fi, de exemplu, Arnaud și Malebranche, și cu matematicieni și fizicieni, ca de exemplu Huygens, care l-a ghidat în studiul matematicii superioare Cu toate acestea, învățarea și împrumutul de la acești luminari ai științei de atunci Biblioteca "Runivers" - - ceea ce îi lipsea, Leibniz nu și-a pierdut deloc independența și a devenit rapid egal cu ei Astfel, de exemplu, el nu a urmat niciodată cu sclavie explicația mecanică carteziană a naturii și nu a pierdut niciodată din vedere nevoia unui principiu superior, care ar putea în mod natural și fără contradicție să aducă în unitate și armonie lucruri aparent incompatibile precum spiritul și materia La fel, în domeniul matematicii, Leibniz nu s-a limitat la a studia doar ceea ce a fost realizat prin lucrările predecesorilor săi, de exemplu Kepler, Cavalieri, Descartes, dar și-a îndreptat imediat atenția către noi întrebări care l-au condus la celebra descoperire a calculului diferențial În timpul șederii lui Leibniz la Paris, a avut ocazia să viziteze Londra, unde a intrat și în cercul oamenilor de știință grupați în societatea regală, fiind apreciat de mulți În aceeași perioadă, Leibniz era în drum spre Olanda, unde l-a întâlnit pe Spinoza și pe alți oameni de știință ai acelei țări Descriind activitățile lui Leibniz în timpul vieții sale la Paris și Londra din - , Merz, la fel ca înainte, cu claritate și distincție, ne arată ce proporție din ceea ce a făcut pentru știință și iluminism cade asupra condițiilor istorice și a mediului în care el a fost plasat de circumstanțele exterioare ale vieții și ce pondere îi aparține personalității sale, naturii sale bogat înzestrate Deci, de exemplu, citind povestea lui Merz despre descoperirea calculului diferențial de către Leibniz, chiar și o persoană care nu este în mod special familiarizată cu matematica va

înțelege pe deplin că problemele matematice rezolvate de oamenii de știință anteriori, Kepler, Cavalieri, ale căror lucrări Leibniz le-a întâlnit în Germania , și Descartes, compoziții matematice pe care le-a studiat doar la Paris, au condus în mod firesc la acele întrebări ulterioare și mai înalte care au fost puse și rezolvate de minți atât de mari precum Leibniz și Newton, care au ajuns la descoperirea aproape simultană și independentă unul de celălalt a calculul mărimilor infinitezimale Dar, pe de altă parte, folosind exemplul lui Leibniz, Merz arată cu aceeași claritate că numai marile sale abilități și energia ar putea, pe baza lucrării predecesorilor menționați mai sus, să mute matematica la aceea Biblioteca "Runivers" - punctul culminant al dezvoltării sale, pe care l-a atins odată cu descoperirea calculului diferenţial, primii germeni au apărut cu zece ani mai devreme în lucrarea: "De arte combinatoria", care a fost scrisă de el la vârsta de nouăsprezece ani *) În timpul șederii lui Leibniz la Paris, patronii săi, Boineburg și Electorul de Mainz, au murit Pierzându-și funcția oficială odată cu moartea acestuia din urmă, Leibniz, cu insuficiența și dezordinea mijloacelor sale personale în general, a fost nevoit să caute un loc de muncă permanent într-un serviciu, ca mijloc de subzistență Între timp, ducele de Brunswick-Lüneburg, cu care a făcut schimb de scrisori pe diverse probleme științifice, l-a invitat de mai multe ori să slujească la Hanovra la curtea sa Leibniz a refuzat multă vreme aceste propuneri, dorind să-și păstreze libertatea în activitățile sale științifice, dar în cele din urmă, după ce a cântărit cu atenție această propunere din punctul de vedere al planurilor și înclinațiilor sale, a cedat insistențelor ducelui și s-a mutat la Hanovra la sfârşitul anului ca consilier privat şi bibliotecar al ducelui "Biografii lui Leibniz", spune Merz, "nu aprobă într-o măsură mai mare sau mai mică acest pas și regretă că talentele unui asemenea om de geniu au fost irosite în prelucrarea unor scrieri care aveau o semnificație pur locală și temporară, în susținerea politica nepatriotică și personală a ducelui de Brunswick-Luneburg, cu privire la reprezentarea istoriei unei case guvernante germane nesemnificative, precum și asupra dezvoltării unor memoriale legate de conducerea unui stat mic Dar împotriva acestui lucru se poate obiecta că o astfel de poziție asigura probabil o mult mai mare libertate de gândire și, în orice caz, dădea mai mult timp liber decât o catedră într-una din universitățile germane**), că scrierile politice ale lui Leibniz *) Ideea principală a acestui eseu este că în orice știință este posibil, ca și matematica, să se înlocuiască cuvintele cu semne, deoarece toate conceptele sunt doar combinații ale unor elemente inițiale Acest lucru, potrivit lui Leibniz, ar beneficia atât de accesibilitatea generală a conținutului științelor, cât și de acuratețea și certitudinea conceptelor acestora *♦) În ceea ce mă privește, consider că aceste cuvinte ale lui Mertz sunt extrem de corecte Ținând cont de spiritul extrem de îngust care predomina atunci în universitățile germane, putem spune cu îndrăzneală că Leibniz, pe care contemporanii săi nu au întârziat să-l acuze de Biblioteca "Runivers" - mana într-un larg spirit patriotic - că a fost capabil să-și propună astfel de puncte de vedere asupra lucrurilor mărunte care reflectau interesele lumii și ale omenirii în general - că micile state germane erau rămășițele unora mari și puternice care se luptau pentru a dobândi o poziție de conducere în politica tuturor naţiunilor De asemenea, nu trebuie trecut cu vederea faptul că pentru cercetările sale genealogice, Leibniz a făcut o călătorie științifică prin Germania și Italia, că aceste cercetări ale sale l-au determinat pe ducele de Este, prin faimosul

Muratorium, să recupereze comorile Bibliotecii din Modena din uitare și acel solid Gibbon a apelat la lucrările lui Leibniz și Muratorium ca sursă pentru istoria sa a antichităților Casei Brunswick "(- pagini) Toate obiecțiile lui Mertz la adresa biografilor lui Leibniz citați acum sunt confirmate de descrierea vieții filosofului din momentul în care acesta a intrat în slujba curții hanovriene În orice caz, ocupațiile asociate cu noua poziție oficială a lui Leibniz nu l-au împiedicat deloc să-și dezvolte treptat propriul sistem filozofic Punctul de plecare al acestui sistem, potrivit lui Merz, a fost critica filozofiei mecanice a naturii a lui Descartes Leibniz nu putea fi de acord că materia sau corpurile sunt o masă moartă, care și-a primit mișcarea o dată pentru totdeauna din împingerea sau impulsul unei cauze externe (Dumnezeu) Dimpotrivă, faptele mișcării și ale lumii materiale în general i se păreau explicabile numai în ipoteza că corpurile în mișcare nu sunt o masă moartă, ci conțin o capacitate activă sau o forță tum), t e începutul dinamic al schimbării și al șederii Acest principiu sau forță dinamică poate fi înțeles doar prin rudenia și asemănarea sa cu ceea ce cunoaștem direct în noi înșine Un moment motivant ca un fir de indiferență față de religie și aproape de ateism ar fi interferat mult mai mult cu punerea în aplicare a ideilor sale despre corporația universitară decât îndatoririle oficiale la curtea din Hanovra La fel, pregătirea conștiincioasă a prelegerilor și a cursurilor cu studenți pe o materie specială i-ar lua nu mai puțin timp decât, în cele din urmă, sarcinile nu foarte grele asociate titlului de consilier secret al curții hanovriene A K Biblioteca "Runivers" - - în critica mecanismului cartezian și în recunoașterea acestui început în natură, Leibniz, după Mertz, a fost mereu viu, indiferent de ce spuneau dușmanii săi, o nevoie religioasă, în legătură cu influența filozofiei lui Platon, Aristotel , care întărease în el încă din copilărie, Părinții Bisericii și Scolasticii Sub aceste influențe, Leibniz nu se putea mulțumi cu atitudinea exterioară a lui Dumnezeu față de natura moartă, așa cum era cazul lui Descartes, și credea că mecanismul cartezian poate duce cu ușurință la ateism *) Odată cu ideea forței care acționează în lumea materială, toate fenomenele sale împreună primesc un sens și o semnificație mai profundă Atunci lumea materială nu este ceva independent: ea nu există de la sine, ci de dragul unui scop superior; iar legile mecanice la care sunt supuse fenomenele lumii nu sunt decât mijloace în acest scop Din acest punct de vedere, Leibniz a făcut distincția între sarcina filosofiei naturale sau știința naturii (în terminologia modernă, fizica) cu sarcinile filosofiei Știința naturii (sau fizica) are ca obiect studiul legilor mecanice la care sunt supuse corpurile materiale; Sarcina filozofiei este să dezvăluie însăși esența acestor legi, sau să dezvăluie rațiunea și scopul, care le iau semnificația absolută și le reduc la simple mijloace pentru un scop În conformitate cu această idee de bază, Leibniz, în dezvoltarea propriului sistem, a trebuit să se abată semnificativ de la cartezianism în principalele concepte filosofice, începând cu cel mai elementar, conceptul de substanță Nu în extensie, ca Descartes, Leibniz a văzut esența substanței, ci în aceeași activitate pe care o cunoaștem direct în noi înșine, adică în dorință și în reprezentare Pe de altă parte, natura materială nu constituie la Leibniz, ca la Spinoza, o substanță extinsă, ci *) După părerea mea, este necesar doar în sistemul lui Descartes să distrugem ideea obscure și contradictorie a creării de către Dumnezeu a substanțelor corporale, apoi să luăm impulsul inițial, care este obscur în sistemul său, prin care Dumnezeu pune materia în mișcare și, în cele din urmă, să declare

consecvent gândirea ca fiind un produs al mișcării mamei și așa cum Descartes considera alte activități mentale, de exemplu senzație și sentiment prin astfel de produse - și va apărea o viziune mecanică-materialistă completă asupra lumii, care sub diferite denumiri predomină în societatea modernă A Biblioteca "Runivers" - - se descompune în multe substanțe individuale speciale: fiecare lucru material nu este altceva decât o acumulare a acestor substanțe Dar aceste multe substanțe nu sunt nicidecum atomii anticului Epicur sau ai atomistului modern Gassendi Atomii lui Leibniz nu sunt corpuri mici extinse, ci puncte matematice sau, mai precis, metafizice, sau forțe active, care posedă doar o intensitate infinită, precum spiritul uman Pentru a-și distinge atomii sau substanțele fără extensie, dar cu viață interioară în diferite grade, Leibniz le-a numit monade, împrumutând expresia de la Giordano Bruno, care o folosise mai devreme "într-un mod similar, dar nu exact în același mod sens, ca Leibniz", notează Merz După mărturia proprie a lui Leibniz, un nou concept de substanță, acest fundament al întregului său sistem filozofic, s-a dezvoltat în el, după multe ezitări și schimbări, când a intrat la vârsta de patruzeci de ani (-) Din , Leibniz a început să comunice prietenilor săi bazele noului său sistem (de exemplu, Arno, Fouche și alții) Pe măsură ce aceste puncte principale erau comunicate și apărate împotriva obiecțiilor corespondenților săi, sistemul lui Leibniz s-a dezvoltat și a devenit din ce în ce mai complet, astfel încât în ultimul deceniu al secolului al XV-lea și începutul secolului al XVIII-lea a fost deja expus în articole de jurnal și scrieri separate Acest sistem, care a devenit cunoscut întregii lumi științifice sub denumirea de armonie prestabilită, este expus de Leibniz în principal în următoarele lucrări, scrise cu diverse ocazii mai mult sau mai puțin externe: "Système nouveau de la nature et de la communication des substances, De ip sa Natura sive devi insita actionibusque creaturarum, Considérations sur le principe de vie, Essais de Théodicée *), La Monadologie **), Principes de la nature et de la grâce , fondés en raison, și în cele din urmă Nouveaux essais sur l'entendement humain***) - Descrierea dezvoltării treptate a sistemului Leibniz prin intermediul corespunzătoare *) Acest eseu a fost scris despre conversațiile filozofice dintre Leibniz și regina Prusiei, despre scepticismul lui Lier Beyle **) Un eseu scris pentru Prințul Eugen de Savoia ***) Această lucrare, una dintre cele mai importante din filosofia lui Leibniz și reprezentând o infirmare a filozofiei lui Locke, a fost publicată la numai de ani de la moartea lui Leibniz, în Biblioteca "Runivers" - tsii, polemici și dispute cu prietenii săi învățați, prin discuții cu diverse persoane, printre altele, cu persoane de rang înalt, pentru convingerea cărora în filosofia sa a scris chiar tratate întregi, Merz ne arată foarte clar că prejudiciul rezultat din lipsă a sistemului și a ordinii în opera filosofică a lui Leibniz, este acoperită în mod semnificativ și, poate, chiar depășită de unele avantaje, și anume: amploarea și complexitatea gândirii sale filozofice, care decurg din aceleași condiții ale muncii sale mentale, din care absența sistemului și ordinea în ea a apărut și Oamenii de știință și oameni de înaltă educație cu care s-a certat, a discutat și a corespondat, i-au trezit gândirea în multe feluri și l-au forțat să se gândească intens la ideile sale, astfel încât să satisfacă diverse puncte de vedere și să nu piardă din vedere niciuna dintre laturile lui adevărul care s-a dezvăluit din aceste puncte de vedere, le-a servit drept scuză și a câștigat pentru ei înșiși recunoașterea și simpatia atât a indivizilor, cât și a *grupurilor întregi Devine clar pentru

cititorul cărții lui Merz că, dacă Leibniz și-ar fi construit sistemul în postura de profesor universitar, lucrând singur în tăcerea biroului său și comunicând părțile completate ale acestuia doar ascultătorilor săi, imaturi și incapabili să controleze cursul operațiunilor sale mentale, atunci, în ciuda întregului său geniu, el, poate, nu i-ar fi dat acea coerență interioară și consistență cu care ea diferă cu adevărat, în ciuda dezordinei exterioare, fragmentării și incompletitații Pe lângă dezvoltarea treptată de către Leibniz a sistemului său, Merz conturează și explică în detaliu activitățile filosofului în alte aspecte ale vieții Pretutindeni și pretutindeni această activitate depășește cadrul îngust al unei îndepliniri de atribuții deosebit de birocratice; pretutindeni capătă un caracter universal și urmărește fie scopuri cosmopolite, umane comune, fie în general patriotice, scopuri germane comune Deci, de exemplu, ca funcționar al ducelui, Leibniz a trebuit să ia parte la conducerea afacerii cu minereu de argint, care se desfășura în munții Harz Această participare a sa se reflectă acum și într-un eseu de geologie (Protogäa), reprezentând ceva ca o istorie a formării pământului, și într-un eseu despre afaceri monetare Este nevoie de Leibniz, conform îndatoririlor serviciului său Biblioteca "Runivers" - S - - Dacă la curtea hanovriană, pentru a alcătui o cronică a casei Braunschweig-skago, imediat în spiritul său această mică chestiune privată se extinde la dimensiunea, după spusele lui Merz, "un capitol foarte important din istoria medievală și modernă a întregii Europe" și preia caracterul sarcinii - "a reflecta în soarta unei singure dinastii, evenimente legate de popoare întregi și de lume Pentru a îndeplini această sarcină, Leibniz a călătorit timp de trei ani (-) în diverse țări ale Imperiului German, locuind la Veneția, Roma, Napoli, Florența, Bologna, Modena, Viena, peste tot studiind arhive și cronici și peste tot legând foarte importante și alte legături și relații noi (p și urm) Referitor la dorința lui Leibniz de a stabili legături și relații cu oameni influenți și de rang înalt, Merz, contrar unor critici, dovedește destul de convingător că sursa acestor aspirații nu a fost vanitatea deșartă sau vederile egoiste, ci aceeași, trăind și acționând în mod constant în ea, cosmos scopuri politice sau patriotice Gândindu-se constant la necesitatea iluminării academiilor germane, sau a unor societăți învățate precum Academia din Paris, sau Societatea Regală din Londra sau Academia din Florența, Leibniz și-a dat seama clar că în Germania, la fel ca și în alte țări, crearea unui astfel de instituţiile nu pot fi decât opera unor persoane care au puterea supremă sau sunt apropiate de aceasta Că o astfel de părere despre Leibniz era absolut solidă și că activitatea sa în această direcție a fost încununată de succes este dovedit de înființarea academiei la Berlin, care a luat naștere datorită inițiativei, planului și legăturilor lui Leibniz cu cele două patrone și prieteni ai săi regali : Sophia, soția electorului de Hanovra și fiicele ei Yuu Sophia-Charlotte, soția electorului de Brandenburg și primul rege al Prusiei În același mod, a acționat constant la curțile din Dresda și Viena în același scop, deși din cauza circumstanțelor politice proiectele sale de aici nu au reușit În cele din urmă, în același scop, a intrat în contact cu Petru cel Mare și, deși Academia noastră de Științe a fost deschisă nu numai după moartea lui Leibniz, ci și a lui Petru cel Mare însuși, nu există nicio îndoială că ideea de o academie științifică, care a ocupat constant mintea marelui nostru reformator, a dezvoltat influența lui Leibniz Biblioteca "Runivers" - - Vorbind despre activitățile lui Leibniz ca academician, este imposibil să nu menționăm

astfel de planuri și demersuri, pe care oponenții și criticii săi le privesc ca fantezii goale, absorbind, are multă putere și timp, ceea ce ar putea să fie mai productiv să-l folosească pentru elaborarea sistematică a propriei filozofii O astfel de întreprindere este planul unui "limbaj universal al semnelor" sau al unui alfabet al gândurilor umane (lingua characteristica universalis, sau "calculus philosophicus", sau "spécieuse générale"), a cărui idee a fost exprimată pentru prima dată în cele menționate mai sus lucrare: "Ars combinatoria", și pe care Leibniz nu a părăsit-o toată viața și a expus-o în numeroase eseuri și schițe, dintre care unele rămân în manuscris Acest plan era să desemneze conceptele și gândurile din toate știința nu cu cuvinte, ci cu semne precis definite și uniforme, care au fost compilate, ca să spunem așa, limba comună a republicii sau a statului oamenilor de știință, indiferent de diferența dintre naționalitățile lor, la fel cum autorii de lucrări matematice de diferite naționalități, prin semne și numere, sunt la îndemâna tuturor matematicienilor, indiferent de naționalitatea lor Vorbind despre eșecul și dificultatea unei astfel de întreprinderi, Merz arată în același timp că alți oameni de știință au avut ideea lui Leibniz despre acest subiect, și apoi că nu este încă o fantezie fără sens, absolut niciodată fezabilă Leibniz, în întreprinderea sa, nu a intenționat deloc să reducă creativitatea activității mentale umane la adunarea și scăderea mecanică a gândurilor, dar a crezut că, cu ajutorul unor metode analitice mai generale și mai riguroase de determinare și combinare a conceptelor elementare, va să fie posibilă extinderea semnificativă a domeniului cunoașterii umane Această tendință a reflectat ideea principală a filozofiei lui Leibniz că în spiritul uman există multe concepte într-o formă vagă și nedefinită și, prin urmare, o exprimare mai exactă a acestor concepte ar contribui, de asemenea, la clarificarea conținutului lor Semnificația ideii lui Leibniz de limbaj științific universal, potrivit lui Merz, poate fi apreciată doar atunci când luăm în considerare unele dintre remarcile sale, împrăștiate în lucrările sale de matematică și care nu constituie altceva decât "o aplicare a ideii de a alfabetul universal" ( ) Valoarea acestor observații este făcută Biblioteca "Runivers" - - de înțeles pentru noi abia în vremurile recente, când, de exemplu, gândul conținut în ele se dovedește a fi parțial împlinit și realizat în lucrările unor matematicieni moderni precum Grassmann În același mod, Merz explică satisfăcător și alte planuri și proiecte, desigur, nereușite ale lui Leibniz, care i-au ocupat întreaga viață și i-au adus acuzația de indiferență religioasă și alte reproșuri atât din partea contemporanilor săi, cât și din partea criticilor de mai târziu Acestea erau proiecte, note și scrieri, care aveau ca scop fie să unească bisericile catolice cu cele protestante, fie pe cele protestante între ele Nu indiferența față de religie în general, sau față de protestantism, căruia îi aparținea prin naștere, și nu dorința zadarnică de a juca vreun rol, l-a ghidat pe Leibniz în această chestiune, ci o dorință care a izvorât din adâncul naturii sale individuale și convingerile sale filozofice, care l-au atras pentru a aduce pacea și armonia la locul disputei și dezacordului de pretutindeni Acestui efort i s-a alăturat conștiința clară patriotică că lupta dintre catolici și protestanți și, în continuare, lupta dintre protestanți între ei, a adus cel mai mare rău Germaniei în toate relațiile sociale Desigur, în același timp, pentru Leibniz, ca filozof, în ciuda apartenenței sale la biserica protestantă, a fost importantă doar esența creștinismului *) și nu orice diferență deosebită în

confesiuni Imparțialitatea și atitudinea obiectivă a lui Mertz față de subiectul pe care îl cerceta s-au pronunțat mai ales în caracterizarea disputelor științifice pe care Leibniz le-a avut cu diverse persoane, iar un capitol special (V) este dedicat descrierii cărora Printre aceste controverse, unul dintre locurile principale este ocupat de disputele cu oamenii de știință englezi, de exemplu, cu Newton, sau mai exact cu adepții lui Newton, despre primatul în descoperirea calculului diferențial Subliniind toate circumstanțele și cursul acestei descoperiri de către ambii oameni de știință, Merz demonstrează cu deplină imparțialitate că Newton și Leibniz au făcut această descoperire independent unul de celălalt și că, cu o oarecare diferență, în detaliu față de *) Filosofia lui Leibniz, mai mult decât oricare alta, concordă în metafizica sa cu metafizica creștinismului stabilita de Mertz, in metoda ambilor inventatori, metoda Leibniz, datorita generalitatii si claritatii mai mari, este mult aplicabila la rezolvarea diverselor probleme din domeniul matematicii si mecanicii superioare Această aplicare a metodei lui Leibniz, începută imediat după promulgarea ei de către el însuși, și mai mult de către prietenii și adepții săi, frații Bernoulli și marchizul L'Hopital, a dus curând la utilizarea generală și la dominarea ei în lumea învățată Subliniind în detaliu vicisitudinile disputei care a început în penultimul deceniu al secolului al XVII-lea și s-a prelungit până la moartea lui Leibniz, în , Merz, desigur, nu aprobă iritația care l-a determinat pe Leibniz la trăsături "nedemne nici de el geniul sau cauza corectă pe care a apărat-o", dar, totuși, el indică nu mai puțin temeinic împrejurările care scuză în mare măsură această iritare Ideea este că, în această controversă, toată Anglia învățată, cu Societatea Regală în fruntea ei, a luat partea marelui lor compatriot atât de înflăcărat încât Newton, ca o persoană regală, nesupusă nici cea mai mică acuzație sau suspiciune, a putut să se închidă cu mândrie în tăcere și să nu intre personal nu, în orice caz, neplăcute și iritante ceartă pe o problemă atât de delicată precum problema primatului invenției, întotdeauna legată de persoanele care sunt interesate în principal de ea, cu posibilitatea unei alte probleme foarte scandaloase - despre plagiat sau furt literar De asemenea, Leibniz a trebuit să conducă această dispută personal, cu un sprijin foarte slab și timid din partea unor foarte puțini oameni de știință continentali (de exemplu, Johann Bernoulli) În același timp, cu cât disputa a izbucnit mai mult, cu atât circumstanțele generale ale vieții lui Leibniz au devenit mai nefavorabile: relațiile sale cu casa hanovriană au devenit din ce în ce mai tensionate, multe dintre planurile și angajamentele sale au eșuat în cele din urmă; În cele din urmă, a suferit grav de reumatism Pentru a încununa totul, persoane pline de prejudecăți și adesea neînțelegând însăși esența problemei despre care se certau ca prieteni ai lui Newton, l-au acuzat direct și fără milă pe Leibniz de furt literar, în timp ce el avea un motiv neîndoielnic în adâncul conștiinței să realizeze că avea dreptate Dacă Mertz a fost capabil să mențină imparțialitatea cuvenită atunci când a fost vorba de Newton, ceea ce este o chestiune de mândrie și * faimă pentru fiecare englez*, nu-i mai era greu să fie corect în aprecierea disputei pe care Leibniz a avut-o cu un alt englez, doctorul Clarke *), și să arate că Leibniz, parcă "glumea și se juca", a infirmat " Clarke , care nici măcar nu putea înțelege gândurile adversarului său Dar iritarea imparțială a lui Merz asupra lui Leibniz ar fi eronată - ar fi eronat să înțelegem că el nu vede în filosoful german decât o perfecțiune ireproșabilă sau un fel de

idol În încheierea biografiei lui Leibniz, autorul face o imagine foarte vie a personajului său, cu toate părțile sale luminoase și întunecate Aici, de exemplu, absența concentrării este prezentată în mod corespunzător, Vit acea lipsă de activitate psihică a lui Leibniz, din cauza căreia s-a împrăștiat în diferite direcții, fără întrerupere fără întrerupere până la sfârșitul lucrării odată începute, oricât de importantă și valoroasă ar fi fost pentru el În același mod, Merz înfățișează viu o parte din uscăciunea inimii lui Leibniz, lipsa de entuziasm, un fel de atitudine rece și neclintită față de ceea ce a acceptat și a justificat cu mintea Mai mult, apărându-l pe Leibniz de acuzațiile dușmanilor săi de căutare de mercenari cu cei puternici ai acestei lumi, Merz este de acord că nu a avut suficientă energie pentru a-și apăra pe deplin libertatea și activitatea de a servi interesele deșarte ale acestor persoane Dezvăluind defecte ale caracterului lui Leibniz, Merz ne arată totuși că acestea erau extrem de strâns legate de virtuțile sale și constituiau, parcă, o corelație necesară a acestora Dispersia activității și atenția egală pe care a acordat-o diverselor chestiuni, fiind purtat atât de mic cât și de mare, stă în strânsă legătură cu concepția sa de bază că diferența dintre mare și mic, fie în esență, fie în fapte, este doar o diferență relativă ,- *) Disputa dintre Leibniz și Clarke a vizat teoria newtoniană a gravitației și diverse concepte (de exemplu, spațiu, timp, substanță, forță etc) legate de aceasta Leibniz a susținut că teoria gravitației nu poate fi ultimul principiu pentru explicarea fenomenelor naturii, dincolo de care rămâne doar să se recurgă la voința lui Dumnezeu și, la rândul său, dimpotrivă, a susținut că între voința lui Dumnezeu și legile gravitației, mai multe altele intermediare pot fi găsite prin rațiune , principii Biblioteca "Runivers" - - că marele se reflectă și în mic, căci ambele sunt strâns legate în întregul univers; cel mai mic este la fel de mult un membru necesar al ei ca și cel mai mare Prin urmare, dacă, obosit de obstacole într-o sarcină dificilă, Leibniz l-a abandonat, trecând cu egal interes la o altă sarcină, neimportantă și ușoară, atunci, în împrejurări oarecum modificate și mai favorabile, a preluat din nou tot atât de ușor afaceri abandonate anterior și a condus cu aceeași energie Este evident că aceeași comprehensiune a lui Leibniz l-a împiedicat să se dea cu pasiune și entuziasm unui lucru, fie el o persoană, o idee sau o faptă Dacă nu avea o dragoste pasională pentru niciun subiect, atunci pentru asta nu avea într-adevăr ură și dispreț față de nimeni și nimic și se distingea printr-o toleranță rară atât față de persoane, cât și față de opinii Esența atitudinilor și atitudinilor etice ale lui Leibniz a fost într-adevăr filantropia, dar nu în sensul iubirii arzătoare pentru toată lumea și pentru toate, ci în faptul că nu considera pe nimeni vrednic de ură și dispreț, pentru că nimeni nu este prin fire radical rău sau nebun, dar, dimpotrivă, toată lumea are înclinații care pot fi dezvoltate până la o perfecțiune infinită Cuvintele în care el însuși exprimă esența naturii sale sunt destul de corecte: "aproape nimeni este mai puțin înclinat spre condamnare și cenzură decât mine: va părea ciudat, dar aprob aproape tot ce citesc; știind din ce puncte de vedere diferite se pot privi lucrurile, cel mai probabil, în timp ce citesc, nu mă mai gândesc la ceea ce servește la protejarea sau scuzarea scriitorului, astfel încât locurile care îmi displace complet în timp ce citesc sunt extrem de rare " În general ", spune el în altă parte, "e bine să mergi mână în mână cu toată lumea (qu'on se mette à la portée de tout le monde), atâta timp cât adevărul nu suferă de pe urma asta" Din aceeași dorință de pace, liniște și sociabilitate, a lui Leibniz uneori excesivă,

caracteristică lui, ca curtean și persoană laică, mulțumirea față de puternicii acestei lumi, printre care s-a rotit predominant și de bunăvoie Totuși, dacă în aceste chipuri nu existau calități înalte ale minții sau ale inimii *), atunci pentru Leibniz, care cunoștea bine viața și oamenii, existau *) Cu toate acestea, conform remarcii corecte a lui Mern, unii extrem de Biblioteca "Runivers" deja valoroase sunt politețea, decența și tactul pe care le posedau și care, totuși, contribuie într-o oarecare măsură la atitudinea pașnică a oamenilor unii față de alții După ce am indicat modul în care Merz explică și caracterizează viața și opera lui Leibniz, mă întorc acum la caracterizarea lui a filosofiei lui Leibniz, care constituie a doua, totuși, mai mică parte a cărții sale Și aici găsim aceleași trăsături clare și cu deplină cunoaștere a materiei în care autorul ne înfățișează principiile de bază, sistemul, caracterul și chiar soarta filosofiei lui Leibniz Peste tot el subliniază cu succes și instructiv această filozofie comparând-o și contrastând-o cu filosofia altor luminați și reprezentanți ai gândirii filozofice europene: Giordano Bruno, Descartes, Spinoza, Bacon, Locke, Newton Potrivit lui Mertz, principiile principale ale filosofiei lui Leibniz sunt: i) legea continuităţii, pe care o transferă din domeniul matematicii în cel al filosofiei Așa cum în matematică numerele sau mărimile geometrice formează serii în care o cantitate în mod imperceptibil, prin adăugarea unor diferențe infinit de mici, trece în alta, tot așa în lumea metafizică a ființelor sau substanțelor trecem de la cea mai neînsemnată ființă printr-o serie de infinit de pași la cel mai inalt Conform acestei legi a continuității, nu există salturi între monade sau substanțe: fiecare diferă de cealaltă cea mai apropiată de ea printr-o diferență infinitezimală La legea continuității se adaugă alte două principii de bază:) legea contradicției și) legea rațiunii suficiente Pe baza acestor două legi, Leibniz explică legătura dintre multe, supuse legii continuității, substanțe sau monade Cu ajutorul legii contradicției, se explică legătura mecanică, în funcție de necesitatea cauzală, a lucrurilor sau fenomenelor în ordinea lor temporală și spațială Această lege a contradicției, care domnește în matematică și în acele domenii care permit prelucrarea matematică, a fost singurul principiu călăuzitor din filosofia naturală a timpurilor moderne și anume: la Descartes și adepții săi, pe de o parte, și Persoanele desemnate cu care Leibniz a avut relații sexuale aparțineau cu adevărat unor oameni distinși din mijlocul lor Biblioteca "Runivers" - oh - un altul printre filozofii englezi: Bacon, Hobbes, Locke, Newton Dar am văzut deja cum Leibniz, neputând fi mulțumit de explicația mecanică a naturii, a recunoscut esența substanței materiale nu în extensie, ci în forță și și-a transformat astfel conceptul Dacă, conform observației foarte spirituale a lui Mertz ( ), el a tratat fenomenele naturii ca un naturalist sau un fizician - în sensul actual al cuvântului -, atunci fără a intra în studiul naturii acestei forțe, care este inerent corpurilor atât în mișcare, cât și în repaus, el ar fi inventat poate conceptul modern de energie și s-ar fi mulțumit cu definiția matematică a muncii mecanice Dar, ca filosof, Leibniz a vrut să definească mai profund și mai precis esența acestei forțe și a ajuns firesc la concluzia că ea ne este cunoscută doar în noi înșine, în spiritul nostru Dar apoi, desigur, o piatră de poticnire pentru întreaga filosofie a lui Descartes i-a apărut în fața lui, și anume: problema unirii și interacțiunii a două substanțe opuse - gândirea și extinsă Pentru Leibniz, care în general nu a tolerat nicio opoziție și incompatibilități, a fost firesc să treacă la o viziune care exclude

extensia din proprietățile substanței, adică era inevitabil să recunoaștem că ultimele elemente ale materiei sau atomilor nu sunt extinse și au doar intensitate După ce a pierdut o extindere moartă și fără sens în spațiu, materia din filosofia lui Leibniz a primit pentru asta viața interioară a spiritului "Dacă ne imaginăm", spune Merz, "această ființă interioară, ca o nouă (a patra) dimensiune, dar nu geometrică, ci metafizică, atunci putem spune că Leibniz, transformând atomii în nimic extensia lor geometrică, le-a oferit o extensie infinită în direcția acestei dimensiuni metafizice" Mai mult, odată cu transformarea conceptului de substanță extinsă carteziană, Leibniz a trebuit să transforme conceptul cartezian de substanță gânditoare Descartes și adepții săi au îndepărtat acest concept din sufletul uman cunoscut nouă Gândirea le era cunoscută în gradul de claritate și certitudine în care se află la o persoană; de aceea printre cartusi chiar si animalele erau doar masini Dar cât de curând s-a gândit să devină proprietatea animalelor, Biblioteca "Runivers" - - plantele, în general, toată materia, este evident că era necesar să se admită abilități spirituale, cunoaștere și gândire în grade infinit mai mici, în stări infinit diferite, în claritate și distincție, de gândirea și ideile umane Aceasta înseamnă că forța, care este esența tuturor diverselor lucruri ale naturii, reprezintă, începând de la cele mai de jos grade și până la om, o scară nesfârșită de trepte în dezvoltarea unuia și aceluiași principiu spiritual Dar fiecare ființă sau substanță nu este una sau alta treaptă permanentă, imobilă a gândirii, a vieții mentale în general; dimpotrivă, această viață a substanțelor este supusă curgerii continue și în același timp dezvoltării Așa cum în viața noastră mentală trecem constant de la un gând sau idee la altul, și în fiecare minut un gând care se afla acum într-o stare de conștiință clară cedează altuia, ca și cum și-ar aștepta rândul în amurgul întunecat al starea mentală embrionară : astfel încât fiecare monadă trece de la o stare de conștiință întunecată și vagă la una mai clară și mai definită Mai mult, așa cum dezvoltarea și îmbunătățirea noastră psihică de-a lungul întregii noastre vieți psihice constă în claritatea și certitudinea din ce în ce mai mare a conștiinței și înțelegerii, tot așa în toate monadele există o tranziție treptată de la stările întunecate de conștiință la cele mai clare și mai perfecte Dar, deoarece gradul și volumul de claritate a gândirii pot varia la infinit, numărul de ființe este infinit și fiecare dintre ele este capabilă de o dezvoltare infinită Tocmai această lege a dezvoltării este cea care pune toate ființele, după Leibniz, într-o legătură complet diferită de legătura necesității cauzale mecanice, care se dezvăluie pe baza legii contradicției Această altă legătură este de natură spirituală; în În ea, ordinea spațială face loc unei ordini spirituale, care se dezvăluie printr-o altă lege logică decât legea contradicției, și anume legea rațiunii suficiente, postulată mai întâi de Leibniz Deci, diferite grade de putere spirituală, adică substanțele lui Leibniz, deloc legate de relații spațiale și temporale, stau în acea armonie și în acea ordine spirituală în care au apărut în spiritul și gândurile Creatorului lor și care numai Biblioteca "Runivers" - - Pentru simțurile noastre vagi, aceasta pare a fi o ordine spațială, temporală și cauzală mecanic Aici îmi iau libertatea de a cita un pasaj din cartea lui Mertz, în care, în comparație cu subiectele matematice, el, după părerea mea, conturează foarte clar această legătură spirituală și care poate servi cititorului drept exemplu al modului de a autorului expunere "Lucrurile acestei lumi", spune el, "sunt la fel de separate unele de altele ca și bila, conul și cilindrul, sau ca

multe triunghiuri și nenumărate curbe care există în mintea unui matematician, care, prin gândire, le include pe toate deodată în formula dumneavoastră analitică Singura diferență este că lucrurile acestei lumi nu sunt doar membre ale lanțului mental, ci au și propria lor viață interioară Ei nu numai că există, dar sunt mai mult sau mai puțin conștienți, adică conștienți de existența lor Procesul matematic ne oferă conceptul numai al ordinii exterioare și al conexiunii exterioare a lucrurilor; adevărata lor fiinţă merge în altă direcţie şi se extinde la infinit în lumea metafizică a gândurilor Creația este asemănarea creatorului: este într-un mod incomplet și imperfect, este la fel ca și el însuși într-un mod complet și perfect În creație, a fost deja străpuns de șoarece, dar numai că este încă descoperit de cei mai puternici, apoi cu o strălucire ușoară: există încă un întuneric, într-un turbulent și inconștient, și acolo, o mică parte din interior, o mică parte din interior Astfel, ar fi cu totul de prisos să acceptăm că între lucrurile reale ale acestei lumi există vreo altă legătură decât aceasta spirituală, deoarece relațiile sale interne, aparținând ordinii spirituale, fac această lume completă și autosuficientă Și aici nu putem să nu menționăm că există un acord complet între această viziune asupra realității și natura oricărui concept matematic care formează o verigă în lanțul gândirii pur logice Orice proprietate a unui cerc dedusă din ecuația sa poate fi o definiție perfect satisfăcătoare a unui cerc și din acesta, ca de la un punct de plecare sau central, pot fi deduse toate celelalte proprietăți ale acestuia Ecuația sau definiția unei figuri poate fi dată în infinit de moduri diferite Biblioteca "Runivers" - - forme diferite, dintre care fiecare dezvăluie o proprietate specială a acesteia Legătura dintre aceste diverse forme de definiție este o legătură pur spirituală și fiecare dintre ele reprezintă întreaga natură a figurii dintr-un anumit punct de vedere La fel, fiecare din numărul infinit de lucruri reale este o expresie într-un mod special și dintr-un punct de vedere special a întregii lumi, sau o expresie a întregului acelui întreg, constând în împletirea minunată și intrarea unul în altul lanțuri mentale , care constituie esența acestei lumi Acest gând, împreună cu Leibniz, spune Merzt, îl putem exprima în cuvinte: fiecare lucru real în viața sa spirituală infinită este o oglindă a universului, o oglindă a conexiunii reale care există între acesta și toate celelalte lucruri ( ) Această legătură spirituală infinit de complexă între lucruri este realizată în sistemul lui Leibniz prin începutul său real suprem, cea mai înaltă monada, pentru a cărei gândire absolută această legătură spirituală este complet clară și prin aceasta realizată Prin urmare, odată cu negarea relațiilor cauzale și temporal-spațiale dintre lucrurile reale, negarea interacțiunii comune acceptate a acestora între ele este strâns legată: ele nu pot acționa unul asupra celuilalt și fiecare este închis în sine Prin urmare, se pune întrebarea: cum să înțelegem acțiunea și opoziția vizibilă și universal recunoscută a lucrurilor unul față de celălalt? Această întrebare conduce la conceptul cel mai înalt și final al filozofiei lui Leibniz Toată legătura și orice interacțiune a lucrurilor între ele se află în spiritul atotcuprinzător al Creatorului lor Așa cum membrii unui proces mental logic se determină reciproc, tot așa fiecare lucru spiritual real este determinat de toate celelalte conținute deodată în acest spirit infinit Fiecare are acolo viața sa infinită inerentă și este capabil de dezvoltare, în plus, starea prezentă conține germenul viitorului Nimic nu poate fi dezvoltat care să nu fie deja pregătit; totul este doar o consecință necesară a naturii originare a lucrurilor,

care se dezvăluie în decursul timpului Dacă legătura inițială dintre lucruri este spirituală și dacă una decurge din cealaltă, atunci este necesar ca acțiunea și opoziția aparentă a lucrurilor unul față de celălalt să fie doar o consecință necesară a primei lor Biblioteca "Runivers" - - natura inițială și legătura stabilite prin actul spiritului absolut; sau, cu alte cuvinte, armonia și acordul reciproc a tot ceea ce este real este predeterminat odată pentru totdeauna, pentru totdeauna Conform acestui concept cel mai înalt și ultim al filozofiei lui Leibniz, totul a devenit cunoscut sub numele de sistem de armonie prestabilită, deși el i-a numit diverse alte nume Pe sistemul filozofic al lui Leibniz, Merz marchează același semn care străbate toate activitățile sale; este predominanța interesului practic, dorința și aici de a servi nevoilor spirituale care predominau în vremea lui și mai ales în cercul în care s-a mișcat Prin urmare, cea mai amplă lucrare pe care a publicat-o în timpul vieții despre cel mai înalt și ultimul început al întregului său sistem este Teodicea sau tratatul "despre bunătatea lui Dumnezeu, despre libertatea omului și despre originea răului" În ea, Leibniz analizează cele mai importante și mai interesante probleme pentru om, referitoare la ghicitoarea existenței tuturor lucrurilor și a soartei lor, în special a soartei omului Rezolvarea acestor probleme este importantă atât pentru filosofia teoretică, cât și cu atât mai mult pentru filosofia morală a lui Leibniz "Dacă", spune Merz, "nu există o interacțiune reală între monade, atunci este evident că voința sau principiul acțiunii în om are în sistemul lui Leibniz un înțeles cu totul diferit de cel care este de obicei dat acestui cuvânt" Fie în dorința instinctivă, inconștientă, fie în dorința conștientă, adică în voință, monada nu este supusă niciunei constrângeri exterioare și nici nu o poate produce ea însăși Ca substanță spirituală, își urmărește liber dezvoltarea individuală și, desigur, în acest sens este foarte posibil să vorbim despre libertatea voinței sale Dar, pe de altă parte, aceeași monadă este predeterminată de armonia prestabilită pentru calea sa specială, astfel încât în decursul timpului fiecare lucru este determinat în două moduri, atât de tot ce l-a trecut, cât și de tot -plan cuprinzător al universului "Deci, din punctul de vedere al lui Leibniz, nu poate fi vorba de indiferență totală (liberum arbitrium indifferentiae) între două evenimente posibile, dintre care alegerea unuia ar depinde pur de voința umană; hotărârile voinţei au întotdeauna un motiv suficient Acest fond de ten poate fi ascuns sau imperceptibil, dar este întotdeauna un predeterminat Biblioteca "Runivers" - - motivul pentru care una dintre alternative este preferată celeilalte; nu există nici un exemplu de echilibru complet" ( ) Dar din aceasta, însă, nu rezultă, după Leibniz, că fiecare lucru, fiecare eveniment și, în cele din urmă, chiar și actul creator însuși au fost supuse unei necesități fatale Un număr infinit de lumi posibile sunt prezentate în fața spiritului Creatorului, dintre care acesta poate alege în funcție de înțelepciunea și iubirea sa eternă și poate realiza în realitate cea mai bună lume În legătură cu această propoziție despre un număr infinit de lumi posibile, Leibniz are o doctrină a adevărurilor eterne și accidentale Adevărurile eterne (de exemplu, matematice, logice) se referă la obiectele lor în ceea ce privește posibilitățile, în timp ce adevărurile accidentale sau experimentale se referă la acțiuni obiecte solide Deci, de exemplu, tot ceea ce gândesc despre substanță, despre ființă sau despre un triunghi, despre un cerc, trebuie să mă gândesc în mod necesar, - nu contează dacă substanțele sau triunghiurile sunt realizate în realitate, sau doar concepebile ca posibilități: ci că că

mă gândesc la această realitate dată, la a mea sau la substanța ei, sau la acest cerc sau triunghi dat, atunci vor exista deja adevăruri întâmplătoare Adevărurile eterne au drept criteriu legea contradicției, experiența adevărurilor accidentale Desigur, aceste adevăruri întâmplătoare sunt doar partea naturii noastre imperfecte; pentru Creatorul însuși nu este nici accidental, nici necesar; pentru el, ambele sunt cuprinse în unitatea armonioasă și inseparabilă a gândirii și voinței sale Dar din moment ce gândirea și alegerea sa asupra lumii reale dintre cele posibile și dincolo de acestea, voința și scopurile lui nu ne pot fi cunoscute și înțelese, explicarea adevărurilor întâmplătoare legate de faptele naturii și istoriei ne conduce, după Leibniz, de la rațiune la credință, de la filozofie la religie, unde putem căuta legea și călăuzirea pentru armonia activității noastre cu voința Creatorului și cu binele nostru cel mai înalt "Credința, după Leibniz, deși depășește cunoașterea și rațiunea, totuși nu le contrazice; adevărurile religioase stau deasupra adevărurilor rațiunii, dar nu se opun acestora În acest gând stă împăcarea credinței cu rațiunea: ceea ce contrazice rațiunea este nerezonabil, ceea ce doar depășește rațiunea este de neînțeles; și dacă ar fi de înțeles pentru noi, atunci am înțelege căile și scopurile Creatorului Credința în Dumnezeu, în controlul Lui asupra tuturor Biblioteca "Runivers" - - puterea și înțelepciunea, ne oferă, cel puțin, o idee despre acel punct de vedere din care este posibil să armonizăm între ele adevărurile rațiunii și ale credinței, necesare și întâmplătoare" (I ϋ· În aceeași idee a planului mondial stabilit inițial, Leibniz explică și explicația răului și a răului care există în lume Deși aparțin lumii existente, ele nu au, după Leibniz, o semnificație absolută Nu sunt ceva independent și autosuficient, în esența lor; dimpotrivă, ele sunt doar mijloace pentru realizarea scopului superior, excluzându-i, de a îmbunătăți întreaga lume În armonia interioară a lucrurilor, clare și de înțeles doar pentru Creatorul lor, răul și păcatul sunt doar condiții trecătoare pentru dezvoltarea treptată și perfecțiunea substanțelor Dar de ce așa și nu altfel? Filosofia și rațiunea, după Leibniz, nu pot răspunde la această întrebare; răspunsul poate fi dat doar de religie și credință în înțelepciunea, bunătatea și atotputernicia Creatorului *) Unul dintre cele mai bune locuri din cartea lui Merz este capitolul "spiritul și caracterul filozofiei lui Leibniz", pe care el îl vede în "individualism și intelectualism" Pornind de la observația că aproape nimeni nu a fost mai capabil decât Leibniz să înțeleagă și să aprecieze metoda exactă în studiul matematico-mecanic al naturii, metodă care tocmai a apărut și realizată pe deplin în vremea noastră, Merz ne arată în mod convingător că Leibniz a abandonat explicaţia mecanică a lumii şi a trecut la intelectualism şi individualism sub influenţa celor mai fundamentale motive După cum am menționat mai sus, una dintre aceste motivații a fost o critică a dinamicii lui Descartes și "descoperirea că forța nu este un lucru care trebuie măsurat prin cantitatea de mișcare, ci că este ceva care poate *) Aici trebuie să spun că Merz, în însuși spiritul și programul ediției în care este cuprinsă opera sa, nu își pune sarcina unei critici complete și detaliate a filozofiei lui Leibniz și a conceptelor ei El este preocupat doar de a expune, de a interpreta această filozofie și de a explica originea, spiritul și caracterul ei Bineînțeles, în cartea sa există și remarci critice, dar ele sunt exprimate în treacăt și, mai mult, într-o formă generală Prin urmare, este de la sine înțeles că articolul meu de față este chiar mai puțin probabil decât cartea lui Merz să fie o critică a filozofiei lui

Leibniz Biblioteca "Runivers" - - gros dispar *) și în același timp să fie salvat; cu alte cuvinte, lucrurile existente erau pentru Leibniz, parcă, salvarea vaselor puterii și, prin urmare, aveau altceva decât înțelesul și ființa pur geometrică Când această idee l-a condus pe Leibniz, după cum am văzut, la o transformare completă a conceptului cartezian de substanță, atunci Leibniz nu a abandonat deloc metoda exactă care ghida explicarea mecanică a lumii, ci, în expresia plină de spirit a lui Merz, a tradus doar viziunea mecanică asupra lumii în limbajul individualismului și al intelectualismului și astfel a făcut din legile mecanice un mijloc de atingere a scopurilor stabilite de principiul sau rațiunea spirituală "Dragostea lui Leibniz pentru ordine", spune Merz, "l-a atras către o viziune mecanică; dar simțul său practic, dorința de a vedea pretutindeni scopul, l-au forțat să ia partea soluției individualiste a marii probleme Primul l-a determinat să recunoască ordinea și armonia existente ca fiind prestabilite și menținute de legile mecanice; a doua l-a condus la ideea că Creatorul a creat lumea existentă ca fiind cea mai bună dintre celelalte posibile, adică l-a condus la optimismul său" ( ) Dorința de a găsi peste tot legea și începutul care guvernează lucrurile, de a merge în fiecare întrebare până la ultima ei rădăcină, de a reconcilia contrariile aparente cu scopul final, de a introduce ordinea peste tot și de a rezolva în acordul final, disonanțele care i-au jignit sentimentul a trecut prin întreaga sa filozofie în același mod, precum și prin întreaga sa viață Evaluând în acest fel caracterul filosofiei lui Leibniz, Merz, desigur, nu poate fi de acord cu cei ai criticilor ei care i-au atașat eticheta de ayaleyamiaya Desigur, crede el, într-un anumit sens, foarte lăudabil, acest nume este aplicabil ei, dar "dacă vor să indice o lipsă de originalitate, atunci este complet nepotrivit Era destul de tipic pentru Leibniz să considere fiecare sistem ca una dintre reflectările întregului adevăr, ca o expresie particulară și unilaterală a acestuia; în același mod, era destul de firesc ca dragostea lui pentru ordine și armonie să-l îndemne să-și aducă propriile opinii în armonie cu opiniile altor gânduri - *) Adică să nu fie detectat în mișcare Biblioteca "Runivers" - - corpuri Dar, într-o altă privință, filosofia sa era exact opusul celei care a constituit trăsătura caracteristică a eclectismului în timpurile antice și moderne, și anume, o aversiune față de investigarea unei întrebări până la ultimele fundamente și dorința de a permite gândirea filosofică numai în măsura în care aceasta este necesar pentru asta pentru a înţelege superficial problemele momentului actual şi ale vieţii practice Leibniz era atât de departe de nimic, cât de dorința de a munci și de a avea grijă de nevoile momentului; mai degrabă, tocmai vina lui era că era prea abstract, că considera fiecare întrebare dintr-un punct de vedere extrem de larg și de bază și nu se mulțumește cu dezvoltarea unui domeniu de cercetare mai limitat, ci pentru acel domeniu de cercetare mai sigur Dacă filozofii eclectici priveau mai ales înapoi, Leibniz privea mai ales înainte" (i) Cu intelectualismul și individualismul sistemului lui Leibniz, așa cum arată Merz, a fost legat de lipsa sa de o înțelegere mai profundă și mai vie a poeziei și artei În general, sistemul său a păcătuit cu tendința de a "dezvolta totul și tot intelectualismul și de a raționaliza, adică de a rezolva toate domeniile ființei într-un proces logic de gândire și, prin urmare, nu au găsit un loc și o explicație adecvate pentru o zonă atât de importantă a spiritul ca sentiment și voință Din această cauză, chiar și atitudinea filozofiei lui Leibniz față de religie a suferit de unilateralitate În conștiința religioasă umană, el, în cea mai mare

parte, a văzut doar acea latură prin care religia intră în contact cu activitatea logico-cognitivă a omului, dar a pierdut din vedere acele elemente ale conștiinței religioase care sunt deosebit de importante pentru voința și sentimentele umane Dar oricare ar fi aceste și alte neajunsuri ale filozofiei lui Leibniz, spune Merz în încheierea capitolului său despre "caracterul și spiritul" sistemului, trebuie totuși spus că "dacă vreun filosof a examinat fără pasiune întregul tărâm al gândirii și acțiunii umane , precum și toate teoriile și aspirațiile opuse care, deși ostile unele față de altele, erau totuși factori importanți și utili în cultura umană în ansamblu, acesta a fost Leibniz În plus, dacă vreunul dintre gânditori a căutat să înțeleagă activitățile altora și să reducă la un singur scop comun, divergențele Biblioteca "Runivers" - - linii de gândire chiyasya, a încurajat orice efort util, acceptând cu recunoștință fiecare indiciu de adevăr și peste tot încercând să încurajeze mai degrabă decât să se opună sau să suprime, apoi din nou a fost Leibniz În fiecare lucru a văzut individualitatea și a crezut în armonia finală și fundamentală a tuturor lucrurilor Leibniz a lucrat din greu la mijloace și metode pentru a simplifica și a facilita cercetarea; a semănat semințele unei noi vieți în pumni în cea mai întunecată perioadă din istoria patriei sale, iar într-o societate plină de minciuni, corupție și tot felul de rele, a propovăduit cu curaj "doctrina celor mai bune dintre lumi" ( ) Interesant este și ultimul capitol al cărții lui Merz: "despre soarta filosofiei lui Leibniz", în care apar remarci foarte noi și corecte despre semnificația ei în dezvoltarea ulterioară a acestei științe în Germania Acest capitol descrie activitățile lui Wolff și ale școlii sale, deși au distorsionat semnificativ cele mai originale trăsături ale sistemului lui Leibniz, dar au făcut totuși acest sistem popular prin propaganda lor Este menționată și participarea lui Lessing și Herder la diseminarea ideilor lui Leibniz Merz trece apoi la Kant, care, în opinia sa, dacă a contrastat cu Leibniz, a fost mai ales în metoda și forma filosofiei; în ceea ce privește spiritul său, atunci, în ciuda influenței pe care Kant a experimentat-o de la Newton și a explicației mecanice a lumii în general, în multe puncte foarte importante, deși poate inconștient, Kant a stat încă pe același punct de vedere, care este Leibniz Autorul subliniază apoi modul în care influența lui Leibniz a afectat sistemele filozofice ale succesorilor lui Kant: Fichte, Hegel și în special Schelling și Herbart În filosofia modernă, Merz îl consideră pe Lotze cel mai important succesor al lui Leibniz În încheierea articolului meu, doresc ca cititorii, cărora li se permite acest timp și alte împrejurări, să se familiarizeze cu excelenta carte a lui Merz și, de asemenea, să se găsească o bună traducătoare și editor rusă - și astfel să devină accesibilă celui mai larg cerc, public interesat de ştiinţele filozofice A Kozlov Biblioteca "Runivers" II Revizuirea revistelor I Vierteljahrsschrft fiirwis senschaftliche Philosophie, Unter Mitwirkung von M Heinze și W Wundt, herausgeg v Richard Avenarius XIV Jahrgang I Heft Pozitivismul din Germania a suferit modificări și completări semnificative și a apărut în el sub numele de filozofie științifică Din , această direcție are propriul său organism special Este clar că reprezentanților vechilor tradiții nu prea le-a plăcut noua direcție Numindu-se științific, părea să sugereze că în alte școli filozofice nu există nimic de căutat științificitate Și, într-adevăr, în Zeitschrift für Philosophie, Ulrici a luat armele împotriva noii reviste și, prin urmare, l-a forțat pe editorul său, Avenarius, să intre într-o explicație mai detaliată a conceptului de filozofie științifică "Toate științele, spune Avenarius,

se bazează pe experiență în conținutul lor și nu există altă bază pentru știință, cu excepția experienței Prin urmare, expresia știință experimentală este pleonasm, pentru că nu există alte științe, cu excepția celor experimentale Termenul de filozofie științifică nu înseamnă altceva Aceasta este o astfel de filozofie, care nu este doar formal, ci și în esența sa, adică datorită caracterului empiric al obiectelor sale, nu este altceva decât știință Și așa, filosofia se opune științei, nu pentru că se bazează pe experiență, iar ea nu este, ci pentru că sunt științe speciale Orice știință își finalizează sarcina numai atunci când a atins conceptul său cel mai înalt, ea Biblioteca "Runivers" - - principiul și, cât am putut, mi-am dat seama O știință devine o filozofie atunci când, pentru a-și explica principiul, apelează la conceptele superioare ale altor științe și analizează aceste concepte pentru a le combina într-un principiu și mai general O astfel de unire a principiilor într-o unitate superioară este necesară pentru ca știința să devină o știință reală și să înceteze să mai fie doar o colecție de cunoștințe Deci, în esență, întrebarea nu este cum este posibilă filosofia științifică, ci dacă știința este posibilă fără filozofie În alt loc, Avenarius spune că filosofia depinde de științele speciale, și mai ales de psihologie "Esența oricărei filosofii constă în elucidarea unui anumit mod în care organismul psihofizic răspunde la totalitatea impresiilor Deci, rezultatul analizei noastre, care însăși aparține domeniului psihologiei, este că psihologia constituie până la urmă esența filozofiei" (I, str) Este imposibil să nu vedem că influența lui Kant, care a dat o culoare deosebită pozitivismului german, este evidentă aici Teoria cunoașterii printre reprezentanții filozofiei științifice în prim plan Cercul de oameni care au propus o nouă direcție au fost: pe lângă Avenarius însuși - K Goering, autorul neterminatului "Sistem de filosofie critică", celebrul psiholog Wundt, care la acea vreme încă aborda cu ezitare probleme pur filozofice, și profesorul de la Leipzig M Heinze, care și-a câștigat o faimă foarte modestă pentru lucrările sale despre istoria filozofie / Dar toate aceste persoane nu au contribuit cu nimic semnificativ în nou-înființată revista Goering s-a sinucis în Wundt a început să-și publice Philosophische Studien din , apoi s-a apucat de dezvoltarea unor lucruri capitale precum logica, etica și, în cele din urmă, sistemul filosofiei Nu este de mirare că în Vierteljahrsschriít el a reușit să plaseze doar un mic post-scriptum la o singură lucrare psihologică și un articol polemic împotriva lui Gorwitsch Cât despre Heinze, el deține doar un articol despre F A Lang și mai multe analize ale unor noi scrieri În mod evident, participarea tuturor acestor persoane nu poate fi numită deosebit de vizibilă Selectarea articolelor indică faptul că obiectivele originale ale comitetului editorial sunt valabile până în prezent Aproape jumătate din articole sunt despre psihologie Uneori Biblioteca "Runivers" - - printre ele apar doar articole despre alte ramuri ale filosofiei Un articol al talentatului psiholog danez G Göfding "Despre recunoaștere, asociere și auto-activitate mentală" (, cartea , paginile - , și , cartea I, paginile - , - nu este încă terminat) , analizează o serie întreagă de întrebări grupate în jurul doctrinei asocierii reprezentărilor Opiniile asupra acestei învățături sunt în cele mai multe cazuri unilaterale Prin urmare, este departe de a fi de prisos să înțelegem conceptele asociate asocierii Și în primul rând, este necesar să se definească mai precis ceea ce s-ar putea numi limitele inferioare și superioare ale conceptului de asociere a reprezentărilor Sub asocierea reprezentărilor, se înțelege de obicei o astfel de conexiune

a acestora atunci când acţionează în conștiința noastră ca elemente libere și independente Dar nu este posibil să extindem acest concept și la acele cazuri în care conștiința nu este capabilă să distingă direct componente, pe care totuși le putem presupune teoretic sau ipotetic și care în alte împrejurări pot fi elemente independente? Și întrebarea limitei celei mai înalte a conceptului de asociere a reprezentărilor se sugerează atunci când este vorba de clarificarea relației dintre asocierea reprezentărilor și activitatea de sine mentală Se credea că asocierea de idei exclude orice activitate mentală, în timp ce reprezentanții altor tendințe psihologice au subliniat în special unitatea și autoactivitatea vieții mentale Prin urmare, este firesc să ne întrebăm dacă există două tipuri de fenomene psihice, unul în care asocierea domnește exclusiv, iar celălalt în care unitatea psihică și activitatea de sine ies în prim-plan, sau poate că asocierea în sine este doar una dintre formele psihice auto-activitate În acest din urmă caz, diferența dintre ceea ce numim pasivitate psihică și ceea ce numim activitate psihică ar fi doar o diferență de grad, sau ar fi rezultatul numai abstracției noastre Astfel, articolul are în vedere: i) recunoașterea directă și relația acesteia cu asocierea reprezentărilor;) ipotezele pe care se bazează asocierea complexității și cărora le aparține recunoașterea directă;) in- * Biblioteca "Runivers" - - cerere de independență a asociației prin asemănare;) relația dintre asocierea reprezentărilor (și anume recunoașterea și asocierea prin similitudine) și activitatea mentală de comparare;) conceptul de auto-activitate mentală Sunt cazuri când putem spune un singur lucru despre un fenomen spiritual, și anume că l-am experimentat deja, că ne este familiar Diferența dintre nou și ceea ce am experimentat odată poate fi atât de simplă încât nu poate fi definită mai îndeaproape, la fel cum diferența dintre albastru și verde, plăcere și neplăcere nu poate fi descrisă Aici avem de-a face cu o diferență directă de calitate Göfding numește această caracteristică calitatea faimei (Bekanntheits-qualitât) Deși fenomenele recognoscibile de acest fel nu pot fi considerate complet necomplicate, ele apar totuși conștiinței în același timp Mai mult, recunoașterea are loc în aceste cazuri destul de fără pregătire și, mai mult, autoobservarea nu arată aici nici cea mai mică urmă de alte idei care ar provoca fenomenul recunoscut Această ultimă trăsătură arată că în această recunoaștere nicio altă reprezentare nu joacă niciun rol Pentru a explica această recunoaștere, este admisibilă o singură presupunere Și anume, cu impresie repetată, vechea senzație sau idee este reprodusă și apoi fuzionată, pe care Göfding o denotă prin formula specială Q) Dar însuși procesul de fuziune scapă atenției noastre Dacă recunoașterea imediată poate fi numită amintire, atunci cu nu mai puțin drept! trebuie privit şi ca un fenomen de asociere Are ceva în comun cu asocierea, că atât aici, cât și acolo, reproducerea joacă un rol neîndoielnic Dar recunoașterea directă diferă de asocierea liberă prin aceea că senzația și reproducerea sunt complet îmbinate Recunoașterea imediată este un exemplu al impactului psihologic al aptitudinii Și cu repetare, suferă din ce în ce mai multe noi schimbări Cea mai frapantă dintre aceste schimbări este tranziția lui în tărâmul inconștientului, de exemplu, la un muzician care citește fluent notele Dar există o teorie care vede în recunoașterea directă nu un simplu fenomen și încearcă să-l explice ca o asociere liberă obișnuită Văzând fereastra A, ne așteptăm la o întâlnire Biblioteca "Runivers" - - purtați pe ea o podoabă familiară nouă, iar când așteptarea este îndeplinită, adică B se instalează de fapt (în Göfding, literele mari denotă senzații, literele mici denotă reprezentări), recunoașterea are

loc Este ușor de observat că această teorie a așteptării explică recunoașterea prin asociere prin adiacență Dezavantajul acestei teorii este că are în vedere doar recunoașterea succesivă și nu atinge imediatul Ea confundă recunoașterea imediată cu verificarea Într-adevăr, recunoașterea directă în sine nu garantează pentru sine și, de obicei, apelăm la investigarea ideii care a provocat fenomenul recunoscut Dar acest lucru nu se întâmplă atunci când ceea ce se învață nu evocă nicio asociere Nu există nici cel mai mic motiv pentru a susține că recunoașterea presupune întotdeauna o reprezentare evocată anterior Unii teoreticieni ai așteptărilor vorbesc despre predispoziție, despre reprezentări inconștiente care promovează recunoașterea Dar cum ajung aceste reprezentări în conștiință este întrebarea în care se află întregul centru de greutate Fără îndoială, doar senzația ulterioară ajută ideea "inconștientă" să treacă pragul conștiinței Dar teoria recunoașterii directe nu recurge la nicio reprezentare "inconștientă" "Ceea ce exprim teoretic ca fuziunea senzației cu reprezentarea, adică nimic altceva decât schimbarea pe care o poate suferi senzația din repetare Acesta este un act de obișnuință și nimic altceva A Lechen (într-o lucrare în daneză) s-a pronunțat împotriva existenței recunoașterii directe, care a analizat cazuri patologice în care pacienții puteau percepe cuvintele cu urechea sau pe hârtie, dar nu erau capabili să le înțeleagă (surditate și orbire față de cuvinte) Aceste cazuri sunt alese în mod tendențios și sunt interpretate prea unilateral Un alt cercetător A Leman (despre recunoaștere, experiență de verificare experimentală a teoriei asocierii reprezentărilor, Philosophysche Studien, vol V) încearcă să arate prin experimente că nu poate exista recunoaștere directă Dar, de fapt, recunoașterea directă nu poate fi experimentată Și într-adevăr, în timpul experimentelor lui Leman cu trei cercuri de alb inegal, tocmai acele condiții au fost excluse în care are loc doar recunoașterea directă Biblioteca "Runivers" - - Deci, după proprietatea obiectului, recunoașterea este instantanee, consistentă și specială, după gradul de pregătire, nu pregătit, pregătit prin căutări arbitrare, deși zadarnice, pregătit involuntar și arbitrar pregătit Revenind la problema asocierii reprezentărilor prin contiguitate, Göfding arată că această asociere se bazează pe o presupunere pe care ea însăși nu o poate explica Asocierea prin adiacență, precum și recunoașterea directă, este un caz special de obicei Ceea ce era doar într-o relație de succesiune devine într-o relație cauzală În general, se crede că sunt necesari doar doi factori pentru asocierea contiguității: i) repetarea frecventă a lui A împreună cu B;) Discursul lui A Dar dacă nu l-am identifica pe A cu cel care a fost înainte, atunci B ar rămâne sub pragul conștiinței Iată de ce asocierea prin contiguitate implică asocierea prin similitudine Acest lucru este subliniat și de psihologii englezi urmând exemplul lui Hamilton Articolul lui M Radakovich: "On the Ways of Fechner's Derivation of the Formula for Psychophysical Measurements" a supus criticii matematice tehnicile pe care Fechner le-a folosit pentru a-și deriva formula Despre articolele lui Marty: "Despre reflexul limbajului, nativismul și formarea intenționată a limbajului" - se va da o relatare când vor fi finalizate " Da Kolubovski Mind, o revizuire trimestrială a psihologiei și filosofiei Nr , ianuarie Prof A Campbell-Frazer Dezvoltarea filozofiei Trei întrebări principale au concentrat atenția filozofilor: acestea sunt Dumnezeu, omul și materia Întrebarea despre Dumnezeu este o consecință logică a întrebării dacă trăim în mijlocul haosului fizic și moral, sau în mediul cosmosului, de exemplu dintre fenomene care au o legătură

logică între ele O întrebare mai puțin înaltă, dar mai apropiată de noi este problema omului, a activității sale mentale și morale, a originii și a destinului său De la problema omului, este necesar să trecem la problema mediului, a materiei Biblioteca "Runivers" - - În ciuda fragmentării aparente a sistemelor filozofice și a dezacordului lor între ele, le putem împărți în două categorii: filosofia construcției idealiste și filosofia ignoranței sceptice (agnosticism) Spiritul vremurilor, predispoziția individuală și ocupațiile uneia sau alteia științe îi conduc pe filozofi la extreme și la unilateralitate Unii nu vor să recunoască altceva decât datele în continuă schimbare ale experienței senzoriale, alții consideră că este posibilă atingerea omnisștinței Adevărul se află la mijloc: o persoană nu este condamnată la ignoranță totală, dar nici nu poate atinge atotștiința divină Istoria filozofiei demonstrează cât de neîncetat apar filozofii noi de construcție idealistă, corectate, grație atacurilor filozofiilor ignoranței sceptice GF Stout Originea cunoașterii lumii exterioare Autorul caută un răspuns la următoarele două întrebări: i) De ce credem că lucrul care ni s-a dat în percepție este în afara noastră? i) De ce credem în existența lucrurilor care nu ni s-au dat în percepție? Autorul critică definiția lui Millev a materiei ca "o posibilitate constantă de senzații"; apoi demonstrează că, în general, mecanica asocierii singură nu este suficientă pentru a rezolva problema Dimpotrivă, o ruptură în fluxul asociațiilor este o condiție esențială pentru apariția credinței în ceva ce se află în afara noastră Acest decalaj provoacă incoerența experienței noastre și provoacă o ciocnire de idei Pentru a elimina această ciocnire, pentru a ne armoniza ideile, trebuie să apelăm la construirea unei combinații ideale Și acest sistem conectat ne apare în fața noastră cu toate semnele activității fizice La întrebarea de ce, în percepţia secundară a unui lucru, credem că acesta a existat în intervalul dintre percepţii, autorul repetă (cu uşoare variaţii) răspunsul lui Hume, care reduce materia la permanenţă, adică imuabilitatea lucrurilor și consistența, adică monotonie în calea schimbării Alfred Binet Conștiința împărțită la oamenii sănătoși Autorul arată că chiar și oamenii perfect sănătoși pot arăta în forma lor originală acea scindare a conștiinței, care este ușor cauzată la persoanele isterice El a forțat "sub- Biblioteca "Runivers" - - ekta" a citit, a face calcule etc - într-un cuvânt, și-a concentrat atenția pe o anumită acțiune, apoi mâna "subiectului" a arătat capacitatea de activitate automată, de exemplu la scrierea automată Evident, acest lucru se datorează faptului că aici a fost eliminată influența inhibitorie a centrilor superiori În același număr al Mind sunt plasate și: John Dewey - Despre unele concepții moderne asupra termenului "sine" (și "conștiință de sine", după cum adaugă autorul pe a doua linie a articolului său) Christine Ladd Framăin - Despre unele reforme ale logicii propuse P Mokievski Jurnalul American de Psihologie Editat de G Stanley Hall Voi ir Nr Worcester American Psychological Journal este publicat de Stanley Hail'em Stanley Hall este cunoscut în literatura psihologică pentru colaborările sale cu laboratorul lui Wundt și pentru cercetările sale asupra reacției simple Redacția unui student de la Wundt lasă o amprentă specială asupra caracterului revistei în sine; se ocupă în primul rând de chestiuni de psihologie experimentală și "experimentală", deși acordă spațiu și articolelor cu un conținut filozofic mai larg În cartea a IV-a a volumului al doilea pe care îl examinăm, printre altele, sunt plasate articole: S Z Edwards: "Legends of the Bahamian Negroes"; Christina Ladd Franklin: "Despre unele semne ale logicii simbolice" Logica simbolică își

propune, cu ajutorul unor semne speciale, să realizeze cu termeni logici asemenea acțiuni care sunt fie extrem de dificile, fie uneori aproape imposibile fără ajutorul tehnicilor logicii simbolice Doamna Franklin este cea care este angajată într-o analiză critică a unora dintre semnele folosite de această logică Apoi sle-' datorită unui articol interesant al lui Burnham: "Memory theory, its history and experimental foundations" (Memoria, considerată istoric și experimental) Recenzia istorică este foarte detaliată; Autorul a folosit o literatură uriașă și variată și, prin urmare, cercetările sale prezintă un mare interes în zilele noastre, când lucrările pe probleme individuale sunt atât de numeroase și variate încât este dificil să le folosești Această carte conține partea a IV-a a articolului, dedicată dezvoltării Biblioteca "Runivers" - - borul "ultimelor teorii" Presupunând valabilitatea acelei teorii: memoria, conform căreia are o bază fiziologică, autorul se întreabă care este mecanismul fizic care face posibilă păstrarea impresiilor Această întrebare a creat trei grupuri diferite de teorii fiziologice ale memoriei Prima sugerează că memoria depinde de mișcarea stocată în creier (Luys); în al doilea rând, că depinde de o urmă sau reziduu din creier - urmă sau reziduu (Richet); în al treilea rând, că depinde de dispoziția care rămâne în creier (Wundt, Ribot) Dar aceste teorii sunt legate între ele și trec una în alta: mișcarea și urma pot crea o predispoziție funcțională Toate datele fiziologiei vorbesc în favoarea părerii că nu există memorie, ci multe amintiri Legat de problema mecanismului fiziologic al memoriei este problema asocierii ideilor Bumham expune teoriile lui Fouillée, James, Hodgson; apoi se evidențiază relația memoriei cu simțul timpului și, în final, dependența "sentimentului de personalitate" de memorie; subliniind că, conform teoriei lui Mill și a celor mai recente date patologice, "memoria și sentimentul de personalitate sunt două laturi ale aceluiași fapt, el face o remarcă trecătoare că aceste rezultate nu au nicio legătură cu vechile concepte ale transcendentalului "Eu" După aceea, trece la investigații "experimentale" pe acest subiect În cel mai detaliat (și, după părerea noastră, destul de amănunțit) se oprește asupra teoriei Ebbinghaus: el este cel care a inițiat aplicarea experimentului în aceasta zona Spațiul nu ne permite să transmitem aici expunerea clară exemplară a lui Bumham Să observăm doar că Ebbinghaus pornește de la principiul că stările mentale de orice fel nu sunt anihilate atunci când sunt: îndepărtate din conștiință, dar efectele lor continuă să existe inconștient Cele mai interesante concluzii ale lui Ebbinghaus sunt următoarele: i) relația dintre ceea ce este amintit și ceea ce este uitat este invers proporțională cu timpul logaritmic; h) rândurile lungi (de impresii) sunt mai puternic imprimate în studiu decât rândurile scurte Ebbinghaus a efectuat și cercetări privind asocierile după contiguitate De asemenea, a fost unul dintre primii care a subliniat existența unui ritm de atenție Apoi Burnham dă rezultatele studiilor pe același subiect: Wolfe, Oehrn/a și Biblioteca "Runivers" - - în cele din urmă Jacobs și Bryant, care au determinat capacitatea copiilor de a reproduce numere și litere după ce le-au învățat o dată În concluzie, el pune întrebarea, care este geneza facultății de recunoaștere (recunoaștere)? Se evidențiază diferența dintre teoriile asociaționiștilor (Bain) și ale apercepționaliștilor (Wundt și Ward) În articolul următor, Burnham promite propria sa teorie, pe care se pare că se gândește să o conecteze cu cercetările asupra stărilor hipnotice și a altor stări anormale La finalul acestui articol se adaugă o listă foarte bogată de lucrări despre teoria

memoriei (țări) În spatele articolului lui Burnham se află o revizuire bibliografică a literaturii psihologice La finalul cărții găsim o secțiune numită "Peri-scope" Iată o trecere în revistă detaliată a progreselor recente în psihologia experimentală Apropo, despre răspândirea psihologiei experimentale sunt raportate următoarele informații, nu lipsite de interes pentru noi La Paris, la Ecole pratique des Hautes Etudes, profesorul Bony a deschis un nou laborator de psihologie fiziologică Münsterberg de la Freiburg a procedat la fel În America, după cum se dovedește, cercetările experimentale în psihologie au primit cel mai simpatic răspuns Dr Jastrow a înființat un laborator de cercetare psihologică la Universitatea din Wisconsin, unde a făcut deja o parte din cercetările promise în revista American Psych Dr Capel, fostul asistent de laborator al lui Wundt, a deschis și un laborator la Universitatea din Pennsylvania Dr Wolfe să prezinte aceste cursuri la Universitatea din Nebraska și Dr Baldwin este invitat la Toronto în același scop Prof Ladd въ /aie'ѣ și prof James la Harvard, Dr Hall și Dr Sanford de la Clark'University are toate facilitățile pentru aceeași cercetare E Chelpanov REVIZIA ARTICOLELOR FILOZOFICE ÎN Jurnalele Spirituale RUSE A) Credință și rațiune (nr -) Critica începuturilor unei noi filozofii Profesor al Academiei Teologice din Kiev P Linitsky a) Absolutul este, este o idee sau este o acțiune? Biblioteca "Runivers" fiind (Nr ï)? - Autorul își începe articolul prin despărțirea negare mândră văzută în reprezentanții celei mai recente, așa-zise filozofii "științifice", negarea a peste două mii de ani de muncă a gândirii filosofice anterioare, care se presupune că este irosit, astfel încât în prezent este necesară reconstruirea edificiului filosofiei, care, bazându-se pe o bază solidă a concluziilor "științelor pozitive", va da o soluție definitivă și de încredere a tuturor întrebărilor din locul ipoteticului Dar spes fallax! Oare nu s-a gândit la fel și Aristotel când a ieșit cu metoda sa apodictică, prin care spera să dea decizii care nu erau supuse niciunei îndoieli? Între timp, el a repetat în esență aceleași propoziții ca și predecesorii săi, la fel cum filosofia "științifică" este în esență aceeași care a fost cunoscută de mult timp sub numele de senzaționalistă, sau empiric, și repetă doar vechile iluzii Dar a nega filozofia "științifică" nu înseamnă a cădea în cealaltă extremă, care constă în negarea filozofiei în general? Dacă în alte științe vedem o creștere constantă și continuă a cunoștințelor, iar în filosofie doar o schimbare continuă a unei concepții cu alta, iar cea veche plutește periodic la suprafață pentru a dispărea din nou, atunci nu ar trebui să tragem de aici că întrebările filozofice sunt insolubile, iar filozofatul trebuie să înceteze, cât de complet zadarnică este o ocupație? Absența procesului de creștere a cunoașterii în știința filozofică și aparenta inutilitate depind, totuși, în opinia autorului, de faptul că sistemele de filosofie din trecut nu sunt studiate așa cum ar trebui și, prin urmare, ceea ce au ele obtinut nu este asimilat in timpurile ulterioare "Rezultatele cercetării filozofice sunt asimilate diferit față de cunoștințele obținute de științe speciale" Rezultatele altor științe sunt asimilate indiferent de modul în care sunt obținute Acestea sunt pietre separate care pot fi puse odată pentru totdeauna în clădirea științei exacte, în timp ce legătura dintre concluziile filosofice și însuși procesul cercetării este inseparabilă: toate prevederile sistemului sunt în strictă unitate și nu pot fi rupte din aceasta Așadar, "nici și pentru asimilarea a ceea ce se obține prin gândirea filosofică într-unul sau altul sistem de filozofie, nu este suficient Biblioteca "Runivers" - - o simplă cunoaștere a acestui sistem, dar

este necesară o discuție critică asupra lui", pentru care se cere o anumită dezvoltare a gândirii filosofice, și nu doar învățare: "numai un filosof poate asimila pe deplin rezultatele filosofiei" Și din moment ce nu toată lumea poate fi filozofi, nu este nimic surprinzător în fenomenul des observat că filosofia este considerată o ocupație inutilă Dar dacă critica este esența filozofiei, dacă, pe de altă parte, este analiza, descompunerea, atunci nu justifică aceasta concepția conform căreia filozofarea este inutilă? Dar, în primul rând, analiza filozofică se realizează în termeni de sinteză, cu scopul de a crea pozitivul, și trebuie să ținem cont de ceea ce se spune despre sămânță: "nu trăiește decât dacă moare", iar în al doilea rând, caracteristica analizei a criticii filosofice nu constă cu adevărat în descompunere, ci doar într-o trecere în revistă consecventă a întregului în toate părțile sale, dar fără a-i încălca integritatea Dacă sinteza filosofică nu ar trebui să fie eclectism, care se află doar în epoca declinului gândirii filosofice, și ar trebui să fie o expresie a unui spirit critic, atunci este posibilă unirea sistemelor filozofice? Există o trăsătură în filosofie care unește în mod fundamental toate sistemele filozofice? Mânca "Dacă nu unitatea însăși, atunci străduința spre unitate este o trăsătură invariabilă a oricărei doctrine filosofice, ca o creație a spiritului uman, una în esența sa " Toate principiile filosofice, care sunt luate în considerarea acestei unități, pot fi reduse la două principale: unele învățături filozofice recunosc existența spiritului, în timp ce altele recunosc materia ca principiu principal și absolut Se poate reduce la aceste două principii acele direcții care nu vor să vorbească despre existența principiilor, referindu-se la ele zone ale necunoscutului Unificarea contrariilor (spiritul și materia) nu poate fi realizată niciodată prin materialism: "oricine recunoaște materia ca principiu principal și unic, neagă inevitabil existența spiritului" Dimpotrivă, pentru spiritualist, se poate ieși dintr-un dualism aparent de netrecut, întrucât "spiritul nu numai că există în sine, ci are în mod necesar o relație cu o altă ființă diferită de ea, se manifestă în diverse moduri prin aceasta alta și în alta, astfel încât materia, în timp ce spiritul există, este necesară Biblioteca "Runivers" - - instrument şi mijloace de manifestare a diverselor activităţi ale spiritului "Deoarece numai prin relația sa cu spiritul ființa materială este într-o oarecare măsură unificată și, de asemenea, nu este lipsită de o anumită participare la activitatea de sine caracteristică spiritului, prin urmare, în zona desemnată a ființei, unității și sinelui -activitatea sunt doar relative, au caracter de convenție și chiar în spiritul însuși ҍ , datorită raportului care îi aparține în mod necesar cu ființa materială, aceleași proprietăți sunt prezentate cu caracter de relativitate, adică nu complet perfect; de aceea este necesar să recunoaștem existența unui spirit necondiționat, care trebuie să fie caracterizat atât de unitate necondiționată, cât și de autoactivitate necondiționată Potrivit lui Spencer, ideea de absolut nu are un sens real, deoarece are un caracter negativ, în timp ce ideile reale despre lucruri sunt idei pozitive, care exprimă ceva real Dar negația este întotdeauna legată de o anumită afirmație; ceea ce este de obicei negat este existența într-un anumit obiect a unei proprietăți care există în mod necesar în altceva și ar putea exista și în obiectul dat Pozitivul, conținut în ideea de absolut, este acea legătură cauzală care se stabilește între finit și infinit: absolutul este cauza a tot ceea ce este relativ, finit Autorul, în încheierea articolului său, ajunge la concluzia că absolutul este o ființă reală, cauza a tot și împreună

causa sui, mereu egală și neschimbabilă cu sine b) Despre modul de existență a absolutului, sau relația dintre necondiționat și condiționat Al lui (nr) Întrucât absolutul este cognoscibil pentru noi în măsura în care se dezvăluie în relativ, finit, atunci întrebarea imaginii ființei sale este pusă de autor ca întrebare a relației dintre infinit și finit Soluția acestei întrebări o găsim la Descartes, care a prezentat conceptul de substanță infinită ca singurul mijloc de a înlătura îndoielile cu privire la cunoașterea lucrurilor Dar, acordând mai multă atenție substanțelor finite, marele filozof nu a exprimat clar care este relația substanței infinite cu finitul Lungime Biblioteca "Runivers" - - Spinoza a acționat ca secerătorul său, pentru care această relație este ca o concluzie logică din filosofia predecesorului Cea mai importantă trăsătură a substanței lui Spinoza trebuie recunoscută ca fiind faptul că ea nu există în sine, ci doar în lume, ca bază a acestora, inseparabilă de ființa lucrurilor Înțelegerea panteistă a lui Spinoza a relației dintre infinit și finit nu a putut explica următoarele probleme, care au apărut în mod necesar cu el: a) cum o substanță infinită în sine poate fi rațională, cu condiția ca mintea actuală să fie proprietatea ființelor finite; b) cum poate fi considerat infinitul, înțeles geometric (în sensul spațiului infinit, mărginit intern de figuri geometrice), ca o proprietate a substanței însăși, dacă infinitul devine o proprietate reală numai prin mijlocirea lucrurilor finite, legătura unificatoare din care serveste ca? Dacă propozițiile lui Spinoza sunt corecte, atunci este și concluzia logică a lui Kant din ele, că infinitul este doar o idee subiectivă Între timp, Kant însuși a subliniat necesitatea în termeni practici de a gândi infinitul ca real, existent în sine Iar aceasta din urmă este posibilă numai atunci când infinitul este conceput ca un subiect independent, care, acționând continuu asupra finitului, păstrează identitatea în activitatea sa și nu încetează să rămână cu el însuși Filosofia germană ulterioară a rezolvat întrebarea în acest sens: absolutul este neschimbabilul și schimbătorul, unul și cei mai mulți, același și diferit, existând în afara spațiului și apărând în el, ajungând la conștiința de sine în finit Autorul articolului arată că viziunea lui Kant despre spațiu și timp a condus filosofia germană la nevoia de a afirma poziții care erau complet incompatibile între ele Astfel, rezolvarea problemei naturii absolutului stă în legătura necesară cu doctrina spațiului și timpului Pe problema metodelor de predare în școlile noastre Al lui (nr -) În lucrările moderne de didactică nu se spune aproape nimic despre metodele de prezentare a materialului științific în manuale^ Autorul consideră că desfășurarea corectă, sistematică a acestei probleme este absolut necesară în prezent, când, cu toate Biblioteca "Runivers" - Conform cerinței generale de a aplica ideea de dezvoltare la antrenament, în practică trebuie să îndeplinești la fiecare pas doar pregătirea mecanică, al cărei rezultat este suprasolicitarea mentală, din cauza absenței oricărui interes mental pentru munca educațională În manualele moderne, aproape niciunul nu poate fi găsit cu o gândire generală călăuzitoare și un plan armonios, oportun; materialul empiric din ele este adunat fără niciun sistem care să țină cont de scopul principal al educației; sistemul constă doar în faptul că materialul este aranjat, adaptându-se la comoditatea memorării mecanice Baza distribuirii și prezentării materialului educațional trebuie căutată în didactică nu în psihologie (este doar un instrument auxiliar în acest caz), ci în științele normative, întrucât didactica este o știință practică, aplicată Și întrucât metodele științifice normalizează în general activitatea de

gândire, este clar că didactica, în măsura în care domeniul său de aplicare include luarea în considerare a metodelor de predare, în vederea implementării ideii de dezvoltare a aparatului de gândire al elevului, ar trebui să se bazeze pe logică , ca știință a gândirii În același timp, este necesar să se distingă metodele de cercetare științifică de metodele de prezentare a rezultatelor acestei cercetări; acestea din urmă și ar trebui determinate pentru compilatorii de manuale Autorul face o trecere în revistă critică a disciplinelor de predare din cursul de învățământ general, atribuie fiecăruia dintre ele un loc corespunzător în materie de dezvoltare și, în conformitate cu ideea acestuia din urmă, indică sarcina specială a fiecăruia materie, care trebuie luată în considerare atât de redactorul manualului, cât și de profesor; toate acestea sunt considerate din punct de vedere pur logic După metoda sau forma sistematică de prezentare a acestora, autorul împarte toate științele în descriptive și narative, explicative și demonstrative, după conținut - în științe ale naturii și umaniste, după sarcini - în teoretice și practice, sau altfel - în pure și aplicat Fiecare dintre științe este o expresie tipică a unei metode predominant una, care trebuie luată ca bază a prezentării sale Autorul acordă o mare importanță predării limbilor în materie de dezvoltare spirituală, deoarece limbajul este un organ al spiritului, expresia și creația sa directă Crom Biblioteca "Runivers" - - Mai mult, autoarea consideră că o educație filosofică este absolut necesară În opinia sa, subiectul predării în școală ar trebui să fie ceva ce nu poate fi dobândit altfel decât printr-un studiu prelungit și atent Informațiile care servesc doar la completarea cunoștințelor de bază deja dobândite, cu deținerea metodelor inerente unor astfel de cunoștințe, pot fi dobândite fără mare dificultate și în afara școlii, la nevoie Având în vedere acest lucru, în școală sunt necesare asimilarea conceptelor filozofice și deținerea fermă a acestora; ea poate fi realizată doar printr-un exercițiu prelungit al puterilor mentale, fără de care filosofarea se transformă într-un joc de cuvinte gol Importanța educației filozofice constă în faptul că dă capacitatea de a dobândi, după cunoaștere, ceea ce va fi necesar, deoarece face o persoană să gândească, iar această calitate în sine servește drept garanție a succesului în fiecare afacere Dacă nu se poate introduce în școală un curs de filozofie*, atunci măcar un curs elementar de psihologie și logică este absolut necesar Noul filozof rus H M Minsky T B-cha (nr) Autorul analizează în detaliu o nouă carte a lui H M Minsky, apărută anul acesta sub titlul: "În lumina conștiinței Gânduri și vise despre scopul vieții", și dovedește deplina inconsecvență filozofică a lucrării menționate O analiză critică a noului sistem filosofic îl conduce pe domnul B-cha la concluzia că "cuvântul magic", care, potrivit poetului-filozof, ar trebui să "insufle sens și scop în toate manifestările vieții", cuvântul meon, împrumutat de la Platon (¡χή ον) "care, împreună cu o oarecare distorsiune, a primit un nou sens, este un rezultat ciudat al celui mai ciudat eclectism în sine, care a combinat într-un anumit sistem contradicțiile pesimismului și optimismului, și fragmente de utilitarism, socialism, etc a apărut ca ciment pentru legarea materialelor incompatibile este inexistența absolută și το este același timp, care a creat lumea, manifestându-se în ea, ridicându-se la conștiință, care, pe de altă parte, este scopul lumii Lumea este complet obelă la început *) Credem că nu există piedici serioase în calea introducerii unor cursuri scurte de istoria filosofiei, veche și noi, în școlile secundare -Ed , Biblioteca "Runivers" - - van domnul Minsky, și apoi înălțat în toate: și în bine

și în rău, și în frumusețe și urâțenie, și în adevărul și în minciunile sale Masa celor mai infantile contradicții este adunată în notoriul sistem de "maeonism" al lui Minsky și este dezvăluită cu claritatea cuvenită de autorul eseului critic I Slobodsky B Revista Ortodoxă ianuarie, februarie, martie Sensul dovezilor existenței lui Dumnezeu Prof V D Kudryavtseva Ianuarie - Subiectul acestui eseu, după cum se știe, a fost întotdeauna o problemă, deoarece existența dovezilor pentru existența lui Dumnezeu nu a distrus faptul ateismului, iar existența ateismului nu distruge (esențial) posibilitatea dovezilor De aici rezultă clar că dovezile existenței lui Dumnezeu pot avea un sens nu necondiționat, ci doar relativ, ca fundamentare rațională a adevărului existenței lui Dumnezeu pentru om Așa pune problema autorul numitului eseu scurt, având în vedere sarcina acestuia din urmă de a afla "gradul de forță probantă și semnificația filosofică" a acestui tip de disciplină științifică și filosofică Dovada filozofică a adevărului existenței lui Dumnezeu trebuie "să stabilească faptul existenței Divinului" De obicei, acest lucru se realizează în două moduri: fie prin evidența unui sentiment interior, cineva este convins că obiectul există; sau prin raţionament deduc că trebuie să existe Multă vreme, concepția predominantă conform căreia Zeitatea, parcă nu ar putea fi un obiect al cunoașterii empirice, a influențat foarte puternic asimilarea dovezilor de natură pur demonstrativă și a cerut ca adevărul existenței lui Dumnezeu, cu necesitate logică , să fie dedus din poziții fără îndoială de încredere pentru minte Autorul dovedește insuficiența filozofică a acestei prejudecăți în detaliu Reproșul făcut de Kant că orice dovadă a existenței lui Dumnezeu este precedată de asumarea acestui adevăr, autorul extinde și fundamentează ferm: parțial pe faptul istoric că dovezile au apărut abia în Evul Mediu, între timp, ca adevăr al existența lui Dumnezeu este primordială în umanitate, parțial pe chiar conceptul de evidență care necesită o formulare preliminară a tezei, parțial în analiza probelor individuale ar- Biblioteca "Runivers" - - ideea lui Dumnezeu în formularea lor modernă, ceea ce duce la concluzia că, chiar și sub forma unei idei complete logic a lui Dumnezeu, dacă nu precede, atunci este dată împreună cu dovada (j-) O analiză a acelorași dovezi, dar pe de altă parte, face clar că premisele din care se deduce adevărul existenței lui Dumnezeu nu sunt deloc de încredere decât ideea dedusă însăși Având în vedere acest lucru, "a aplica dovezilor existenței lui Dumnezeu standardul strict logic al demonstrației raționale a priori" înseamnă a merge împotriva faptelor și a logicii însăși (-) Dar dacă da, atunci sensul real rămâne doar pentru verificarea empirică a faptului existenței Divinului prin senzația influențelor lumii suprasensibile asupra noastră Aceasta este ceea ce susține autorul O expunere detaliată și o dovadă a acestui punct de vedere este oferită de prof Kudryavtsev în studiile sale anterioare publicate: "Religia, esența și originea ei", publicat într-o carte separată în , "Despre principiile de bază ale cunoașterii filosofice" și "Analiza metafizică a cunoașterii ideale", publicată în revista "Vera and Reason" "pentru , t și În această notă, autorul se limitează însă la a determina poziţia pe care o primesc tipurile cunoscute în prezent de dovezi ale existenţei lui Dumnezeu în raport cu punctul de vedere pe care îl deţine Autorul are în vedere sarcina formelor existente de demonstrare a existenței lui Dumnezeu în perceperea activă a datelor în senzația interioară a reprezentărilor: în clarificarea și revigorarea conținutului acestora, în construirea acestor reprezentări în concepte și în analiza critică a reprezentărilor acesta din urmă, care este necesar pentru ca opiniile

noastre să capete semnificație concluzie filozofică științifică și completă, o convingere solidă Vb În acest domeniu, dovezile existenței lui Dumnezeu sunt pe deplin capabile "pentru justificarea rațională a adevărului existenței lui Dumnezeu, ca ființă de cea mai înaltă perfecțiune și diferită de lume, în ce măsură o astfel de justificare este posibilă pentru mintea umană" Filosofia în Germania modernă P P Sokolova februarie, - ; martie, - Acest articol (încă neterminat) reprezintă notele și impresiile personale ale autorului în călătoria sa în străinătate și are sarcina de a oferi informații despre "ce progres a făcut filosofia în Germania, în ce poziție se află în prezent timp" și, dacă este posibil, desenați "perspectivele ei de viitor" Observațiile autorului l-au condus la trei concluzii principale Cel mai remarcabil pentru autor pare să fie fenomenul din viața modernă a Germaniei filozofice, conform căruia învățăturile filosofice sunt răspândite nu numai în instituțiile de învățământ sau cercurile științifice, ci în societate și într-o formă populară Această mișcare a apărut la începutul anilor cincizeci și a coincis cu influența filozofiei lui Schopenhauer, cu dezvoltarea materialismului și cu dezvoltarea științelor naturii Materialismul, discreditat ca sistem, în ochii oamenilor de știință de criticile lui Lotze și Lange, s-a găsit o sferă de influență în rândul unui public mediu educat, printre care a fost distribuit Kraft und Stoffa de Büchnerova și succesele științelor naturale în universitățile înseși au împins metafizica în plan secund Când, într-un fel, vechile idealuri erau spulberate, iar cele noi încă nu apăruseră în sistem, pesimismul creat de catedră și-a găsit cei mai zeloși adepți printre scriitorii de ficțiune și jurnaliști, și nu printre profesorii universitari Caz, declinul creditului metafizicii pure formează baza vieții filosofice contemporane din Germania În locul metafizicii, apare așa-numita "teorie a cunoașterii", care, cu mâna ușoară a lui E Zeller, care a pus acest departament de filozofie în legătură cu logica, a devenit acum o știință la modă Autorul însuși notează cu tristețe rezultatele acestei confuzii a limitelor științelor în cursurile profesorilor moderni Heinze, Gizhitsky și Paulsen, care, judecând după prezentarea lor de către autor, lasă de dorit atât în sensul metodologic iar în sensul integrităţii sistemelor Poziția nedefinită a filosofiei în universități este compensată de munca activă de istorie și critică a filosofiei în societate, în principal în sălile de seminar și în târgurile studenților Metoda de ocupare a acestuia din urmă descrisă de autor ne-ar putea servi drept model bun *) *) De regulă, cursurile din seminarii constau în traducerea autorilor de către studenți cu comentariile unui profesor, iar uneori, fereins desemnează premii pentru eseuri și critici făcute chiar de studenți În Rusia, unde învățământul universitar nu este un fenomen atât de comun, semnificația propedeutică filosofică pentru societate rămâne doar traducerilor exacte, strict științifice ale autorilor Prin urmare, implementarea corespund- * Al doilea fenomen caracteristic al modernității este dependența extremă a filosofiei de științele naturii și, la rândul său, influența acesteia asupra acestora din urmă Acest fenomen se datorează unor abuzuri anterioare de ambele părți, abuzuri clar recunoscute în prezent, care urmărește să le corecteze De fapt, știința naturii de astăzi nu poate nega complet concluziile speculative, deoarece în ultima vreme a trebuit, în persoana celor mai buni reprezentanți ai săi: Helmholtz, Mayer, Jules etc , să fundamenteze teorii, a căror invenție inițială este gloria filozofia speculativă Pentru dovadă, este suficient să numim teoria energiei

specifice a organelor de simț, a cărei legătură cu argumentele "Criticii rațiunii pure" a fost stabilită de Helmholtz, principiul conservării energiei, prezis de Descartes și formulată de Leibniz, legea conservării materiei (Descartes), etc La rândul său, teoria lui Darwin are o influență extraordinară asupra tuturor mișcărilor filosofice, deși trebuie să admitem că în Germania ideea de evoluționism biologic a fost deja formulată filozofic de către Schellingienii și Goethe Toate acestea sunt semne că suntem prezenți ca spectatori la un fenomen grandios: filosofia și știința naturii intră (sau cel puțin încearcă să intre) într-o combinație organică, în timp ce a doua, absorbind teoria filozofică, se mișcă (în fracțiile sale) de-a lungul - aceleași căi: monism (Haeckel), panteism (Helmholtz), idealism mistic (Zollner) etc , care au fost străpunse și testate anterior de filozofie În legătură cu dominația gândirii natural-științifice, la care s-au alăturat toate cele mai bune minți ale Germaniei, devine de înțeles extraordinara fragmentare a tendințelor filozofice, un fenomen caracteristic vieții istorice moderne a Germaniei și, poate, promițător, chiar dacă numai nu este sfârșitul, ci doar începutul unei noi ere Articolul domnului Sokolov, care promite o continuare interesantă, se întrerupe cu o caracterizare a principalelor tendințe contemporane și reprezentanți ai filozofiei germane scopurile traducerilor^ pot fi recunoscute ca o sarcină demnă nu numai de întreprindere personală, ci și de cooperare Biblioteca "Runivers" - δ - Conflict modern dintre rațiunea științifică și conștiința simplă S-t-va Martie - Acea atitudine ostilă unul față de celălalt, care pentru filozofie și știință, în cuvintele autorului notițelor "despre filozofia în Germania modernă)), devine treptat un lucru al trecutului, se menține, conform ideii acestui lucru eseu, în plină forță între știință și etică (sau, dacă vrei, , - religie) De la unul dintre aceste fapte - protestul împotriva suprimării excesive a moralității de către concluziile grandioase ale științei, evidența "simplei conștiințe" de către operațiile minții, protestul declarat în romanul recent publicat de N Bourget și drama de A Daudet - continuă autorul, recunoscând "conflictul" înfățișat în ele rațiunea și conștiința sunt pe atât de reale, pe atât de indezirabile Se pune întrebarea în ce sens va merge soluționarea conflictului, care, având în vedere atitudinea critică neîndoielnică a societății față de o asemenea anomalie, mai devreme sau mai târziu trebuie să urmeze Una dintre căi este indicată de Bourget: calea compromisului, în virtutea căreia anumite drepturi trebuie recunoscute conștiinței în materie de cunoaștere a "adevărurilor simțirii" Un altul, care corespunde foarte puțin stării de fapt, este indicat în articolul "Baza moralei" (Zeitschrift für Philosophie, , Hft), - în sensul căreia faptul divizării nu vorbește pentru ostilitate și, prin urmare, nu necesită împăcare A treia speranță de rezolvare a conflictelor este pusă pe știință, care în viitor va construi o teorie perfectă a reconcilierii dintre adevărurile științei și adevărurile conștiinței Autorul nu împărtășește această speranță Dimpotrivă, presupunând că știința este competentă în construirea de tot felul de teorii, el crede că singurul lucru care nu este susceptibil de operațiunile științei este construcția "formulei vieții", deoarece aceasta din urmă este în esență teleologică și nesatisfăcător atâta timp cât este înconjurat de cauzalitate mecanică Aceasta, aparent, determină punctul de vedere al autorului însuși asupra unei posibile modalități de reconciliere a menționată ciocnire a două elemente vitale Din păcate, autorul nu și-a dat răspunsul atât de detaliat pe cât îl cere gravitatea întrebării X Popov Biblioteca "Runivers" - - V "Lecturi

în Societatea îndrăgostiților spirituali iluminare^ noiembrie și decembrie În ultimele două cărți ale acestui reviste de pe parcursul anului trecut, tipărirea prelegerilor filozofice ale prof θ Jfll Golubinsky -În cartea din noiembrie există o expunere a primei secțiuni a psihologiei speculative și anume despre asemănarea sufletului în esența sa și forțele principale cu o ființă absolută "În studiul esenței sufletului, în prim plan se află compilarea unui concept despre suflet, în care nu atât proprietățile sale empirice ar fi determinate, cât relația sa eternă cu Ființa Infinită și conformitatea cu El" (p) Autorul caută să formeze un astfel de concept metafizic al sufletului examinând care dintre proprietățile Ființei Infinite și în ce măsură pot constitui apartenența sufletului uman și, ca urmare, ajunge la următoarea definiție: "în sensul metafizic , sufletul este o substanță limitată, solidă de sine stătătoare, imaterială care își exprimă conformitatea cu Ființa Infinită prin faptul că cu mintea se străduiește să îmbrățișeze adevărul necondiționat - prin liberul arbitru să realizeze binele cel mai înalt și să-l exprime în activitate - cu un sentiment caută fericirea pură și veșnică, iar prin continuarea existenței sale este nemuritor" (p) Raționamentul care urmează este menit să dezvăluie această definiție mai detaliat, sub forma unei mai bune înțelegeri a asemănării sufletului cu Ființa absolută, atât în ceea ce privește însăși ființa sa, cât și în ceea ce privește proprietățile sale spirituale Spiritualitatea sufletului este presupusă prin faptul că sufletul este complet diferit de corp, constând din părți ușor de distins și separabile și nu poate fi nici cea mai fină materie, nici cel mai mic atom, dar există o forță pură, absolut simplă, invizibilă care animă întregul corp, îl pătrunde și se umple de sine, deși nu la fel ca forțele fizice Apoi, autorul se oprește asupra doctrinei materialiste a sufletului, argumentând împotriva materialiștilor că "sufletul în simplitatea lui este diferit de orice corp, în puterea sa animatoare este diferit de atom, în activitate spontană și libertate este diferit de pur forță fizică " Obiecțiile autorului se bazează în principal pe dovezile experienței noastre interioare, spirituale Biblioteca "Runivers" - - "Conștiința noastră de sine este o reflectare a subiectului nostru, este, parcă, o oglindă a acțiunilor noastre", din care aflăm că nu corpul sau atomul din noi este cel care gândește, dorește etc , ci sinele nostru, iar acest eu se dovedește a fi nu ceva multiplu, ci cu siguranță simplu și unitar Deosebindu-se de orice corp prin simplitatea și unitatea sa, așa cum o evidențiază conștiința fiecăruia, sufletul, ca substanță spirituală independentă, se exprimă, deci, în activitatea sa liberă și spontană Nu există libertate în acțiunile materiei și, prin urmare, activitatea imaginației noastre creatoare (imaginario productiva) și a rațiunii, determinarea liberă a voinței, lupta impulsurilor spirituale și carnale, adesea cu victoria primei asupra celor din urmă , etc , toate acestea ar rămâne inexplicabile, dacă ar permite un punct de vedere materialist În numărul din decembrie al revistei urmează un tratat al aceluiași autor "Despre legătura sufletului cu trupul", iar autorul atinge ipotezele lui Aristotel, Descartes, Malebranche și Leibniz, care au încercat să explice această legătură El analizează în detaliu ipotezele ultimilor doi filosofi și le consideră insuportabile Obiecțiile pe care autorul le ridică împotriva "ocazionalismului" lui Malebranche și a "armoniei date" a lui Leibniz nu sunt noi sau de interes deosebit Încercând, la rândul său, să explice interacțiunea dintre suflet și corp, autorul se oprește asupra ipotezei relației cauzale dintre minte și corp În ceea ce privește însăși interacțiunea

sufletului cu trupul, pot fi date doar explicații plauzibile "Acțiunea spiritului asupra corpului pare să fie mai de înțeles decât acțiunea corpului asupra spiritului" Posibilitatea primei este explicată din conceptul general de mișcare, iar realitatea ei este dovedită prin experiență Terminând de vorbit despre legătura sufletului cu trupul, autorul ia în considerare întrebarea dacă sufletul are vreun punct specific de ședere în trup Negând toate opiniile despre orice "reședință" specială și definită a sufletului în trup, autorul crede că sufletul este și trebuie să fie în tot în general, trupul, deoarece întregul trup este îmbrățișat și vivificat de forțele sale (-) N S Biblioteca "Runivers" III Recenzie de cărți I METAFIZICA Alfred Fouillée Viitorul metafizicii experiențiale XVI+ Paris F Alcan în ° În prezent, spune F în introducerea sa, majoritatea oamenilor de știință privesc metafizica ca pe o colecție de mituri abstracte și vise nefolosite, cu care, potrivit lui Platov, o persoană se încântă Între timp, filozofii moderni sunt departe de a fi mulțumiți cu "construirea castelelor în aer", ei doresc să introducă o metodă științifică strictă în metafizică; dar contradicţiile şi dezacordurile nu se opresc şi metafizica este încă într-un coctqhhìh haotic Motivul pentru aceasta constă în faptul că două domenii diferite, experimental cu ipotetic, sunt încă prea amestecate O mare parte din întrebările metafizice pot fi rezolvate cu ajutorul experienței; deci însăși ideile de libertate, datorie etc , ne direcționează în mare măsură voința și rațiunea (idees-forțe) și, indiferent dacă realitatea obiectivă le corespunde sau nu, pot fi supuse criticii științifice, întrucât ele nu depășesc sfera conștiință, nici din domeniul fenomenelor externe Ca urmare a criticii, vom obține un fel de sistem idealist, care va trebui să fie de acord cu naturalismul științific Biblioteca "Runivers" - - Deci, în primul rând, să separăm în domeniul filosofiei ceea ce este supus evaluării științifice, de ceea ce nu este reductibil la experiență, să construim ipoteze posibil-științifice Acest lucru va face posibilă cunoașterea lacunelor și limitelor cunoașterii umane; acordul asupra părții experimentale a metafizicii va avea loc de la sine, iar numărul ipotezelor se va reduce la cel mai mic număr Este imposibil să refuzi să rezolvi întrebările principale, deoarece acestea sunt strâns legate de activitatea practică; scepticismul pozitiviștilor este același dogmatism; Aceste întrebări vor ocupa întotdeauna mintea omului, deoarece el este un "animal metafizic" Și ar fi o mare greșeală să credem că în timp științele vor elimina nevoia de metafizică; științele nu pot duce la unitatea cunoașterii; concepte de cauzalitate, determinism universal, evoluție universală fără început sau sfârșit - toate acestea sunt concepte metafizice, a căror critică nu are nimic de-a face cu subiectul științelor speciale Pentru a determina care probleme nu pot fi rezolvate în final, trebuie să criticăm legile conștiinței noastre În acest domeniu meritele lui Kant sunt deosebit de valoroase; dar yun s-a oprit pe jumătate; a restrâns prea mult conceptul de știință, identificându-l cu matematica - prin urmare, metafizica sa a naturii nu este altceva decât un tratat de mecanică abstractă; Neocantistii exagereaza si mai mult gandul profesorului lor După o analiză detaliată a teoriei lui Kant și a adepților săi, F consideră că este posibilă definirea metafizicii Este "sistematizarea și critica datelor cunoașterii noastre, precum și a activității practice, străduindu-se să formeze un concept despre totalitatea a ceea ce există cu adevărat și despre relațiile noastre cu această totalitate" (conception de l'ensemble des réalités et de nos rapports avec cet ensemble) " Dar cum se trece de la subiectiv la obiectiv? Nu

ar fi un "sărit în gol"? Acest reproș nu este doar pentru că gândul nostru este și una dintre manifestările activității universale; idealismul excepțional este la fel de fals ca și materialismul exclusivist De fapt, obiecțiile kantiene se bazează pe o definiție paradoxală a realității (réalité); ele presupun două lumi complet separate: pe de o parte, aparența, fără realitate Biblioteca "Runivers" - - sti, pe de alta parte, realitatea neaparitiei Să înlăturăm această presupunere nedovedită, iar întrebarea care l-a chinuit atât de mult pe Kant și pe adepții criticii sale, problema relației fenomenului cu realitatea (realitatea), ne va deveni clară: aceasta este relația părții cu întreg Prin faptele conștiinței, simțirii, gândirii și dorinței, pătrundem deja în realitatea însăși - aceste sute de porți ale Tebei, așa cum spune Schopenhauer Deci, este posibil și trebuie să introducă metoda experimentală în metafizică, dar între rezultatele experienței reale, de care se ocupă știința și posibilitatea acesteia, care aparține metafizicii, va rămâne întotdeauna un decalaj, care este sarcina de creativitate liberă de umplut; cu toate acestea, ar trebui să distingem cu strictețe ipotezele proprii de datele experienței; între poezie și metafizică există o diferență profundă: primul este liber în conținutul său, dar legat de formă, al doilea, dimpotrivă, fiind liber în formă, este legat de conținutul său În continuare, autorul evidențiază în detaliu metodele care ar trebui folosite în construcția și critica sistemelor metafizice A doua parte a eseului este dedicată analizei relației dintre metafizică și morală Principalul punct este următorul: întrucât acțiunile sunt continuarea ideilor și dorințelor*, atunci actele morale realizează sau confirmă simbolic relațiile cunoscute dintre noi și alte ființe, adică acțiunile morale sunt reprezentate de semne exterioare de afirmare metafizică Morala se va baza întotdeauna pe metafizică, oricât de elaborată în partea ei experimentală Desigur, F nu poate ignora învățăturile acelor filozofi care doresc să facă din metafizică un "slujitor al moralității" El critică teoria lui Kant despre primatul rațiunii practice și doctrina neo-kantiană a semnificației postulatelor morale ' Antropomorfismul moral, spune F , poate fi o ipoteză convenabilă, dar aceasta nu poate fi în niciun caz prezentat ca principiu la începutul metafizicii Postulatele morale, potrivit lui F , pot fi privite ca date ale experienței care nu au fost încă verificate și analizate Actul moral nu arată deloc că există cu adevărat libertate, datorie etc , ci doar că există idei de libertate, datorie, în noi Biblioteca "Runivers" - - și că acționăm sub influența acestor idei Doctrina acestor idei călăuzitoare, idei-forțe, este o trăsătură caracteristică a lui F ; unei analize mai amănunțite a acestei întrebări și-a dedicat scrierile Principes d'une philosophie des idées-forces și Psychologie des idées-forces, care ar trebui să apară în curând în lume · În domeniul moralității, metafizicianul trebuie, prin intermediul unei analize a activității ființelor vii, să arate că moralitatea este expresia cea mai adevărată, completă și sublimă a legilor fundamentale ale vieții Autorul în multe privințe aderă la punctul de vedere al evoluționistilor, care introduce o oarecare dualitate și obscuritate; în general, a doua parte a lucrării este mult mai slabă decât prima În concluzie, să spunem că, în ciuda unor inconsecvențe terminologice (metafizică, filosofie) și a ambiguității părții a doua, opera lui F este o manifestare strălucitoare a acelei direcții conciliante, la care autorul s-a alăturat încă de la începutul activitatea sa Y Bartenev Ap Epitome of the Synthetic Philosophy de F Howard Collins Londra, XVIII - p ' Lucrările gânditorilor moderni sunt citite de public mult mai puțin

decât ar fi de dorit, de altfel, deja din cauza vastității lor Prin urmare, admiratorii și adepții filozofilor nu le pot face un serviciu mai bun decât o prezentare scurtă, dar exactă a gândurilor lor în scrieri relativ mici și accesibile publicului Frauenstedt a lucrat mult la popularizarea lui Schopenhauer, iar publicarea Schopenhauer-Lexicon a oferit o carte de referință pentru filosofia lui Schopenhauer Domnișoara Martineau l-a expus atât de bine pe Comte încât, atunci când alcătuiește Bibliothèque positiviste (vezi anexa la volumul IV Système de politique positive), Comte introduce în catalogul acestei biblioteci Philosophie positive, nu în original, ci "condensee par Miss Martineau" · Acum este rândul lui Spencer Collins a muncit cinci ani pentru a-și compila cartea, care este o reproducere redusă a întregii filozofii sintetice a lui Spencer Fiecare paragraf (în care, după cum știm, este împărțită filosofia sintetică) își are reprezentantul în cartea lui Collin Biblioteca "Runivers" - - ca în fața paragrafului care urmează același număr, - numai, desigur, de un volum corespunzător mai mic Cartea este însoțită de o scurtă prefață a lui Spencer însuși A fost primită cu laude unanime în presa engleză și va apărea în traduceri în franceză și germană În traducerea rusă, trebuie să apară și în câteva luni P Mokievski V Kudryavtsev Introducere în filozofie (Realizat în legătură cu programul de predare a filosofiei în seminariile teologice) Moscova (p)*) Introducerea în filozofie de către profesorul Academiei Teologice din Moscova V Kudryavtsev a fost întocmită pe baza articolelor sale publicate în în revista Faith and Reason, sub următoarele titluri: Ce este filosofia (Faith and Raz , vol II) , partea I, țări, i și dal); Este posibilă filosofia (vol II, partea i, str)? Este filosofia necesară (pagina)? Metoda Filosofiei, vol II, partea a II-a, țări); Compoziția filosofiei (II, II,) În prezenta introducere, autorul a realizat un rezumat general al tuturor articolelor indicate; într-un eseu scurt, logic coerent și prelucrat, el a expus concluziile esențiale la care ajunsese tânărul în articolele anterioare și multe au fost reelaborate Deci de exemplu în revista Faith and Reason, autorul a definit filosofia astfel: "Filosofia este știința absolutului și a ideilor considerate în raport cu absolutul, în legătura lor reciprocă și manifestarea în ființa fenomenală" (V și R , vol II, partea I, pagina) În Introducerea în filosofie (pagina), această definiție a luat deja următoarea formă: "Filosofia, în conținutul ei general, poate fi definită ca știința esenței, ultimul fundament și scop al existentului" Conținutul introducerii în filozofie este următorul La început, autorul definește subiectul filosofiei Constatând că nici numele, nici ideea filozofiei oamenilor educați, nici istoria ei nu oferă o concepție exactă a conținutului filosofiei, autorul *) Această lucrare a fost deja menționată în numărul al revistei în legătură cu o altă carte a aceluiași autor, Fundamentele de bază ale filosofiei (II, cf) Biblioteca "Runivers" - dezvăluie principalele obiecte ale viziunii umane, care sunt lumea lui Dumnezeu și omul Deși există științe speciale despre Dumnezeu, lume și om, dar în aceste științe există concepte și, mai mult decât atât, de bază, care sunt de obicei acceptate fără cercetare, asupra credinței, dar care, nu mai puțin, datorită importanței lor fundamentale în știință , necesită neapărat cercetare și fundamentare Astfel de concepte în teologie sunt conceptele lui Dumnezeu și relația Lui cu lumea și cu omul; în știința naturii - spațiu și timp, conceptele de materie, atom, forță și legile naturii; în științele omului, chestiunea esenței omului - sufletul său, cunoașterea, legile sale, condițiile de corectitudine și fiabilitate este lăsată nerezolvată În istorie, artă și literatură,

ideile de moralitate și adevăr absolut, conceptul de har etc , sunt de asemenea asumate, dar nu clarificate Spre deosebire de științele empirice, filosofia trebuie să folosească preponderent o metodă sintetică, deductivă; dar pentru filosof este necesar să se folosească şi analiza şi inducţia Întrucât filosofia se ocupă de concepte a căror sursă inițială se află în mintea noastră, este evident că aceste concepte sau idei înseIe trebuie să facă obiectul analizei filozofice Mai mult, un studiu atent al dezvoltării acestor idei în prevederile sensului uman universal, în credințele religioase și în opiniile și sistemele filozofice, cu ajutorul unei analize critice a acestora, ar trebui să conducă la stabilirea acelui principiu filosofic, că punct de vedere din care educația va fi posibilă viziune întreg și adevărată asupra lumii Construirea unui sistem filosofic trebuie, de asemenea, să fie precedată de un studiu al însuși organul cunoașterii - mintea și activitățile sale (teoria filozofică a cunoașterii) Apoi, autorul discută despre sistemul filosofiei, alcătuirea lui sau acele științe care sunt incluse în filosofie, semnificația filosofiei pentru știință și viață și, mai precis, despre relația dintre filozofie și religie și științele pozitive În sfârșit, sunt luate în considerare obiecțiile care sunt formulate împotriva sensului filozofiei Împotriva obiecției că filosofia este inutilă, autorul arată că ea rezolvă cele mai vitale întrebări despre Dumnezeu, lume, despre începutul și cauzele lucrurilor, despre sufletul uman și soarta lui viitoare, despre scop Biblioteca "Runivers" - - viață și, prin urmare, satisface cele mai esențiale nevoi ale minții și inimii omului La obiecția că filosofia este insuportabilă în rezolvarea problemelor pe care și le intenționează pentru ea însăși, autorul notează că mișcarea filozofiei, progresul ei nu constă în acumularea de cunoștințe, ci în dezvăluirea treptată, clarificarea și demonstrarea mai exactă și riguroasă a acele concepte care ■ alcătuiesc conţinutul acestuia; iar în această filozofie a făcut progrese considerabile În cele din urmă, ele indică răul filosofiei în domeniul religiei și moralității Faptul că filosofia se ciocnește uneori cu religia nu este vina filozofiei în sine, ci a folosirii greșite a rațiunii Cunoașterea adevărată și profundă a filozofiei duce la religie O atitudine disprețuitoare și ostilă față de religie este adesea observată din partea oamenilor care fie sunt complet nefamiliarizați cu filozofia, fie care sunt familiarizați superficial cu concluziile negative ale teoriilor filozofice unilaterale; semicunoașterea, frivolitatea, depravarea inimii - acestea sunt sursele necredinței Filosofia este, de asemenea, nevinovată de licențialitatea morală a societății Declinul obișnuit deja existent al moralității și predominarea intereselor senzuale la un moment dat provoacă și susțin cea mai materialistă filozofie Istoria filozofiei - în special a filozofiei antice - mărturisește că filosofia solidă nu numai că a învins întotdeauna teoriile antimorale, ci a servit ea însăși ca un mijloc puternic pentru îmbunătățirea morală a omului Carte prof Kudryavtsev este citit cu mare interes I Elp PSIHOLOGIE Pierre Janet L'automatisme phyhologique Paris (p) Nu cu mult timp în urmă, când Ribot, în prefața sa "Psychologie Anglaise contemporaine", se plângea de nefamiliaritatea francezilor cu cei mai buni din lume (după Ribot, cu care suntem pe deplin de acord) psihologia engleză, psihologia franceză prezenta un priveliște destul de tristă: cu o rară excepție, psihologii francezi ai cerului nu au stat la apogeul modernului Biblioteca "Runivers" - - puf de cereri: metodele lor, opiniile lor asupra sarcinilor psihologiei au rămas aceleași ca pe vremea lui Cousin Dar acum situația s-a schimbat radical; a apărut o

întreagă falangă de psihologi tineri, talentați, care nu numai că au stăpânit tot ce a fost obținut de oamenii de știință din alte țări, dar au făcut și un pas important și decisiv: au introdus o nouă metodă experimentală, o metodă pur psihologică, care face posibilă investigarea întrebări care erau inaccesibile metodelor experimentale ale psihofiziologilor germani Prin aceste cuvinte, nu vrem deloc să diminuăm meritele psihofiziologilor germani sau să contestăm științificitatea și legitimitatea metodelor lor, vrem doar să remarcăm faptul că metoda experimentatorilor francezi are propriul ei domeniu special de activitate și că tânărul, mai mult decât oricare altul, duce în adâncurile sufletului uman Această metodă este "hipnotismul", numită pe bună dreptate de Boni "vivisecție spirituală" Printre un număr semnificativ de lucrări, autorii cărora folosesc hipnotismul ca una științifică metoda, cartea despre care discutăm ocupă unul dintre cele mai proeminente locuri Până acum, spune autorul, filozofii s-au ocupat de obicei de cele mai înalte manifestări ale activității umane, dar ne vom ocupa de cele mai simple forme ale acesteia Această activitate elementară era de obicei numită "automată" și era caracterizată prin două proprietăți: spontaneitatea și imuabilitatea; dar activitatea automată era caracterizată de o altă proprietate: absența conștiinței, era considerată pur mecanică Autorul se răzvrătește împotriva acestei ultime caracterizări - el crede că este posibilă o activitate care va fi și automată și conștientă în același timp Învățăturile care studiau doar cele mai înalte manifestări ale vieții spirituale au fost forțate să ia în considerare sensibilitatea, activitatea și capacitatea cognitivă separat unele de altele, dar atunci când studiem fenomenele elementare ale conștiinței, observăm că aceste trei funcții coincid între ele, astfel încât studiul formele elementare de activitate vor fi în același timp, precum și studiul formelor elementare de sensibilitate și cunoaștere O altă calitate manifestată de cele mai înalte forme de viață spirituală este unitatea lor Dar unitatea și coordonarea este limita spre care tinde gândirea, și nu punctul ei de plecare; av Biblioteca "Runivers" - - tomatismul se manifestă adesea în sentimente și acțiuni multiple și independente și numai în cele din urmă duce la o singură voință personală În consecință, autorul își împarte opera în două părți: în prima studiază fenomenele de automatism complet, adică unul care ocupă mintea în întregime și în întregime, când există un singur gând, o acțiune automată; în a doua secțiune, autorul are în vedere fenomenele de automatism parțial, care ia în stăpânire doar o parte a minții și există alături de personalitatea conștientă Toată lumea cunoaște statuia lui Condillac; acestui filozof a venit cu ideea ingenioasă de a-și imagina o statuie capabilă să primească toate senzațiile, dar care să nu aibă încă niciuna, și apoi să o facă să experimenteze succesiv senzații diferite Nu vom analiza de ce această metodă nu a dat rezultate deosebit de importante, ci doar să remarcăm că în fenomenul catalepsiei avem de-a face, dacă nu cu un lucru atât de simplu precum prima senzație a statuii Condillacoff, atunci, în orice caz, cu un stare de conștiință complet izolată Autorul repetă cuvintele lui Charcot că catalepsia este caracterizată de o inerție spirituală absolută Autorul (după alți scriitori) caracterizează catalepsia prin următoarele semne: i) păstrarea și continuarea oricăror modificări aduse organismului subiectului (de exemplu, ridicați mâna subiectului și acesta va rămâne în aer, împingeți-l - și tineretul se va duce și nu se va opri până când nu va întâlni obstacole fizice);) imitarea acțiunilor altor persoane; h) generalizarea și repartizarea acțiunii: merită, de exemplu, să strângem o mână a subiectului într-un pumn, iar

cealaltă mână strânsă de la sine; mâna ia o postură amenințătoare, întregul corp se schimbă;) asociaţii de state: autorul dă mâinilor subiectului poziţia luată în rugăciune, iar întreaga faţă a acestui subiect îşi asumă o expresie de extaz; apoi subiectul se ridică, face doi pași înainte, îngenunchează etc ; într-un cuvânt, subiectul efectuează o serie întreagă de acțiuni - se împărtășește Autorul respinge explicațiile pur mecanice ale acestor fenomene; el dă explicaţii psihologice Dar mai întâi, o întrebare importantă trebuie clarificată Pentru majoritatea psihologilor moderni, fiecare senzație trebuie să fie a altcuiva - ei nu recunosc senzația fără un sentiment "eu" Autorul se opune foarte ferm acestei opinii - se apără Biblioteca "Runivers" - - topește poziția, exprimată deja de mulți psihologi eminenti, că senzația nu presupune neapărat personalitate • Autorul își rezumă viziunea asupra catalepsiei în următoarele trei propoziții: i) majoritatea (autorul nu îndrăznește să spună: toate) senzațiile și imaginile sunt însoțite de mișcări ale corpului și nu pot exista fără ele;) fiecare senzație, fiecare imagine este păstrată și continuă până când este ștearsă de un alt fenomen;) fiecare senzație se străduiește să se dezvolte și să se reînnoiască, manifestându-se mereu în mișcări și acțiuni care sunt indisolubil legate de ea De la izolarea și impersonalitatea inerente catalepsiei, să trecem la un fenomen mai complex: somnambulismul Fenomenul cel mai caracteristic al somnambulismului este starea de memorie a somnambulului; se caracterizează prin: i) uitarea completă în timpul stării normale de veghe a tot ceea ce s-a întâmplat în timpul somnambulismului;) memorie perfectă în timpul stării ulterioare de somnambulism a tot ceea ce a avut loc în timpul somnambulismului precedent;) memorie deplină în timpul somnambulismului a tot ceea ce s-a întâmplat în timpul stării de veghe Cu toate acestea, acest al treilea fenomen nu reprezintă o asemenea constanță ca primele două Ce cauzează această stare de memorie? Să ne întoarcem la experimente care aruncă lumină asupra acestei întrebări Autoarea ia o pacientă isterică care suferă, printre altele, de anestezie în mâna dreaptă; curentul electric restabilește sensibilitatea acestei mâini Apoi autoarea îi pune în mână un creion mic și o roagă să-i spună despre ce este vorba, fără a recurge la vedere Pacientul răspunde: "Este un creion mic" "Atunci curentul electric se oprește și creionul este luat înapoi După ceva timp, pacientul este întrebat: "Ce a fost recent în mâinile tale?" - "Un creion mic", răspunde ea Autoarea investighează sensibilitatea mâinii ei - această sensibilitate este încă păstrată Între pacient şi autor continuă , p **) Budism Cercetări și materiale Lucrări I, P Minaev, Volumul L Numărul I S -Pb , țări - Biblioteca "Runivers" - - Deci, legea, legea și legea, iar legea este în cărțile sacre Cine nu le-a citit nu cunoaște budismul adevărat și ar trebui să aștepte puțin cu evaluarea budismului Și, în orice caz, în sfârșit, evaluarea budismului ar trebui făcută pe baza criticii învățăturii, iar critica în niciun caz nu trebuie redusă la mustrări aruncate în vânt V Lesevici Notă despre recenzia domnului Timkovekago În a doua carte de Întrebări de filosofie și psihologie, este publicată recenzia domnului Timkovekago despre cartea mea Despre artă Principalul lucru: venerabilul recenzent vede neajunsurile acestei cărți în relația neclară dintre idee și tendință și în viziunea neclară a rolului conștiinței în procesul de creație artistică Aceste afirmații ale domnului Timkovekago îmi provoacă o oarecare nedumerire Am dat o definiție a unei tendințe, având în vedere considerentele domnului Arseniev cu privire la această chestiune, și mi se pare că se poate accepta sau respinge această

definiție, dar reproșul neclarității ei este greu justificat "Dacă", spun eu în cartea mea, "o idee este de natură socială, politică, dacă este evident că autorul aparține unei anumite direcții sau partid, atunci o astfel de idee este o tendință " În ceea ce privește definirea rolului conștiinței în procesul de creație artistică, această întrebare nu mi-a fost chiar clarificată Cred doar că, având în vedere starea actuală a psihologiei, este imposibil de aflat A fost necesar să subliniez și să demonstrez că conștiința este prezentă în creativitatea artistică, că ea pregătește astfel de rezultate care anterior aparțineau în întregime cotei de inspirație etc Așa am făcut G Timkovsky consideră contradictorii solicitările pe care le fac artistului Nu există o asemenea contradicție în afirmațiile mele citate de veneratul recenzent: "Artistul", spun eu, "trebuie să aleagă subiecte pentru lucrările sale, trebuie să găsească punctul cel mai avantajos pentru iluminarea lor și așa mai departe" În alt loc se spune: "nu îi spunem artistului: dă-ne o idee; spunem: ce bine este dacă un mare talent are un gând profund, cum Biblioteca "Runivers" - - roșu este opera, în care, în jocul frumosului, strălucește sentimentul uman!" Unde este contradicția aici? Îi spun artistului că o adevărată operă de artă poate (în opinia mea ar trebui) să fie impregnată de gândire și sentiment uman Dar spun odata cu faptul ca sunt multe si multe opere de arta care nu se deosebesc prin aceste calitati Și astfel, în raport cu artiștii din a doua grupă (în primul caz, acest lucru este de la sine înțeles), observ că trebuie să aleagă obiecte pentru reproducere artistică Dacă pictorul ar dori să pună pe pânză un fel de vedere rurală, s-ar gândi totuși la ce fel de vedere să picteze, unde și la ce oră să se potrivească pentru muncă etc Dacă am fost surprins de indicarea unui recenzor respectabil al unui jurnal filosofic la o contradicție care nu există pentru mine, atunci am fost uimit final de următoarea declarație a domnului Gorbov (Note despre artă, Revista rusă, martie) : Societatea Psihologică și inclusă în cartea mea) concluzionează, ei spun că: i) nu are nicio diferență pentru artă, ce parcele alegi,) că tendința este destul de acceptabilă în operele de artă;) că arta are nu numai dreptul, ci și datoria de a participa la cursul vieții sociale Ultimul gând a fost formulat de domnul Gorbov nu tocmai în concordanță cu punctul meu de vedere, dar mă voi opri doar asupra primei afirmații a domnului Gorbov, asupra tezei mele imaginare Atât în rezumatul citat de autorul articolului Russkaya Obozreniya, cât și în întreaga mea carte, afirm exact opusul a ceea ce îmi atribuie domnul Gorbov Întotdeauna și peste tot insist că artistul trebuie să aleagă obiectele, că trebuie să cântărească valoarea lor relativă Acest lucru este atât de clar, exprimat în expresii atât de hotărâte, încât nu înțeleg cum d-l Gorbov a putut vedea în mine un gând inexistent Eu spun că tărâmul artei este mai larg decât tărâmul frumosului, că departe de a fi frumoase obiectele pot fi înfățișate frumos; dar cine se îndoiește? Într-un astfel de caz, adaug eu, este necesar ca obiectele imaginii artistice să aibă o semnificație vitală - V Goltsev Biblioteca "Runivers" ANEXA I * Pliant bibliografic I Cărţi noi legate de filozofie*) Arkhangelsky, A - Cosmogonia mahomedană Analiza lucrării teologice mahomedane în limba turcă: o istorie a patruzeci de întrebări propuse de cercetătorii evrei lui Mahomed Kazan, -|~ p , Bazin, θ T - Epicureismul și relația lui cu cele mai recente teorii ale științelor naturale și filozofice Două prelegeri publice Odesa, , pagini, exemplare k Bezobrazov, P V - scriitor și om de stat bizantin Mihail IGcell Partea Biografia lui M Psholla Cercetare (din "Lecturi în Societatea Imperială de Istorie și Antichități Ruse de la

Universitatea din Moscova") Moscova VI-|- p exemplare vezi Noos s No : Tip de secolul XI bizantin Discursuri despre hipnotism, publicat de Dr Ya I Levinson I Cititorului, Fontan et Ségard Hipnotismul în medicina practică, Ya I L - Despre pericolele și beneficiile hipnotismului, prof Forel SPb p de exemplare cop *) Pentru cărțile publicate în anul curent nu este indicată ora de lansare Dintre notele din ziar, am luat în considerare cele care au fost plasate în Novoye Vremya, Novosti, Russkiye Vedomosti, Moskovskiye Vedomosti și Nedelya Biblioteca "Runivers" - - Binet și Feret -Magnetism animal (Le Magnétisme animal* Binet et Féré) Traducere din franceză cu desene în text SPb VSh-]- p exemplare p Bobrovsky, S A - Curs de pedagogie practică Pentru seminariile profesorilor, profesorii populari, si in general cei implicati in cresterea si educarea initiala a copiilor in scoli si acasa Cu de cifre în text Ed al -lea, corectat și completat Moscova XVП -j- pagini exemplare p Wagner, N - O viziune asupra fiziologiei și psihologiei asupra fenomenelor de hipnotism Aproximativ la nr din "Jurnalul" celui de-al VIII-lea Congres al Naturaliştilor şi Medicilor Ruşi SPb , p - Verevsky, F A -Jean-Jacques Rousseau (Schiță istorică și literară) Prelegere publică în favoarea elevilor săraci ai progimnaziului Starodub (Otdel retipărire din "Însemnări filologice") Voronezh, , pagini, de exemplare Gvozdev, P -Refutarea epicureismului Prima și a doua carte a operei lui Cicero "Despre binele cel mai înalt și despre ultimul rău" Kazan, copeici Herzen, A - Fiziologia generală a sufletului Cu o scrisoare introductivă a lui A Herzen SPb p Gusev, A - Nevoia de închinare exterioară a lui Dumnezeu Împotriva gr L N Tolstago Kazan cop Donskikh, N G - Sistemul lumii, derivat pe baza legilor privind incompatibilitatea temperaturii ridicate cu proprietățile magnetice și pe baza studiilor privind respingerea gazelor de către atmosfere prin forțe electrice și magnetice Tomsk , pagini, exemplare Vezi recenzia lui I A Kleibra, "Rus Dumnezeu " , p Elnitsky K - Pedagogie generală Un manual pentru instituțiile de învățământ în care se predă pedagogia și pentru cei implicați în educație și formare Ed a -a, revizuită SPb , pagini exemplare cop Joly, G , prof - Psihologia oamenilor mari Tradus din franceză de G Lopatin Ed (Biblioteca științifică populară) pagini exemplare p Zelensky, M , dr -Despre mintea și metodele educației sale SPb frecați Nou bp Nr (martie) Biblioteca "Runivers" - - Kandinsky, V X, - Despre pseudohalucinații Studiu critico-clinic cu un tabel și un portret al autorului SPb frecați Kirev, A A - Slavofilism și naționalism Răspuns domnului Solovyov Petrograd p exemplare k Yu G - Referitor la pamfletul lui A Kirev Moscova Vedom " M Korsakov, S S - Tulburări dureroase de memorie și diagnosticul lor Din cursul diagnosticului general al bolilor mintale, citit în - Moscova, pagini de exemplare cop Vezi recenzia lui V A Tikhomirov: Arhiva Psihiatriei Kovalevsky nr , p - Kulakovsky, Yu - Filosoful Epicur și vorbele lui redescoperite Kiev, k Küller, A , Dr - Psihopați moderni (les frontières de la folie) Perv H S Drənteln și θ Sauer SPb frecare cop Lashkov, V L - Ce este viața? Prelegere publică Ed al -lea Odesa, pagini exemplare cop Leopardov, N - Un scurt rezumat al învățăturilor lui Buddha, care constituie religia indiană Kiev, , pagini, exemplare Lesgaft, P - Despre natura studiului ştiinţelor naturii în învăţământul superior Adăugat Nr din "Jurnalul" al IX-lea Congres al Naturaliştilor şi Medicilor Ruşi SPb , p - Lesgaft, P - Tipuri de școală Creșterea familiei rəben-j! ka și semnificația lui (studiu antropologic) Partea P Principalele manifestări ale copilului: temperamentul, tipul, caracterul și ereditatea SPb pagini exemplare (Din "Rus Dumnezeu ") "Știri" nr -Articol de A Bobkov: "Buletinul

Educației" , Lvov, D P , carte - Principles of Ethics M kop Manasevich, Yu - Naționalism și cosmopolitism SPb k "Știri" nr Mantegazza, HZ prof - Arta de a fi fericit Tradus din italiană de Dr N P Leinenberg Odesa pagini exemplare Mantegazza, P , Prof -Vârsta nervoasă Tradus din italiană de Dr H P Lhinnberg Ed -ө, completat Odesa, pagini exemplare k ' * Biblioteca "Runivers" - - Marakuev, HH - Newton, viața și lucrările sale Ed -er corectat si suplimentat considerabil Moscova cop Martensen, episcop - Doctrina creștină a moralității Tom P Traducere de A P Lopukhin SPb p exemplare Minaev, I - Mântuirea după învățăturile budiștilor de mai târziu, (tipărire separată din "Însemnările Departamentului de Est Arheolog Imperial Rus General", Volumul IV) pagini exemplare Minsky, H M - În lumina conștiinței Gânduri și vise despre scopul vieții SPb VSh-|- p exemplare p k Vezi Skabichevsky: Cronica literară, Novosti nr Mihailovski, N : Scrisori despre diverse diferențe, Russian Vedomosti, ¡>£¿N , , Burenin, V : Note critice, nov Temp " Nr (februarie) Suvorov P : Idealurile sunt necesare în artă? Moscova Ved " L * "Săptămâna" : Mnikhovsky, A - Feminitate Ed , corectat Kiev pagini exemplare cop Millier, F , Dr - Despre hipnotism și sugestie și aplicațiile lor terapeutice în practica medicală Tradus din germană de L Geibtman, editat de I Zagorsky Elizavetgrad, , pagini, exemplare k Neustroev, A A - Muzică și sentiment Materiale pentru baza psihologică a esteticii muzicii SPb p Nikanor, arhiepiscop - O conversație în ziua Sfântului Apostol Cel Întâi Chemat despre faptul că erezia lui c L N Tolstoi distruge însăși temeliile nu numai ale credinței creștine ortodoxe, ci ale oricărei religii Odesa, p Nikanor, arhiepiscop - Învățătură în ziua sfântului binecuvântat principe Alexandru Nevski (noiembrie) că erezia lui c L Tolstoi distruge bazele ordinii sociale și statale Odesa, p Nikanor, Arhiepiscop - Învățătură despre cei trei bătrâni sau despre cum ar trebui să studiezi și să cunoști credința creștină (împotriva contelui L Tolstoi) Odesa, p Orfano, A - Care ar trebui să fie adevărata credință a fiecărei persoane (o analiză critică a cărții contelui Tol? Biblioteca "Runivers" - - al sutei "Care este credința mea") Ediția a II-a, corectată și mărită Moscova pagini exemplare Ostwald, V -Energia și transformările ei Traducere de N O Drөnfln SPb cop Platon -Lakhes Dialog despre curaj Traducere din greacă cu o anexă a unui articol despre gimnastica grecilor de N Vinogradov Moscova IX-(- p exemplare k pozitivist - Slonimsky și sociologia Kazan, , pagini, exemplare Preobrazhensky, P - Ipoteza vederii culorilor SPb , , pagini, exemplare Ribot, Sh , Dr -Psihologia atenției Tradus din franceză de A Tsomanion (Popular - bibliotecă științifică) SPb pagini de exemplare cop Vezi Elpe - Ce este atenția? (Scrisori științifice) "Timp nou" -<Nr (februarie) "Știrile MNθ și Săptămâna nr Rozanov, V - Locul creștinismului în istorie Moscova pagini kop (Discurs despre actul gimnaziului Yelets) "Rus Dumnezeu " , , p - Nou bp M (martie) Rednin, P G", prof - Din prelegeri despre istoria filozofiei dreptului în legătură cu istoria filosofiei în general Volumul Sankt Petersburg pagini, de exemplare p "Știri" <№ Stolypin, D A - Progresul științific și metafizica retrogradă în domeniul studiilor agricole Așezări în locuri noi Moscova pagini exemplare Stolѣtov, A -Efir și electricitate Addendum la nr Jurnalul Congresului american al naturaliştilor şi medicilor ruşi ■Spb , str - Timiryazev, K -Factors of organic evolution Addendum la nr din Jurnalul celui de-al VIII-lea Congres al naturaliştilor şi medicilor ruşi SPb , p - Tikhomirov, V - Curs de Pedagogie, Didactică și Metode ■ Întocmit în raport cu programul normal de pedagogie pentru seminariile teologice Ed al -lea Vilna pagini

exemplare p k" Trubetskoy, S , carte - Metafizica în Grecia antică, Moscova ¿ p exemplare p Biblioteca "Runivers" - - "Știri" nr Nou Vr " Nr (februarie) Umanets, S I - Eseu despre dezvoltarea gândirii religioase și filozofice în islam Experiență în istoria sectarismului musulman de la moartea lui Mahomed până în zilele noastre SPb p cop Nou bp Nr (martie) Famintsyn, A - Despre viața mentală a celor mai simpli reprezentanți ai ființelor vii Addendum la nr "Dnevn" Congresul VSH al Naturaliştilor Ruşi si doctori SPb , p - Farei -Hipnotismul, semnificația și aplicarea sa SPb k Hokhriakov, P - Limbă și psihologie Kazan, P-]- p exemplare an k Tsertelev, D , cartea - Estetica lui Schopenhauer Ed -ɵ St Petersburg de pagini, de exemplare k Chizh, V F , prof - Elemente de personalitate Recenzie de I Ya Platonov Arhiva psihiatriei Kovalevsk , nr , p - Șeremetevski, θ P , prof - Fundamentele fiziologice ale fenomenelor mentale în limitele cunoaşterii ştiinţifice Din discursul și raportul Universității Imperiale din Moscova Moscova de pagini, de exemplare Vezi și discursul și raportul citit la ședința solemnă a Universității Imperiale din Moscova din ianuarie , Moscova Ш-{- pagini exemplare Schmidt, K - Istoria pedagogiei TI Ed al -lea, semnificativ completat și avansat prof E Gonnakom Moscova p Schopenhauer, A - Despre viziunile spirituale Tradus din germană de R Krsyn Ed A Darre și traducătorul Harkov IV-(- p exemplare k Styglyts, A - Cercetări asupra principiilor echilibrului politic, legitimismului și naționalității In ore Ch P Spb an k ii Articole cu conținut filozofic, tipărite în ediții periodice "Arhiva Psihiatriei și Neurologiei" Binswanger, prof - Nebunie și crimă Traducere de A N Gerstfeld și O N Gerstfeld Nr , pp - Stefanovsky, D - La problema crimei senzuale nr , p - ; J , pp - Biblioteca "Runivers" - - "Credință și rațiune Amfiteatrov, E V -Eseu istoric despre frumos și artă Schelling Zolgar Esteticii-idealişti minori germani ai secolului al XIX-lea Nr , p - B-ch, T -Noul filozof rus H M Minsky Nr , p - Zelenogorsk, θ - Din istoria filozofiei greceşti Nr , p - Korsunsky, I - Soarta ideii lui Dumnezeu în istoria viziunii religioase-filosofice asupra lumii a Greciei antice , p - Linitsky, P , prof Academician de la Kiev - Critica începuturilor unei noi filozofii Este absolutul o idee sau este o ființă reală? Nr , pp - Linitsky, P - Despre modul de existență a absolutului sau relația dintre necondiționat și condiționat Nr , p - Despre binecuvântări "De Beneficus" L Annea Seneca lui Ebully Liberal , p - ; Nr , p - Snegirev, Ven Al - Metafizică și filozofie Din lecturile Academiei Teologice din Kazan nr , p - ; M , p - "Educaţie şi Educaţie Debolsky, N G - Despre mijloacele de educație (prelegeri publice susținute în sala Muzeului Pedagogic în toamna anului) nr , p - ; Nr , - "Buletinul Europei" Arseniev, K -Cărțile și cititorul în vremea noastră -Schopenhauer: Parerga und Paralipomena - "Leser und Bûcher" ¡bS , p - Solovyov, Vladimir - În ceea ce privește opera lui N M Minsky: "În lumina conștiinței Gânduri și vise despre scopul vieții , p - "Lectura emoțională Blagorazumovsky, N V , prot - Două vederi opuse asupra vieții: optimismul și pesimismul ¡NI "Educația femeilor Vadzinskaya, A -Primele etape ale dezvoltării morale a copilului (Pedagogium Decembrie Ueber die Anfânge der sit-lichen Entwickelung des Kindes von Dr M Jahn) Nr , p - Biblioteca "Runivers" - - V-ekaya, A - Imagini ale vieții mentale a unui copil Temperamente (din revista "Cornelia") Nr , p - Virenius, A S , Dr - Hipnotismul în materie de educaţie ¡N , p - Mironov A - Educația estetică a unei persoane Nr , pp - "Revista Ministerului Educaţiei Naţionale" * Rozanov, V V și Pervov, P I - Metafizica lui Aristotel cu prefață și note de traducători ¡Nθ , pp - ; Nr , p - (tradus primele două cărți) Shimkevich, V - Probleme

ale zoologiei moderne Nr , p - "Buletinul istoric Întrebări de filosofie și psihologie Revista S nr , p - ' "Observator Chuiko, V - Slavofilismul vechi și nou Nr , pp - Articol de Yu Nikolaev: Campanie împotriva slavofililor "Moskovok Ved " M "Timp nou* Samarin, D - Protector al adevărului universal Nr (februarie), (februarie), (februarie), G martie) Despre Vl Solovyov Solovyov, Vl - O nouă apărare a vechiului slavofilism (Răspuns la D T Samarin) Nr (martie) Elpe -Viața mentală fără sistemul nervos (Scrisori științifice) Nr (martie) "Panteonul literaturii** Jean de La Bruyère -Personajele acestui secol Partea Transl P D Pervova MN și John Lubbock - Plăcerile vieții Cu o prefață a autorului pentru ediția rusă Transl din a -a ediție engleză de V A Gebler II* M Guyot -Estetica modernă Partea Transl A N Chudinova Numarul Kapterev, P pedagogic "Colecția Pedagogică * F -Copilăria lui S T Aksakov Studiu psihologic Nr , p - Biblioteca "Runivers" "Revista Ortodoxă" Glagolev, S -Revista științifică naturală în spiritul credinței creștine (Revue des Questions scientifiques) , M - , p - Gusev, A -Lev Nikolaevici Tolstoi, mărturisirea și pseudo-credința sa Nr , p - (continuare) Kudryavtsev, V - Semnificația dovezilor pentru existența lui Dumnezeu p - Gândirea Rusă Ivanov, Iv - Predecesori uitați ai secolului al XVIII-lea , •p - (Epicureism și stoicism) P O N -Applied Social Science and the Theory of Progress (Lester Ward: "Dynamic Sociology ") , nr , p - ; ¡NI , p - Sechenov, I M -Prima prelegere la Universitatea din Moscova (septembrie) Nr , pp - (Introducere în fiziologia senzației) Scherer, V Gothold Ephraim Lessing Nr , p - "Russkyi Vestnyk" Rozanov, V V -Locul creștinismului în istorie Nr , p - "Vѣdomosti rusesc сновидѣниях, nr și (Bazat pe cartea lui Max Simon "Miry snovydѣniy ") "Avuția Rusiei Zgursky, N Pe baza fiziologică a stărilor mentale (la medicina bolilor mintale) Nr , p - Karev, N - Noi răspunsuri la critici Observație critică a prof Korkunov Nr , p - Letourneau, Sh - Evoluţia proprietăţii Nr și (în anexă) Obolensky, L - Lumina poeziei în domeniul filosofiei (N M Minsky: În lumina conștiinței, viselor și gândurilor despre scopul vieții) Nr , p - Obolensky, L - Principala greșeală a materialismului și pozitivismului modern ¡NI , p - Obolensky, L - Principalele greșeli ale pozitivismului și materialismului Critica facultății de cunoaștere Nr , p - Biblioteca "Runivers" - - Laboratorul de psihologie Wundt Nr , p - Thomson V - Despre teoria atomilor a lui Boskovich Nr , p -) extras) "Revista rusă" Astafiev, P E -Cuvânt propriu, ed A A Kozlov (Kiev, numărul și , și) Nr , p - Astafiev, P E - Conștiința de sine națională și sarcinile umane generale Hartman, Ed - Pesimism and Pedagogy Traducere din manuscrisul lui Vl S Solovyova Nr , p - Referitor la acest articol: Yu G -Pesimism degenerat Moscova Ved nr Gorbov, H M -Note asupra art Numarul Solovyov, Vl S -China și Europa nr , "Northern Herald" Andreeva, A -Paul Bourget și pesimismul Nr , pp - Volynsky, A - Știință și filozofie Trecere în revistă a principalelor lucrări ale lui Wilhelm Wundt M , p - ; nr , p - ; , p - Volynsky, A - Notă critică) (În lumina conștiinței, gândurilor și viselor despre scopul vieții, N M Minsky) , p - "Proceedings of the Kiev Theological Academy Fericitul Augustin, Episcop de Hipona - Pe cartea Genezei, la propriu Cartea este neterminată , MNs , , , , p - ; , nr , p - Fonsegrive, J L , prof -Experiență și liber arbitru Partea este istorică Capitolul I Viziunea religioasă asupra păgânismului Tradus din franceză, editat de G V Malevansky Nr , p - "Buletinul juridic Dril, Dmitry - Tipuri psihofizice în relația lor cu criminalitatea și varietățile ei Nervos, isteric, epileptic și sărac în diferite grade Psihologia privată a criminalității Studiul mai întâi Nr , p -

(continuare) Biblioteca "Runivers" "ANEXA IL Rezumate citite în Societatea de Psihologie de la noiembrie până la mai *) Sesiunea noiembrie N A Ivantsov: "Despre relația dintre filozofie și știință* La dezbatere au participat: N Ya Grot, L M Lopatin, I A Zverev Sesiunea noiembrie V Leonova: "Despre localizarea în scoarța cerebrală" La dezbatere au participat G I Rossolimo, P E Astafiev, N A Zverev, E A Shmidt, A A Kornilov Şedinţa decembrie N Ya Grot: "Despre problemele metafizicii* La dezbatere au participat N A Ivantsov, V L Preobrazhensky, D A Dril, P E Astafiev, S S Korsakov, A N Maklakov, L M Lopatin Şedinţa decembrie Președintele a citit un mesaj al unei terțe părți de la domnul Wilkins (din Tașkent): ^ telepatie* La dezbaterea pe fondul problemei au participat θ P Shermetevsky, L M Lopatin, S S Korsakov, V A Gringmut *) Vezi Anexa din Cartea I a revistei În prima listă de rezumate, din greșeală, rezumatul unui membru a fost omis E A Schmidt: "Centrul vieții organismului", citit în Societate într-o ședință din mai Biblioteca "Runivers" - - Adunarea publică anuală ianuarie N A Ivantsov: ^Memories of S A Usov's views on art N A Zverev: "Ce este filosofia Şedinţa februarie V R Butské: "Teoria fiziologică a memoriei La discuţiile care au avut loc la următoarea şedinţă, pe februarie, au participat V P Serbsky, N V Bugaev, S S Korsakov, L M Lopatin, N Ya Grot Întâlnire din martie N I Timkovsky: "Despre frumos * La dezbatere au luat parte V P Preobrazhensky, O P Gerasimov și L M Lopatin Întâlnire din martie A A Tokarsky: "Despre vrăji cu o săgeată de lama tibetani* Obiectat: P Shemmetevsky L M Lopatin: "Despre viziunea filozofică modernă asupra lumii" Ședința aprilie N I Karev: "Despre liberul arbitru din punctul de vedere al teoriei procesului istoric* La dezbatere au participat: Π E Astafiev, L M Lopatin, N V Bugaev, M S Korelin, R R Mintslov, N Ya Grot Şedinţa aprilie Dezbatere pe rezumatul lui L M Lopatin (vezi ședința din martie): au obiectat P A Kalenov, D A Dril, Prince S N Trubetskoy, Vl S Solovyov, θ P Shө-rөmөtevsky, N Ya Grot Şedinţa aprilie Rezumat de A A Tokarsnago: "On mө-ryachnii (o formă de boală mintală) Obiectat: V R Butsk, "S S Korsakov, N Ya Grot, L M Lapatin Biblioteca "Runivers" Lista membrilor Societății care au devenit membri ai acesteia de la noiembrie până la aprilie Membri de onoare, aleși ianuarie : Helmholtz Profesor la Universitatea din Berlin Du Bois Raymond Profesor la Universitatea din Berlin Richet, Charles Profesor al Facultății de Medicină din Paris - cult Sedgwick, Henry Profesor de filozofie morală la Universitatea din Cambridge Membri activi: - Bykovsky, K M (fost membru-concurent) - Leonova, O V (fost membru-concurent) Cartea Trubetskoy, E I (Profesor asociat al Liceului Juridic Demidov din Facultatea de Filosofie a Dreptului) Kolubovsky, Ya N (masterat în filozofie) Rutkovsky, L V (Maestru în filozofie) Plevako, f N (adj avocat) Mlodzewski, B K (Doctor în matematică) Vvedensky, A I (Profesor asociat de Filosofie în Spiritul Moscovei Acad) - Biblioteca "Runivers" - - Membri corespondenți: Levitsky, I N (proces la Perm) Deikov, M (profesor la Gluhov) Göhler f - Ravensburg, președinte al Societății de Psihologie din Berlin Max Dessoir, secretar al Societății menționate A Byersderfer, președinte al Societății de psihologie din München Shrenk von Notzing, secretar al Societății menționate Membrii concurenti: Abrikosova M F Alanchikov, A V Basistov, A P Talker-Otrok, Yu N Lvov, carte D P Lazarev, I Th Lyubenkova, Yu L Mamontov, A I Mamontov, M A Remizov, I D Stakhovich, M A Biblioteca "Runivers" Raport privind starea sumelor Societății de Psihologie a) De la ianuarie până la ianuarie Restul din anul trecut p k Primit în parohie: Contribuțiile membrilor activi și ale membrilor-concurenți r Indemnizație de la

universitate de ruble Încasări din vânzarea emisiunii I Actele Societății ' r k Total USD k Consumat: Pentru editia I Lucrările Societății de ruble k Despre organizarea ședințelor Societății p k Birou, poștă, tipărire, pentru anunțuri în ziare și așa mai departe p k Librăria Brockhaus din Leipzig pentru cărți p k Transferat prin contul br Dzhamgarovs pentru achiziționarea de obligațiuni pentru capitalul Stolypin p k Total r k Rămâne până la ianuarie p k În plus față de asta în i în kas- su Society a primit: Donație de D A Stolypin pentru premiu Biblioteca "Runivers" - - pentru un eseu de filosofia științelor (pentru condițiile de atribuire, vezi mai jos) r Donația sa - fie pentru publicarea unui jurnal cu participarea Societății de Psihologie în primul an de existență, fie pentru publicarea Actelor Societății, la discreția președintelui N Ya Grot de ruble t Total de ruble Dobânda la capital înainte de cumpărarea titlurilor de valoare (în cont curent) p Total , USD Potrivit contului Dzhamgarov, acesta a fost plătit cu dobândă pentru achiziționarea de titluri de valoare depuse la Banca de Stat , USD k Pentru depozitare p k Total , USD k b) De la ianuarie până la ianuarie Restul: din anul trecut r k Primit în parohie: Contribuții ale membrilor activi și ale membrilor concurenților ruble Indemnizatie de la universitate r Încasări din vânzarea Lucrărilor Societății r k Total r k Consumat: Pentru publicarea celui de-al doilea număr al Proceedings of Society · (de exemplare) r k" Pentru publicarea numărului III al Lucrărilor Societății (exemplare) ruble Despre organizarea ședințelor Societății p k Articole de papetărie, poștale, pentru trimiterea cărților, corespondenţă, anunţuri etc r k Total , USD k A rămas până pe ian p k Biblioteca "Runivers" Condiții de atribuire pentru un eseu despre filosofia științei Societatea de Psihologie din Moscova anunță prin prezenta că, la propunerea membrului său D A Stolypin și cu fonduri donate de acesta, a desemnat un premiu de de ruble pentru cel mai bun eseu pe această temă: "O examinare critică a poziției lui Auguste Comte cu privire la coincidența naturală (coïncidența spontană) a legilor primitive ale naturii anorganice cu legile de bază ale vieții organice și asupra efortului tuturor cunoștințelor reale ale unei persoane către unitatea logică și științifică (unité logique et scientifique)^ Vezi Cours de philosophie positive, leçons -me et -me, în special țări volumul IV, editia Littre Pentru o soluție completă a problemei, este de dorit să se acorde o atenție specială filozofiilor fizicii, chimiei și biologiei în principalele lor metode și legile de bază, așa cum sunt prezentate în Pi Sh tt "Curs" (Compară broșurile donatorului D A Stolypin: Essai de philosophie des sciences Genève ; Două filosofii Unitatea științei Moscova - Depozit la librarii Vasiliev și Gauthier) Termenul limită pentru depunerea eseurilor este ianuarie Acordarea premiului de către o comisie specială la Societatea Psihologică va avea loc în aprilie La discreția comisiei, conform voinței donatorului, premiul poate fi împărțit între solicitanți, iar în caz de nesatisfăcător Biblioteca "Runivers" - - eseurile depuse, acordarea premiului sau o parte semnificativă a acestuia poate fi reprogramată La concursul pentru premiu pot participa toate persoanele care au absolvit studii superioare Eseurile trebuie scrise în limba rusă și livrate Universității din Moscova în numele președintelui Societății de Psihologie Numele și adresele solicitanților trebuie trimise în plicuri sigilate cu motto-uri sau epigrafe ale eseurilor depuse Președinte al Societății de Psihologie din Moscova Eu Da Grot (decembrie) Biblioteca "Runivers" ANEXA III Considerații suplimentare la articolul lui N I Shishkin "Despre fenomenele psihofizice din punctul de vedere al

teoriei mecanice" (vezi secțiunea I, p) Voi încerca aici să răspund la întrebarea cât de mult este posibil să traduc relațiile cantitative dintre iritație și senzație în termeni mecanici S-au făcut multe încercări, prin observație directă sau experiență, de a obține o lege care să exprime legătura dintre stimul și senzație și niciuna dintre ele nu s-a dovedit atât de fermă și atât de consecventă cu Faptele precum așa-numita lege a lui Weber Această lege arată clar că, cu o schimbare continuă a stimulului, senzația se schimbă, așa cum ar fi, în salturi, și fiecare creștere de stimul necesară pentru o creștere vizibilă a senzației constituie întotdeauna una și aceeași parte a stimulului anterior Deci, de exemplu, când auzim un sunet și puterea acestuia va crește după aceea, atunci puterea sunetului trebuie să fie */ față de cea precedentă pentru ca urechea să simtă diferența Pe baza acestei legi, Fechner a derivat formula: s=klog-í, unde s este senzație; k-coeficientul raportului * Biblioteca "Runivers" - SUA - niya, r - iritație și p - acea valoare a iritației, care; corespunde unei senzații abia perceptibile și pe care noi va fi numit pragul absolut Această formulă duce la anumite neînțelegeri, dintre care prima, însă, este de obicei ignorată, iar a doua este considerată atât de importantă încât este motivul pentru care mulți nu recunosc deloc posibilitatea unei astfel de legături între senzație și iritare neînțelegerea apare atunci când, în Formula generală, facem iritație egală cu pragul absolut; atunci această Formula dă o senzație egală cu zero, între timp, așa cum tocmai am spus că, prin însăși definiția pragului, senzația care îi corespunde este doar "abia sesizabilă", ceea ce nu este una și aceeași O altă neînțelegere că apare în studiul acestei formule este că atunci când stimulul devine mai mic decât pragul absolut, atunci senzațiile sunt negative, iar în timp ce stimulul trece de la prag la zero, senzațiile cad la - cu Aceste neînțelegeri, după părerea mea, decurg din faptul că din lege, în esența ei, discontinuă, se încearcă să se desprindă un raport continuu Dacă, totuși, nu se abate de la sensul real al legii lui Weber, atunci din aceasta poate fi dedusă o singură formulă, al cărei scop va fi acela de a arăta câte schimbări sau câte sărituri va experimenta senzația, ca iritația se va schimba continuu la o valoare dată Atunci această problemă va fi identică cu cea mai elementară problemă algebrică, și anume, cu determinarea numărului de termeni ai unei proporții geometrice precedând r, dacă primul termen este p, iar numitorul progresului este I h -, unde este acel raport constant, o ηη ' pe care noi lumina = - ^ - si tu ' Eu spus și care pentru sunet = -, pentru S etc O vom numi relativă Biblioteca "Runivers" - - corn Răspunsul la o astfel de întrebare este Formula; Ț log-I-b η , iar a doua parte ar trebui să fie, conform sensul problemei, neapărat un număr întreg, care se exprimă prin simbolul E Valoarea S, exprimând numărul de sărituri sau modificări de senzație, o vom numi grade Acum este clar că, cu o stimulare egală cu pragul absolut, vom obține de la Formula noastră nu O, ca înainte, ci I, i e se va ști că a avut loc primul salt, iar în momentul în care iritația se schimbă de la o la I, gradul rămâne zero, așa cum va fi I pe tot intervalul următor etc Există încă și alte obiecții la adresa formulei lui Weber, extrase din aparenta ei inconsecvență cu experiențele unor investigatori; dar avem dreptul să nu acordăm prea multă atenție acestor indicații, deoarece ele conduc la rezultate neconcordante între ele, care, în situația extrem de dificilă a experimentelor legate de aceasta, pot fi explicate cu ușurință prin autohipnoză, coincidența multor senzații luate ca una simplă și uitarea de aceea că legea în esență exprimă doar o

proprietate limitativă, de la care pot avea întotdeauna loc abateri în fiecare caz particular Deosebit de important în justificarea legii lui Weber asupra cercetării experimentale este faptul că așa-numitele măsurători sunt exprimate pentru noi prin senzații subiective care se supun aceleiași legi Să explicăm acest lucru cu un exemplu Să presupunem că comparăm lumina a două lămpi: senzația ne arată că una strălucește mai puternic decât cealaltă Pentru a compara, așa cum spunem, adevărata tensiune a luminii lor, mișcăm una dintre lămpi până când umbrele lor de la vreo tijă de pe ecran sunt egale între ele Ceea ce ne permite să judecăm această egalitate a umbrelor? Evident, doar senzația este mai subtilă decât înainte, dar totuși nu corespunde pe deplin cu adevărata iritare Cele mai bune, din punct de vedere al preciziei, măsurătorile luminii, greutății, căldurii sunt reduse la măsurători de lungime, care din nou, în ciuda tuturor subtilităților și îmbunătățirilor instrumentelor noastre, sunt esența senzațiilor și diferă de senzațiile obișnuite doar prin aceea că au o valoare foarte mică în raport cu pragul Deci, nu trebuie să uităm că în experiență nu găsim legătura senzației cu iritația, ci legătura senzației, care are un prag relativ mare, cu senzația, care are acest prag cel mai mic Și dacă da, atunci numărul de membri, două progresii în același interval, diferiți prin numitori, vor avea un raport de proporționalitate simplă Din aceste considerații, devine clar că putem privi iritația doar ca mărime limitativă a senzației și că așa-numitele legi obiective ale naturii sunt în esență doar rapoartele limitative ale conexiunilor finite și discontinue dintre senzații Legea lui Weber este o lege empirică; aproape singura încercare de a o reprezenta mecanic este a lui Bernstein și mai târziu, într-o formă ușor diferită, a lui Ward Și deși amândoi vorbesc despre creier, despre celule, despre nervi, toate considerațiile lor privesc un organism simplificat, chiar ideal, care amintește de acele mașini ideale care sunt presupuse pentru cercetare teoretică Este mult mai profitabil să faci considerații asupra unui organism ideal decât să iei în calcul o mașină ideală, deoarece, în trecerea de la o mașină ideală la una reală, trebuie să întâlnești multe rezistențe, ceea ce face la maximum ceea ce poate fi aşteptat în realitate din munca calculată, iar în trecerea de la De la un organism ideal la unul mai complex, ne întâlnim cu multe căi îmbunătățite care fac din această muncă acțiunea minimă posibilă Organismul ideal pe care o construiește Bernstein, deși nu o spune direct, trebuie să fie evident o Formă sferică de densitate uniformă și aceeași capacitate de a transmite mișcarea în toate direcțiile de la centru la circumferință Bernstein, din considerente pur mecanice, deduce relația dintre această mișcare și iritare, care este complet identică cu dependența numărului de grade de senzație cu aceeași iritare conform legii lui Weber În consecință, numărul de grade de senzație este proporțional cu această mișcare și Wardes a făcut o indicație că aceste mișcări sunt efectuate de-a lungul tuturor razelor de la centru, independent una de cealaltă De fapt, un organism, mai ales unul ideal, se deosebește de un simplu sistem de puncte prin aceea că în el se produc principalele conexiuni și mișcări de la centru la suprafață și de la suprafață la centru, iar conexiunile și mișcările laterale sunt atât de slabe că amploarea lor, în comparație cu prima, poate fi neglijată Deci, ne putem imagina următoarea schemă mecanică Fiecare stimulare va corespunde, după diverse pierderi și câștiguri interne, unei mișcări centrale în toate direcțiile și va avea cu cât raza este mai mare, cu atât este mai mare numărul de grade derivate din Formula Fechner pentru o anumită iritație

Munca produsă de stimulare va fi evident proporțională cu volumele sferelor acoperite de această mișcare și deci proporțională cu cuburile numărului de grade O astfel de mișcare centrală poate fi considerată echivalentă cu senzația Mă îndrăznesc acum să atrag atenția cititorului asupra întrebării cum este posibil să se constate cantitatea de muncă absorbită de organism pentru producerea senzațiilor în ultima sa transformare Așteptați orice exact Biblioteca "Runivers" - - nu sunt, bineînțeles, posibile indicii în acest sens, întrucât investigațiile psiho-fizice pe care s-ar putea baza aceste calcule sunt dezvoltate foarte recent, iar involuntar trebuie să se utilizeze diverse ipoteze, estimând doar probabilitatea acestora și făcând o alegere între două echivalente ipoteze, întotdeauna în favoarea celei , care aduce lucrarea dorită la cea mai mică valoare Pentru calculele muncii interne conform schemei noastre, permitem presupunerea că munca la pragul iritației trece în senzație fără pierderi și fără câștig Prima jumătate a acestei presupuneri este justificată de propoziția generală că rezistența scade rapid odată cu scăderea muncii externe și, de asemenea, și în plus de faptul că, la iritații mult mai mari decât pragul, nu se observă transformări secundare evidente; prin urmare, sunt atât de mici la prag încât omiterea lor nu ar provoca prea multe schimbări în calcule Cititorul va înțelege că o eroare semnificativă este posibilă în a doua jumătate a ipotezei făcute, deoarece pentru dezvoltarea energiei latente, deja existente, este suficientă iritația cea mai nesemnificativă; dar, în virtutea regulii pe care am adoptat-o de a reduce munca dorită la cea mai mică valoare posibilă, nu corectăm această eroare Vom lua exemple pentru calcul din domeniul senzațiilor de lumină, unde datele și relațiile sunt mai precise decât în "câmpul celorlalți" Să vedem mai întâi ce concept putem obține despre munca făcută de lumină în pragul iritației Cred că energia luminoasă la prag poate fi determinată din aceeași energie sonoră prin următoarele considerații Studiile psihometrice arată că toți stimulii la pragul lor dau același timp de reacție *), iar din moment ce alte studii de același fel **) au găsit *) Vezi Wuncl· "Fiziolog psihologie" **) "Philosophische Studien" Band HI -Berger: "Ueber den Einfluss der Reizstärke auf die Dauer einfacher psychischen Vorgänge" Biblioteca "Runivers" - - Dacă credem că acest timp depinde de intensitatea stimulilor, atunci ne putem gândi că munca mecanică, producând o senzație abia vizibilă, este aproximativ egală între ele Sunetul abia perceptibil este sunetul unei mingi de miligram de greutate care cade pe o placă de sticlă de la o înălțime de milimetru la o distanță de de milimetri de ureche Lucrarea în această toamnă va fi i/w de un kilometru Datorită propagării sunetului în toate direcțiile, doar o parte a acestei lucrări va ajunge la ureche, și anume, un număr rotund de de ori mai mic Putem accepta aceeași cyora pentru pragul de lumină, iar timpul de acțiune al acestei energii = secundă Dacă vrem acum să ne formăm o idee despre munca care însoțește senzația atunci când privim rapid soarele, conform observațiilor de mai sus, atunci trebuie să luăm Formula lui Weber și să calculăm pe ea numărul de grade de senzație, al căror cub va da valoarea cerută, egală cu V ' al unui kilometru Dacă facem același lucru în ceea ce privește luna, atunci obținem lucru = , kilometri În orice spațiu ne aflăm, indiferent de câmpul vizual, numărul de raze trimise către noi • din toate punctele sale va fi întotdeauna mai mare decât numărul de raze trimise către noi de la lună *), și de aceea putem considera munca din impresii vizuale în timpul de veghe Yu-ora aproximativ kilo-in Dacă toată această muncă ar fi fost păstrată, atunci la vârsta de de ani, o iritație ușoară l-ar fi adus la

Toată această lucrare poate fi păstrată în noi? Considerații destul de importante vorbesc în favoarea probabilității acestei ipoteze Nu poate fi considerat imposibil ca legea *) Toate mărimile fotometrice pentru aritmetele similare considerații sunt luate de noi din cartea lui Bequerel "La lumière", I vol Biblioteca "Runivers" - - • conservarea senzaţiilor va primi cândva acelaşi drept incontestabil de a exista în ştiinţă, ca şi legea conservării materiei sau energiei Într-adevăr, ce ne determină să vedem în aceste legi generalizări riguroase și precise ale datelor experimentale? Certitudinea lor pentru noi își are rădăcinile doar în faptul că s-a găsit o modalitate de a confirma realitatea fenomenelor care le corespund, în orice caz dat Nu se sugerează că o modalitate oarecum similară de verificare a legii persistenței senzațiilor în domeniul fenomenelor de hipnotism? Cel puțin studiul acestora din urmă îi convinge pe toți că persistența impresiilor trăite în noi este incomparabil mai mare decât se crede de obicei Imagini, adică complexe de senzații există în noi sub Forma reprezentărilor, uneori clare și definite, alteori întunecate și contopindu-se unele cu altele, alteori aproape imperceptibile conștiinței și, parcă, dispar complet din ea Și acum (după cum au arătat Binet și alți investigatori) din această stare abia conștientă, imaginile noastre sub sugestie hipnotică pot atinge intensitatea anterioară, ele apar înaintea conștiinței sub formă de halucinații și provoacă aceleași consecințe în organism care ar putea produce răspunsuri aşteptându-le adevărate supărări Să ne amintim un exemplu binecunoscut de soldat care, sub acest gen de sugestie, a trăit unul dintre episoadele războiului franco-prusac Când a ajuns în momentul în care a fost șocat de obuz, a căzut, parcă lovit de tunet, pe podea și, trezindu-se, și-a imaginat deja în spital, unde, în timpul evenimentului reprodus, fusese efectiv transferat Dar pentru concluziile noastre finale nu este nevoie să admitem persistența necondiționată a tuturor senzațiilor percepute vreodată; în scopul nostru, este suficient să ne întoarcem la Formulele logaritmice, despre care am vorbit mai sus, și care, în același timp, se referă doar la memoria explicită și, prin urmare, implică fără greșeală și păstrarea celor primite Biblioteca "Runivers" impresii într-o formă implicită, care în activitatea mentală este poate cel mai important material al proceselor sale complexe Aceste Formule sunt importante pentru noi nu datorită rezultatelor lor particulare, ci tocmai pentru că sunt esența Formulei Logaritmice, iar cine este familiarizat cu teoria logaritmilor știe cu siguranță că schimbările de numere între limite enorme, de exemplu între u şi i ooo ooo· modificarea logaritmilor sistemului zecimal numai între iib Conform experimentelor lui Ebbinghaus, raportul dintre Fapte amintite și Fapte uitate de unul și același grup poate fluctua în jurul unei cifre mari "D Deci, dacă permitem variabilitatea paralelă a lucrării mecanice însoțitoare, atunci cifra pe care am primit-o, trebuie să o reducem la de kilograme Repet, poate mi se vor reproșa niște trucuri care duc la creșterea cifrei estimate Dar această creștere, dacă se exprimă în vreun fel, cred, se va dovedi mult mai slabă decât scăderea pe care am permis-o direct și deliberat La urma urmei, întregul meu calcul se bazează pe presupunerea unei transformări directe, ca să spunem așa, pasive a muncii externe în procese interne Între timp, știm că este mult mai probabil o explicație complet diferită a problemei: iritarea din lumea exterioară poate juca rolul de simpli eliberatori ai energiei potențiale care se află în noi, și atunci este foarte posibil ca activitatea internă în multe cazurile depășește semnificativ pe cea externă, la fel cum energia dezvoltată de

explozia prafului de pușcă depășește energia cinetică a scânteii care a provocat-o În plus, trebuie avut în vedere că senzațiile vizuale reprezintă o fracțiune relativ mică din stările mentale pe care le trăim în fiecare minut Fără să ne oprim asupra senzațiilor altor simțuri: auditive, tactile, musculare, organice etc , care, în apariția lor, toate necesită cheltuirea forței și care, într-un fel sau altul, pot fi reînnoite în Biblioteca "Runivers" - - Conștiință, voi evidenția vasta arie de procese pur interne ale spiritului nostru, care apar în gândirea noastră, vor, în diferite stări afective, care uneori au un efect fatal asupra vieții întregului organism Din punctul de vedere al teoriei mecanice, unui astfel de proces intern trebuie să corespundă unei anumite lucrări mecanice; și apoi trece de obicei și într-o stare potențială, pentru că ceea ce am trăit în acest sens nu dispare nici pentru noi și este un întreg cu personalitatea noastră Aceste considerații, mi se pare, confirmă suficient că organismul nostru trebuie să conțină un depozit considerabil și uneori chiar enorm de lucru mecanic N Şişkin Biblioteca "Runivers" CONȚINUTUL PRIMEI CARTE A REVISEI: Despre problemele jurnalului lui N Grot Vl Solovyov Frumusețe în natură A Kozlova Reflecții cauzate de o voce neașteptată din domenii ale științelor naturale Carte S Trubetskoy Despre natura conștiinței umane N Shishkina Fenomene psihofizice din punctul de vedere al teoriei mecanice N Lange Asupra efectelor hașișului B Leewich Libertatea religioasă conform edictelor regelui Ahsoka cel Mare Cronică: Congres psihologic la Paris N Grota Congresul de psihiatrie de la Paris, S Korsakov Critică și bibliografie: Arhiva pentru istoria filozofiei, A A Kozlova Articole filozofice în reviste spirituale Recenzie de cărți de etică, psihologie și istoria filozofiei CONȚINUTUL CĂRȚII A DOUA A REVISTA: E Radlova Voltaire și Rousseau N Ivantsova Relația dintre filozofie și știință L Lopatina Poziția sarcinii etice în filosofia modernă N Zvereva Pe problema liberului arbitru N Grota Ce este metafizica? N Shishkina Fenomene psihofizice din punctul de vedere al teoriei mecanice · D Oveyanniko-Kulikovekago Eseuri din istoria gândirii Cronică: Congres hipnotic la Paris, A Tokarsky Al doilea congres de antropologie criminală N Bazhenova Critică și bibliografie: Revue philosophique N Groth și N Lange Articole filozofice în reviste spirituale rusești Recenzie de cărți de metafizică, etică, estetică, psihologie și istoria filosofiei Biblioteca "Runivers"